

Република Србија

**ТРЕЋИ ПЕРИОДИЧНИ ИЗВЕШТАЈ
О ПРИМЕНИ ЕВРОПСКЕ ПОВЕЉЕ О
РЕГИОНАЛНИМ ИЛИ МАЊИНСКИМ ЈЕЗИЦИМА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Београд, децембар 2014.

САДРЖАЈ

1. УВОД	6
2. ДЕО I	12
2.1. Информације о новим демографским подацима	12
2.1.1. Организација и спровођење пописа становништва 2011. године	12
2.1.2. Статистички подаци о демографској структури становништва	13
2.1.3. Статистички подаци о матерњем језику становништва	14
2.1.4. Географски размештај говорника мањинских језика и њихова национална припадност	15
2.1.5. Подаци о броју припадника националних мањина према старосним контингентима релевантним за организовање образовања о/на мањинским језицима	25
2.2. Активности националних савета националних мањина	25
2.3. Законодавне и институционалне измене након другог циклуса мониторинга примене Повеље	28
2.3.1. Законодавне измене	28
2.3.2. Формирање Канцеларије за људска и мањинска права	30
2.4. Новине које се очекују током наредног циклуса мониторинга примене Повеље	31
2.4.1. Избори за нове сазиве националних савета националних мањина	31
2.4.2. Реорганизација правосудне мреже	31
2.4.3. Приватизација медија	31
2.5. Активности на спровођењу препорука Комитета експерата у погледу територијалне примене Повеље	32
2.6. Спровођење Препоруке Комитета министара Савета Европе (СМ/RecChL(2013)3).....	35
3. ДЕО II. Примена члана 7. Повеље	39
3.1. Информације о политици, законодавству и пракси у примени члана 7. Повеље	40
3.1.1. Одлучна акција унапређења мањинских језика	40
3.1.2. Стварање услова за олакшање и/или охрабривање употребе мањинских језика	42
3.1.3. Успостављање културних односа између група које говоре мањинске језике	42
3.1.4. Одредбе којима се обезбеђује проучавање мањинских језика	42
3.1.5. Олакшавање учења мањинских језика	42
3.1.6. Унапређење проучавања и истраживања мањинских језика на универзитетима	44
3.1.7. Унапређење транснационалне размене	44

3.1.8. Уклањање неповољног третмана употребе мањинских језика и у свајање посебних мера у корист мањинских језика	45
3.1.9. Унапређење међусобног разумевања између свих језичких група	46
3.1.10. Саветодавна тела	46
3.2. Информације о примени Повеље на мањинске језике за које нису преузете обавезе из Дела III Повеље	47
3.2.1. Буњевачки говор	47
3.2.2. Влашки језик	51
3.2.3. Македонски језик	53
3.2.4. Немачки језик	57
3.2.5. Чешки језик	59
3.3. Активности на спровођењу препорука Комитета експерата у вези са чланом 7. Повеље	62
3.3.1. Информација о омогућавању и/или подстицању емитовања радио и ТВ емисија на чешком и немачком језику на РТВ Војводине	62
3.3.2. Информација о предузимању активности ради промовисања и заштите влашког језика у јавном животу.....	63
3.3.3. Информација о активностима на обезбеђењу наставе учења језика из Дела II Повеље.....	64
4. ДЕО III. Примена мера за унапређење употребе мањинских језика у складу са обавезама садржаним у члану 2. став 2. Повеље	65
4.1. Члан 8 – Образовање	65
4.1.1. Законодавни оквир за имплементацију члана 8. Повеље.....	65
4.1.2. Предшколско образовање - пракса.....	66
4.1.3. Основно образовање - пракса	70
4.1.4. Средње образовање - пракса	75
4.1.5. Техничко или специјалистичко образовање – пракса.....	79
4.1.6. Високо образовање - пракса	82
4.1.7. Образовање одраслих - пракса	89
4.1.8. Активности на спровођењу препоруке Комитета експерата у вези са чланом 8. Повеље	89
4.1.8.1. Информација о активностима на унапређењу обуке наставника и обезбеђењу наставног материјала за наставу на мањинским језицима	89
4.2. Члан 9 – Судска овлашћења	93
4.2.1. Законодавне измене релевантне за примену члана 9. Повеље	94
4.2.2. Кривични поступак	95
4.2.3. Грађански поступци	100
4.2.4. Управни спорови	106
4.2.5. Доступност најважнијих законских текстова на мањинским језицима	106

4.3. Члан 10 – Управне власти и јавне службе	107
4.3.1. Подношење представки на мањинским језицима органима државне управе	108
4.3.2. Израда нацрта докумената на мањинским језицима од стране управних власти	109
4.3.3. Подношење представки на мањинским језицима локалним и регионалним властима	111
4.3.4. Објављивање регионалних докумената на мањинским језицима	115
4.3.5. Објављивање локалних докумената на мањинским језицима	116
4.3.6. Употреба традиционалних облика имена места на мањинским језицима	116
4.3.7. Подношење захтева јавним службама на мањинским језицима	122
4.3.8. Ангажовање говорника мањинских језика у државним, регионалним и локалним органима и јавним службама	123
4.3.9. Употреба и усвајање породичних имена на мањинским језицима	125
4.3.10. Активности на спровођењу препорука Комитета експерата у вези са чланом 10. Повеље	126
4.3.10.1. Информација о обезбеђењу подношења усмених и писмених захтева државним органима на мањинским језицима	126
4.3.10.2. Информација о обезбеђењу коришћења службено утврђених имена места на мањинским језицима у пракси	127
4.3.10.3. Информација о обезбеђењу коришћења породичних имена на мањинским језицима у пракси.....	127
4.4. Члан 11 – Средства јавног информисања	129
4.4.1. Новине након другог циклуса мониторинга примене Повеље	130
4.4.1.1. Стратегија развоја система јавног информисања до 2016. године ...	130
4.4.1.2. Дозволе за кабловско емитовање програма	131
4.4.2. Доступност средстава јавног информисања на мањинским језицима	131
4.4.3. Пракса охрабривања или олакшавања радио програма на мањинским језицима	133
4.4.4. Пракса охрабривања или олакшавања телевизијског програма на мањинским језицима	145
4.4.5. Пракса охрабривања или олакшавања производње и дистрибуције аудио и аудиовизуелних радова на мањинским језицима	154
4.4.6. Пракса охрабривања или олакшавања стварања и очувања макар једних новина на мањинским језицима	157
4.5. Члан 12 – Културне активности и погодности	169
4.5.1. Охрабривање изражавања и приступ делима на мањинским језицима	169
4.5.2. Подстицање доступности дела сачињених на мањинским језицима	187
4.5.3. Унапређење приступа мањинских језика радовима произведеним на другим језицима	189

4.5.4. Охрабривање и омогућавање културних активности на територијама различитим од оних у којима су мањински језици у традиционалној употреби	190
4.6. Члан 14 – Прекогранична размена	192
4.6.1. Примена двостраних и вишестраних аранжмана	192
4.6.2. Олакшавање и унапређење сарадње регионалних и локалних власти.....	193
5. ПРИЛОЗИ	195
5.1. Прилог Националног савета албанске националне мањине	195
5.2. Прилог Националног савета мађарске националне мањине	204
5.3. Прилог Националног савета македонске националне мањине	206
5.4. Прилог Националног савета русинске националне мањине	206
5.5. Прилог Националног савета хрватске националне мањине	217
5.6. Прилог Националног савета чешке националне мањине	222

1. УВОД

1. На основу члана 15. Европске повеље о регионалним или мањинским језицима (у даљем тексту: Повеља), која је потврђена Законом о ратификацији Европске повеље о регионалним или мањинским језицима („Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, број 18/05), Република Србија подноси Трећи периодични извештај (у даљем тексту: Трећи извештај о примени Повеље) за период 2010-2012, урађен у складу са Ревидираном скицом за трогодишње периодичне извештаје (MIN-LANG (2009) 8), која је усвојена на 1056. заседању Комитета министара Савета Европе, 6. маја 2009. године.

2. Трећи периодични извештај о примени Повеље урађен је у Канцеларији за људска и мањинска права. У његовој изради учествовали су следећи државни органи:¹ Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство правде и државне управе, Министарство културе и информисања, Министарство спољних послова, као и покрајински органи Аутономне Покрајине Војводине: Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице и Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање.

3. За учешће у изради Трећег извештаја о примени Повеље позване су све јединице локалне самоуправе које имају мањински језик у службеној употреби, а позиву су се одазвале следеће: Ада, Апатин, Бач, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бечеј, Врбас, Димитровград, град Зајечар, град Зрењанин, Кањижа, Кикинда, Кладово, Ковин, Кула, град Нови Пазар, град Нови Сад, Нова Црња, Пландиште, Прешево, Прибој, Пријепоље, Сента, град Сомбор, град Суботица, Темерин и Тител. Свој допринос изради Извештаја дали су и Републички завод за статистику, Републичка радиодифузна агенција и Републички геодетски завод. У изради извештаја консултовани су поједини основни и виши судови, од којих су своје прилоге доставили: Основни суд у Кикинди, Основни суд у Новом Пазару, Основни суд у Новом Саду, Основни суд у Панчеву, Основни суд у Пријепољу, Основни суд у Сомбору, Основни суд у Суботици; Виши суд у Лесковцу, Виши суд у Зрењанину, Виши суд у Краљеву, Виши суд у Новом Пазару, Виши суд у Панчеву, Виши суд у Сомбору, Виши суд у Суботици; јавна предузећа, од којих су учешће узели Телеком Србија а.д. и Железнице Србије, као и институције културе, као што је Завод за културу војвођанских Русина.

---

¹ У Трећем извештају о примени Повеље користе се називи државних органа који су своје прилоге за његову израду достављали под наведеним називима, сагласно тада важећем Закону о министарствима (јул 2012). Доношењем новог Закона о министарствима (април 2014), појединим министарствима измењене су надлежности и следствено томе називи.

4. Иако су позвани да узму учешће у изради Извештаја сви национални савети националних мањина, позиву су се одазвали само национални савети албанске, мађарске, македонске, русинске, хрватске и чешке националне мањине, чији су извештаји у оригиналном облику садржани у делу „Прилози“; за учешће у изради извештаја позвана су следећа удружења грађана која окупљају припаднике националних мањина или се баве заштитом права националних мањина: Албанско културно друштво „Перспектива“, Бујановац; Одбор за људска права, Бујановац; Удружење књижевника „Феникс“, Прешево; Културни центар ДамаД, Нови Пазар; Удружење за духовну, културну и научну афирмацију Бошњака „Центар Ашик Јунус“, Нови Пазар; Удружење за науку, културу и умјетност Бошњака „ИКРЕ“, Пријепоље; Удружење „Матица Бугара у Србији“, Босилеград; Удружење грађана културно информациони центар бугарске мањине „Цариброд“, Димитровград; Друштво за бугарски језик, књижевност и културу, Нови Сад; „Буњевачки културни центар Таванкут“, Доњи Таванкут; Буњевачки културни центар, Суботица; Буњевачка матица, Суботица; Форум Влаха, Бор; Удружење Влаха Примовара, Злот; „Заједница Влаха Пауљ Матејић“, Мелница; Удружење „Гергина“, Неготин; Друштво за мађарски језик „Сарваш Габор“, Ада; Удружење просветних радника Мађара северне Бачке, Суботица; Културни савез војвођанских Мађара - Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, Суботица; „Научно друштво за хунгаролошка истраживања“, Суботица; Удружење грађана македонске националне мањине „Кирил и Методиј“, Нови Сад; Удружење грађана македонске националне заједнице „Вардар – Планиште“, Планиште; „Фондација за развој и очување македонске културе „Македонско сунце“, Суботица; Немачко удружење Донау, Нови Сад; Немачки народни савез, Суботица; Коалиција ромских невладиних организација и удружења коалиција „Англунипе – Напредак“, Београд; Заједница Румуна у Србији, Вршац; Друштво за румунски језик Војводине – Република Србија, Вршац; Књижевно уметничко друштво „Тибискус“, Уздин; Русински културни центар, Нови Сад; Друштво за русински језик, књижевност и културу, Нови Сад; Матица русинска, Руски Крстур; Матица Словачка у Србији, Бачки Петровац; Словачки културни центар „Павел Јозеф Шаферик“, Нови Сад; Словакистичко војвођанско друштво, Нови Сад; Културно – просветно друштво „Карпати“, Врбас; Друштво за неговање украјинске културе „Коломејка“, Сремска Митровица; Друштво за украјински језик, књижевност и културу „Просвита“, Нови Сад; Матица Чешка, Бела Црква; Културно-просветно удружење „Чеси јужног Баната“, Бела Црква; „Чешка Беседа Бела Црква“, Бела Црква; Хрватско културно – просветно друштво „Јелачић“, Петроварадин; Матица Хрватска, Суботица; „Хрватско културно друштво Шид“, Шид; своје прилоге доставили су: Форум Влаха, Бор, Удружење Влаха Примовара, Злот и Удружење „Гергина“, Неготин.

5. У Извештају су коришћени следећи национални прописи:

- Устав Републике Србије („Службени гласник РС“, број 98/06)

Закони

- Закон о заштити права и слобода националних мањина („Службени лист СРЈ“, број 11/02, „Службени гласник РС“, бр. 72/09 - др. закон и 97/13 - одлука УС)
- Закон о националним саветима националних мањина („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 20/14 - одлука УС и 55/14)
- Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 52/11 и 55/13)
- Закон о предшколском васпитању и образовању („Службени гласник РС“, број 18/10)
- Закон о основној школи („Службени гласник РС“, бр. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 66/94 - одлука УС, 22/02, 62/03 - др. закон, 64/03 - испр. др. закона, 101/05 - др. закон, 72/09 - др. закон) - престао да важи
- Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“, број 55/13)
- Закон о средњој школи („Службени гласник РС“, бр. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/02, 25/02 - испр, 62/03 - др. закон, 64/03 - испр. др. закона, 101/05 - др. закон и 72/09 - др. закон) – престао да важи
- Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“, број 55/13)
- Закон о високом образовању („Службени гласник РС“, бр. 76/05, 100/07 - аутентично тумачење, 97/08, 44/10, 93/12, 89/13 и 99/14)
- Закон о образовању одраслих („Службени гласник РС“, број 55/13)
- Закон о уџбеницима и другим наставним средствима („Службени гласник РС“, број 72/09)
- Законик о кривичном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 70/01 и 68/02, „Службени гласник РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 122/08 - др. закон, 20/09 - др. закон и 72/09 и 76/10) – престао да важи
- Законик о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14)
- Закон о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 125/04 и 111/09) – престао да важи
- Закон о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13 - одлука УС, 74/13- одлука УС и 55/14)
- Закон о ванпарничном поступку („Службени гласник СРС“, бр. 25/82 и 48/88 и „Службени гласник РС“, бр. 46/95 - др. закон, 18/05 - др. закон, 85/12, 45/13 - др. закон и 55/14)
- Закон о општем управном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/01 и „Службени гласник РС“, број 30/10)
- Закон о управним споровима („Службени гласник РС“, број 111/09)
- Закон о Високом савету судства („Службени гласник РС“, број 116/08, 101/10 и 88/11)
- Закон о уређењу судова („Службени гласник РС“, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 - др. закон, 78/11 - др. закон, 101/11 и 101/13)

- Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава („Службени гласник РС“, број 116/08) – престао да важи
- Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава („Службени гласник РС“, број 101/13) – примењује се од 1. јануара 2014. године
- Закон о утврђивању надлежности АП Војводине („Службени гласник РС“, број 99/09 и 67/2012 - одлука УС)
- Закон о локалној самоуправи („Службени гласник РС“, број 129/07 и 83/14 – други закон)
- Закон о службеној употреби језика и писама („Службени гласник РС“, бр. 45/91, 53/93 - др. закон, 67/93 - др. закон, 48/94 - др. закон, 101/05 - др. закон и 30/10)
- Закон о личној карти („Службени гласник РС“, бр. 62/06 и 36/11)
- Закон о матичним књигама („Службени гласник РС“, број 20/09)
- Закон о министарствима („Службени гласник РС“, бр. 65/08, 36/09 - др. закон и 73/10 - др. закон) – престао да важи
- Закон о министарствима („Службени гласник РС“, број 16/11) – престао да важи
- Закон о министарствима („Службени гласник РС“, бр. 72/12, 76/13 и 34/14 – одлука УС) – престао да важи
- Закон о министарствима („Службени гласник РС“, број 44/14)
- Закон о попису становништва, домаћинстава и станова 2011. године („Службени гласник РС“, бр. 104/09 и 24/11)
- Закон о јавном информисању („Службени гласник РС“, бр. 43/03, 61/05, 71/09, 89/10 - одлука УС и 41/11 - одлука УС) – престао да важи
- Закон о радиодифузији („Службени гласник РС“, бр. 42/02, 97/04, 76/05, 79/05 - др. закон, 62/06, 85/06, 86/06 - испр. и 41/2009) – престао да важи
- Закон о јавном информисању и медијима („Службени гласник РС“, број 83/14)
- Закон о електронским медијима („Службени гласник РС“, број 83/14)
- Закон о јавним медијским сервисима („Службени гласник РС“, број 83/14)
- Закон о култури („Службени гласник РС“, број 72/09)

Међународни споразуми

- Споразум између Србије и Црне Горе и Републике Мађарске о заштити права мађарске националне мањине која живи у Србији и Црној Гори и српске националне мањине која живи у Републици Мађарској („Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, број 14/04)
- Споразум између Србије и Црне Горе и Републике Македоније о заштити српске и црногорске националне мањине у Републици Македонији и македонске националне мањине у Србији и Црној Гори („Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, број 6/05)
- Споразум између Савезне владе Савезне Републике Југославије и Владе Румуније о сарадњи у области заштите националних мањина („Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, број 14/04)
- Споразум између Србије и Црне Горе и Републике Хрватске о заштити права српске и црногорске мањине у Републици Хрватској и хрватске мањине у Србији и Црној Гори („Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, број 3/05)

- Споразум о научној, просветној и културној сарадњи између СИВ-а Скупштине СФРЈ и Владе НСР Албаније („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 11/90)
- Споразум између Владе Републике Србије и Савета министара Босне и Херцеговине у области образовања, културе и спорта („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 6/11)
- Споразум о културној сарадњи између ФНРЈ и НР Бугарске (Додатак „Сл. листа“, број 12/57)
- Споразум о културној и научној сарадњи између СФРЈ и СР Немачке („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори и други споразуми“, број 46/70)

Подзаконски прописи

- Уредба о Савету Републике Србије за националне мањине („Службени гласник РС“, број 50/09) – престала да важи
- Одлука о образовању Савета за националне мањине („Службени гласник РС“, бр. 46/13 и 98/13)
- Правилник о личној карти („Службени гласник РС“, бр. 11/07 и 9/08)
- Упутство о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига („Службени гласник РС“, бр. 109/09, 4/10 - исправка, 10/10, 25/11, 5/13 и 94/13)
- Судски пословник („Службени гласник РС“, бр. 110/09, 70/11, 19/12 и 89/13)

Стратешки документи

- Стратегија за унапређивање положаја Рома у Републици Србији („Службени гласник РС“, број 27/09)
- Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији до 2016. године („Службени гласник РС“, број 75/11)
- Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године („Службени гласник РС“, број 107/12)

Покрајински прописи

- Статут Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број 17/09) – престао да важи
- Статут Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број 20/14)
- Покрајинска скупштинска одлука о ближем уређењу појединих питања службене употребе језика и писама националних мањина на територији Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, бр. 8/03, 9/03 - испр. и 18/09-промена назива акта и „Службени гласник РС“, бр.69/10 - одлука УС)

6. Да би се избегла непотребна понављања, подаци о финансијској подршци државних и покрајинских органа, садржани у табелама Трећег извештаја о примени Повеље односе се на трогодишњи период (2010-2012), осим ако друкчије није назначено и изражени су у динарима. Ради усклађивања терминологије са Повељом, термин „мањински језик“ употребљен је као синоним за термин „језик националне мањине“, док

је термин „говорник мањинског језика“ коришћен у смислу говорника матерњег језика, исказаног на попису становништва.

7. Сви појмови који се користе у овом извештају у мушком роду обухватају исте појмове у женском роду.

2. ДЕО I.

2.1. Информације о новим демографским подацима

2.1.1. Организација и спровођење пописа становништва 2011. године

8. Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године спроведен је на основу Закона о попису становништва, домаћинстава и станова 2011. којим је, између осталог, утврђено да попис припрема, организује и спроводи Републички завод за статистику, а да одређене послове припреме, организације и спровођења пописа на територији општина, градова и града Београда, Републички завод за статистику обавља преко пописних комисија, које и именује.

9. У пописни образац 2011. била су укључена и питања о етничким карактеристикама становништва Републике Србије. На обрасцу за лица, тзв. Пописници, питања о националној припадности, матерњем језику и вероисповести дизајнирана су као питања отвореног типа. У свим методолошким упутствима изричито је наглашено да су на ова три питања пописивачи дужни да упишу тачно онакав одговор како се лице које се пописује изјасни. На пописном обрасцу постојала је и поука о томе да према Уставу Републике Србије (чл. 43. и 47) грађани нису дужни да се изјасне по питању националне припадности и вероисповести. Пописни образци преведени су на 8 језика националних мањина (албански, бугарски, мађарски, македонски, ромски, румунски, русински и словачки) и на енглески језик, који су публиковани у „Вишејезичној збирци пописних образаца на матерњем језику“. Захваљујући овој Збирци, испоштовано је право грађана да, уколико то желе, могу да прочитају питања на пописном обрасцу на матерњем језику. Осим тога, основни методолошки материјали, *Методолошко упутство за организаторе, инструкторе и друге учеснике у попису* и *Упутство за организацију и извршење пописа*, као и *Водич за пописиваче* били су преведени и на албански језик.

10. Републички завод за статистику предузео је све неопходне припреме за организовање и спровођење пописа. Током 2009. године спровео је „Пробни попис становништва, домаћинстава и станова – едукација Рома“, имајући у виду да је пописивање припадника ромске националне мањине отежано због њиховог специфичног начина живота. Такође је прописао критеријуме за формирање пописних комисија у јединицама локалне самоуправе, тј. општинама и градовима и извршио именовање пописних комисија. Национални састав пописне комисије по правилу је следио национални састав становништва општине/града. У сарадњи са Координацијом националних савета националних мањина, у око 120 општина пописним комисијама је придружен још по један члан – представник неке националне мањине. Задатак тог придруженог члана био је да са осталим члановима пописне комисије прати реализацију

пописа на терену и да уколико се појаве било какви проблеми у вези са пописивањем о томе одмах обавести Републички завод за статистику и Координацију националних савета националних мањина. У општинама/градовима у којима је њиховим статутом језик националне мањине уведен у службену употребу, промотивни материјал за попис преведен је на мањинске језике, и то на: мађарски, румунски, словачки, босански, русински, албански, чешки, македонски, бугарски, хрватски и ромски.

11. Попис становништва, домаћинства и станова спроведен је у периоду од 1. до 15. октобра 2011. године. У периоду од 16. до 18. октобра 2011. године грађани који нису пописани у законом предвиђеном року пописивани су у просторијама пописне комисије на територији општине у којој станују, или су их пописивали тзв. „мобилни тимови“ на адреси становања. У већим општинама/градовима теренска реализација пописа продужена је до 20. октобра 2011. године. Треба напоменути да је почетком септембра 2011. године Скупштина албанских одборника из Прешева, Бујановца и Медвеђе позвала Албанце да бојкотују попис, што се одразило на обухват пописаних лица у општинама Прешево и Бујановац и делом у општини Медвеђа. Такође, пред почетак пописа, Председништво самопрокламованог Бошњачког националног већа², позвало је Бошњаке да бојкотују попис, али бојкот није значајно утицао на одзив грађана.

2.1.2. Статистички подаци о демографској структури становништва

12. Према резултатима пописа становништва из 2011. у Републици Србији живи 7.186.862 становника. Национални састав становништва према резултатима пописа становништва садржан је у доњој табели.

Национална припадност	Број
Срби	5.988.150
Албанци ³	5.809
Ашкалије	997
Бошњаци	145.278
Бугари	18.543
Буњевци	16.706
Власи	35.330
Горанци	7.767
Грци	725
Египћани	1.834

² Под контролом Изборне листе Бошњачка културна заједница – БКЗ – Муфтија Муамер еф. Зукорлић.

³ Подаци не приказују реално број припадника албанске националне мањине због њиховог бојкота пописа становништва.

Јевреји	787
Југословени	23.303
Мађари	253.899
Македонци	22.755
Муслимани	22.301
Немци	4.064
Роми	147.604
Румуни	29.332
Руси	3.247
Русини	14.246
Словаци	52.750
Словенци	4.033
Турци	647
Украјинци	4.903
Хрвати	57.900
Цинцари	243
Црногорци	38.527
Чеси	1.824
Шокци	607
Остали	9.890
Нису се изјаснили	160.346
Регионална припадност	30.771
Непознато	81.740
Укупан број становника	7.186.862

2.1.3. Статистички подаци о матерњем језику становништва

13. Доња табела садржи податке о броју говорника матерњег језика становништва Републике Србије, исказаног на попису становништва 2011. године. Табеларани приказ садржи број говорника оних мањинских језика на које се примењују одредбе Другог дела Повеље који се говоре на њеној територији а који су у складу са дефиницијом „мањинског језика“, садржаном у члану 1. Повеље.

Матерњи језик	Број говорника
Српски	6.330.919
Албански ⁴	10.040
Босански	138.871
Бугарски	13.337
Буњевачки	6.835
Влашки	43.095

⁴Подаци не приказују реално број говорника због бојкота пописа становништва припадника албанске националне мањине.

Мађарски	243.146
Македонски	12.706
Немачки	2.190
Ромски	100.688
Румунски	29.075
Русински	11.340
Словачки	49.796
Украјински	1.909
Хрватски	19.223
Чешки	810
Остали језици	44.711
Нису се изјаснили	46.499
Непознато	81.692
Укупно	7.186.862

2.1.4. Географски размештај говорника мањинских језика и њихова национална припадност

14. У складу са обавезама проистеклим из приступања Повељи, Република Србија је прецизирала да су мањински језици који су традиционално у употреби на одређеној територији Србије: албански, босански, бугарски, буњевачки, влашки, мађарски, македонски, немачки, ромски, румунски, русински, словачки, украјински, хрватски и чешки језик. У доњим табелама садржани су подаци о географском размештају говорника тих мањинских језика и њиховој националној припадности према последњем попису становништва.

15. Имајући у виду да су Албанци у три општине у јужној Србији, Бујановац, Медвеђа и Прешево које су традиционално насељене припадницима ове националне мањине, бојкотовали попис становништва из 2011. године, географски размештај говорника албанског језика не даје реалну слику. Према резултатима пописа становништва, од 10.040 говорника **албанског** језика, 38,29% их је пописано на територији АП Војводине, а 6.196 или 61,71% на територији централне Србије. Посматрано по јединицама локалне самоуправе, највећи број говорника албанског језика пописан је у Београду (38,17%) и Новом Саду (17,71%). На територији општина Бујановац, Прешево и Медвеђа пописано је 11,87% говорника тог језика. У доњој табели садржани су подаци о националној припадности говорника албанског језика.

Говорници албанског језика ⁵		
Национална припадност	Матерњи језик - албански	
	Број	%
Срби	53	0,53
Албанци	4.721	47,02
Ашкалије	688	6,85
Бошњаци	4	0,04
Бугари	3	0,03
Горанци	8	0,08
Египћани	1.552	15,46
Југословени	100	1,00
Македонци	7	0,07
Муслимани	1.024	10,20
Роми	1.393	13,87
Турци	6	0,06
Остали	31	0,31
Нису се изјаснили	391	3,91
Регионална припадност	20	0,20
Непознато	39	0,39
Укупно	10.040	100,00

16. Од 138.871 говорника **босанског** језика, 99,67% живи на територији централне Србије, а само 456 говорника тог језика је настањено на територији АП Војводине. Говорници босанског језика су сконцентрисани у четири јединице локалне самоуправе: Нови Пазар (53,65% укупног броја говорника), Тутин (20,15%), Сјеница (14,06%) и Пријепоље (8,61%). Доња табела садржи податке о националној припадности говорника босанског језика.

Говорници босанског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - босански	
	Број	%
Срби	112	0,08
Албанци	60	0,04
Бошњаци	134.657	96,97
Горанци	65	0,05
Југословени	35	0,03
Муслимани	3.278	2,36
Турци	52	0,04
Хрвати	57	0,04
Црногорци	4	0,002
Остали	54	0,04
Нису се изјаснили	156	0,11

⁵ Ibid.

Регионална припадност	280	0,20
Непознато	61	0,04
Укупно	138.871	100,00

17. Од 13.337 говорника **бугарског** језика, 95,49% живи на територији централне Србије, а 601 говорник на територији АП Војводине. Сконцентрисани су углавном у општинама Босилеград (49,48%) и Димитровград (25,77%). Доња табела садржи податке о националној припадности говорника бугарског језика.

Говорници бугарског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - бугарски	
	Број	%
Срби	277	2,08
Бошњаци	5	0,04
Бугари	11.789	88,39
Југословени	36	0,27
Мађари	8	0,06
Македонци	6	0,04
Роми	98	0,73
Шопи	8	0,06
Остали	20	0,15
Нису се изјаснили	1.042	7,81
Регионална припадност	4	0,03
Непознато	44	0,33
Укупно	13.337	100,00

18. Од 6.835 говорника **буњевачког**, 99,80% су сконцентрисани на територији АП Војводине. Скоро сви говорници тог језика су настањени у две јединице локалне самоуправе: Суботици (92,36%) и Сомбору (5,66%). Доња табела садржи податке о националној припадности говорника буњевачког говора.

Говорници буњевачког говора		
Национална припадност	Матерњи језик - буњевачки	
	Број	%
Срби	9	0,13
Буњевци	5.974	87,40
Југословени	70	1,02
Мађари	107	1,56
Немци	8	0,11
Хрвати	437	6,39
Остали	11	0,16
Нису се изјаснили	140	2,04
Регионална припадност	73	1,06
Непознато	6	1,08

Укупно	6.835	100,00
---------------	--------------	---------------

19. Од 43.095 говорника **влашког** језика, 42.917 или 99,59% говорника настањује источне делове централне Србије. Највише их је у Неготину - 16,78% од укупног броја, Бору (13,47%), Петровцу на Млави (12,86%), Кучеву (10,82%), Зајечару (7,37%), итд. У доњој табели садржани су подаци о националној припадности говорника влашког језика.

Говорници влашког језика		
Национална припадност	Матерњи језик - влашки	
	Број	%
Срби	12.156	28,21
Бугари	4	0,009
Власи	28.918	67,10
Југословени	24	0,06
Роми	332	0,77
Румуни	67	0,16
Цинцари	3	0,006
Остали	175	0,41
Нису се изјаснили	1.150	2,67
Непознато	266	0,62
Укупно	43.095	100,00

20. Укупан број говорника **мађарског** језика је 243.146, а чак 99,18% од тог броја живи на територији АП Војводине, и то највише у – Суботици (20,82%), Кањижи (9,06%), Бачкој Тополи (8,25%), Сенти (7,87%) и Бечеју (7,52%). Доња табела садржи податке о националној припадности говорника мађарског језика.

Говорници мађарског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - мађарски	
	Број	%
Срби	1.497	0,62
Албанци	4	0,001
Аустријанци	3	0,001
Бошњаци	3	0,001
Бугари	91	0,04
Буњевци	390	0,16
Јевреји	72	0,03
Југословени	1.219	0,50
Мађари	230.444	94,78
Македонци	13	0,005
Муслимани	4	0,001
Немци	372	0,15
Пољаци	12	0,005
Роми	912	0,38

Румуни	31	0,01
Руси	22	0,009
Русини	64	0,03
Словаци	124	0,05
Словенци	38	0,02
Украјинци	13	0,005
Хрвати	555	0,23
Црногорци	25	0,01
Чеси	17	0,006
Шокци	4	0,001
Остали	172	0,07
Нису се изјаснили	4.783	1,97
Регионална припадност	1.838	0,76
Непознато	424	0,17
Укупно	243.146	100,00

21. Од 12.706 говорника македонског језика, 70,93% је настањено на територији централне Србије, док на територији АП Војводине живи 3.694 говорника тог језика. У већем броју има их у Београду (37,56%), Панчеву (9,17%), Нишу (5,21%) и Пландишту (1,53%). У доњој табели садржани су подаци о националној припадности говорника македонског језика.

Говорници македонског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - македонски	
	Број	%
Срби	1.200	9,44
Албанци	9	0,07
Бошњаци	4	0,03
Бугари	12	0,09
Власи	3	0,02
Горанци	63	0,49
Грци	5	0,04
Југословени	137	1,08
Мађари	8	0,06
Македонци	10.525	82,83
Муслимани	30	0,24
Роми	109	0,86
Руси	3	0,02
Словенци	5	0,04
Турци	7	0,06
Хрвати	8	0,06
Цинцари	10	0,08
Црногорци	6	0,05
Остали	59	0,46

Нису се изјаснили	439	3,46
Регионална припадност	7	0,06
Непознато	57	0,45
Укупно	12.706	100,00

22. Укупан број говорника **немачког** језика је 2.190, од чега 64,75% живи на територији АП Војводине. Највећи број говорника тог језика настањен је у Београду (19,63%), Новом Саду (9,36%) и Сомбору (7,21%). Доња табела садржи податке о националној припадности говорника немачког језика.

Говорници немачког језика		
Национална припадност	Матерњи језик - немачки	
	Број	%
Срби	204	9,32
Аустријанци	80	3,65
Буњевци	3	0,14
Италијани	5	0,23
Јевреји	3	0,14
Југословени	41	1,87
Мађари	99	4,52
Муслимани	4	0,18
Немци	1.329	60,68
Роми	16	0,73
Румуни	5	0,23
Руси	8	0,37
Словаци	8	0,37
Словенци	10	0,46
Хрвати	29	1,32
Црногорци	3	0,14
Чеси	8	0,37
Швајцарци	55	2,51
Остали	28	1,28
Нису се изјаснили	174	7,95
Регионална припадност	48	2,19
Непознато	30	1,37
Укупно	2.190	100,00

23. Укупан број говорника **ромског** језика је 100.668. Од тог броја, на територији централне Србије живи 72,75% говорника ромског језика. Највећи број их је у Београду (18,86% од укупног броја говорника), Лесковцу (6,53%), Нишу (4,71%) и Врању (4,42%). Од 27.430 говорника ромског језика који живе на територији АП Војводине, највећи број их је настањен у Зрењанину (3,02%) и Новом Саду (1,71%). Доња табела садржи податке о националној припадности говорника ромског језика.

Говорници ромског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - ромски	
	Број	%
Срби	626	0,62
Албанци	3	0,003
Ашкалије	34	0,03
Бошњаци	3	0,003
Бугари	3	0,003
Данци	9	0,009
Египћани	16	0,02
Италијани	11	0,01
Југословени	23	0,02
Мађари	34	0,03
Македонци	17	0,02
Муслимани	227	0,23
Немци	15	0,01
Роми	98.872	98,22
Румуни	28	0,03
Хрвати	7	0,007
Шопи	3	0,003
Остали	117	0,12
Нису се изјаснили	533	0,53
Регионална припадност	8	0,008
Непознато	79	0,08
Укупно	100.668	100,00

24. Укупан број говорника **румунског** језика је 29.075, од чега на територији АП Војводине живи 83,00%. Највише говорника румунског језика настањено је у Вршцу (17,52% од укупног броја), Алибунару (16,62%), Панчеву (9,78%), Зрењанину (6,63%) и Београду (4,96%). У општинама источне Србије, број говорника румунског језика евидентиран је у Неготину (1,09%), Бору (0,92%) и Петровцу на Млави (0,86%). У доњој табели садржани су подаци о националној припадности говорника румунског језика.

Говорници румунског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - румунски	
	Број	%
Срби	999	3,44
Буњевци	12	0,04
Власи	186	0,64
Југословени	46	0,16
Мађари	39	0,13
Македонци	5	0,02
Немци	7	0,02
Роми	1.308	4,50

Румуни	25.655	88,24
Руси	6	0,02
Словаци	4	0,01
Хрвати	3	0,01
Бањаша	65	0,22
Остали	68	0,23
Нису се изјаснили	512	1,76
Регионална припадност	88	0,30
Непознато	72	0,25
Укупно	29.075	100,00

25. Укупан број говорника **русинског** језика је 11.340 и готово сви живе на територији АП Војводине (98,36%). Највећи број их је евидентиран у општинама Кула (38,72%) и Врбас (25,33%) и граду Новом Саду (13,60%). Доња табела садржи податке о националној припадности говорника русинског језика.

Говорници русинског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - русински	
	Број	%
Срби	114	1,01
Југословени	17	0,15
Мађари	137	1,21
Роми	5	0,04
Руси	7	0,06
Русини	10.856	95,73
Словаци	15	0,13
Украјинци	36	0,32
Хрвати	25	0,22
Црногорци	4	0,04
Остали	20	0,18
Нису се изјаснили	63	0,56
Регионална припадност	41	0,36
Укупно	11.340	100,00

26. Укупан број говорника **словачког** језика је 49.796, од којих 95,91% живи на територији АП Војводине. Највише их је настањено у општинама: Ковачица (21,57%), Бачки Петровац (18,04%) и Стара Пазова (10,36%) и граду Новом Саду (12,23%). У доњој табели садржани су подаци о националној припадности говорника словачког језика.

Говорници словачког језика		
Национална припадност	Матерњи језик - словачки	
	Број	%
Срби	312	0,63
Албанци	6	0,01

Бугари	4	0,008
Југословени	98	0,20
Мађари	98	0,20
Македонци	4	0,008
Немци	11	0,02
Роми	5	0,01
Румуни	10	0,02
Русини	17	0,03
Словаци	48.191	96,78
Словенци	28	0,06
Турци	3	0,007
Украјинци	4	0,008
Хрвати	47	0,09
Црногорци	18	0,04
Чеси	10	0,02
Остали	13	0,03
Нису се изјаснили	667	1,34
Регионална припадност	219	0,44
Непознато	31	0,006
Укупно	49.796	100,00

27. Укупан број говорника **украјинског** језика је 1.909 и већина њих живи на територији АП Војводине (78,99%). Највише су настањени у општинама Кула (28,13%), Врбас (15,56%), Сремска Митровица (5,65%), Инђија (5,45%) и граду Новом Саду (8,80%). Доња табела садржи податке о националној припадности говорника украјинског језика.

Говорници украјинског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - украјински	
	Број	%
Срби	54	2,83
Југословени	3	0,16
Пољаци	6	0,31
Руси	3	0,16
Русини	3	0,16
Украјинци	1.802	94,39
Остали	9	0,47
Нису се изјаснили	16	0,84
Регионална припадност	3	0,16
Непознато	10	0,52
Укупно	1.909	100,00

28. Укупан број говорника **хрватског** језика је 19.223, од којих 75,83% живи на територији АП Војводине. Највећи број говорника тог језика настањен је у Суботици (29,95%), Београду (15,68%), Сомбору (10,33%), Новом Саду (7,31%) и Апатину (6,86%).

У доњој табели садржани су подаци о националној припадности говорника хрватског језика.

Говорници хрватског језика		
Национална припадност	Матерњи језик - хрватски	
	Број	%
Срби	906	4,71
Албанци	5	0,03
Буњевци	181	0,94
Горанци	3	0,02
Италијани	6	0,03
Јевреји	9	0,05
Југословени	178	0,93
Мађари	177	0,92
Македонци	3	0,02
Муслимани	8	0,04
Немци	23	0,12
Роми	3	0,02
Русини	3	0,01
Словаци	13	0,07
Словенци	17	0,09
Хрвати	16.733	87,05
Црногорци	11	0,06
Чеси	9	0,05
Шокци	28	0,15
Остали	38	0,20
Нису се изјаснили	681	3,54
Регионална припадност	96	0,50
Непознато	92	0,48
Укупно	19.223	100,00

29. Укупан број говорника **чешког** језика је 810, од којих на територији АП Војводине живи 70,00 %. Традиционално најнасељенија општина говорницима чешког језика је Бела Црква у којој је настањено 41,73% говорника тог језика. У доњој табели садржани су подаци о националној припадности говорника чешког језика.

Говорници чешког језика		
Национална припадност	Матерњи језик - чешки	
	Број	%
Срби	47	5,80
Чеси	718	88,64
Остали	11	1,36
Нису се изјаснили	26	3,21
Регионална припадност	5	0,62

Непознато	3	0,37
Укупно	810	100,00

2.1.5. Подаци о броју припадника националних мањина према старосним контингентима релевантним за организовање образовања о/на мањинским језицима

30. Доња табела садржи податке о броју припадника националних мањина према старосним контингентима исказаним на попису становништва из 2011. године, који су релевантни за предшколско, основно и средње образовање на мањинским језицима.

Национална припадност	Старост		
	0-6 година	7-14 година	15-19 година
Албанци ⁶	424	512	387
Бошњаци	17.072	18.379	10.757
Бугари	524	929	696
Буњевци	730	839	581
Власи	1.210	1.993	1.300
Мађари	12.669	17.139	12.756
Македонци	463	690	551
Немци	118	172	142
Роми	23.157	24.321	13.745
Румуни	1.460	2.097	1.575
Русини	686	984	724
Словаци	2.702	3.870	2.650
Украјинци	227	269	228
Хрвати	1.758	2.401	1.948
Чеси	56	88	84

2.2. Активности националних савета националних мањина

31. У Другом периодичном извештају о примени Европске повеље о регионалним или мањинским језицима (у даљем тексту: Други извештај о примени Повеље) наговештено је да избор националних савета националних мањина, према одредбама Закона о националним саветима националних мањина (2009), може имати утицај на положај мањинских језика у Републици Србији. Одељак 2.2.2. тог извештаја садржи информације о избору, надлежностима, начину финансирања и другим питањима у вези са националним саветима, који се оснивају ради остваривања права припадника националних мањина на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писама. Након одржаних избора средином 2010. године, конституисани су сви

⁶ Подаци не приказују реално број припадника албанске националне мањине због њиховог бојкота пописа становништва.

национални савети, осим Националног савета бошњачке националне мањине. Сагласно одредбама Закона о националним саветима националних мањина, функцију Националног савета бошњачке националне мањине до избора, односно конституисања новог, врши Национални савет који је изабран на Електорској скупштини 6. септембра 2003. године. У протеклом периоду поједини национални савети нису успели да остварују своја законом утврђена овлашћења. Долазило је и до паралисања њиховог рада, што је резултирало распуштањем националних савета и успостављањем привремених органа управљања који обављају функцију савета до конституисања нових сазива савета. То је случај са националним саветима ашкалијске, словеначке и буњевачке националне мањине.

32. Покрајински омбудсман је 2012. године спровео истраживање у циљу сагледавања рада националних савета у периоду након њиховог конституисања. У публикацији *Две године националних савета*,⁷ која је настала као резултат тог истраживања, сагледавано је остваривање преко 80 различитих законом утврђених овлашћења националних савета у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писама. У закључним разматрањима констатовано је да поједини национални савети нису у могућности да врше један број законом утврђених овлашћења. Као разлози су наведени: непостојање образовања на језику националне мањине; што језик националне мањине није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе и непостојање медија на језику националне мањине. На основу анализе добијених података Покрајински омбудсман је, између осталог, закључио да национални савети нису у пуној мери користили надлежности/овлашћења прописана Законом, било из разлога што нису довољно упознати са својим овлашћењима, правима и обавезама, као и поступцима пред надлежним органима чије је покретање предуслов за остваривање појединих овлашћења, било да не познају значење појединих законских појмова, што им отежава вршење надлежности/овлашћења у пуном капацитету, или због тога што су сувише пасивни и не предузимају иницијативу, већ чекају да иницијатива потекне од надлежних органа на свим нивоима власти. Да би се отклонили проблеми уочени у пракси, Покрајински омбудсман је упутио препоруке које се, између осталог, односе на измене и/или допуне прописа, а првенствено Закона о националним саветима националних мањина, као и на усаглашавање закона којима се уређују поједине области друштвеног живота са Законом о националним саветима националних мањина.

33. Како је констатовано у Другом извештају о примени Повеље, избором својих националних савета, припадници националних мањина добили су легитимне представнике у заштити, неговању и унапређивању, између осталог, и свог језика и писма, као једног од

---

⁷ Истраживање је урађено на основу одговора на упитник који су доставили национални савети бугарске, буњевачке, грчке, египатске, мађарске, македонске, немачке, румунске, русинске, словачке, украјинске, хрватске и чешке националне мањине. Резултати истраживања Покрајинског омбудсмана доступни су на веб адреси: www.ombudsmanapv.org

основних обележја идентитета сваке националне мањине. Полазећи од наведене чињенице, велики допринос појединих националних савета огледа се у напорима да језик и писмо припадника чије интересе заступају стандардизују, односно ревитализују (у случају влашког језика), што је предуслов за такав приступ државе који би омогућио њихово увођење у јавни живот (као и свих осталих мањинских језика у Републици Србији), а тиме и њихову пуну заштиту. У наредним ставовима садржане су активности националних савета на том плану.

34. Стандардизацију **буњевачког** говора у језик, Национални савет буњевачке националне мањине започео је 2007. године. У ту сврху организовао је теренска истраживања о буњевачком језику у Суботици, Сомбору и околним селима у којима у највећем броју живе припадници буњевачке националне мањине. Истраживање су обавили стручњаци са Филозофског факултета у Новом Саду (проф. др Жарко Бошњакковић и проф. др Љиљана Недељков) и Балканолошког института из Београда (др Биљана Сикимић), а резултирало је публикавањем првог зборника под називом „Буњевци Етнодијалоска истраживања 2009“, у издању Националног савета буњевачке националне мањине и Матице српске, септембра 2013. године. У Зборнику се налазе акцентовани и индексирани интервјуи са терена, обичаји Буњеваца, те опис буњевачког говора кроз историју и научну литературу. У другом зборнику, којим је обухваћен материјал снимљен на терену током 2008. и 2009. године, а чија израда треба да буде окончана до краја 2014. године, биће описан буњевачки какав се данас говори на терену. Резултати тог истраживања биће примењени у писању Граматике буњевачког језика, чији завршетак се планира, такође, до краја 2014. године.

35. Национални савет влашке националне мањине донео је почетком 2012. године одлуку о **влашком** писму са азбуком од 35 словних знакова, чија варијанта је претходно усвојена на Извршном одбору Националног савета, на предлог Удружења „Гергина“ из Неготина. Влашка азбука има латиничну и ћириличну верзију. Оба писма су словна, односно састоје се од словних графема и за основу имају постојећи влашки говорни језик. Опредељење Националног савета је да се очувају оба постојећа наречја влашког језика (хомољско-браничевско наречје и крајинско-тимочко наречје), као и да се сви напори уложе на ревитализацију влашког језика. То опредељење изражено је у Платформи Националног савета у тачки 6, под називом *Нормирање влашког језика*. Усвајањем влашког писма створени су сви предуслови да се у наредном периоду, не само презентује богатство влашког говорног језика, него се отварају могућности у свим сферама друштвеног живота које су због непостојања писане форме биле недоступне говорницима влашког језика, од образовања на матерњем језику, преко издавачке делатности и презентације њихове традиције, културе, предања и у писаној форми, до употребе језика у односима са јавним службама.

36. Национални савет ромске националне мањине на свечаној седници одржаној 25. септембра 2013. године усвојио је Стандардизацију ромског језика и тако финализовао процес нормализације, кодификације и стандардизације **ромског** језика. Ромско писмо је латинично и има 38 слова. Основу гласовног система ромског језика сачињавају вокали и консонанти (и дифтонзи). На основу досадашњих фонолошких анализа, у ромском језику могуће је издвојити десет класа консонанти, у којима су првих пет важни за дефинисање нормализације, кодификације и стандардизације ромског језика, а следећих пет су класе које ће се потврдити у пракси, условно проширити и/или смањивати. Ромски језик има два рода (мушки и женски), два броја (једину и множину) и три основна падежа (nominativ, casus obliquus i vokativ). Стандардизација ромског језика је процес који је Национални савет водио у претходном периоду и представља скуп стручних анализа и прихватање позитивних искустава из Србије и региона и углавном се заснива на стручној литератури, као што су: „ГраMATика ромског језика“, „Историја Рома“, „Процес стандардизације ромског језика (др Рајка Ђурића), „Речник ромско-српски“ (који је објавио Бајрам Халити) и „Речник“ (који је објавио др Љатиф Демир), као и стручних мишљења и анализа ромолога и лингвиста изнетих на завршној Конференцији о стандардизацији ромског језика.

2.3. Законодавне и институционалне измене након другог циклуса мониторинга примене Повеље

2.3.1. Законодавне измене

37. У одељку 2.1.1. Другог извештаја о примени Повеље, детаљно су представљене измене у законодавству које су садржавале одредбе од значаја за употребу и заштиту мањинских језика. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, донесени су нови процесни закони који су представљени у оквиру имплементације члана 9. Повеље. У истом периоду, код неких од представљених прописа у Другом извештају о примени Повеље донесене су измене и допуне ради додатног прецизирања или усклађивања са Уставом Републике Србије и већ постојећим законским решењима, које се презентују у наредним ставовима.

38. Одлуком из јула 2012. године, Уставни суд је, између осталог, утврдио да одредба члана 76. став 1. Закона о утврђивању надлежности АП Војводине (2009), којом је као изворна надлежност АП Војводине предвиђено ближе уређивање службене употребе језика и писама националних мањина на територији АП Војводине, није у сагласности са Уставом Републике Србије. У образложењу своје одлуке, Уставни суд је, између осталог, навео да је службена употреба језика и писама на системски начин уређена Законом о службеној употреби језика и писама, односно да је службена употреба језика и писама као једно од права националних мањина, на истоветан начин уређена Законом о заштити

права и слобода националних мањина. Ови закони, по оцени Уставног суда, не садрже основ по коме би АП Војводина, преко својих органа, у складу са законом, ближе уредила службену употребу језика и писама националних мањина на територији АП Војводине. У овој области АП Војводина, у складу са законом, има само овлашћење да својим статутом утврди језике националних мањина који су у службеној употреби у раду њених органа.

39. Поред оцене уставности одредаба Закона о утврђивању надлежности АП Војводине, Уставни суд је на основу покренутих иницијатива оцењивао усклађеност појединих одредаба Статута Аутономне Покрајине Војводине (2009) и Закона о националним саветима националних мањина (2009) са Уставом Републике Србије. Својом Одлуком из децембра 2013. године утврдио је да поједини чланови Статута АП Војводине нису у целини или делимично у сагласности са Уставом Републике Србије. Међутим, полазећи од значаја Статута АП Војводине као највишег правног акта аутономне покрајине, а имајући у виду чињеницу да објављивањем Одлуке Уставног суда у „Службеном гласнику Републике Србије“, престају да важе одредбе Статута за које је утврђено да нису у сагласности са Уставом, Уставни суд је у овом случају, искористио могућност прописану чланом 58. став 4. Закона о уставном суду о одлагању објављивања одлуке. Стога је Уставни суд истовремено донео и решење којим је одложио објављивање Одлуке о утврђеној неуставности одредби Статута за максимални законом прописани рок од шест месеци, како би у овом року Скупштина АП Војводине, као доносилац Статута и Народна скупштина, као орган који даје претходну сагласност на Статут, усагласиле Статут са Уставом. На овај начин обезбеђено је несметано функционисање АП Војводине, пошто је до истека рока на који је одложено објављивање Одлуке Уставног суда, Статут АП Војводине у целини остао на снази и наставио да се примењује. Скупштина АП Војводине донела је нови Статут АП Војводине који је на снази од краја маја 2014. године.

40. Одлуком из јануара 2014. године, Уставни суд је утврдио да десет чланова Закона о националним саветима националних мањина, у целини или делимично, није у сагласности са Уставом Републике Србије. Сагласно члану 168. став 3. Устава, те одредбе престале су да важе даном објављивања одлуке Уставног суда у „Службеном гласнику Републике Србије“ (21. фебруара 2014. године). Ова одлука је значајна, између осталог, и због тога што је у њој Уставни суд изложио опште схватање уставно-правне заштите права националних мањина у Уставу Републике Србије, посебно колективног права на самоуправу које се остварује и путем изабраних националних савета националних мањина, али и нагласио да је обавеза законодавца да поједина питања додатно уреди полазећи од становишта Уставног суда и проблема који су надлежни органи уочили у досадашњој примени закона. Престанак важења одредаба Закона, није утицао на употребу мањинских језика, нити је имао за последицу умањење овлашћења националних савета у области службене употребе језика и писама. Министарство за државну управу и локалну самоуправу, као државни орган надлежан за припрему прописа из области људских и мањинских права, најавило је

измене Закона о националним саветима националних мањина у складу са Одлуком Уставног суда.

41. Имајући у виду важност Закона о националним саветима националних мањина за остваривање права на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писама, а који је од значаја за употребу и заштиту мањинских језика, овом приликом указује се да су се измене и допуне тог закона из 2014. године односиле на прецизирање појединих одредаба којима се уређују унутрашња организација националних савета, поступак избора и начин доношења одлука од стране органа националних савета.

42. Током 2013. и 2014. године донесени су нови прописи у области образовања (Закон о основном образовању и васпитању, Закон о средњем образовању и васпитању и Закон о образовању одраслих), правосуђа (Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава) и информисања (Закон о јавном информисању и медијима, Закон о јавним медијским сервисима и Закон о електронским медијима) који могу имати значај за употребу и заштиту мањинских језика, чији ће садржаји бити детаљно представљени у следећем периодичном извештају.

2.3.2. Формирање Канцеларије за људска и мањинска права

43. Од подношења Другог извештаја о примени Повеље, организовање послова државне управе који се односе на људска и мањинска права мењало се кроз промену организационих облика, и у складу с тим, и промени надлежности: од Министарства за људска и мањинска права (2008), преко Управе за људска и мањинска права, као органа управе у саставу Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу (2011) до Канцеларије за људска и мањинска права, као службе Владе Републике Србије (2012).

44. Влада је августа 2012. године Уредбом основала Канцеларију за људска и мањинска права. Сагласно члану 2. те уредбе, Канцеларија за људска и мањинска права врши стручне послове за потребе Владе и надлежних министарстава који се односе на: заштиту и унапређење људских и мањинских права; праћење усаглашености домаћих прописа са међународним уговорима и другим међународноправним актима о људским и мањинским правима и иницирање измена домаћих прописа; општа питања положаја припадника националних мањина; праћење положаја припадника националних мањина које живе на територији Републике Србије и остваривања мањинских права; остваривање веза националних мањина са матичним државама.

45. У складу са Законом о министарствима (2014), Министарство државне управе и локалне самоуправе обавља послове државне управе који се односе на: припрему прописа

о људским и мањинским правима; вођење регистра националних савета националних мањина; избор националних савета националних мањина; вођење посебног бирачког списка националне мањине, као и друге послове одређене законом.

2.4. Новине које се очекују током наредног циклуса мониторинга примене Повеље

2.4.1. Избори за нове сазиве националних савета националних мањина

46. Изменама и допунама закона о националним саветима (2014) предвиђено је да министар надлежан за послове људских и мањинских права расписује изборе за чланове националног савета тако да се они одрже у октобру 2014. године. Избором нових сазива националних савета очекује се наставак, између осталог, имплементације законодавног оквира у погледу употребе мањинских језика, као и наставак активности појединих националних савета у погледу стандардизације језика којим говоре лица која представљају.

2.4.2. Реорганизација правосудне мреже

47. Од 1. јануара 2014. године у примени је нови Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава. Нова мрежа судова требало би да омогући већу доступност правде грађанима, будући да је у односу на претходни закон, број основних судова скоро дуплиран. Према одредбама новог закона, у Републици Србији делује 45 прекршајних судова, 67 основних судова, 26 виших и 16 привредних судова. Број апелационих судова задржан је на истом нивоу (4), уз три одељења прекршајног апелационог суда и три одељења Управног суда.

2.4.3. Приватизација медија

48. Усвојеним Законом о јавном информисању и медијима утврђена је обавеза приватизације медија чији су оснивачи Република Србија, аутономна покрајина и јединице локалне самоуправе до 1. јула 2015. године. Приватизација медија врши се на начин којим се обезбеђује континуитет у производњи медијских садржаја од јавног интереса у периоду од 5 година од дана закључивања уговора о продаји капитала. Континуитет у производњи медијских садржаја подразумева и обавезу одржавања удела програмског времена на појединим језицима националних мањина, односно удела информативних, образовних, научних, културно-уметничких, дечијих, забавних, спортских и других програмских садржаја од јавног интереса на појединим језицима националних мањина, у складу са програмском шемом која је важила у периоду од дванаест месеци пре дана ступања на снагу овог закона.

2.5. Активности на спровођењу препорука Комитета експерата у погледу територијалне примене Повеље

49. У Другом извештају о примени Повеље, Комитет експерата дао је следећу препоруку у погледу територијалне примене Повеље:

Комитет експерата апелује на српске органе власти да предузму кораке којима би се обезбедила имплементација Повеље на свим општинским територијама на којима су они који говоре регионалне или мањинске језике присутни у броју који је довољан да омогући примену одредаба Повеље, укључујући и промену статута општина тамо где је то потребно.

50. У претходним извештајима о примени Повеље посебно је наглашено да је, сагласно прописима Републике Србије, јединица локалне самоуправе обавезна да својим статутом уведе мањински језик у службену употребу ако проценат припадника националне мањине чији се језик уводи у службену употребу достиже 15% од укупног броја становника према резултатима последњег пописа становништва. На територији АП Војводине се, када мањински језик и писмо није у службеној употреби на целој територији јединице локалне самоуправе, језик уводи у службену употребу у насељу или месној заједници на њеној територији, уколико проценат припадника одређене националне мањине достиже 25% према резултатима последњег пописа становништва.

51. Будући да се обавезно увођење мањинског језика у службену употребу везује за процентуално учешће припадника националне мањине у одређеној јединици локалне самоуправе према последњем попису становништва, свако даље смањење тог процентуалног учешћа припадника националне мањине нема утицаја јер је одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина (2002) прописано задржавање мањинског језика у службеној употреби као заштита стечених права. Као пример за то може се навести да је у 20 јединица локалне самоуправе у службеној употреби 7 мањинских језика,⁸ иако се учешће припадника националних мањина у њиховој националној структури кретало у распону од 0,36% до 11,49% према резултатима последњег пописа становништва.

---

⁸ Од укупно 42 јединице локалне самоуправе у којима је мањински језик у службеној употреби, учешће припадника националне мањине у националној структури јединице локалне самоуправе је испод законски прописаног прага у следећим јединицама локалне самоуправе: Алибунар, Бач, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бела Црква, Врбас, Вршац, Жабал, Житиште, Зрењанин, Ковачица, Кула, Нови Сад, Озаци, Пландиште, Сечањ, Сомбор, Суботица, Тител и Шид. У тим јединицама локалне самоуправе у службеној употреби су: мађарски, македонски, румунски, русински, словачки, хрватски и чешки језик.

52. Национални прописи дају могућност органима јединица локалне самоуправе да својим статутом уведу у службену употребу мањински језик и писмо чак и ако није испуњен наведени услов процентуалног учешћа припадника националних мањина у укупном броју становника одређене јединице локалне самоуправе, што се у пракси и догађа. Национални савети националних мањина, као носиоци културне аутономије и у области службене употребе језика и писама, законом су овлашћени да предлажу утврђивање језика и писама националне мањине као службеног језика у јединици локалне самоуправе. Тако је на предлог Националног савета македонске националне мањине 2012. године у општини Пландиште статутом уведен у службену употребу македонски језик, иако су у националној структури општине припадници македонске мањине чинили 9,19% становништва.

53. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, поједине јединице локалне самоуправе утврдиле су својим статутима службену употребу нових мањинских језика и писама. Наредни ставови Извештаја садрже податке о мањинским језицима који су у службеној употреби у јединицама локалних самоуправа на територији Републике Србије.

54. Албански језик и писмо је у службеној употреби у три општине: Медвеђа, Прешево и Бујановац.

55. Босански језик и писмо је у службеној употреби у четири општине/града: Нови Пазар, Пријепоље, Сјеница и Тутин.

56. Бугарски језик и писмо је у службеној употреби у две општине: Босилеград и Димитровград и насељу Иваново (град Панчево).

57. Мађарски језик и писмо је у службеној употреби у 28 општина/градова: Ада, Бач, Бачка Топола, Бела Црква, Бечеј, Врбас, Вршац, Житиште, Зрењанин, Кањижа, Ковачица, Ковин, Кула, Мали Иђош, Нова Црња, Нови Бечеј, Нови Кнежевац, Нови Сад, Озаци, Пландиште, Сента, Сечањ, Сомбор, Србобран, Суботица, Темерин, Тител и Чока; осам насеља или месних заједница: Купусина и Свилојево (општини Апатин), Банатска Топола, Кикинда, Руско Село и Сајан (општини Кикинда) и Иваново и Војловица (град Панчево).

58. Македонски језик и писмо је у службеној употреби у општини Пландиште и насељу Јабука (град Панчево). Након другог циклуса мониторинга примене Повеље, утврђена је службена употреба македонског језика и писма у општини Пландиште.

59. Румунски језик и писмо је у службеној употреби у девет општина/градова: Алибунар, Бела Црква, Вршац, Житиште, Зрењанин, Ковачица, Ковин, Пландиште и Сечањ и насељу: Банатско Ново Село (град Панчево).

60. Русински језик и писмо је у службеној употреби у шест општина/градова: Бачка Топола, Врбас, Жабал, Кула, Нови Сад и Шид. Након другог циклуса мониторинга примене Повеље, на основу Одлуке Уставног суда (2010), статутом општине Бачка Топола враћена је употреба русинског језика и писма на целој територији општине, који је до тада био у службеној употреби само у насељеном месту Ново Орахово.

61. Словачки језик и писмо је у службеној употреби у 11 градова/општина: Алибунар, Бач, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бачки Петровац, Зрењанин, Ковачица, Нови Сад, Оџаци, Пландиште и Шид; два насеља: Луг (општина Беочин) и Стара Пазова (општина Стара Пазова). Након другог циклуса мониторинга примене Повеље, на основу Одлуке Уставног суда (2010), статутом општине Бачка Топола враћена је употреба словачког језика и писмо на целој територији општине, који је тада био био у службеној употреби само у насељу Бајша.

62. Хрватски језик и писмо је у службеној употреби у граду Суботица и шест насеља: Сонга (општина Апатин), Бачки Брег и Бачки Моноштор (град Сомбор), Стара Бингула (град Сремска Митровица), Сот и Батровци (општина Шид).

63. Чешки језик и писмо је у службеној употреби у општини Бела Црква.

64. Из наведеног прегледа мањинских језика у службеној употреби у јединицама локалне самоуправе видљиво је да ромски и украјински језик нису у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе. Како је већ изложено, да би ти мањински језици били обавезно статутом уведени у службену употребу, неопходно је да припадници ромске и украјинске мањине достижу 15% учешћа у структури становништва у појединим јединицама локалне самоуправе по последњем попису становништва. На основу резултата пописа становништва из 2011. године ни у једној јединици локалне самоуправе припадници наведених националних мањина не достижу законом утврђени проценат, односно њихово учешће је у структури становништва јединица локалне самоуправе испод 15%. На основу прописа Републике Србије, дакле остаје могућност да се покрену иницијативе за увођење ромског и украјинског језика у службену употребу, пре свега, од стране националних савета који представљају те националне мањине, али и јединица локалне самоуправе, уколико препознају оправданост увођења њихових језика у службену употребу. Национални савети влашке и ромске националне мањине најавили су покретање иницијатива за увођење влашког и ромског језика у службену употребу у појединим јединицама локалне самоуправе.

2.6. Спровођење Препоруке Комитета министара Савета Европе (CM/RecChL(2013)3)

65. У оцени примене Повеље у другом циклусу мониторинга, Комитет министара Савета Европе препоручио је властима Србије да узму у обзир све констатације Комитета експерата и истакао следеће препоруке као приоритет.

Препорука 1: побољшање обуке наставника и обезбеђење одговарајућих наставних материјала за све регионалне или мањинске језике.

66. Прописи из области образовања дају могућност да се наставници који предају на мањинским језицима додатно усавршавају. Посебним законом уређена су питања припремања, одобравања, издавања и избора уџбеника за основну и средњу школу, између осталог, и на/о мањинском језику. Информације о активностима побољшања обуке наставника и обезбеђењу одговарајућих наставних средстава за мањинске језике садржане су у одељку 4.1.8.1. Трећег извештаја о примени Повеље.

Препорука 2: обезбеђење наставе о/на језицима који потпадају под Други део Повеље у оквиру модела образовања на мањинским језицима у свим одговарајућим фазама.

67. У школској 2012/2013. години за припаднике националних мањина у основном образовању организована је настава предмета Матерњи језик са елементима националне културе за говорнике свих мањинских језика који потпадају под Други део Повеље, изузев за говорнике влашког и немачког језика. Говорници влашког имали су могућност да кроз реализацију пилот пројекта изучавају Влашки говор са елементима националне културе, који би требало да буде уведен у образовни систем Републике Србије од школске 2014/2015. године. Шире информације о настави о/на језицима који потпадају под Други део Повеље садржане су у одељку 3.2. Трећег извештаја о примени Повеље.

Препорука 3: осигурање примене чланова 9. и 10, нарочито у погледу ромског и украјинског језика.

68. Примена изабраних ставова и подставова чл. 9. и 10. Повеље осигурана је кроз законодавну регулативу којом су уређена питања употребе мањинских језика у судској области и области управних власти. Припадницима националних мањина омогућено је да у поступцима пред судским органима и управним органима и организацијама код којих остварују своја права и обавезе употребљавају свој језик. Дакле, право коришћења мањинског језика обезбеђено је на целој територији Републике Србије, без обзира на то да ли је мањински језик у службеној употреби, што даље значи да и говорници ромског и украјинског језика имају могућности да користе свој језик у поступцима пред судским и управним органима код којих остварују своја права и обавезе. Поступак се води уз помоћ тумача, а трошкове превођења сноси орган који води поступак.

69. Службена употреба мањинског језика на територији јединице локалне самоуправе где традиционално живе припадници националних мањина, између осталог подразумева, не само коришћење мањинског језика у управном и судском поступку, већ и вођење тих поступака на мањинском језику. То значи да се на мањинским језицима који нису у службеној употреби на територији јединица локалне самоуправе не могу водити судски нити управни поступци. Како ромски и украјински језик нису у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе, то се ни судски, ни управни поступци не могу водити на тим језицима.

70. Прописима Републике Србије није предвиђено вођење посебних евиденција о употреби мањинских језика у поступку пред судским и управним органима, већ само вођење евиденција о целокупном поступку на мањинским језицима у службеној употреби. Из тог разлога само посредним путем могуће је сагледати обим употребе мањинских језика у поступцима пред судовима и пред управним органима, што је и изложено у имплементацији чл. 9. и 10. Повеље.

Препорука 4: предузмање неопходних практичних мера како би се обезбедило да лична имена и топоними на регионалним или мањинским језицима могу да буду у службеној употреби у складу са традицијом и правописом језика о којима је реч;

71. Информације о активностима на предузимању практичних мера како би се обезбедило да лична имена и топоними на мањинским језицима могу да буду у службеној употреби у складу са традицијом и правописом мањинског језика о коме је реч, садржане су у поглављима 4.3.10.2. и 4.3.10.3. Трећег извештаја о примени Повеље.

Препорука 5: настављање са унапређивањем свести и толеранције у српском друштву у целини када су у питању регионални или мањински језици и културе које представљају.

72. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, настављене су активности на унапређивању свести и толеранције у погледу мањинских језика и култура које представљају. Реализовани су многи пројекти државних и покрајинских органа, невладиних и међународних организација, као и бројни округли столови, конференције, семинари, радионице итд, чији предмет је била промоција толеранције и међукултуралног дијалога. Примере активности органа власти у реализацији појединих програма о промоцији толеранције и развијању свести о постојању различитости, укључујући и оне по основу језичког диверзитета у српском друштву, садрже наредни ставови.

73. Министарство за људска и мањинска права је у периоду 2008-2011. година спроводило низ акција поводом обележавања Дана толеранције, као што су: објављивање приручника о људским правима „Не сметајте, уживам у својим правима и слободама“, намењен ученицима основних и средњих школа широм Србије, одржавање часа

толеранције у основним и средњим школама, чији је циљ био да се кроз схватање важности принципа толеранције у свакодневном животу, као и у друштвеном функционисању, ученици мотивишу на толерантније поступање у школи и свом окружењу, израда и подела прикладног промотивног материјала итд. Управа за људска и мањинска права је ради реализације свог програма „Календар људских права 2012“ спровела јавни конкурс за суфинансирање пројеката удружења. Основни концепт овог програма подразумевао је да сваки месец у години буде посвећен, односно обележен, низом активности које реализују организације цивилног друштва, изабране путем јавног конкурса, на основу капацитета и искуства у конкретној области којом се тематска група бави. Избор области/теме прати одговарајуће међународне празнике УН који се обележавају тог месеца, у свим случајевима где је то могуће, односно празнике који се током одређеног месеца обележавају у свету. Тако је, на пример, месец април био посвећен унапређењу положаја и права припадника националних мањина, као и обележавању Светског дана Рома (8. април); месец мај промоцији различитости и борби против дискриминације и обележавању Светског дана културне различитости за дијалог и развој (21. мај); месец новембар обележавању Недеље толеранције и Међународног дана толеранције (16. новембар) итд.

74. У АП Војводини настављена је реализација пројекта „Афирмација мултикултурализма и толеранције у Војводини“, чији је циљ неговање културног диверзитета и развијање духа међуетничке толеранције код грађана Војводине. Носилац пројекта је Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице АП Војводине, а реализује се у сарадњи са другим ресорним покрајинским органима, домаћим и међународним организацијама, републичким органима управе, органима локалних самоуправа, невладиним организацијама, образовним и културним установама, у зависности од конкретног потпројекта. Пројекат је конципиран као комплексан мултитематски и мултикултурални програм, усмерен према идеји јачања међунационалног поверења код младих у Војводини. Обухвата мноштво подпројеката („Куп толеранције“, ТВ квиз „Колико се познајемо“, „Етно дан“...) који су детаљно представљени у поглављу 3.3.4 Другог извештаја о примени Повеље. Од почетка реализације овог пројекта (2005), кроз манифестације које се одржавају на територији целе Војводине, укључено је више десетина хиљада ученика војвођанских основних и средњих школа путем разних активности.

75. Подизању и унапређењу свести и толеранције у погледу вишејезичности, доприноси и реализација мултикултуралних пројеката у области информисања и културе које надлежни државни и покрајински органи суфинансирају. Тако је, на пример, у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, Министарство културе и информисања суфинансирало 39 пројеката из области информисања, одредивши 13.925.659,00 динара буџетских средстава за њихову реализацију, као и 7 пројеката из

области културе са 800.000,00 динара. Средства су додељена медијским кућама, агенцијама, установама културе, организацијама цивилног друштва и културно-уметничким друштвима за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Јачање дијалога између националних мањина, ажурирање вести на сајту, вести на интернет радију Југ прес, репортаже; „...& у добру & у злу...“; „Живети заједно“; Недеља културе Стари град; „Ми повезујемо људе: промоција мултикултуралности у општини Бачка Паланака“; Међународни фестивал фолклора националних мањина „Ајд поведи ајд заиграј“; Мултикултурални дијалог националних мањина у Србији итд. Секретаријат за културу и јавно информисање АП Војводине суфинансирао је 1.141 мултикултурални и интеркултурни програм/ пројекат установа културе и уметничких удружења у АП Војводини, са 639.918.125,00 динара. Средства су додељена за суфинансирање пројеката одржавање мултикултурних књижевних, позоришних и музичких и музичко-сценских фестивала, изложби, мултимедијалних и других пројеката у области савременог и традиционалног уметничког стваралаштва, као на пример: Фестивал професионалних позоришта Војводине - основан 1946. године; Међународни фестивал позоришта за децу у Суботици; Међународни новосадски књижевни фестивал; Фестивал беседништва у Сремској Митровици; Фестивал поезије младих у Врбасу итд.

76. Имајући у виду мултинационалност и мултијезичност свог друштва, Република Србија ће и у будуће наставити са унапређењем свести и толеранције када су у питању мањински језици и културе које они представљају.

3. ДЕО II. ПРИМЕНА ЧЛАНА 7. ПОВЕЉЕ

Члан 7.

ЦИЉЕВИ И НАЧЕЛА

1. По питању регионалних или мањинских језика, у оквиру територија на којима су ти језици у употреби и у складу са ситуацијом сваког од тих језика, државе чланице граде своју политику, законодавство и праксу на следећим циљевима и начелима:

- a) признање регионалних или мањинских језика као израз културног богатства;
- b) поштовање географске области сваког регионалног или мањинског језика како би се обезбедило да постојећа или нова управна подела не представља препреку унапређењу регионалног или мањинског језика о коме се ради;
- c) потреба за одлучном акцијом како би се унапредили регионални или мањински језици и на тај начин сачували;
- d) стварање услова за олакшање и/или охрабривање употребе регионалних или мањинских језика у говору и писању, у јавном и приватном животу;
- e) одржавање и развијање веза, у областима које покрива ова повеља, између група које користе регионалне или мањинске језике и осталих група у држави које употребљавају језик у идентичној или сличној форми, као и успостављање културних односа са осталим групама у држави које користе различите језике;
- f) доношење одредаба путем којих би се на одговарајући начин и одговарајућим средствима обезбедило проучавање регионалних или мањинских језика на свим одговарајућим ступњевима;
- g) олакшавање да и они који не говоре регионалне или мањинске језике, а живе у области где се они говоре, могу да их науче уколико то желе;
- h) унапређење проучавања и истраживања регионалних или мањинских језика на универзитетима или сличним установама;
- i) унапређење одговарајућих облика транснационалне размене, у оним областима о којима говори ова повеља, за регионалне или мањинске језике који се користе у идентичном или сличном облику у две или више држава.

2. Државе чланице преузимају обавезу да уклоне, ако већ то до сада нису учиниле, било које неоправдано угрожавање, искључивање, ограничавање или неповољан третман који би се односио на употребу регионалног или мањинског језика и који би имао циљ да обесхрабри или доведе у питање његово одржавање и развој. Усвајање посебних мера у корист регионалних или мањинских језика, које би имале за циљ унапређење једнакости

између оних који користе ове језике и остатка становништва или које узимају у обзир њихове специфичне услове, не може се сматрати актом дискриминације против оних који користе језике који су у већој употреби од мањинских.

3. Државе чланице преузимају обавезу да на одговарајући начин унапреде међусобно разумевање између свих језичких група унутар земље и да ту посебно укључе поштовање, разумевање и трпеливост у односу на регионалне или мањинске језике у оквиру процеса образовања, као и да охрабре средства јавног информисања да следе исти циљ.

3.1. Информације о политици, законодавству и пракси у примени члана 7. Повеље

3.1.1. Одлучна акција унапређења мањинских језика

77. У претходним извештајима о примени Повеље садржане су информације о законском оквиру за промовисање мањинских језика и оснивању тела која имају овлашћења у тој области. Како је образложено, национални савети националних мањина, уведени у правни поредак 2002. године, имају посебну улогу у промоцији мањинских језика. Та тела представљају институционални облик путем кога се у Уставом утврђеним областима друштвеног живота (култура, образовање, обавештавање и службена употреба језика и писма), значајним за очување идентитета националне мањине, остварују колективна права, тако што им се законом поверавају одређена јавна овлашћења да учествују у одлучивању или самостално одлучују о појединим питањима из наведених области. У одељку 2.2.2. Другог извештаја о примени Повеље наведене су надлежности, односно овлашћења које национални савети имају у наведеним областима, док одељак 2.2. Трећег извештаја садржи информације о њиховим активностима у периоду 2010-2012. година.

78. Средства за финансирање рада националних савета националних мањина обезбеђују се из буџета Републике Србије, буџета аутономне покрајине, буџета јединица локалне самоуправе, донација и других прихода. Националним саветима којима је седиште на територији Аутономне Покрајине Војводине средстава се обезбеђују у буџету те покрајине. Националним саветима који представљају националну мањину која достижу најмање 10% од укупног броја становника јединице локалне самоуправе или чији је језик у службеној употреби у јединици локалне самоуправе, средства се обезбеђују и у буџету јединица локалне самоуправе. У доњој табели садржани су подаци о висини обезбеђених средстава за рад националних савета у буџету Републике Србије.

НАЦИОНАЛНИ САВЕТ	2010.	2011.	2012.
Албанске национална мањина ⁹	3.151.381,00	16.604.420,00	16.600,502,00

⁹ Национални савет изабран у јуну 2010. године.

Ашкалијске национална мањина ¹⁰	1.570.629,00	1.418.064,00	4.379.367,00
Бошњачке национална мањина	13.670.718,00	21.015.176,00	22.107.860,00
Бугарске национална мањина	7.005.533,00	7.610.588,00	7.880.533,00
Буњевачке националне мањине	6.983.674,00	5.856.188,00	5.798.751,00
Влашке националне мањине	7.492.237,00	7.482.728,00	7.486.041,00
Грчке националне мањине	5.939.133,00	3.615.620,00	4.175.043,00
Египатске националне мањине	5.779.027,00	3.636.608,00	3.594.820,00
Савез јеврејских општина ¹¹	5.952.635,00	3.983.600,00	3.901.113,00
Мађарске националне мањине	39.172.899,00	58.600.940,00	57.908.690,00
Македонске националне мањине	7.013.301,00	6.779.120,00	6.631.474,00
Немачке националне мањине	6.053.758,00	3.989.720,00	3.927.640,00
Ромске националне мањине	11.772.747,00	16.377.656,00	16.685.606,00
Румунске националне мањине	7.554.865,00	13.394.108,00	13.499.383,00
Русинске националне мањине	6.551.901,00	8.740.808,00	8.416.134,00
Словачке националне мањине	9.268.286,00	18.636.080,00	18.848.446,00
Словеначке националне мањине ¹²	1.989.917,00	4.772.672,00	4.851.671,00
Украјинске националне мањине	6.114.242,00	4.963.100,00	4.763.209,00
Хрватске националне мањине	10.250.495,00	13.589.300,00	14.017.680,00
Чешке националне мањине ¹³	1.861.484,00	4.297.376,00	4.526.037,00
Укупна средства	165.148.862,00	225.363.872,00	230.000.000,00

79. Доња табела садржи податке о финансирању националних савета националних мањина из буџета АП Војводине.

НАЦИОНАЛНИ САВЕТ	2010.	2011.	2012.
Ашкалијске национална мањина ¹⁴	330.000,00	-	-
Буњевачке националне мањине	2.090.060,00	1.752.000,00	1.696.000,00
Грчке националне мањине ¹⁵	-	400.000,00	400.000,00
Египатске националне мањине	330.000,00	400.000,00	400.000,00
Мађарске националне мањине	11.925.555,00	16.528.000,00	16.504.000,00
Македонске националне мањине	1.800.000,00	1.900.000,00	2.204.000,00
Немачке националне мањине	1.487.560,00	1.340.000,00	1.005.000,00
Румунске националне мањине	2.478.055,00	4.224.000,00	4.216.000,00
Русинске националне мањине	1.941.555,00	2.654.000,00	2.504.000,00
Словачке националне мањине	4.132.055,00	5.160.000,00	5.472.000,00
Украјинске националне мањине	1.541.560,00	1.412.000,00	1.400.000,00
Хрватске националне мањине	3.428.600,00	3.028.000,00	3.024.000,00
Чешке националне мањине	350.000,00	1.502.000,00	1.340.000,00

¹⁰ Национални савет изабран у јуну 2010. године. И поред тога што су у буџету Републике Србије за 2011. годину обезбеђена средства за финансирање рада Националног савета, средства су исплаћена само у прва четири месеца, због нерешеног питања представљања Савета.

¹¹ На основу члана 134. Закона о националним саветима националних мањина, Извршни одбор Савеза јеврејских општина врши функције националног савета.

¹² Национални савет изабран у јуну 2010. године.

¹³ Национални савет изабран у јуну 2010. године.

¹⁴ И поред тога што су у буџету АП Војводине обезбеђена средства за финансирање рада Националног савета ашкалијске националне мањине, средства нису исплаћена због нерешеног питања представљања савета.

¹⁵ Од 2011. године седиште Националног савета регистровано на територији АП Војводине.

Укупна средства:	31.835.000,00	40.300.000,00	40.165.000,00
------------------	---------------	---------------	---------------

3.1.2. Стварање услова за олакшање и/или охрабривање употребе мањинских језика

80. Република Србија посебну пажњу поклања стварању услова за олакшање и/или охрабривање употребе мањинских језика, кроз доношење системских закона којима се уређује начин остваривања Уставом гарантованог права на употребу мањинских језика, што је образложено у одговарајућим деловима претходних извештаја, као и одговарајућим деловима Трећег извештаја о примени Повеље. Нови подаци о примени законског оквира којим се стварају услови за олакшање и охрабривање употребе мањинских језика у пракси садржани су у информацијама о имплементацији Трећег дела Повеље и одељку 3.2. овог извештаја.

3.1.3. Успостављање културних односа између група које говоре мањинске језике

81. Успостављање културних односа између група које говоре мањинске језике образложено је у одговарајућим деловима Трећег извештаја о примени Повеље.

3.1.4. Одредбе којима се обезбеђује проучавање мањинских језика

82. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, како је већ образложено, законодавство које се односи на обезбеђење проучавања мањинских језика није измењено у односу на период обухваћен Другим извештајем о примени Повеље. Подаци о пракси проучавања мањинских језика на свим нивоима образовања садржани су у одељку 3.2. Трећег извештаја који се односи на језике обухваћене Другим делом Повеље и информацијама у оквиру члана 8. за језике из Трећег дела Повеље.

3.1.5. Олакшавање учења мањинских језика

83. Законодавство у области образовања даје могућности свим заинтересованим особама да уче мањинске језике којима они нису матерњи језици, односно којима они не говоре. Као пример спровођења ове могућности у пракси могу да послуже подаци Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице о националној припадности ученика основних школа на територији АП Војводине који су похађали наставу на мањинским језицима у школској 2012/2013. години. У доњој табели садржани су ти подаци.

Национална припадност	Укупан број ученика	Наставни језик				
		Мађарски	Румунски	Русински	Словачки	Хрватски
Срби	107.692	50	17	34	45	

Албанци	233	3		2		
Бошњаци/Муслимани	637	1		1		
Бугари	61	2				
Буњевци	756	19				
Мађари	17.671	14.259	1	18	4	3
Македонци	576	2	2			
Немци	108	1				
Роми	8.272	533	122	23	49	
Румуни	1.738	1	926			
Русини	903	5		393	1	
Словаци	3.763	8		2	2.785	
Украјинци	231			2	1	
Хрвати	2.563	18		4	2	277
Црногорци	1.971				3	
Неопредељени/остали	4.520	175	3		24	6

84. Изложени подаци показују да су наставу на мањинским језицима похађали не само припадници националних мањина на чијем се језику одвија настава, већ и припадници осталих националних мањина, као и ученици српске националности.

85. Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице АП Војводине располаже и подацима о броју ученика који похађају наставу изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе у основним школама. Приликом уписа у школе, спроводи се анкета у којој се ученици (или њихови родитељи) изјашњавају о разлозима због којих су се определили за изучавање тог предмета. На територији АП Војводине изучавање предмета Матерњи језик са елементима националне културе организовано је за десет језика/говора (бугарски, буњевачки, мађарски, ромски, румунски, русински, словачки, украјински, хрватски и чешки). Као најчешћи разлози због којих се ученици опредељују за изучавање тог предмета наводе се да су деца из мешовитог брака и да желе да уче језик средине.

86. Наставу Матерњег језика са елементима националне културе не похађају само ученици који су припадници одређене националне мањине, већ се за учење тог предмета опредељују и ученици којима то није матерњи језик. Према подацима из 2012. године, преко 17% свих ученика који похађају наставу Матерњег језика са елементима националне културе изјаснили су се да уче неки од мањинских језика као језик друштвене средине.

87. На иницијативу националних савета мађарске, словачке, румунске, русинске и хрватске националне мањине, Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице АП Војводине поднео је надлежном министарству предлог за измену и допуну подзаконских аката (наставних планова и програма) којим би се увео у

наставу предмет Језик друштвене средине, као изборни наставни предмет у општинама у којима су у службеној употреби мањински језици.

88. У циљу учења или усавршавања појединих мањинских језика, као и упознавања са културом, обичајима и традицијом појединих националних мањина, Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице АП Војводине је, у складу са могућностима, суфинансирао један број пројеката које реализују основне и средње школе или удружења грађана. Доња табела садржи податке о издвојеним финансијским средствима за финансирање тих пројеката.

	2010.	2011.	2012.
Основне школе	7	6	11
Средње школе	2	5	6
Удружења грађана	10	10	12
Укупно пројеката	19	21	28
Одобрена средства	2.296.000,00	2.029.000,00	2.967.000,00

3.1.6. Унапређење проучавања и истраживања мањинских језика на универзитетима

89. Подаци о пракси проучавања и истраживања мањинских језика на универзитетима садржани су у одељцима 3.2. и 4.1.6. Трећег извештаја о примени Повеље.

3.1.7. Унапређење транснационалне размене

90. Како је већ изложено у претходним извештајима о примени Повеље, Република Србија је страна уговорница неколико билатералних споразума који садрже и одредбе од значаја за сарадњу у областима живота о којима говори Повеља. Реч је, углавном, о споразумима о сарадњи у областима културе, образовања и науке, са државама у којима се користи одређени језик у идентичном или сличном облику са мањинским језиком у Републици Србији. У Другом извештају о примени Повеље дат је преглед држава са којима Република Србија има такве споразуме. Република Србија, као сукцесор, има споразуме и са Савезном Републиком Немачком и Републиком Чешком, земљама у којима се користе језици који су у Републици Србији обухваћени Другим делом Повеље.

91. Споразум о културној и научној сарадњи са Савезном Републиком Немачком (1969) у члану 3. утврђује да ће стране уговорнице, у циљу олакшања учења језика друге стране уговорнице, настојати да упућују лекторе на универзитете и друге високе школе, да врше размену публикација и материјала за студирање језика и да помажу учешће наставног особља и студената на курсевима језика друге стране уговорница. Према обавештењу Министарства спољних послова, у току је процедура усаглашавања текста новог документа у области културне и научне сарадње између две државе.

92. Споразум са Чешком Републиком о сарадњи у области културе, образовања, науке, омладине и спорта у члану 14. утврђује да ће стране уговорнице, у складу са правним прописима важећим у државама страна уговорница обезбедити припадницима српске националне мањине и чешке националне мањине услове за очување и развој матерњег језика, историјског наслеђа и сопствене културе. Овај споразум закључен је 2005. године, али још увек није ступио на снагу, будући да чешка страна још увек није обавестила о окончању поступка његовог потврђивања.

93. Информације о међународној размени за језике обухваћене Трећим делом Повеље садржане су у оквиру имплементације члана 14. Повеље.

3.1.8. Уклањање неповољног третмана употребе мањинских језика и усвајање посебних мера у корист мањинских језика

94. Република Србија има успостављен правни и институционални оквир за борбу против дискриминације. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље настављен је рад на јачању механизма превенције, надзора и заштите од дискриминације. Канцеларија за људска и мањинска права је у пролеће 2012. године приступила процесу припреме националне стратегије за борбу против дискриминације у складу са препоруком Повереника за заштиту равноправности, а узимајући у обзир и иницијативе организација цивилног друштва. Сам процес израде овог стратешког документа био је максимално партиципативан, што је подразумевало укључивање релевантних органа и институција система, представника мањинских група и невладиних организација које се баве промоцијом и заштитом људских и мањинских права и грађана. Влада Републике Србије је 2013. године донела Стратегију превенције и заштите од дискриминације. Овај стратешко – политички документ представља усаглашен систем мера, услова и инструмената јавне политике које Република Србија треба да спроведе ради спречавања односно смањења свих облика и посебних случајева дискриминације, посебно према одређеним лицима односно групама лица с обзиром на њихово лично својство. Стратегија се бави и унапређењем положаја националних мањина као једне од девет осетљивих друштвених група највише изложених дискриминацији и дискриминаторском поступању. Оквир за спровођење стратешких циљева прецизиран је Акционим планом за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације који је Влада донела 2014. године. Имајући у виду период за који су ови документи донети, у наредном циклусу ће детаљно бити изложени стратешки циљеви и мере који се односе на говорнике мањинских језика, реализација тих циљева и мера и надзор над њиховим спровођењем.

95. Правни основ за усвајање посебних мера у корист мањинских језика, које би имале за циљ унапређење једнакости између оних који користе ове језике и остатка становништва, а којима се могу узети у обзир и њихови специфични услови, поред

члана 76. став 3, садржан је и члану 21. став 4. Устава Републике Србије који предвиђа да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима. Та одредба може да се односи и на говорнике мањинских језика (тим пре што се члан 76. став 3. Устава односи искључиво на националне мањине) и може да представља основ за предузимање посебних мера у корист мањинских језика у свим сферама јавног живота, а не само у онима које се односе на *изузетно неповољне услове живота*. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, држава је наставила да спроводи посебне мере у корист припадника националних мањина и говорника мањинских језика: образовно – васпитни рад на мањинским језицима остварује се и када се за то определи мање од 15 ученика, као што показују примери из појединих одељења школа у којима се настава изводи на мађарском, румунском, русинском, словачком итд; увођење у у службену употребу македонског језика и писма у општини Пландиште, иако проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији није достигао 15% према резултатима последњег пописа становништва итд.

3.1.9. Унапређење међусобног разумевања између свих језичких група

96. Закондавни оквир Републике Србије релевантан за унапређење свести и толеранције у вези са мањинским језицима представљен је у претходним извештајима о примени Повеље. Као што је већ наведено, путем различитих активности држава подстиче толеранцију и међукултурни дијалог међу свим људима који живе на њеној територији. Део тих активности садржан је у ст. 72-76. Трећег извештаја о примени Повеље. Имајући у виду карактер њеног друштва, Република Србија ће наставити са досадашњом праксом промовисања и унапређења свести и толеранције у вези са мањинским језицима и културама које представљају, као интегралног дела свог културног наслеђа, нарочито у области образовног система и медија.

3.1.10. Саветодавна тела

97. У претходним извештајима о примени Повеље наведено је да, према Уставним и законским решењима, у Републици Србији постоје посебна тела која су овлашћена да саветују власти у погледу мањинских језика. То су национални савети националних мањина, чији су председници чланови Савета за националне мањине који се, између осталог, стара о очувању, унапређењу и заштити језичких и културних посебности припадника националних мањина.

98. Последњих година, све више на значају добија неформално тело које су образовали национални савети ради усклађивања и унапређења заједничких интереса у остваривању

права у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писама. Реч је о Координацији националних савета националних мањина у Републици Србији, која заузима ставове, планира активности и учествује у решавању питања од интереса за све националне савете. Сваки национални савет у могућности је да координира радом тог тела, с обзиром на то да је предвиђено да се председавање Координацијом ротира једном годишње. Функција председавајућег поверава се председнику оног националног савета који координира радом тог тела и који, између осталог, представља Координацију, потписује акте које доноси Координација и сазива њене састанке. Органи власти прихватају то неформално тело као компетентног партнера у разматрању питања која се тичу положаја националних мањина. Тако су, на пример, у раду радне групе формиране ради израде измена и допуна Закона о националним саветима националних мањина, учествовала два члана које је предложила Координација.

3.2. Информације о примени Повеље на мањинске језике за које нису преузете обавезе из Дела III Повеље

99. Мањински језици у Републици Србији су: албански, босански, бугарски, буњевачки, влашки, мађарски, македонски, немачки, ромски, румунски, русински, словачки, украјински, хрватски и чешки језик. Будући да је Република Србија преузела из Дела III обавезе у погледу албанског, босанског, бугарског, мађарског, ромског, румунског, русинског, словачког, украјинског и хрватског језика, у наредним ставовима садржане су информације о стању осталих мањинских језика.¹⁶

3.2.1. Буњевачки говор

100. Буњевачки говор није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе преваходно зато што још није стандардизован. Као што је већ изложено, рад на стандардизацији буњевачког језика представља најзначајнију активност Националног савета буњевачке националне мањине. У оквиру тих активности прикупљена је грађа културног, језичког и верског наслеђа Буњеваца, чији је део обрађен, систематизован и објављен, а улажу се напори да се процес стандардизације приведе крају, имајући у виду да је стандардизован језик један од предуслова и за примену Повеље на тај језик. Држава својим мерама охрабрује и олакшава употребу буњевачког у оним областима за које није

---

¹⁶ У информацијама о употреби мањинских језика у електронским медијима, презентовани подаци о дужини емитавања програма односе се на 2012. годину. Податке је прикупила Канцеларија за људска и мањинска права у оквиру своје редовне делатности. Одобрена буџетска средства обухватају збирну финансијску подршку радио и ТВ станицама које емитују програм у оквиру својих програмских шема и на мањинским језицима, а односе се на период 2010-2012. година, осим ако није друкчије назначено. Превод дела домаћих аутора на стране језике који имају карактер мањинског језика у Републици Србији суфинасирало је Министарство културе и информисања и највећим делом се односи на издаваче из иностранства.

неопходна потпуна стандардизација језика. У наредним ставовима Извештаја, презентују се информације о употреби буњевачког у појединим областима друштвеног живота.

101. Изучавање Буњевачког говора са елементима националне културе организовано је за ученике основних школа. У школској 2012/2013. години, изучавање је организовано у 11 основних школа, у две локалне самоуправе (Сомбор и Суботица). Доња табела садржи податке о броју ученика који похађају наставу Буњевачког говора са елементима националне културе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	2	10	18	267
2010/2011	2	12	20	338
2012/2013	2	11	21	353

102. На буњевачком говору се емитује радио и ТВ програм, а постоје и штампани медији. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на буњевачком, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, Радио Нови Сад, Нови Сад	4	Јавни радиодифузни сервис
Радио Суботица, Суботица	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Тренд, Бачка Топола	2	Комерцијална станица
Радио Сомбор, Сомбор	6	Комерцијална станица

103. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станицама које имају програм и на буњевачком говору из буџета АП Војводине.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Тренд, Бачка Топола	ТТО ¹⁷ , услуге информисања, унапређење стандарда, информисање јавности	954.000,00
Радио Сомбор, Сомбор	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	3.423.000,00
Радио Суботица, Суботица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.390.000,00

104. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на буњевачком говору, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

¹⁷ Техничко-технолошко опремање.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, ТВ Војводина, Нови Сад	2	Јавни радиодифузни сервис
YU ECO ТВ, Суботица	2	Комерцијална станица

105. Из републичког буџета издвојена су у 2012. години средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на буњевачком, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
Спектар експорт импорт и маркетинг д.о.о. – ТВ Спектар, Сомбор	Буњевачко писмо	90.000,00
YU ECO д.о.о, Суботица	Култура, традиција и обичаји Буњеваца	332.000,00

106. Из буџета АП Војводине финансијски је подржана ТВ YU ECO, Суботица која емитује програм и на буњевачком говору у износу од 6.884.000,00 динара.

107. Што се тиче штампаних медија, на буњевачком говору излазе месечник *Буњевачке новине* и дечији месечни подлистак *Тандрчак*, у издању НИУ Буњевачки информативни центар, Суботица, чији је оснивач Национални савет буњевачке националне мањине и месечни часопис *Рич буњевачке матице*, у издању Буњевачке матице, Суботица.

108. Доња табела садржи висину одобрених средстава из буџета АП Војводине за новине од покрајинског значаја¹⁸, као и по основу конкурса за суфинансирање издавачке делатности на мањинским језицима.

Штампано јавно гласило	Начин подршке	Одобрена средства		
		2010.	2011.	2012.
<i>Буњевачке новине</i>	Субвенција	5.175.000,00	6.000.000,00	6.165.000,00
<i>Тандрчак</i>	Субвенција	1.944.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00
<i>Рич буњевачке матице</i>	Конкурс	-	25.000,00	35.000,00
<i>Тандрчак</i>	Конкурс	40.000,00	50.000,00	35.000,00

109. Из средстава републичког буџета 2011. године издвојена су средства за суфинансирање једног пројекта из области аудио-визуелне продукције. Агенцији „К23“ за радио и ТВ активности из Суботице одобрена су средства у висини од 520.000,00 динара за суфинансирање пројекта на буњевачком говору „Програм националне мањине Хрвата и Буњеваца“.

¹⁸ Одлуком о обезбеђењу дела средстава из буџета АП Војводине за издавање новина од покрајинског значаја дефинисано је да су новине од посебног значаја, између осталог, и оне новине значајне за националне мањине чији национални савети имају седиште на територији АП Војводине.

110. Промовисање буњевачке културе финансијски је подржано средствима републичког и покрајинског буџета. Доња табела садржи податке о висини средства којима су суфинансирани пројекти из области културе .

Извор средстава	Година	Износ средстава у динарима
Буџет Републике Србије	2010.	300.000,00
	2011.	200.000,00
	2012.	200.000,00
Буџет АП Војводине	2010.	570.000,00
	2011.	605.000,00
	2012.	470.000,00

111. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са буњевачким говором.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Часописи /Публикације	1	60.000,00
	Културне манифестације	3	200.000,00
2011.	Издавачка делатост	2	80.000,00
	Културне манифестације	2	60.000,00
2012.	Издавачка делатост	1	80.000,00
	Културне манифестације	2	120.000,00

112. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање збирке песама *Осцилације живота*, аутора Мирка Пеића (Буњевачка матица, Суботица), књиге *Танрчково благо 3 и 4* (НИУ Буњевачки информативни центар, Суботица), *Буњевачког календра за просту 2011. годину* (Буњевачки културни центар, Суботица); Фестивал буњевачког народног стваралаштва (КУД „Буњевка“, Суботица); Манифестација „Дужионица“ (Удружење „Буњевачко коло“, Сомбор); Смotra младих стваралаца на буњевачком језику „Буњевачка липа рич“ (Буњевачка матица, Суботица); Дани буњевачке културе (Буњевачки културни центар „Бајмок“) итд.

113. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са буњевачким говором.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	1	150.000,00
	Часописи/Публикације	1	40.000,00
	Културне манифестације	3	140.000,00
2011.	Периодичне публикације	2	75.000,00
	Културне манифестације	3	460.000,00

2012.	Часописи/ Публикације	2	70.000,00
	Културне манифестације	3	300.000,00

114. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање књиге *Тандрчково благо*, часопис за децу *Тандрчак* (НИУ „Буњевачки информативни центар“, Суботица), Часопис *Рич Буњевачке матице* (Буњевачка матица, Суботица); Дани буњевачке културе (Буњевачки културни центар, Бајмок); Манифестација *Дужионица* („Буњевачко коло“, Сомбор); Смотра младих стваралаца на буњевачком језику „Буњевачка липа рич“ (Буњевачка матица, Суботица) итд.

3.2.2. Влашки језик

115. Влашки језик није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе, будући да у периоду на који се односи Трећи извештај још увек није било утврђено писмо за влашки језик.

116. У истом периоду није постојало ни образовање говорника влашког језика на матерњем језику. Након дефинисања и усвајања писма за влашки језик, Национални савет влашке националне мањине предузео је низ активности¹⁹ које треба да омогуће организовање образовања говорника влашког језика на свом језику.

117. Предузетим мерама у области информисања и културе држава је охрабривала употребу влашког језика, кроз суфинансирање пројеката из тих области. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на влашком језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
Радио Петровац, Петровац на Млави	30	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Пожаревац, Пожаревац	16	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Пулс, Деспотовац	8	Комерцијална станица
Радио „Ф - канал“, Зајечар	15	Комерцијална станица
Радио Звижд, Кучево	4	Комерцијална станица

118. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на влашком језику, и то:

¹⁹ Активности на увођењу влашког језика у образовни систем образложене су у поглављима 2.2. и 3.3.2. Трећег извештаја о примени Повеље.

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
УТП Сити доо, Радио Чичица 89,1 МХЗ, Свилајнац	„Vorba Rumunska“ – „Влашка реч“, 52 емисије	332.800,00
Доо Радио Магнум 18, Зајечар	Радио магазин „Из ризнице влашке традиције“	281.666,00
Друштво за емитовање РТВ програма „Сезам“, РТВ Сезам, Бор	Фестивал влашке изворне музике „Влашка бисерница 2010“, серијал од 30 радијских и ТВ емисија	197.000,00
2011. година		
А.Д. Тимочка телевизија и радио, Тимочки радио, Зајечар	„Влашка шареница“ и „Недеља на влашком“	700.000,00
УТП Сити доо, Радио Чичица, Свилајнац	In Lumina – У народу	317.600,00
2012. година		
Доо Радио Магнум 18, Зајечар	Актуелности из Тимочке крајине	325.000,00

119. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на влашком језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
ТВ Бор, Бор	4	Станица локалне или регионалне заједнице
ТВ „Ф – канал“, Зајечар	10	Комерцијална станица

120. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на влашком језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
РТВ Кладово, Кладово	„Власи и влашки обичаји у Подунављу“, серијал од 6 полчасовних емисија	392.800,00
Друштво за емитовање РТВ програма „Сезам“, РТВ Сезам, Бор	Фестивал влашке изворне музике „Влашка бисерница 2010“, серијал од 30 радијских и ТВ емисија	197.000,00
Фолкдиск доо, Зајечар, ТВ Фолкдиск салаш, Зајечар	„Saptamana“ – „Седмица“	300.000,00
2011. година		
ЈП „Шриф“, Бор	Пола века традиције	300.000,00
А.Д. „Тимочка радио телевизија“, Зајечар	„Влашка шареница“ и „Недеља на влашком“	700.000,00
2012. година		
Д.о.о. за радио и телевизију „Ф-канал“, Зајечар	Vorba nostra	150.000,00
ТВ Фолк диск д.о.о, Зајечар	Vorba Vlahilor – Влашка реч	150.000,00
Привредно друштво Пектон (РТВ Звижд), Кучево	Креативни клуб	350.000,00

121. Из средстава републичког буџета 2012. године издвојена су средства за суфинансирање једног пројекта из области аудио-визуелне продукције. Млава-медији, Петровац на Млави одобрена су средства у висини од 500.000,00 динара за суфинансирање пројекта на влашком језику „Буна цао“.

122. Промовисање влашке културе финансијски је подржано средствима републичког буџета. Доња табела садржи податке о висини средства којима су суфинансирани пројекти из области културе.

Извор средстава	Година	Износ у динарима
Буџет Републике Србије	2010.	210.000,00
	2011.	250.000,00
	2012.	250.000,00

123. Финансијска подршка односила се на пројекте из следећих области културе у вези са влашким језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Културне манифестације	2	130.000,00
2011.	Културне манифестације	3	250.000,00
2012.	Културне манифестације	2	250.000,00

124. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Корацима предака идемо у будућност (Национални савет влашке националне мањине); Фестивал влашке изворне песме, Очување традиције влашке културне баштине кроз манифестације „Сусрети села“, (Центар за културу општине Бор); Трећи фестивал изворне влашке музике „Неготин 2011“ (Удружење „Гергина“, Неготин) итд.

3.2.3. Македонски језик

125. Македонски језик је у службеној употреби на територији општине Пландиште и у насељеном месту Јабука (град Панчево).

126. Изучавање Македонског језика са елементима националне културе организовано је у АП Војводини од школске 2010/2011. године. У школској 2012/2013. години предмет Македонски језик са елементима националне културе организован је у основној школи у Јабуци (град Панчево).

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	1	5
2010/2011	1	1	1	5
2012/2013	1	1	2	10

127. Македонски језик изучава се у Републици Србији на Универзитету у Београду, на Филолошком факултету - Катедри српски језик са јужнословенским језицима, у оквиру студијског програма Српски језик, као изборни предмет на другој години у трајању два семестра, као и на Филозофском факултету у Новом Саду као изборни предмет, на студијском програму Српска филологија - Српски језик и књижевност, на првој години (два семестра) и на студијском програму Српска књижевност и језик на четвртој години у трајању два од семестра.

128. На македонском језику емитује се радио и ТВ програм, а постоје и штампани медији. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на македонском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, Радио Нови Сад, Нови Сад	2	Јавни радиодифузни сервис
РТВ Панчево, Радио Панчево, Панчево	8	Станица локалне или регионалне заједнице

129. Доња табела садржи податке о финансијској подршци из буџета АП Војводине радио станици која има програм и на македонском језику.

Радио станица	Намена	Одобрена средства ²⁰
РТВ Панчево, Радио Панчево, Панчево	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	895.600,00

130. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на македонском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводине, ТВ Војводина, Нови Сад	2	Јавни радиодифузни сервис
РТВ Панчево, ТВ Панчево, Панчево	4	Станица локалне или регионалне заједнице

²⁰ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма.

131. Из буџета АП Војводине издвојена су средства за финансијску подршку ТВ станице која има програм и на македонском језику.

ТВ станица	Намена	Одобрена средства ²¹
РТВ Панчево, ТВ Панчево, Панчево	Услуге информисања, информисање јавности	895.600,00

132. На македонском језику излазе новине од покрајинског значаја, месечник *Македонска виделина* и дечији подлистак *Суница* у издању НИУ Македонски информативни и издавачки центар, Панчево, чији је оснивач Национални савет македонске националне мањине.

133. Доња табела садржи висину одобрених средстава из буџета АП Војводине за новине од покрајинског значаја, као и на основу конкурса за суфинансирање издавачке делатности на мањинским језицима.

Штампано јавно гласило	Начин подршке	Одобрена средства		
		2010.	2011.	2012.
<i>Македонска виделина</i> , Панчево	Субвенција	5.430.000,00	5.550.000,00	5.550.000,00
<i>Суница</i> , Панчево	Конкурс	35.000,00	40.000,00	35.000,00

134. Из републичког буџета 2011. године издвојена су средства за суфинансирање једног пројекта из области аудио-визуелне продукције на македонском језику. Гуливер продукцији, Крушевац одобрена су средства у висини од 165.000,00 динара за суфинансирање пројекта „Под Багдалом Шар планине“.

135. Промовисање македонске културе финансијски је подржано средствима републичког и покрајинског буџета. Доња табела садржи податке о висини средства којима су суфинансирани пројекти из области културе.

Извор средстава	Година	Износ у динарима
Буџет Републике Србије	2010.	315.000,00
	2011.	250.000,00
	2012.	250.000,00
Буџет АП Војводине	2010.	440.000,00
	2011.	280.000,00
	2012.	245.000,00

136. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са македонским језиком.

²¹ Ibid.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	2	170.000,00
2011.	Часописи/Публикације	1	50.000,00
	Културне манифестације	4	200.000,00
2012.	Културне манифестације	3	250.000,00

137. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Часопис за књижевност, уметност и културу *Видело* (НИУ Македонски информативни и издавачки центар, Панчево); Дани македонске културе у Београду (Удружење македонске националности у Београду), Фестивал македонске музике „Засвирај, запевај и заиграј“ (Удружење македонске националне мањине „Кирил Пејђиновић“, Краљево), Илинденски дани културе Македонаца (Национални савет македонске националне мањине) итд.

138. У периоду 2010-2012. година Министарство културе и информисања је са 27.870 EUR суфинансирало превод на македонски језик 29 дела насталих на српском језику.

139. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са македонским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Часописи/Публикације	2	70.000,00
	Културне манифестације	2	330.000,00
2011.	Часописи/Публикације	2	110.000,00
	Културне манифестације	1	100.000,00
2012.	Часописи/Публикације	2	85.000,00
	Културне манифестације	2	130.000,00

140. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Часопис за књижевност, уметност и културу *Видело* и Часопис за децу *Суница – Дуга* (НИУ Македонски информативни и издавачки центар, Панчево); Очување изворних народних песама и игара из Јабуге (Удружење Македонаца јужнобанатског округа „Вардар“-подружница Јабуга), Дани македонске културе у Војводини (Фондација за развој и очување македонске културе „Македонско сунце“, Суботица), Дани македонског стваралаштва „Себи у походе“ (Национални савет македонске националне мањине) итд.

3.2.4. Немачки језик

141. Немачки језик није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе, јер не испуњава законске услове за обавезно увођење у равноправну службену употребу језика и писма.

142. За говорнике немачког језика организовано је само предшколско образовање. Двојезични васпитно образовни рад на српском и немачком језику организован је од 2011. године у једној предшколској установи у Новом Саду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2011/2012	1	1	2	40
2012/2013	1	1	4	109

143. У вртићу „Радосно детињство“ у Новом Саду у васпитно-образовном раду спроводи се програм „Развој и неговање матерњег и нематерњег језика и интеркултуралности код деце у Војводини“. Програм подразумева да се образовно-васпитни рад одвија на српском језику, а свакодневно се 15 до 25 минута ради на немачком језику.

144. Двојезични васпитно-образован рад на мађарском и немачком језику организован је у једној предшколској установи у Суботици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	1	1	3	75
2011/2012	1	1	1	23
2012/2013	1	1	1	27

145. Према информацијама добијеним од Националног савета немачке националне мањине за организовање основног и средњег образовања на/о немачком језику нема довољно деце, као ни заинтересованости за те нивое образовања.

146. Немачки језик се изучава на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за немачки језик, књижевност и културу, на Филозофском факултету у Новом Саду, Одсеку за германистику, Студијској групи за немачки језик и књижевност и Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, Одсеку за германистику, Студијском програму за немачки језик и књижевност. Доње табеле садржи податке о броју студената који студирају у тим високошколским установама.

Филолошки факултет у Београду

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	69	409
2011/2012	70	348
2012/2013	80	221

Филозофски факултет у Новом Саду

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	50	196
2011/2012	50	211
2012/2013	50	158

Филолошко- уметнички факултет у Крагујевцу

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	30	113
2011/2012	30	127
2012/2013	30	143

147. На немачком језику емитује се радио програм, а постоје и штампани медији. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на немачком језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
Радио Суботица, Суботица	2	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Кулска Комуна, Кула	1	Комерцијална станица
Радио Марија, Суботица ²²	4	Станица цивилног сектора

148. Из републичког буџета у 2012. години издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на немачком језику у износу од 224.000,00 динара. Средства су одобрена ЈП за информисање „Информативни центар Оџаци“, Оџаци за реализацију пројекта *Die woche –Недеља*.

149. Доња табела садржи податке о финансијској подршци из буџета АП Војводине радио станицама које емитују програм и на немачком језику.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Суботица, Суботица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.390.000,00
Радио Кулска комуна, Кула	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	2.167.000,00

²² Оснивач је Београдска надбискупија.

150. На немачком језику излази вишемесечни лист *Nachrichten*, Нови Сад. Такође излази и двојезични лист (на српском и немачком језику) *Fenster*, Сремски Карловци.

151. На основу конкурса за издавачку делатност националних мањина, из буџета АП Војводине укупно је издвојено 110.000,00 динара за суфинансирање листа *Fenster*.

152. Промовисање немачке културе финансијски је подржано средствима покрајинског буџета. Доња табела садржи податке о висини средства којима су суфинансирани пројекти из области културе.

Извор средстава	Година	Износ у динарима
Буџет АП Војводине	2010.	510.000,00
	2011.	787.267,00
	2012.	155.000,00

153. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са немачким језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Часописи/Публикације	1	40.000,00
2011.	Часописи/Публикације	1	35.000,00
	Културне манифестације	1	73.000,00
2012.	Часописи/Публикације	2	95.000,00
	Културне манифестације	1	30.000,00

154. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Часопис за културу и суживот војвођанских Немаца *Fenster* (Немачко удружење за добросуседске односе Karlowitz, Сремски Карловци); Две деценије Немачког удружења Донау, Нови Сад, Дани културе немачке националне мањине (Национални савет немачке националне мањине) итд.

155. Министарство културе и информисања је у периоду 2010-2012. година са 21.000 EUR суфинансирало превод на немачки језик 11 дела насталих на српском језику.

3.2.5. Чешки језик

156. Чешки језик је у службеној употреби на територији општине Бела Црква.

157. Изучавање предмета Чешки језик са елементима националне културе организовано је у школама у АП Војводини. У школској 2012/2013. години предмет Чешки језик са

елементима националне културе организован је у четири основне школе, у две локалне самоуправе (Бела Црква и Ковин).

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	1	7
2010/2011	2	4	4	25
2012/2013	2	4	10	56

158. Чешки језик се изучава на Филолошком Факултету у Београду, на Студијској групи за чешки језик, књижевност и културу. Доња табела садржи податке о броју студената који студирају чешки језик на тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	13	67
2011/2012	12	64
2012/2013	15	39

159. На чешком језику емитује се радио програм, а постоје и штампани медији. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на чешком језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
Радио Бела Црква, Бела Црква	8	Станица локалне или регионалне заједнице

160. Из републичког буџета издвојена су у 2012. години средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на чешком језику у износу од 113.000,00 динара. Средства су одобрена ЈП „БЦ Инфо“, Бела Црква за емитовање радио емисије *Лепота живљења у мултиетничкој средини*.

161. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станици која има програм и на чешком језику из буџета АП Војводине.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Бела Црква, Бела Црква	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.550.000,00

162. Ниједна телевизијска станица не емитује константно програм на чешком језику. У 2012. години из средстава републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на чешком језику у износу од

200.000,00 динара. Средства су додељена ТВ Банат д.о.о. за производњу и емитовање радио и ТВ програма, Вршац за реализацију пројекта „Беседе чешке“.

163. У области штампаних медија излазе двојезични листови (на српском и чешком), и то: месечник *Беседа чешка*, Бела Црква, чији је оснивач Национални савет чешке националне мањине и вишемесечник *List jižního Banátu*, Бела Црква.

164. За суфинансирање пројеката/програма у области јавног информисања из републичког буџета одобрено је 2011. године 200.500,00 динара Националном савету чешке националне мањине за реализацију пројекта „Новине чешке националне мањине у Србији - *Беседа чешка*“. На основу конкурса о суфинансирању издавачке делатности националних мањина из буџета АП Војводине одобрена су средства у 2011. и 2012. години у укупном износу од 54.000,00 динара Културно-просветном удружењу „Чеси јужног Баната“ као подршка штампаном гласилу *List jižního Banátu*.

165. Промовисање чешке културе финансијски је подржано средствима републичког и покрајинског буџета. Доња табела садржи податке о висини средстава којима су суфинансирани пројекти из области културе.

Извор средстава	Година	Износ у динарима
Буџет Републике Србије	2010.	50.000,00
	2011.	150.000,00
	2012.	-
Буџет АП Војводине	2010.	150.000,00
	2011.	394.000,00
	2012.	310.000,00

166. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са чешким језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Културне манифестације	1	50.000,00
2011.	Културне манифестације	3	150.000,00
2012.	-	-	-

167. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Испод наших прозора/Pod našima okny (Национални савет чешке националне мањине), „Промоција културног наслеђа Чеха у Србији“ (НВО „Школа плус Доситеј Обрадовић“, Бела Црква) итд.

168. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са чешким језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Културне манифестације	2	125.000,00
2011	Часописи/Публикације	1	24.000,00
	Културне манифестације	2	120.000,00
2012.	Часописи/Публикације	1	30.000,00
	Културне манифестације	2	230.000,00

169. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: List Jižního Banátu – Лист Јужног Баната (Културно-просветно удружење „Чеси Јужног Баната“, Бела Црква); Дани чешке културе (Културно-просветно удружење „Чеси Јужног Баната“, Бела Црква), Фестивал „Чешка култура без граница“ (УГ Чешка беседа, Бела Црква); ЧОМИ – Музички интернационални фестивал (Национални савет чешке националне мањине) итд.

170. Министарство културе и информисања је 2012. године са 1.200 EUR суфинансирало превод једног романа домаћег аутора на чешки језик.

3.3. Активности на спровођењу препорука Комитета експерата у вези са чланом 7. Повеље

171. У Другом извештају о примени Повеље Комитет експерата утврдио је три препоруке у вези са чланом 7. Повеље. Наредни ставови садрже информације о активностима које је држава предузела ради њиховог спровођења.

3.3.1. Информација о омогућавању и/или подстицању емитовања радио и ТВ емисија на чешком и немачком језику на РТВ Војводине

Комитет експерата препоручује српским органима власти да омогуће и/или подстакну емитовање радио и ТВ емисије на чешком и немачком језику на РТВ Војводине.

172. Околности које још увек онемогућавају емитовање радио и ТВ емисија на чешком и немачком језику на РТВ Војводина нису се промениле ни у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље. Радио телевизија Војводине, која емитује радио програм на 9 језика и телевизијски програм на 10 језика, ради у веома тешким условима. Остала је без зграде Телевизије и великог дела предајничке мреже током НАТО бомбардовања; користи застарелу опрему; суочава се са кадровским, финансијским и другим проблемима. У циљу решавања наведених проблема, Влада Републике Србије и

Покрајинска влада АП Војводине преузеле су обавезу да у наредном периоду реше проблем изградње нове зграде и опремања покрајинског јавног сервиса, чиме ће бити створени технички услови и за емитовање програма на новим мањинским језицима, укључујући и немачки и чешки језик.

3.3.2. Информација о предузимању активности ради промовисања и заштите влашког језика у јавном животу

Комитет експерата позива српске органе власти да без одлагања предузму неопходне мере за промовисање и заштиту влашког језика у јавном животу, примењујући диференциран приступ усаглашен са жељама оних који говоре тај језик.

173. Усвајањем влашког писма²³, како је већ истакнуто, испуњени су предуслови за употребу тог језика у свим сферама друштвеног живота. Држава предузима мере за промовисање и заштиту влашког језика, од којих су најзначајније оне на пољу образовања на влашком језику. Национални савет влашке националне мањине главни је покретач тих иницијатива.

174. Усвојени су план и програм за предмет Влашки говор са елементима националне културе за први разред основне школе који је одобрен од надлежног министарства (2013), док је план и програм за други, трећи и четврти разред усвојио Национални просветни савет (2014). У сарадњи са НВО „Гергина“ из Неготина и Фондом за отворено друштво из Београда, 2013. године организована су два семинара за едукацију просветних радника за извођење наставе Влашког говора са елементима националне културе. Тај програм је уврштен у Каталог акредитованих програма обуке за школску 2014/2015. и 2015/2016. годину који је издао Завод за унапређивање образовања и васпитања. Наведене успешно спроведене активности на пољу усвајања плана и програма, као и обуке наставника, омогућиле су реализацију пилот пројекта изучавања предмета Влашки говор са елементима националне културе у основним школама. У другом полугођу школске 2013/2014. године наставу тог предмета је похађао 131 ученик у школама у седам општина источне Србије (Бољевац, Бор, Жагубица, Зајечар, Мајданпек, Неготин и Петровац на Млави). По спроведеној процедури, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је 2014. године одобрило уџбеник за први разред основне школе под називом *Vuorba ši kultura Vlaha*, који је штампан у издању Завода за уџбенике. Очекује се да се у образовни систем већ од школске 2014/2015. године уведе као изборни предмет Влашки говор са елементима националне културе. Осим активности у области образовања, Национални савет влашке националне мањине је, у складу са својим овлашћењима, најавио да ће предложити утврђивање влашког језика и писма као службеног језика у појединим

---

²³ Видети став 35. Трећег извештаја о примени Повеље.

јединицама локалне самоуправе. Мере које држава спроводи у области информисања и културе ради промоције и заштите влашког језика садржане су у одељку 3.2.2. Трећег извештаја о примени Повеље.

3.3.3. Информација о активностима на обезбеђењу наставе учења језика из Дела II Повеље

Комитет експерата позива српске власти да обезбеде наставу на/о мањинским језицима Дела II у оквиру три модела образовања на мањинским језицима на свим одговарајућим нивоима.

175. Информације о обезбеђењу наставе на/о мањинским језицима Дела II Повеље садржане су у одељку 3.2. Повеље. Према изложеним информацијама, предшколско образовање организовано је само на немачком језику, и то у виду двојезичне наставе. На нивоу основног образовања организовано је изучавање предмета Матерњи језик (буњевачког, македонског и чешког језика) са елементима националне културе. У високошколским установама организовано је студирање немачког и чешког језика.

**4. ДЕО III. ПРИМЕНА МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ УПОТРЕБЕ МАЊИНСКИХ
ЈЕЗИКА У СКЛАДУ СА ОБАВЕЗАМА САДРЖАНИМ У
ЧЛАНУ 2. СТАВ 2. ПОВЕЉЕ**

4.1.

Члан 8.

ОБРАЗОВАЊЕ

Изабрани ставови и подставови

1. У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

- a) (iii) примене једну од ових мера макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтевају а чији се број сматра довољним; или*
- (iv) ако јавне власти немају директних овлашћења у области предшколског образовања, да стимулишу или охрабре примену мера које су поменуте;*
- b) (iv) примене једну од ове три мере макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтевају а чији се број сматра довољним;*
- c) (iv) примене једну од ових мера макар на оне ђаке који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе и чији се број сматра довољним;*
- d) (iv) примене једну од ових мера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним;*
- e) (ii) омогуће услове за студирање ових језика као предмета на универзитетима или вишим школама;*
- f) (iii) ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих;*
- g) начине аранжмане који би обезбедили учење историје и културе која се тиче регионалних или мањинских језика;*

4.1.1. Законодавни оквир за имплементацију члана 8. Повеље

176. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није било измена законодавног оквира у области образовања које би имале утицаја на образовање говорника мањинских језика. У 2013. години донесени су нови закони о основном и средњем образовању и васпитању чија примена је почела школске 2013/2014. године и Закон о

образовању одраслих, који се примењује од 1. јануара 2014. године. Релевантне одредбе тих закона за имплементацију Повеље биће предмет наредног периодичног извештаја.

4.1.2. Предшколско образовање - пракса

Језик васпитно-образовног рада: албански

177. Предшколско образовање и васпитање на албанском језику одвија се у три јединице локалне самоуправе (Бујановац, Медвеђа и Прешево), у 3 предшколске установе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	3	5	54	843
2011/2012	3	5	54	843
2012/2013	3	3	58	586

Двојезични васпитно-образовни рад: српски и албански

178. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није био организован двојезични васпитно-образовни рад на српском и албанском језику, јер за такву наставу није било заинтересованости.

Језик васпитно-образовног рада: босански

179. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, предшколски васпитно-образовни рад није се одвијао на босанском језику.

Двојезични васпитно-образовни рад: српски и босански

180. Двојезични васпитно-образовни рад, на српском и босанском језику, спроводи се у три јединице локалне самоуправе (Нови Пазар, Сјеница и Тутин), у три предшколске установе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	3	3	96	2.250
2011/2012	3	4	112	2.420
2012/2013	3	3	115	2.536

Језик васпитно-образовног рада: бугарски

181. Предшколски васпитно-образовни рад није организован на бугарском језику.

Двојезични васпитно-образовни рад: српски и бугарски

182. Двојезични предшколски васпитно-образовни рад, на српском и бугарском језику, одвија се у три јединице локалне самоуправе (Бабушница, Босилеград и Димитровград), у три предшколске установе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	3	3	20	222
2011/2012	3	3	20	222
2012/2013	3	3	20	220

Језик васпитно-образовног рада: мађарски

183. У школској 2012/2013. години, предшколски васпитно-образовни рад на мађарском језику одвијао се у 21 јединици локалне самоуправе (Ада, Апатин, Бачка Топола, Бечеј, Житиште, Зрењанин, Кањижа, Кикинда, Кула, Мали Иђош, Нова Црња, Нови Бечеј, Нови Кнежевац, Нови Сад, Озаци, Сента, Сомбор, Србобран, Суботица, Темерин и Чока), у 22 установе предшколског образовања.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	23	25	231	4.447
2011/2012	23	25	231	4.447
2012/2013	21	22	225	4.331

Двојезични васпитно-образовни рад: српски и мађарски

184. Двојезични васпитно-образовни рад, на српском и мађарском језику, спроводи се у 13 јединица локалне самоуправе (Ада, Бачка Топола, Бечеј, Кикинда, Ковачица, Ковин, Инђија, Панчево, Пландиште, Србобран, Сента, Сомбор, Суботица), у 13 предшколских установа.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	12	12	47	923
2011/2012	12	12	47	923

2012/2013	13	13	44	860
-----------	----	----	----	-----

Двојезични васпитно-образовни рад: мађарски и немачки

185. Двојезични васпитно-образовни рад, на мађарском и немачком језику, спроводи се у Суботици, у једној предшколској установи.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	1	1	3	75
2011/2012	1	1	1	23
2012/2013	1	1	1	27

Језик васпитно-образовног рада: ромски

Двојезични васпитно-образовни рад: српски и ромски

186. У школској 2012/2013. години двојезични васпитно-образовни рад, на српском и ромском језику, одвијао се у једној јединици локалне самоуправе (Крушевац), у једној предшколској установи. У претходном периоду двојезично предшколско образовање било је организовано и у Врању кроз спровођење пројекта.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	2	6	19	205
2011/2012	2	6	19	205
2012/2013	1	1	2	55

Језик васпитно-образовног рада: румунски

187. Предшколско васпитање и образовање на румунском језику одвија се у осам јединица локалне самоуправе (Алибунар, Бела Црква, Вршац, Житиште, Зрењанин, Ковачица, Панчево и Пландиште), у 9 предшколских установа.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	8	9	17	138
2011/2012	8	9	17	138
2012/2013	8	9	17	131

Двојезични васпитно-образовни рад: српски и румунски

188. Двојезични васпитно-образовни рад, на српском и румунском језику, спроводи се у четири јединице локалне самоуправе (Алибунар, Вршац, Житиште и Ковачица), у пет предшколских установа.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	4	5	5	106
2011/2012	4	5	5	106
2012/2013	4	5	5	116

Језик васпитно-образовног рада: русински

189. Предшколско васпитање и образовање на русинском језику одвија се у три јединице локалне самоуправе (Врбас, Жабаљ и Кула), у 3 предшколске установе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	3	3	7	160
2011/2012	3	3	7	154
2012/2013	3	3	8	148

Језик васпитно-образовног рада: словачки

190. Предшколско васпитање и образовање на словачком језику одвија се у 10 јединица локалне самоуправе (Алибунар, Бач, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Беочин, Зрењанин, Ковачица, Нови Сад, Оџаци и Стара Пазова), у 12 предшколских установа.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	10	12	43	976
2011/2012	10	12	45	996
2012/2013	10	12	49	987

Двојезични васпитно-образовни рад: српски и словачки

191. Двојезични предшколски васпитно-образовни рад, на српском и словачком језику, спроводи се у четири јединице локалне самоуправе (Бачка Паланка, Бело Блато - општина

Зрењанин, Оџаци и Панчево), у четири предшколске установе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	3	3	3	81
2011/2012	4	4	4	85
2012/2013	4	4	4	87

Језик васпитно-образовног рада: украјински

192. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није било организованог предшколског васпитно-образовног рада на украјинском језику, нити двојезичног васпитно-образовног рада, на српском и украјинском језику. Разлог томе је недовољан број деце, као и изостанак заинтересованости за предшколско образовање на украјинском језику.

Језик васпитно-образовног рада: хрватски

193. Предшколско васпитање и образовање на хрватском језику одвија се у Суботици, у пет предшколских установа. Васпитно-образовни рад у предшколским установама био је организован и двојезично, на српском и хрватском језику, у Ђурђину (Суботица), али се од 2010. године и за ту групу целокупни васпитно-образовни рад одвија на хрватском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2010/2011	1	3	5	100
2011/2012	1	4	6	85
2012/2013	1	5	7	100

4.1.3. Основно образовање - пракса

Настава на албанском језику

194. У школској 2012/2013. години целокупна настава на албанском језику одвијала се у 16 основних школа, у три јединице локалне самоуправе: Бујановцу, Медвеђи и Прешеву.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	3	17	416	8.327
2011/2012	3	17	416	8.327

2012/2013	3	16	372	7.337
-----------	---	----	-----	-------

Настава на босанском језику

195. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није било организовано целокупно основно образовање на босанском језику. Од школске 2013/2014. године, у образовни систем Републике Србије уведено је целокупно образовање на босанском језику. Настава је организована за ученике првог и петог разреда основне школе, о чему ће детаљне информације бити изложене у наредном периодичном извештају.

196. Предмет Босански језик са елементима националне културе изучава се у 22 основне школе, у четири јединице локалне самоуправе: Новом Пазару, Пријепољу, Сјеници и Тутину.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	4	22	356	10.682
2011/2012	4	22	361	10.825
2012/2013	4	22	364	10.930

Настава на бугарском језику

197. Целокупна настава на бугарском језику одвија се у једној основној школи у Босилеграду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	14	98
2011/2012	1	1	14	98
2012/2013	1	1	14	90

198. Изучавање Бугарског језика са елементима националне културе организовано је у пет основних школа, у четири јединице локалне самоуправе: Бабушници, Димитровграду, Панчеву (насеље Иваново) и Сурдулици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	4	5	57	736
2011/2012	4	5	57	736
2012/2013	4	5	57	725

Настава на мађарском језику

199. Целокупна настава на мађарском језику одвија се у 74 основне школе у 27 јединица локалне самоуправе: Ади, Апатину, Бачкој Тополи, Белој Цркви, Бечеју, Житишту, Зрењанину, Кањижи, Кикинди, Ковачици, Ковину, Кули, Малом Иђошу, Новој Црњи, Новом Бечеју, Новом Кнежевцу, Новом Саду, Оџацима, Панчеву, Пландишту, Сенти, Сечњу, Сомбору, Србобрану, Суботици, Темерину и Чоки.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	27	82	971	15.810
2011/2012	27	75	889	15.350
2012/2013	27	74	892	15.216

200. У школској 2012/2013. години изучавање предмета Мађарски језик са елементима националне културе било је организовано у 51 основној школи, у 22 јединице локалне самоуправе: Ади, Бачкој Паланци, Бачкој Тополи, Бечеју, Врбасу, Вршцу, Зрењанину, Инђији, Кикинди, Ковачици, Кули, Новом Бечеју, Новом Саду, Панчеву, Пландишту, Сенти, Сечњу, Сомбору, Србобрану, Суботици, Темерину и Чоки.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	21	47	49	1.671
2011/2012	21	48	85	1.711
2012/2013	22	51	128	2.186

Настава на ромском језику

201. Изучавање предмета Ромски језик са елементима националне културе организовано је у основним школама у АП Војводини. У школској 2012/2013. години изучавање тог предмета било је организовано у 18 основних школа АП Војводине, у девет јединица локалне самоуправе: Ади, Бачу, Бачкој Паланци, Жабљу, Кикинди, Ковачици, Новом Саду, Оџацима и Сремској Митровици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	12	23	23	659
2011/2012	12	23	23	695
2012/2013	9	18	18	534

202. Након стандардизације ромског језика, Национални савет ромске националне мањине покренуо је иницијативу и извршио све припреме (анкетирање заинтересованих, предлагање планова и програма, избор уџбеника итд.) за увођење Ромског језика са елементима националне културе у образовни систем. Очекује се да настава тог предмета буде реализована на читавој територији Републике Србије у школској 2014/2015. години.

Настава на румунском језику

203. У школској 2012/2013. години целокупна настава на румунском језику одвијала се у 19 основних школа, у 10 јединица локалне самоуправе: Алибунару, Белој Цркви, Вршцу, Житишту, Зрењанину, Ковачици, београдској општини Палилула (Овча), Панчеву, Пландишту и Сечњу.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	12	19	118	1.214
2011/2012	12	19	118	1.126
2012/2013	10	19	118	1.079

204. У школској 2012/2013. години, изучавање предмета Румунски језик са елементима националне културе било је организовано у 10 основних школа, у 10 јединица локалне самоуправе: Алибунару, Бачу, Житишту, Зрењанину, Ковачици, Ковину, Панчеву, Пландишту, Сечњу и београдској општини Палилула (Овча). Од школске 2013/2014. године, у образовни систем Републике Србије уведено је изучавање предмета Румунски језик са елементима националне културе у основним школама у источној Србији, о чему ће детаљне информације бити изложене у наредном периодичном извештају.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	9	10	10	216
2010/2011	9	10	10	256
2012/2013	10	10	10	267

Настава на русинском језику

205. Целокупна настава на русинском језику одвија се у три основне школе, у три јединице локалне самоуправе: Врбасу, Жабљу и Кули.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	3	3	35	518
2011/2012	3	3	33	487
2012/2013	3	3	33	479

206. У школској 2012/2013. години, изучавање предмета Русински језик са елементима националне културе било је организовано у 28 основних школа, у осам јединица локалне самоуправе: Бачкј Тополи, Врбасу, Жабљу, Кули, Новом Саду, Сремској Митровици, Суботици и Шиду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	7	27	33	257
2010/2011	8	28	41	334
2012/2013	8	28	42	342

Настава на словачком језику

207. Целокупна настава на словачком језику одвија се у 18 основних школа, у 12 јединица локалне самоуправе: Алибунару, Бачу, Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Беочину, Зрењанину, Инђији, Ковачици, Новом Саду, Оџацима, Старој Пазови и Шиду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	12	17	172	3.117
2011/2012	12	17	170	3.183
2012/2013	12	18	164	3.034

208. Изучавање предмета Словачки језик са елементима националне културе организовано је у 39 основних школа, у 12 јединица локалне самоуправе: Бачкој Паланци, Бачкој Тополи, Бачком Петровцу, Беочину, Врбасу, Зрењанину, Ковачици, Новом Саду, Панчеву, Пландишту, београдској општини Сурчин (насеља Бољевци и Добановци) и Шиду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	12	39	39	663
2010/2011	12	39	39	548
2012/2013	12	39	50	490

Настава на украјинском језику

209. У школској 2012/2013. години изучавање предмета Украјински језик са елементима националне културе било је организовано у 10 основних школа, у пет јединица локалне самоуправе: Врбасу, Инђији, Кули, Новом Саду и Сремској Митровици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	5	11	17	97
2010/2011	5	10	16	120
2012/2013	5	10	13	160

Настава на хрватском језику

210. Целокупна настава на хрватском језику одвија се у шест основних школа на подручју града Суботице.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	5	34	292
2011/2012	1	5	34	296
2012/2013	1	6	42	296

211. У школској 2012/2013. години изучавање предмета Хрватски језик са елементима националне културе било је организовано у 15 основних школа, у шест јединица локалне самоуправе: Апатину, Бачу, Сомбору, Сремској Митровици, Суботици и Шиду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	5	9	32	407
2011/2012	5	10	33	417
2012/2013	6	15	47	480

4.1.4. Средње образовање - пракса

Настава на албанском језику

212. Целокупна настава на албанском језику одвија се у две гимназије, у две јединице локалне самоуправе: Бујановцу и Прешеву.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	2	2	81	2.487
2011/2012	2	2	81	2.487
2012/2013	2	2	82	2.291

Настава на босанском језику

213. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није било организовано образовање на босанском језику. Целокупно образовање на босанском језику уведено је у образовни систем од школске 2013/2014. године. Настава је организована за ученике првог разреда средње школе, о чему ће детаљне информације бити изложене у наредном периодичном извештају.

Настава на бугарском језику

214. Целокупна настава на бугарском језику одвија се у гимназији у Димитровграду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	4	52
2011/2012	1	1	4	51
2012/2013	1	1	4	49

215. Предмет Бугарски језик са елементима националне културе изучава се у две гимназије, у две јединице локалне самоуправе: Босилеграду и Димитровграду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	2	2	12	298
2011/2012	2	2	12	297
2012/2013	2	2	12	291

Настава на мађарском језику

216. Целокупна настава на мађарском језику у Републици Србији одвија се у 10 гимназија у осам јединица локалне самоуправе: Бачкој Тополи, Бечеју, Зрењанину, Новом Кнежевцу, Новом Саду, Сенти, Сомбору и Суботици, од чега су две гимназије за младе таленте, у Сенти и Суботици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	7	9	54	1.119
2011/2012	7	9	55	1.140
2012/2013	8	10	71	1.560

Настава на румунском језику

217. Целокупна настава на румунском језику одвија се у гимназији у Вршцу.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	4	105
2011/2012	1	1	4	102
2012/2013	1	1	4	104

218. Предмет Румунски језик са елементима националне културе у школској 2012/2013. години изучавао се у две гимназије, у две јединице локалне самоуправе: Вршцу и Ковачици. Од школске 2013/2014. године, у образовни систем Републике Србије уведено је изучавање предмета Румунски језик са елементима националне културе у средњим школама у источној Србији, о чему ће детаљне информације бити изложене у наредном периодичном извештају.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	2	2	2	15
2011/2012	2	2	2	15
2012/2013	2	2	2	36

Настава на русинском језику

219. Целокупна настава на русинском језику одвија се у гимназији у Руском Крстуру (општина Кула).

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	4	60
2011/2012	1	1	4	65
2012/2013	1	1	4	61

220. Предмет Русински језик са елементима националне културе изучава се у две гимназије, у две јединице локалне самоуправе: Новом Саду и Шиду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	2	2	3	70
2011/2012	2	2	3	72
2012/2013	2	2	4	61

Настава на словачком језику

221. Целокупна настава на словачком језику одвија се у две гимназије, у две јединице локалне самоуправе: Бачком Петровцу и Ковачици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	11	237
2011/2012	2	2	11	257
2012/2013	2	2	14	199

222. Предмет Словачки језик са елементима националне културе изучава се у пет гимназија, у пет јединица локалне самоуправе: Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Ковачици, Старој Пазови и Шиду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	5	5	12	221
2011/2012	5	5	12	214
2012/2013	5	5	12	207

Настава на украјинском језику

223. У средњим школама на територији АП Војводине није организована настава на украјинском језику, нити изучавање предмета Украјински језик са елементима националне културе. Разлози за то су недостатак стручног кадра за извођење наставе на том језику, као и недовољан број пријављених ученика за образовање на матерњем језику за одређена подручја рада, односно образовне профиле. Према подацима Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, средње школе на територији АП Војводине похађао је следећи број ученика украјинске националности :

Школска година		
2009/2010	2010/2011	2011/2012
129	124	128

Настава на хрватском језику

224. Целокупна настава на хрватском језику одвија се у гимназији у Суботици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	-	-	-	-
2011/2012	1	1	4	92
2012/2013	1	1	4	94

225. Предмет Хрватски језик са елементима националне културе изучава се од школске 2012/2013. године у гимназији у Сремској Митровици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	-	-	-	-
2011/2012	-	-	-	-
2012/2013	1	1	1	7

4.1.5. Техничко или специјалистичко образовање - пракса

Настава на албанском језику

226. Целокупна настава на албанском језику у Републици Србији одвија се у две техничке школе, у две јединице локалне самоуправе: Медвеђи и Прешеви.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	2	2	48	1.338
2011/2012	2	2	48	1.338
2012/2013	2	2	49	1.328

Настава на бугарском језику

227. Целокупна настава на бугарском језику у Републици Србији одвија се у средњој школи у Димитровграду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	4	53
2011/2012	1	1	4	52
2012/2013	1	1	4	49

228. Предмет Бугарски језик са елементима националне културе изучава се у две средње школе (електротехничка и туристичка), у две јединице локалне самоуправе: Босилеграду и Димитровграду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	2	2	8	130
2011/2012	2	2	7	127
2012/2013	2	2	7	123

Настава на мађарском језику

229. Целокупна настава на мађарском језику одвија се у 27 средњих школа, у 12 јединица локалне самоуправе: Ади, Бачкој Тополи, Бечеју, Зрењанину, Кањижи, Новом Кнежевцу, Новом Саду, Сенти, Сомбору, Суботици, Темерину и Чоки.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	12	26	254	5.397
2011/2012	12	27	257	5.362
2012/2013	12	27	249	5.224

230. Предмет Мађарски језик са елементима националне културе изучавао се у средњим школама, у три јединице локалне самоуправе: Ади, Суботици и Темерину. Од школске 2011/2012. године предмет Мађарски језик са елементима националне културе се не изучава ни у једној школи, с обзиром на то да велики број ученика похађа комплетну наставу на мађарском језику, те за изучавање тог предмета није било заинтересованих.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	3	3	3	12
2011/2012	-	-	-	-
2012/2013	-	-	-	-

Настава на румунском језику

231. Целокупна настава на румунском језику одвија се у Економско-трговинској школи у Алибунару.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	4	109
2011/2012	1	1	4	115
2012/2013	1	1	4	120

Настава на словачком језику

232. Целокупна настава на словачком језику одвија се у једној техничкој школи у Новом Саду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	1	1	4	116
2011/2012	1	1	4	102
2012/2013	1	1	2	57

233. Предмет Словачки језик са елементима националне културе изучава се у три техничке школе, у две јединице локалне самоуправе: Бачкој Паланци и Новом Саду.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	2	4	4	81
2011/2012	2	4	4	69
2012/2013	2	3	5	53

Настава на хрватском језику

234. Од школске 2011/2012. године целокупна настава на хрватском језику одвија се у једној политехничкој школи у Суботици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	-	-	-	-
2011/2012	1	1	1	27
2012/2013	1	1	4	51

235. Од школске 2012/2013. године предмет Хрватски језик са елементима националне културе изучава се у четири средње школе у Сремској Митровици.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2010/2011	-	-	-	-
2011/2012	-	-	-	-
2012/2013	1	4	4	29

4.1.6. Високо образовање - пракса

Албански језик

236. Могућност да предавања прате на албанском језику имају студенти који студирају на одељењима Економског и Правног факултета из Ниша, отворених у Медвеђи школске 2009/2010. године. Предавања се одржавају на српском језику, али је за оне који то желе обезбеђено симултано превођење на албански језик. Обезбеђени су уџбеници на албанском језику, као и полагање испита на том језику. Студентима ова два одељења Служба Координационог тела Владе Републике Србије за општине Прешево, Бујановац и Медвеђу два пута годишње одобрава једнократне стипендије. Доња табела садржи податке о броју студента који прате наставу на албанском језику на одељењима Економског и Правног факултета у Медвеђи.

Школска година	Одељење Економског факултета	Одељење Правног факултета	Укупан број студената
2010/2011	4	7	11
2011/2012	4	7	11
2012/2013	3	2	5

237. Економски факултет из Суботице Универзитета у Новом Саду отворио је школске 2011/2012. године Одељење у Бујановцу на коме је за студенте организована настава на албанском језику. Доња табела садржи податке о броју студената Одељења Економског факултета у Бујановцу.

Школска година	Број студената
2011/2012	40
2012/2013	45

238. Албански језик изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за албански језик, књижевност и културу. Доња табела садржи податке о броју

студената који студирају албански језик, књижевност и културу у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	12	49
2011/2012	14	47
2012/2013	10	37

Босански језик

239. Босански језик и књижевност изучава се на Државном универзитету у Новом Пазару, Депарتمان за филолошке науке, Студијски програм Српска књижевност и језик. Садржаји босанске културе и традиције и елементи босанског језика изучавају се у оквиру предмета Народна књижевност, Историја културе Бошњака, Упоредна граматика српског и босанског језика, Српска и бошњачка национална култура у европском контексту и Историјска граматика српског језика са основама дијалектологије. Елементи босанског језика заступљени су и у предметима Фонетика и Морфологија. Према стручном мишљењу Сената Државног универзитета у Новом Пазару, студенти који током студија савладају овај програм наставе довољно су оспособљени за извођење наставе босанског језика у основним школама, што је наведено у додатку (суплементу) дипломи свршених студената овог студијског програма. Доња табела садржи податке о броју студената који се оспособљавају за извођење наставе босанског језика у основним школама у тој високошколској установи.

Школска година	Број студената
2010/2011	40
2011/2012	40
2012/2013	40

Бугарски језик

240. Бугарски језик изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за бугарски језик, књижевност и културу. Доња табела садржи податке о броју студената који студирају бугарски језик, књижевност и културу у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	10	32
2011/2012	13	41
2012/2013	15	32

Мађарски језик

241. На Филозофском факултету у Новом Саду, Одсеку за хунгарологију, Студијској групи за мађарски језик и књижевност настава се одвија на мађарском језику. Доња табела садржи податке о броју студента који студира мађарски језик и књижевност у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	18	86
2011/2012	23	89
2012/2013	24	74

242. На Учитељском факултету у Суботици организована је настава на два студијска програма на мађарском наставном језику: студијски програм дипломирани учитељ и студијски програм дипломирани васпитач. Доње табела садрже податке о броју студента који похађају наведене студијске групе на Учитељском факултету у Суботици.

Студијски програм дипломирани учитељ

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	40	136
2011/2012	36	141
2012/2013	36	138

Студијски програм дипломирани васпитач

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	19	65
2011/2012	19	76
2012/2013	21	88

243. На Академији уметности у Новом Саду организован је Студијски програм основних академских студија Глума на мађарском језику. Упис нових студената на прву годину студија врши се сваке друге године. Доња табела садржи податке о броју студента на Академији уметности Нови Сад, Студијски програм основних академских студија Глума на мађарском језику.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	-	20
2011/2012	10	20
2012/2013	-	20

244. На осталим студијским програмима основних академских студија Академије уметности настава се не изводи ни на једном мањинском језику. Међутим, Академија уметности остварује сарадњу са Филозофским факултетом у Новом Саду и по појединачним захтевима студенти Академије уметности мађарске националности похађају наставу и полажу испите из предмета Психологија, Педагогија, Социологија културе и Психологија стваралаштва на мађарском језику на Филозофском факултету. Доња табела садржи податке о броју студента Академије уметности који наставу похађају на српском језику, а наведене предмете слушају и полажу испите на мађарском језику.

Школска година	Број студената
2010/2011	12
2011/2012	3
2012/2013	12

245. На Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду настава се одвија на мађарском језику. Доња табела садржи податке о броју студената који похађају наставу на мађарском језику на тој високој школи струковних студија.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	1	4
2011/2012	2	3
2012/2013	3	5

246. На Високој техничкој школи струковних студија у Суботици настава се одвија на мађарском језику. Доња табела садржи податке о броју студената који похађају наставу на мађарском језику на тој високој школи струковних студија.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	155	453
2011/2012	150	435
2012/2013	174	493

247. На Одељењу Економског факултета из Суботице у Новом Саду постоји могућност слушања наставе на мађарском језику за све заинтересоване студенте из предмета чији предавачи говоре мађарски језик. Уколико постоји довољан број заинтересованих студената, организују се групе на којима се настава и вежбе изводе на мађарском језику. На овом факултету омогућено је и полагање пријемних испита на мађарском језику.

248. Мађарски језик изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за мађарски језик, књижевност и културу. Доња табела садржи број студената који студира мађарски језик, књижевност и културу у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	8	29
2011/2012	12	34
2012/2013	15	33

Ромски језик

249. На Високој школи струковних студија за васпитаче у Вршцу настава се одвија на ромском језику. Доња табела садржи податке о броју студената који похађају наставу на ромском језику.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	5	9
2011/2012	8	16
2012/2013	12	22

250. Национални савет ромске националне мањине покренуо је иницијативу да се на Београдском универзитету образује Катедра за ромски језик на којој би се образовали кадрови за извођење наставе на ромском језику.

Румунски језик

251. На Филозофском факултету у Новом Саду, Одсеку за романистику, Студијској групи за румунски језик и књижевност настава се одвија на румунском језику. Доња табела садржи податке о броју студента који студирају румунски језик и књижевност у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	8	18
2011/2012	4	19
2012/2013	10	16

252. На Учитељском факултету у Београду, Наставно одељење у Вршцу постоји Катедра за румунски језик (као матерњи), на коме се настава одвија на румунском језику. Доња табела садржи податке о броју студента који студирају румунски језик и књижевност на Одељењу Учитељског факултета у Вршцу.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	8	23
2011/2012	9	20
2012/2013	7	17

253. На Високој школи струковних студија за васпитаче у Вршцу настава се одвија на румунском језику. Доња табела садржи податке о броју студената који похађају наставу на румунском језику.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	20	37
2011/2012	9	30
2012/2013	12	27

254. Румунски језик изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за румунски језик, књижевност и културу. Доња табела садржи податке о броју студената који студирају румунски језик, књижевност и културу у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	5	46
2011/2012	12	42
2012/2013	15	39

Русински језик

255. На Филозофском факултету у Новом Саду, Одсеку за русинистику, Студијској групи за русински језик и књижевност настава се одвија на русинском језику. Доња табела садржи податке о броју студента који студирају русински језик и књижевност у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	7	23
2011/2012	7	21
2012/2013	10	20

Словачки језик

256. На Филозофском факултету у Новом Саду, Одсеку за словакистику, Студијској групи за словачки језик и књижевност настава се одвија на словачком језику. Доња табела

садржи податке о броју студента који студирају словачки језик и књижевност у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	7	24
2011/2012	4	24
2012/2013	12	25

257. На Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду настава се одвија на словачком језику. Доња табела садржи податке о броју студената који похађају наставу на словачком језику на тој високој школи струковних студија.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2010/2011	6	19
2011/2012	7	13
2012/2013	4	13

258. Словачки језик се изучава на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за словачки језик, књижевност и културу. Доња табела садржи податке о броју студената који студирају словачки језик, књижевност и култура у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	11	48
2011/2012	12	51
2012/2013	15	33

Украјински језик

259. Украјински језик изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за украјински језик, књижевност и културу. Доња табела садржи податке о броју студената који студирају украјински језик, књижевност и културу у тој високошколској установи.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2010/2011	14	53
2011/2012	12	53
2012/2013	15	32

4.1.7. образовање одраслих – пракса

260. Према информацијама Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, на територији АП Војводине организовано је основно образовање одраслих полазника на мађарском језику у три установе, у три јединице локалне самоуправе, и то: у једној посебној школи за основно образовање одраслих у Сомбору и две редовне основне школе у Сенти и Суботици. У доњој табели садржани су подаци о броју одраслих полазника који похађају наставу основног образовања на мађарском језику у наведеним установама.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа		Број одраслих полазника
		Школа за образовање одраслих	Редовна основна школа	
2010/2011	3	1	2	99
2011/2012	3	1	2	122
2012/2013	3	1	2	103

4.1.8. Активности на спровођењу препоруке Комитета експерата у вези са чланом 8. Повеље

4.1.8.1. Информација о активностима на унапређењу обуке наставника и обезбеђењу наставног материјала за наставу на мањинским језицима

261. У Другом извештају о примени Повеље Комитет експерата дао је следећу препоруку у вези са чланом 8. Повеље:

Комитет експерата тражи од српских органа власти да развију кохерентну стратегију у области обуке наставника и да обезбеде адекватан наставни материјал за наставу на регионалним или мањинским језицима.

262. Прописи из области образовања дају могућност да се и наставни кадар за образовање на мањинским језицима додатно усавршава. Обавезе стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника прописује Министарство просвете, науке и технолошког развоја. Правилником о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника, који је важио у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, прописано је да се стално стручно усавршавање наставника, васпитача и стручних сарадника остварује по посебним програмима који могу бити обавезни и изборни. Наставник, васпитач и стручни сарадник дужан је да у току 5 година похађа најмање 100 часова програма, и то најмање 60 часова са листе обавезних и до 40 часова са листе изборних програма. Центар за професионални развој запослених у

образовању, као део Завода за унапређивање образовања и васпитања, задужен је за унапређење система сталног стручног усавршавања и професионалног развоја запослених у предшколском, основном и средњем образовању и одобравање програма сталног стручног усавршавања, укључујући и учествовање у остваривању европских и међународних програма у области професионалног развоја запослених. Центар води базу стручног усавршавања, каталоге програма стручног усвршавања, пријаве и праћење семинара и стручних скупова.

263. Каталогизација програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника²⁴ објављују се за сваку школску годину и садрже програме стручног усавршавања који су одобрени од стране Комисија Завода за унапређивање образовања и васпитања и Педагошког завода Војводине. Доња табела садржи укупан број акредитованих програма који су од значаја за образовање националних мањина и извођење наставе на мањинским језицима.

	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Број одобрених програма	31	37	36

264. Педагошки завод Војводине је од 2010/2011. године добио надлежност за акредитовање пријављених програма стручног усавршавања за наставу која се реализује на мањинским језицима. Број одобрених програма стручног усавршавања за наставнике који наставу релизују на мањинском језику садржи доња табела.

Година	Мађарски	Ромски	Русински	Словачки	Украјински	Хрватски	Укупно
2010/11	12	-	-	6	-	-	18
2011/12	13	2	1	4	1	2	23
Укупно	25	2	1	10	1	2	41

265. Влада Републике Србије је 2012. године донела Стратегију развоја образовања у Србији до 2020. године. Овај документ садржи и део који се односи на образовање и васпитање припадника националних мањина. Према Стратегији, образовање припадника националних мањина је интегрални део система образовања Републике Србије. Мисија образовања националних мањина је да осигура, с једне стране, право на квалитетно образовање, као и за све грађане Републике Србије, и тиме омогући интеграцију припадника мањина у друштвену заједницу, а с друге стране, да осигура право на очување и развијање националног и културног идентитета свих националних мањина. Посебне стратешке мере којима се остварује таква мисија образовања националних мањина, између осталог су: додатно финансирање специфичних трошкова образовања националних мањина (нпр. штампање нискотиражних уџбеника на језицима националних мањина);

²⁴ Каталогизација су доступни на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања www.zuov.gov.rs/katalozi-su/

развијање образовних програма у оним дисциплинама (школским предметима) које су од посебног значаја за очување и развој националног и културног идентитета и посебно право на неговање матерњег језика сваке националне мањине, право на извођење наставе на матерњем језику, а у случајевима када је то могуће, и обезбеђивање образовања наставника на матерњем језику за извођење наставе на матерњем језику и обезбеђивање образовних ресурса на матерњем језику.

266. Као што је приметио Комитет експерата у својој оцени о високом потенцијалу система образовања о/на мањинским језицима, говорницима мањинских језика у земљи омогућено је да имају неки од модалитета образовања на свом језику на различитим нивоима образовања. Тако успостављен систем образовања захтева ванредне напоре државе за обезбеђивање услова за несметано одвијање наставе о/на мањинским језицима, укључујући и обезбеђење наставног материјала. У Другом извештају о примени Повеље детаљно је образложена законска процедура одобравања уџбеника, наставних средстава и приручника који је у употреби у земљи матици и који је штампан на мањинском језику. Имајући у виду да су наставни материјали неопходни за образовање на мањинским језицима нискотиражни, чија је цена далеко виша од цене уџбеника који се штампају на српском језику, обезбеђење тих уџбеника је отежано, превасходно због економске ситуације у земљи и ограничених финансијских ресурса.

267. Министарство просвете, науке и технолошког развоја је надлежно за евиденцију свих одобрених уџбеника која се води у Регистру одобрених уџбеника. Тако је, на пример, у школској 2012/2013. години за говорнике мањинских језика одобрено 329 нових уџбеника. Доња табела садржи податке о броју одобрених уџбеника за наставу о/на мањинском језику намењених основном образовању припадника националних мањина.

Национална мањина	Разреди основне школе								Укупно
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Албанци	1	-	4	3	3	1	2	3	17
Бугари	2	-	1	1	2	1	-	3	10
Мађари	2	5	8	6	7	8	10	21	67
Румуни	4	5	6	3	3	2	14	21	58
Русини	6	3	5	3	2	9	10	16	54
Словаци	3	4	5	4	4	4	17	16	57
Украјинци	2	2	1	1	1	0	-	3	10
Хрвати	2	4	3	4	11	8	8	9	49
Чеси	1	-	1	1	1	-	-	3	7
Укупно	23	23	34	26	34	33	61	95	329

268. У периоду 2010-2012. година Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице АП Војводине одобрио је 66 оригиналних уџбеника на мањинским језицима за ученике основних и средњих школа. Тим бројем нису обухваћени уџбеници

увезени из земаља матица који су одобрени за наставу на мањинским језицима у Републици Србији. Доња табела саржи податке о броју уџбеника према годинама одобрења и мањинским језицима.

Година	мађарски	румунски	русински	словачки	украјински	хрватски	чешки	Укупно
2010	8*	2*	6	7	-	-	-	23
2011	2	3	2	2	2	-	1	12
2012	-	2	1	1	2	25	-	31
Укупно	10	7	9	10	4	25	1	66

*један од одобрених уџбеника је за ученике средњих школа

4.2.

Члан 9. СУДСКА ОБЛАШЋЕЊА Изабрани ставови и подставови

1. Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

a) у кривичном поступку:

- (ii) да окривљеном гарантују право да употребљава сопствени регионални или мањински језик;*
- (iii) да обезбеде да захтев и доказ, без обзира на то да ли је у писаној или усменој форми, не буде сматран неприхватљивим само због тога што је формулисан на регионалном или мањинском језику;*

b) у грађанским парницама:

- (ii) да допусте, кад год странка треба да се појави лично пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова;*

c) у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

- (ii) да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова;*

d) да предузму мере како би обезбедиле да примена поменутих подставова и било које неопходно коришћење преводилаца не изазива додатне трошкове заинтересованим лицима.

2. Државе чланице се обавезују:

- a) да не доводе у питање ваљаност правних докумената само због тога што су донети на регионалном или мањинском језику;**
- b) да не доводе у питање ваљаност правних докумената који су донети у оквиру државе само због тога што су начињени на регионалном или мањинском језику, или да обезбеде да се они могу употребити против заинтересованих**

трећих лица, која иначе не користе ове језике, под условом да им је садржај ових докумената стављен на увид од стране особа које се на њега позивају;

- с) да не поричу ваљаност правних докумената донетих између различитих страна само због тога што су начињени на регионалном или мањинском језику.*

3. Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

4.2.1. Законодавне измене релевантне за примену члана 9. Повеље

269. У одељку 5.2.1. Првог периодичног извештаја и одељку 4.2.1. Другог периодичног извештаја о примени Повеље у Републици Србији образложене су релевантне одредбе Устава и Закона о службеној употреби језика и писама у судским поступцима. Одредбе о службеној употреби и праву на употребу језика у раду судова налазе се и у законима којима су регулисани кривични, грађански и управносудски поступци и другим прописима из области правосуђа. Поједини од тих прописа су од подношења Другог извештаја о примени Повеље мењани, али се суштина решења о примени мањинских језика није променила.

270. Судским пословником регулише се унутрашње уређење и рад судова у Републици Србији, па се његовом применом обезбеђује уредно и благовремено обављање послова судске управе и других послова важних за унутрашњу организацију и рад суда. Ови послови, иначе одвојени од суђења, организују се тако да суд може своју функцију законито, благовремено и ефикасно остваривати и да се странкама олакша обављање послова у суду и омогући да брзо и са што мање трошкова остваре права која им по закону припадају. Судски пословник у глави IX садржи одредбе о вођењу поступка и достављању одлука на језицима националних мањина. Члан 108. Пословника, између осталог, прописује да превођење поднесака и исправа достављених суду на језицима националних мањина врши преводац (став 4). Записници и одлуке у првостепеном поступку у вези с тим поступком израђују се, као аутентични текстови, на српском језику и на утврђеном језику поступка. По потреби се и преводе на други језик националне мањине, ако то захтева припадник националне мањине као учесник поступка који се не води на његовом језику (став 5). Записници и одлуке у поступцима по правним лековима израђују се на српском језику. Превођење одлука донетих по правним лековима на утврђени језик поступка и по потреби на други језик националних мањина, као и достављање у веродостојно преведеном тексту на одговарајући језик (припадницима националних мањина као учесницима поступка који то захтевају), врши првостепени суд (став 6).

Према члану 109. Пословника, суд евидентира (у смислу означавања) поступке који се воде на језицима националних мањина на тај начин што се назнака да се поступак води на одређеном језику националне мањине ставља на омот списка и уноси у одговарајући уписник.

271. У пракси се одредбе закона и Пословника несметано примењују, о чему сведочи чињеница да је у периоду 2010-2012. године, на територији читаве Републике Србије било само неколико, и то неоснованих, притужби на рад судова у вези са применом одредби члана 108-110. Судског пословника.

4.2.2. Кривични поступак

272. У одељку 4.2.2. Другог периодичног извештаја о примени Повеље у Србији наведене су одредбе Законика о кривичном поступку које се односе на службену употребу језика и право на употребу језика у кривичном поступку који се води пред судом.

273. Народна скупштина Републике Србије је 2011. године усвојила нови Законик о кривичном поступку који се примењује од 1. октобра 2013. године, изузев у поступцима за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, у ком случају се примењује од 15. јануара 2012. године. Даном почетка примене новог Законика престале су да важе одредбе старог Законика о кривичном поступку. Будући да се Извештај односи на период до 31. децембра 2012. године, за Извештај су релевантне одредбе старог Законика, као и одредбе новог Законика које се односе на поступке у којима поступају јавна тужилаштва посебне надлежности. Нови Законик о кривичном поступку чланом 11. који се односи на употребу језика и писма у поступку предвиђа следеће: ставом 1. овог члана прописано је да је у поступку у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо, а други језици и писма у службеној употреби су у складу са Уставом и законом; одредбом става 3. истог члана Законика прописано је да странке, сведоци и друга лица која учествују у поступку имају право да у току поступка употребљавају свој језик и писмо, а ако се поступак не води на њиховом језику и ако, након поуке о праву на превођење, не изјаве да знају језик на коме се поступак води и да се одричу права на превођење, обезбедиће им се на терет буџетских средстава превођење онога што они или други износе, као и превођење исправа и другог писаног доказног материјала; одредбом става 4. истог члана Законика прописано је да превођење обавља преводилац. Такође, окривљени има право да у најкраћем року, а увек пре првог саслушања, подробно и на језику који разуме буде обавештен о делу које му се ставља на терет, о природи и разлозима оптужбе, као и да све што изјави може да буде коришћено као доказ у поступку (члан 68. став 1. тачка 1). Одредбом члана 69. став 1. Законика прописано је да ухапшени, поред права из члана 68. став 1. тачка 2) до 4) и тачка б) и став 2. овог Законика, има право да: одмах на језику који разуме буде обавештен о

разлогу хапшења. Према члану 87. став 2. ако окривљени не разуме језик поступка, постављаће му се питања преко преводиоца. Одредбом члана 438. став 1. тачка 5) прописано је да битна повреда одредаба кривичног поступка, због које се може изјавити жалба, постоји ако је оптуженом, браниоцу, оштећеном или приватном тужиоцу, противно његовом захтеву, ускраћено да на главном претресу употребљава свој језик и да на свом језику прати ток главног претреса.

274. Важећим прописима о организацији правосуђа прописано је да судови у Републици Србији евидентирају само поступке, укључујући и кривичне, који су у *целини* вођени на језицима националних мањина. Судским пословником није прописана обавеза суда да води посебну евиденцију о сваком предмету у којем је странка користила језик или писмо националне мањине (давањем изјаве уз присуство судског преводиоца, достављањем поднесака на мањинском језику, прилагањем доказа на мањинском језику и сл.), већ је уређено евидентирање поступака који се у целини воде на језику националне мањине стављањем назнака на омот списка предмета, о чему се такође води евиденција и у електронској бази података (АВП пословни софтвер који користе основни и виши судови). Дакле, судови не воде посебну евиденцију о броју кривичних предмета у којима су окривљени употребљавали мањински језик, нити броју кривичних поступка који су вођени на српском језику у којима су учесници користили право на употребу мањинских језика. У том смислу, подаци добијени од судова могу да послуже само као илустрација употребе мањинских језика у кривичном поступку, јер су за сагледавање стварног стања потребне прецизне евиденције. У наредним одељцима дају се примери употребе мањинских језика у кривичним поступцима, укључујући и у поступцима пред судовима²⁵ који су основани за она подручја у којима мањински језици нису у службеној употреби, будући да Устав Републике Србије гарантује право свакога да користи свој језик у поступку пред судом.

Основни суд у Врању за територију општина Босилеград, Бујановац, Владичин Хан, Прешево, Сурдулица и Трговиште и за град Врање, са судским јединицама у Босилеграду, Бујановцу, Владичином Хану, Прешеву и Сурдулици
албански/бугарски

275. Према извештају Суда, у наведеном периоду, није било захтева странака да се поступци воде на мањинским језицима. Припадницима националних мањина у суду се обезбеђују преводиоци и тумачи у складу са законом. У суду је у радном односу троје

---

²⁵ Изложени су подаци о вођењу поступака и употреби мањинских језика у судовима основаним Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава, који је био на снази у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље.

тумача и један преводилац за албански језик. Суду су поднете две притужбе у вези са употребом мањинских језика које су оцењене као неосноване.

Основни суд у Краљеву, за територију општина Врњачка Бања и Рашка и за град Краљево, са судским јединицама у Врњачкој Бањи и Рашки

276. Пред Основним судом у Краљеву вођено је 6 кривичних поступака у којима су окривљени употребљавали албански језик. У тим поступцима окривљеним лицима били су обезбеђени тумачи за албански језик, а трошкови превођења су исплаћивани из буџетских средстава.

Основни суд у Прокупљу, за територију општина Блаце, Житорађа, Куршумлија, Мeroшина и Прокупље, са судским јединицама у Блацу и Куршумлији

277. Пред Основним судом у Прокупљу у 4 кривична предмета окривљени су користили албански језик уз помоћ преводиоца. У истим предметима захтеви и докази су били формулисани на албанском језику.

Основни суд у Пироту, за територију општина Бабушница, Бела Паланка, Димитровград и Пирот, са судским јединицама у Бабушници, Белој Паланци и Димитровграду
бугарски

278. Основни суд у Пироту - судска јединица у Димитровграду оспособљена је за вођење поступка на бугарском језику. У суду је у радном односу судија који говори бугарски језик.

Основни суд у Новом Пазару, за територију општина Сјеница и Тутин и за град Нови Пазар, са судским јединицама у Сјеници и Тутину
босански

279. Према судским подацима, у седам кривичних предмета странке су тражиле да се поступак води на босанском језику.

Основни суд у Пријеполу за територију општина Нова Варош, Прибој и Пријеполје, са судским јединицама у Новој Вароши и Прибоју
босански

280. У Основном суду у Пријеполу у око 30 предмета говорници босанског језика тражили су да им се омогући коришћење тог језика у поступку и превод писмена на босански језик.

Основни суд у Кикинди, за територију општина Кикинда, Нова Црња, Нови Кнежевац и Чока, са судским јединицама у Новој Црњи и Новом Кнежевцу
мађарски

281. Пред Основним судом у Кикинди у периоду од 1. јануара 2010. до 31. децембра 2012. године, у поступцима који су вођени на српском језику било је сведочења и писаних доказа који су преведени на мађарски језик уз помоћ тумача: у 2010. години тумач је ангажован у 3 поступка, у 2011. години у 8 поступака и у 2012. години у 9 поступака. У свим поступцима трошкови превођења су досуђени на терет буџетских средстава.

Основни суд у Зрењанину, за територију општина Житиште, Нови Бечеј и Сечањ и за град Зрењанин, са судским јединицама у Новом Бечеју и Сечњу
мађарски/румунски/словачки

282. У Основном суду у Зрењанину у једном кривичном предмету окривљени је употребљавао румунски језик, уз помоћ судског преводиоца. У другим поступцима који су вођени на српском језику било је сведочења или писаних доказа који су дати, односно поднесени на мањинским језицима који су у службеној употреби у Суду, али Суд не може утврдити тачан број тих поступака. Суд је у већем броју предмета, који су се водили на српском језику, плаћао трошкове превођења за учеснике који су користили мањинске језике који су у службеној употреби у Суду. Један судија је одређен да поступа у кривичним предметима у којима је језик поступка мађарски.

Основни суд у Новом Саду, за територију општина Бач, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Беочин, Бечеј, Врбас, Жабал, Србобран, Сремски Карловци, Темерин и Тител и за град Нови Сад, са судским јединицама у Бачу, Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Беочину, Бечеју, Врбасу, Жабљу, Србобрану, Сремским Карловцима, Темерину и Тителу
мађарски/русињски/словачки

283. У Основном суду у Новом Саду, одређени број предмета у кривичном поступку вођен је на мађарском језику, и то: у 2010. години 4, у 2011. години 6 и 2012. години 7 предмета. Један судија је одређен да поступа у кривичним предметима у којима је језик поступка мађарски. Уверење да се против одређеног лица не води кривични поступак Суд издаје физичким лицима, на њихов захтев, и на мађарском, русињском и словачком језику.

Основни суд у Панчеву, за територију општина Алибунар, Ковачица, Ковин, Опово и за град Панчево, са судским јединицама у Алибунару, Ковачици и Ковину
мађарски/румунски/словачки

284. У седишту Основног суда у Панчеву у 2011. години вођен је један кривични поступак на румунском језику.

Основни суд у Суботици, за територију општина Ада, Бачка Топола, Кањижа, Мали Иђош и Сента и за град Суботицу, са судским јединицама у Ади, Бачкој Тополи, Кањижи и Сенти

мађарски/хрватски

285. У Основном суду у Суботици у 987 кривичних предмета ангажовани су судски преводиоци због превођења на главним претресима и расправама и на превођењу судских одлука и разних поднесака. Судске позиве и разна обавештења Суд странкама доставља и на тројезичним обрасцима на српском, мађарском и хрватском језику, између осталог, правну поуку, позив за припремно рочиште, за главни претрес итд. Уверење да против физичког лица није стављен захтев за спровођење истраге, одређених истражних радњи, да није подигнута оптужница или оптужни предлог за кривична дела за која се гоњење предузима по службеној дужности, на захтев физичких лица издаје се на мађарском, русинском, словачком и хрватском језику.

Виши суд у Лесковцу, за подручје Основног суда у Лесковцу

албански

286. Пред Вишим судом у Лесковцу вођен је један кривични поступак у којем је окривљени употребљавао албански језик.

Виши суд у Краљеву, за подручје Основног суда у Краљеву

287. Пред Вишим судом у Краљеву вођен је један кривични поступак у којем су двојица окривљених употребљавали албански језик. Ток овог поступка пратио је преводилац за албански језик, који је преводио све поднеске суда и странака. Трошкови превођења су исплаћени на терет буџетских средстава.

Виши суд у Прокупљу, за подручје Основног суда у Прокупљу

288. Пред Вишим судом у Прокупљу у једном кривичном поступку коришћен је албански језик. По захтеву странака врши се превод записника и судских одлука на мањинске језике, углавном на албански језик.

Виши суд у Врању, за подручје Основног суда у Врању

албански/бугарски

289. Пред Вишим судом у Врању у 3 кривична поступка коришћен је албански језик, док су у једном од тих поступака захтеви и докази били формулисани на албанском језику.

Виши суд у Зрењанину, за подручје Основног суда у Зрењанину и Основног суда у Кикинди

мађарски/румунски/словачки

290. Један судија је обучен да води кривичне поступке на мађарском језику. У периоду на који се Извештај односи није било захтева странака да се поступак води на мањинским језицима, док су у неколико предмета који су се водили на српском језику ангажовани преводиоци.

Виши суд у Сомбору, за подручје Основног суда у Сомбору

мађарски/русински/словачки

291. У Вишем суду у Сомбору у 6 кривичних поступака окривљени су користили мањинске језике, и то: у 3 предмета мађарски језик, у једном предмету је коришћен албански језик, док су у два предмета коришћени мањински језици (македонски и немачки) који нису обухваћени Трећим делом Повеље.²⁶ У два кривична поступка су захтеви и докази били формулисани на мађарском језику. Све трошкове превођења сносио је Суд.

Виши суд у Суботици, за подручје Основног суда у Суботици

мађарски/хрватски

292. У Вишем суду у Суботици у укупно 211 предмета који су вођени на српском језику, окривљени су употребљавали мађарски језик и сведочења и/или писани докази су дати, односно поднесени на мађарском језику. У свим случајевима трошкове превођења је сносио Суд.

4.2.3. Грађански поступци

293. Законодавство релевантно за примену изабраних ставова и подставова у грађанским поступцима образложено је у одељку 5.2.3.1. Првог извештаја и одељку 4.2.3. Другог извештаја о примени Повеље. Од подношења Другог извештаја о примени Повеље

---

²⁶ Суду је поднета једна притужба везана за примену одредби члана 108-110. Судског пословника која је оцењена као неоснована. Странка се тек након две године од почетка трајања кривичног поступка изјаснила да не познаје добро српски језик и тражила је да се сва писмена достављају на македонском језику. Иако је Суд притужбу оценио као неосновану, ипак је сва писмена странци доставио на македонском језику и сносио трошкове превођења.

било је промена у законодавству које регулише грађанске судске поступке, али се суштина решења која се односе на употребу мањинских језика у тим поступцима није променила.

294. Закон о парничном поступку који је ступио на снагу 1. фебруара 2012. године у члану 6. став 1. прописује да је у парничном поступку у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо. Други језици и писма службено се употребљавају у складу са законом. Одредбом става 2. истог члана закона прописано је да су у судовима на чијим подручјима живе припадници националних мањина, у службеној употреби и њихови језици и писма, у складу са Уставом и законом. Одредбом става 3. истог члана закона прописано је да странке и други учесници у поступку имају право да се служе својим језиком и писмом, у складу са одредбама овог закона. У глави VI Закона прописане су одредбе о употреби језика у поступку. Тако је у члану 95. Закона прописано да странке и други учесници у поступку имају право да на рочиштима и приликом усменог предузимања процесних радњи пред судом употребљавају свој језик. Ако се поступак води на језику који странке, односно други учесници у поступку не разумеју, обезбедиће им се ако то захтевају, усмено превођење на језик који разумеју онога што се износи на рочишту, као и усмено превођење исправа које се на рочишту користе ради доказивања. Ако је у суду у службеној употреби и језик националне мањине, трошкове превођења који настају употребом службених језика националне мањине у поступку од стране учесника поступка обезбеђује орган који води поступак. У члану 96. Закона прописано је да се позиви, одлуке и друга судска писмена упућују странкама и другим учесницима у поступку на српском језику. Ако је у суду у службеној употреби и језик националне мањине, суд и на том језику доставља судска писмена оним странкама и учесницима у поступку који су припадници те националне мањине и који се у поступку служе тим језиком. Одредбом члана 97. Закона прописано је да странке и други учесници у поступку подносе суду своје тужбе, жалбе и друге поднеске на језику који је у службеној употреби у суду. Странке и други учесници у поступку могу упућивати суду своје поднеске и на језику националне мањине који није у службеној употреби у суду ако је то у складу са законом. Треба истаћи да је одредбом члана 175. Закона прописано да ако је писмено састављено на језику националне мањине, а упућује се суду у коме језик те националне мањине није у службеној употреби, уз судско писмено на језику националне мањине приложиће се превод тог писмена на српски језик. Одредбом члана 256. став 1. Закона прописано је да ће се сведок који не зна језик на коме се води поступак саслушати преко преводиоца. Такође, одредбом члана 374. став 2. тачка 8. Закона прописано је да битна повреда одредаба парничног поступка, због које се може изјавити жалба, постоји ако је противно одредбама закона, суд одбио захтев странке да у поступку слободно употребљава свој језик и писмо или ако парнични поступак није вођен на службеном језику националне мањине иако су за то биле испуњене законске претпоставке.

295. За примену изабраних ставова и подставова у грађанским судским поступцима релевантне су и одредбе Закона о ванпарничном поступку, које су важиле у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље. Тим законом прописана су правила по којима редовни судови поступају и одлучују о личним, породичним, имовинским и другим правним стварима које се по овоме или другом закону решавају у ванпарничном поступку (члан 1. став 1). Према члану 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку, у ванпарничном поступку сходно се примењују одредбе Закона о парничном поступку, ако тим или другим законом није друкчије одређено, што се односи и на службену употребу језика, односно употребу мањинских језика у поступку. Посебно је регулисано састављање исправа у случају кад учесник не познаје језик који је у службеној употреби у суду. У том случају, према члану 168. Закона, састављање исправе врши се у присуству два пунолетна сведока које судија лично познаје или чији је идентитет утврдио јавним исправама са фотографијом. Одредбом члана 169. став 1. прописано је да, ако учесник не зна језик на коме се саставља исправа, судија ће исправу саставити уз учешће судског тумача. Одредбом члана 179. Закона предвиђено је да ће, ако завешталац не познаје језик који је у службеној употреби у суду, судија преко заклетог тумача прочитати тестамент, а завешталац ће преко тумача изјавити да је тестамент његов. Изложене одредбе Закона о ванпарничном поступку релевантне су за примену оних ставова члана 9. Повеље који регулишу признање валидности докумената, јер на специфичан начин уређују могућност коришћења мањинских језика у састављању и признавању валидности тестаментa и других исправа.

296. Осим поступака који су у целини вођени на неком од мањинских језика, судови не воде посебну евиденцију ни о броју грађанских предмета у којима су странке употребљавале мањински језик, нити броју грађанских поступака који су вођени на српском језику у којима су учесници користили право на употребу мањинских језика. У том смислу, подаци добијени од судова могу да послуже само као илустрација употребе мањинских језика у грађанском поступку, јер су за сагледавање стварног стања потребне прецизне евиденције. У наредним одељцима дају се примери употребе мањинских језика у грађанским поступцима.

Основни суд у Пријеполу за територију општина Нова Варош, Прибој и Пријеполје, са судским јединицама у Новој Вароши и Прибоју
босански

297. У Основном суду у Пријеполу у 20 парничних поступака странке су тражиле да им се омогући коришћење босанског језика у поступку и превод писмена на босански језик.

Основни суд у Кикинди, за територију општина Кикинда, Нова Црња, Нови Кнежевац и Чока, са судским јединицама у Новој Црњи и Новом Кнежевцу
мађарски

298. Пред Основним судом у Кикинди у периоду од 1. јануара 2010. до 31. децембра 2012. године, ниједан грађански поступак није у целини вођен на мађарском језику. У поступцима који су вођени на српском језику било је сведочења на мађарском језику која су превођена уз помоћ тумача: у 2010. години тумач је ангажован у 11 поступака, у 2011. години у 2 поступка и у 2012. години у једном поступку. У свим поступцима у којима је било превођења за учеснике који су користили мађарски језик, трошкови су досуђени на терет буџетских средстава.

Основни суд у Зрењанину, за територију општина Житиште, Нови Бечеј и Сечањ и за град Зрењанин, са судским јединицама у Новом Бечеју и Сечњу
мађарски/румунски/словачки

299. У Основном суду у Зрењанину један парнични поступак је у целини вођен на мађарском језику. Према изјашњењу судија који су у Суду поступали у периоду на који се Трећи извештај о примени Повеље односи, било је поступака који су вођени на српском језику, а у којима је било сведочења или писаних доказа који су дати, односно поднесени на мањинским језицима који су у службеној употреби у Суду, али Суд не може утврдити број тих предмета. Суд је у више грађанских предмета, који су се водили на српском језику, плаћао трошкове превођења за учеснике који су користили мањинске језике који су у службеној употреби у Суду. Пред Судом је било више оставинских расправа на српском језику у којима је било докумената сачињених на неком од мањинских језика који су у службеној употреби (тестамент, уговор о доживотном издржавању и др). Годишњим распоредом послова Суда, одређено је двоје судија да поступају у грађанским предметима у којима се поступци воде на мађарском језику.

Основни суд у Новом Саду, за територију општина Бач, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Беочин, Бечеј, Врбас, Жабал, Србобран, Сремски Карловци, Темерин и Тител и за град Нови Сад, са судским јединицама у Бачу, Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Беочину, Бечеју, Врбасу, Жабљу, Србобрану, Сремским Карловцима, Темерину и Тителу
мађарски/русински/словачки

300. У Основном суду у Новом Саду одређени број предмета у грађанском поступку вођен је на мађарском језику, и то: у 2010. години 5 парничних и 5 ванпарничних, у 2011. години 7 парничних и 3 ванпарнична и у 2012. години 9 парничних и 8 ванпарничних поступака. Двоје судија је одређено да поступа у парничним предметима у којима је језик поступка мађарски.

Основни суд у Панчеву, за територију општина Алибунар, Ковачица, Ковин, Опово и за град Панчево, са судским јединицама у Алибунару, Ковачици и Ковину мађарски/румунски/словачки

301. У Основном суду у Панчеву у судској јединици у Алибунару: у 6 поступака учесници су, у поступцима који су се водили на српском језику, користили право на употребу свог/мањинског језика, при чему је суд сносио трошкове превођења; у 2 оставинске расправе је било докумената сачињених на неком од мањинских језика који су у службеној употреби; у једном поступку дато је пуномоћје заступнику на мањинском језику. У судској јединици у Ковачици, било је сведочења у 3 парнична предмета, у 2 предмета сведоци су дали изјаве на словачком језику и у једном предмету дата је изјава на мађарском језику, при чему је суд сносио трошкове превођења; у оставинском поступку у 2 предмета сачињени су тестаменти на мађарском и румунском језику; у једном предмету дато је пуномоћје заступнику на словачком језику.

Основни суд у Параћину, за територију општина Деспотовац, Параћин и Ћуприја, са судским јединицама у Деспотовцу и Ћуприји

302. У Основном суду у Параћину, иако на подручју Суда мањински језици нису у службеној употреби, у једном грађанском поступку странка је користила румунски језик. Том приликом, од стране поступајућег судије ангажован је судски тумач за румунски језик.

Основни суд у Сомбору, за територију општина Апатин, Кула и Озаци и за град Сомбор, са судским јединицама у Апатину, Кули и Озацима мађарски/русински/словачки

303. У Основном суду у Сомбору 2 грађанска поступка су у целини вођена на мађарском језику. У поступцима пред овим Судом обезбеђује се употреба мањинских језика путем преводиоца, а трошкови превођења у таквим поступцима падају на терет буџетских средстава.

Основни суд у Суботици, за територију општина Ада, Бачка Топола, Кањижа, Мали Иђош и Сента и за град Суботицу, са судским јединицама у Ади, Бачкој Тополи, Кањижи и Сенти мађарски/хрватски

304. У Основном суду у Суботици у току 2010, 2011. и 2012. године у 382 парнична предмета ангажовани су судски преводиоци због превођења на главним претресима и расправама и због превођења судских одлука и разних поднесака. У наведеном периоду

пред овим судом су оверена 62 уговора о доживотном издржавању, 28 раскида уговора о доживотном издржавању и сачињена су и депонована 4 тестаментна на мањинским језицима који су у службеној употреби на подручју Суда. Сви трошкови превођења судских одлука, поднесака и сл, падају на терет буџета Републике Србије. Суд судске позиве и разна обавештења за странке у парничним поступцима доставља странкама на тројезичним обрасцима на српском, мађарском и хрватском језику, на пример, позив за рочиште ради саслушања странака, позив за припремно рочиште, позив за рочиште за главну расправу.

Виши суд у Новом Пазару, за подручје Основног суда у Новом Пазару
босански

305. Пред Вишим судом у Новом Пазару тужена лица су у шест парничних предмета захтевала да се поступак води на босанском језику.

Виши суд у Зрењанину, за подручје Основног суда у Зрењанину и Основног суда у
Кикинди
мађарски/румунски/словачки

306. Један судија је обучен да води грађанске поступке на мађарском језику. У периоду на који се Трећи извештај о примени Повеље односи није било захтева странака да се поступак у целини води на мањинским језицима, док су у неколико предмета који су вођени на српском језику, ангажовани преводиоци.

Виши суд у Сомбору, за подручје Основног суда у Сомбору
мађарски/русински/словачки

307. Пред Вишим судом у поступцима рехабилитације који су вођени на српском језику, обезбеђивани су судски тумачи за превођење поднесака на мађарски језик.

Виши суд у Суботици, за подручје Основног суда у Суботици
мађарски/хрватски

308. Пред Вишим судом у Суботици у укупно 23 грађанска поступка који су вођени на српском језику, сведочења и/или писани докази су дати, односно поднесени на мађарском језику и учесници у поступку су користили мађарски језик. Трошкове превођења за учеснике у поступцима сносио је Суд. У предметима рехабилитације поступци су вођени уз присуство преводаца у 52 предмета.

4.2.4. Управни спорови

309. Законодавство релевантно за примену изабраних ставова и подставова у управним споровима образложено је у одељку 4.2.4. Другог извештаја о примени Повеље. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није било промена у законодавству које регулише употребу језика и писама у управним споровима.

310. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, у Управном суду није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на мањинским језицима. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци ангажовали за заступање. Управни суд је у 2013. години у једном предмету у коме је тужба поднета 2012. године на српском језику, поступајући по захтеву странке, омогућио да на усменој јавној расправи присуствује и судски тумач за мађарски језик, с обзиром на то да странка није разумела српски језик.

4.2.5. Доступност најважнијих законских текстова на мањинским језицима

311. Од подношења Другог извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика. У том смислу извршен је превод следећих националних законских текстова на мањинске језике: Закон о забрани дискриминације преведен је на албански, бугарски, мађарски, ромски, румунски, русински, словачки и хрватски језик, Закон о заштитнику грађана је преведен на албански, мађарски, ромски, румунски, русински и словачки језик. Такође, објављен је и Водич кроз Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја на албански, бугарски, мађарски, ромски, румунски, русински и словачки језик који садржи одредбе Закона и одговарајуће формуларе за подношење представки и притужби на тим језицима. Посебно је важно указати да су Закон о заштити права и слобода националних мањина и Закон о националним саветима националних мањина преведени и на албански, бугарски и македонски језик, а не само на језике који су у службеној употреби на територији АП Војводине (мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски језик).

4.3.

Члан 10.

УПРАВНЕ ВЛАСТИ И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Изабрани ставови и подставови

1. У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваким од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

- a) (iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима;
- (v) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу пуноважно да подносе документе на овим језицима;
- c) да се омогући управним властима да израђују нацрте докумената на регионалним или мањинским језицима.

2. По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

- b) могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима;
- c) да регионалне власти објављују своја званична документа на одговарајућим регионалним или мањинским језицима;
- d) да локалне власти објављују свој званични документ на одговарајућим регионалним или мањинским језицима;
- g) употребу, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на регионалним или мањинским језицима.

3. Што се тиче јавних служби које обезбеђују управне власти или лица која делују у њихово име, државе чланице предузимају, у оквиру територије на којој се регионални или мањински језици користе, у сагласности са ситуацијом сваког језика и колико је то разумно могуће:

- c) да омогуће онима који користе регионалне или мањинске језике да поднесу захтев на овим језицима.

4. У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

- с) *удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.*

5. Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

4.3.1. Подношење представки на мањинским језицима органима државне управе

312. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није било измена законског оквира којим се уређује могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Релевантно законодавство којим се регулише та проблематика детаљно је образложено у одељку 5.3.1. Првог извештаја и у одговарајућим деловима Другог извештаја о примени Повеље.

313. Уредбом о управним окрузима Владе Републике Србије (2006) образовани су управни окрузи²⁷ за вршење послова државне управе (министарстава, посебних организација и органа управе у саставу министарстава) изван седишта органа државне управе. Тадашње Министарство за људска и мањинска права прикупило је током 2010. године податке о употреби мањинских језика у окружним подручним јединицама из 12 управних округа: Западнобачког, Златиборског, Јабланичког, Јужнобанатског, Јужнобачког, Пиротског, Пчињског, Рашког, Севернобачког, Севернобанатског, Средњобанатског и Сремског управног округа. Ови управни окрузи образовани су и за општине и градове у којима су мањински језици у службеној употреби, што омогућава странкама да поднесу захтеве на мањинским језицима, као и могућност спровођења управних поступака на мањинским језицима. Према добијеним подацима у наведеним окружним подручним јединицама није било поднетих захтева на мањинским језицима.

---

²⁷ Уредбом су образовани управни окрузи и одређени њихови називи, подручја и седишта. Управни округ је подручни центар државне управе који обухвата окружне подручне јединице свих органа државне управе које су образоване за његово подручје. Орган државне управе одлучује о томе да ли ће у управном округу вршити један или више послова државне управе који се односе на: *решавање у управним стварима у првом степену (могу решавати у другом степену кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења), вршење надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршење инспекцијског надзора.* Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места орган државне управе образује своју окружну подручну јединицу, кад одлучи да у управном округу врши један или више послова државне управе. Наведеном уредбом образовано је 29 управних округа, а територија сваког од управних округа обухвата одређени број општина и градова. Управни округ има *начелника*, који за свој рад одговара министру надлежном за послове управе и Влади. Управни округ има *стручну службу управног округа*, која је задужена за стручну и технику потпору начелнику управног округа и за послове заједничке свим окружним подручним јединицама органа државне управе, и њоме руководи начелник управног округа. *Савет управног округа* усклађује односе окружних подручних јединица органа државне управе и општина и градова са подручја управног округа и даје предлоге за побољшање рада управног округа. Чине га начелник управног округа и председници општина и градоначелници градова са подручја управног округа.

4.3.2. Израда нацрта докумената на мањинским језицима од стране управних власти

314. Као што је наведено у одељку 5.3.3. Првог периодичног извештаја о примени Повеље, управне власти могу да спроводе управни поступак и издају исправе на мањинским језицима, и у том смислу, могуће је да и нацрте докумената, односно управних аката и исправа које ће донети, односно издати, израђују на мањинским језицима. У имплементацији члана 10. Повеље, садржаног у Првом извештају о примени Повеље, детаљно је образложено издавање појединих јавних исправа које су од интереса за остваривање законом утврђених права грађана, на мањинским језицима (уверења, сертификати, потврде, итд), а која се могу подвести под израз „документ“ из Повеље.

315. Ради илустрације имплементације овог подстава члана 10. Повеље, у наставку се дају примери издавања појединих јавних исправа и других докумената на мањинским језицима.

316. У складу са чланом 6. Закона о матичним књигама, послови вођења матичних књига и решавања у првостепеном поступку у области матичних књига поверавају се општинама, односно градовима, односно граду Београду. Те послове извршава општинска, односно градска, односно градска управа града Београда. Тачком 137. Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига прописано је да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, обрасци извода из матичних књига (рођених, венчаних и умрлих) штампају двојезично, на српском језику ћириличким писмом и на језику и писму националне мањине чији је језик у службеној употреби. Текст рубрика на језику и писму припадника националне мањине исписује се испод текста на српском језику, истим обликом и величином слова. Техничка израда и штампа двојезичних образаца извода из матичних књига, на основу члана 80. Закона о матичним књигама, поверена је Народној банци – Заводу за израду новчаница и кованог новца. Ови обрасци штампају се на следећим мањинским језицима: албанском, босанском, бугарском, мађарском, македонском, румунском, русинском, словачком, украјинском, хрватском и чешком. У периоду од 1. јуна 2011. године (када је почела примена двојезичних образаца) до 25. априла 2013. године, ради издавања извода на двојезичним обрасцима од Народне банке Србије – Завода за израду новчаница и кованог новца органи који воде матичне књиге прибавили су укупно 367.250 образаца извода из матичних књига, а у истом временском периоду наведени органи издали су укупно 242.493 двојезичних извода из матичних књига.

317. Као илустрација праксе издавања двојезичних извода из матичних књига може послужити Информација о службеној употреби језика националних мањина у управама

јединица ЈЛС у централној Србији²⁸, која садржи податке за 2012. годину и Извештај о остваривању права на службену употребу језика и писма мањинских националних заједница у АП Војводини за 2011. годину²⁹. У свих 9 јединица локалне самоуправе у централној Србији у којима су у службеној употреби и мањински језици, издато је 121.782 извода из матичних књига од чега је на двојезичним обрасцима издато 65.703 извода, и то:

- на српско-албанском обрасцу издато је 26.953 извода;
- на српско-босанском обрасцу издато је 38.750 извода;
- на српско-бугарском обрасцу није издат ниједан извод.

318. Према поменутом извештају, у јединицама локалне самоуправе у АП Војводини у којима су у службеној употреби и мањински језици, издато је 656.534 извода из матичних књига, од чега је на двојезичним обрасцима издато 50.549 извода, и то:

- на српско-мађарском обрасцу издато је 48.655 извода;
- на српско-румунском обрасцу издато је 10 извода;
- на српско-русином обрасцу издат је 21 извод;
- на српско-словачком обрасцу издато је 1.344 извода;
- на српско-хрватском обрасцу издато је 519 извода.

319. Од априла 2008. године у Републици Србији се издају биометријске личне карте, чији је образац, изглед и садржина прописан Законом о личној карти и Правилником о личној карти. На основу члана 9. Закона о личној карти, личне карте се издају на обрасцу одштампаном на српском језику, ћириличким писмом и на енглеском језику, као и на језику и писму националних мањина у складу са одредбама Закона о службеној употреби језика и писама. Личне карте на вишејезичним обрасцима на мањинским језицима издају се уколико је службена употреба мањинских језика утврђена статутом општине на којој странке подносе захтев за издавање личне карте, и то: албанском, босанском, бугарском, мађарском, румунском, русином, словачком, чешком и хрватском. Уколико се подносилац захтева за издавање биометријске личне карте определи да му се у образац личне карте упишу подаци о имену и презимену на мањинском језику и писму, ти подаци уписују се у изворном облику, онако како су уписани у матичну књигу рођених.

320. Покрајинском скупштинском одлуком о ближем уређивању појединих питања службене употребе језика и писама националних мањина на територији АП Војводине, прописано је да на подручјима на којима су у службеној употреби мањински језици, организације које пружају и наплаћују услуге грађанима у области електропривреде,

²⁸ Доступна на сајту www.ljudskaprava.gov.rs.

²⁹ Информација је урађена у Покрајинском секретаријату за образовање, управу и националне заједнице АП Војводине, коју је усвојила Покрајинска влада. Подаци о употреби мањинских језика у области личних стања грађана прикупљени су из 29 општинских и градских управа у којима су у службеној употреби мањински језици.

продаје природног гаса, комуналних услуга, поште и телеграфа, дужне су да обезбеде корисницима њихових услуга и производа обрасце рачуна, разне потврде и обавештења у вези с њиховим услугама, вишејезично на српском и на језику (језицима) националних мањина у службеној употреби. На основу извештаја о остваривању права на службену употребу језика и писама националних мањина у АП Војводини (2012) и прикупљених података од јединица локалне самоуправе (2013), које су узеле учешће у изради Трећег извештаја о Повељи, може се закључити да јавна предузећа која пружају комуналне услуге на подручјима јединица локалне самоуправе у АП Војводини у све већем броју испостављају рачуне за обављање својих услуга и на мањинским језицима који су у службеној употреби. То је случај, на пример, са јавним предузећима у Бачкој Тополи, Кањижи, Ковачици, Кули, Сенти, Суботици, Темерину и Тителу. Проблеме у финансирању службене употребе језика и писама националних мањина АП Војводина покушава да премости расписивањем конкурса³⁰ за финансирање, односно учешће у финансирању, између осталог и трошкова штампања двојезичних и вишејезичних образаца. Приметно је да се на расписане конкурсе све више јављају управо предузећа која пружају услуге грађанима за суфинансирање трошкова за припрему и штампање рачуна.

4.3.3. Подношење представки на мањинским језицима локалним и регионалним властима

321. Законодавни оквир у погледу подношења представки на мањинским језицима локалним или регионалним властима у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није измењен у односу на претходни период.

322. Како је наведено у Другом извештају о примени Повеље, странке имају право да се органима локалне власти усмено или писмено обраћају на свом језику и у пракси постоје објективне могућности за то.

323. Будући да у Републици Србији не постоји законска обавеза о централизованим евиденцијама о броју обраћања припадника националних мањина – говорника мањинских

---

³⁰ Конкурс се, између осталог, расписује и за: оспособљавање запослених у органима и организацијама где се користе језиком националне мањине који је утврђен као језик у службеној употреби, а нарочито на радним местима на којима се остварује контакт са странкама (учешћем на курсевима, семинарима и другим начинима организованим у ту сврху) и за развој система електронске управе за рад у условима вишејезичности; и за штампање двојезичких и вишејезичких образаца. На конкурс се могу пријавити искључиво: органи града и општине на територији АП Војводине у којима је статутом утврђена службена употреба језика и писама националних мањина на целој територији града, општине или појединим насељеним местима на њиховој територији; месне самоуправе на територији градова и општина; други органи, организације, службе и установе на територији градова и општина. У 2011. години по конкурс је извршена расподела на 72 органа и организације, кориснике буџетских средстава, у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина, у укупном износу од 6.650.000,00 динара.

језика на свом језику органима локалне самоуправе, државни и покрајински органи, у склопу својих надлежности, прикупљају такве податке, који за потребе имплементације овог подстава Повеље могу послужити као илустрација. Ради сагледавања употребе мањинских језика у комуникацији њихових говорника са јединицама локалне самоуправе (ЈЛС), тадашњи Покрајински секретаријат за прописе, управу и националне заједнице АП Војводине спровео је 2010. године анкету³¹ о употреби мањинских језика који су у службеној употреби, између осталог, и у раду покрајинских органа управе и градских и општинских управа. По сличној методологији Канцеларија за људска и мањинска права анкетирао је 2013. године општинске/градске управе ЈЛС у централној Србији³², на чијој су територији мањински језици у службеној употреби, о употреби мањинских језика и комуникацији говорника мањинских језика са органима локалних власти у периоду 1.1-31.12. 2012. године.

324. На основу добијених података из обе анкете спроведене у управама ЈЛС у централној Србији и у АП Војводини може се констатовати да говорници мањинских језика имају могућности да користе свој језик и ту могућност користе у пракси. На основу обрађених података Покрајинског секретаријата за прописе, управу и националне заједнице АП Војводине и Канцеларије за људска и мањинска права, наредни ставови садрже податке о усменом и писменом обраћању говорника мањинских језика општинским/градским управама ЈЛС и начину међусобне комуникације.

325. У 11 општинских управа ЈЛС³³ већина странака у усменој комуникацији са органима општинских управа обрађала се на мањинском језику који је у службеној

---

³¹ Покрајинским органима управе, градским и општинским управама на подручју АП Војводине, достављени су следећи упитници: први је био општег карактера и односио се на податке о органу и структури запослених по националној припадности, по познавању језика националне мањине који је у службеној употреби и по степену образовања; други се односио на усмену и писмену комуникацију органа са странкама на језицима националних мањина који су у службеној употреби на територији органа; трећи је достављан испитаницима који воде управни поступак, а односио се на број управних предмета, издатих уверења, изјављених правних лекова на мањинским језицима у службеној употреби. У анкети је учествовало 30 од 39 јединица локалне самоуправе на чијој територији су у службеној употреби неки од мањинских језика и њихова писма.

³² Подаци су прикупљени од свих 9 општинских/градских управа у централној Србији на чијој територији су у службеној употреби мањински језици и њихова писма. Информација о службеној употреби језика националних мањина у управама јединица локалне самоуправе у централној Србији доступна је на сајту Канцеларије за људска и мањинска права: www.ljudskaprava.gov.rs.

³³ Ада (у службеној употреби мађарски), Бачки Петровац (у службеној употреби словачки), Босилеград (у службеној употреби бугарски), Кањижа (у службеној употреби мађарски), Медвеђа (у службеној употреби албански) Прешево (у службеној употреби албански), Пријепоље (у службеној употреби босански), Сента (у службеној употреби мађарски), Темерин (у службеној употреби мађарски), Тутин (у службеној употреби босански) и Чока (у службеној употреби мађарски).

употреби. У пет општинских/градских управа ЈЛС³⁴ мање од једне половине странака се у усменој комуникацији обраћало управи на мањинском језику који је у службеној употреби. У пет општинских управа ЈЛС³⁵ мање од једне четвртине странака у усменој комуникацији се обраћало општинским управама на мањинском језику који је у службеној употреби. У осам општинских/градских управа ЈЛС³⁶ странке су се само изузетно у усменој комуникацији обраћале општинским/градским управама на мањинским језицима у службеној употреби. У десет општинских/градских управа ЈЛС³⁷ странке су се у усменој комуникацији искључиво обраћале на српском језику, без обзира на њихов матерњи језик.

326. У писменој комуникацији са општинском/градском управом ЈЛС на мањинским језицима, анкете су показале да се у шест општинских/градских управа (Бач, Кањижа, Нови Пазар, Прешево, Пријепоље и Тутин) већина странака обраћала на мањинском језику. У пет општинских/градских управа ЈЛС (Бачка Топола, Бачки Петровац, Бечеј, Бујановац и Суботица) мање од половине странака се обраћало у писаној комуникацији на мањинском језику. У две општинске управе (Нова Црња и Сента) мање од једне четвртине странака се у писменој комуникацији обраћало на мањинском језику. У 18 општинских/градских управа ЈЛС (Ада, Алибунар, Апатин, Бачка Паланка, Босилеград, Димитровград, Вршац, Зрењанин, Кикинда, Кула, Медвеђа, Нови Бечеј, Планиште, Сомбор, Србобран, Стара Пазова, Темерин и Чока) странке су се само изузетно обраћале у писменој комуникацији на мањинском језику. У осам општинских/градских управа ЈЛС (Врбас, Жабаљ, Нови Сад, Озаци, Сјеница, Сремска Митровица, Тител и Шид) странке су се у писменој комуникацији обраћале искључиво на српском језику, без обзира на њихов матерњи језик.

---

³⁴ Алибунар (у службеној употреби румунски и словачки), Бачка Топола (у службеној употреби мађарски, русински и словачки), Бечеј (у службеној употреби мађарски), Нова Црња (у службеној употреби мађарски) и Суботица (у службеној употреби мађарски и хрватски).

³⁵ Бач (у службеној употреби мађарски и словачки), Бујановац (у службеној употреби албански), Кикинда (у службеној употреби у четири насељена места мађарски), Кула (у службеној употреби мађарски и русински) и Нови Бечеј (у службеној употреби мађарски).

³⁶ Апатин (у службеној употреби у два насељена места мађарски и у једном хрватски), Вршац (у службеној употреби мађарски и румунски), Димитровград (у службеној употреби бугарски), Зрењанин (у службеној употреби мађарски, румунски и словачки), Планиште (у службеној употреби мађарски, румунски и словачки, док је у то време у службеној употреби био македонски у једном насељеном месту), Сомбор (у службеној употреби мађарски и два насељена места хрватски), Србобран (у службеној употреби мађарски) и Стара Пазова (у службеној употреби у једном насељеном месту словачки).

³⁷ Бачка Паланка (у службеној употреби словачки), Врбас (у службеној употреби мађарски), Жабаљ (у службеној употреби русински), Нови Пазар (у службеној употреби босански), Нови Сад (у службеној употреби мађарски, русински и словачки), Озаци (у службеној употреби мађарски и словачки), Сјеница (у службеној употреби босански), Сремска Митровица (у службеној употреби у једном насељеном месту хрватски), Тител (у службеној употреби мађарски) и Шид (у службеној употреби русински и словачки и у два насељена места хрватски).

327. Према резултатима спроведених анкета у 39 управа ЈЛС, формулари и друга писмена која служе за остваривање права странака у целости или делимично су били доступни на мањинским језицима у службеној употреби у 34 градске/општинске управе, док у 3 управе на подручју АП Војводине (Киkinда, Пландиште и Оџаци) и у 2 на подручју централне Србије (Босилеград и Сјеница) то није био случај.

328. Као показатељ употребе мањинских језика који су у службеној употреби у ЈЛС могли би да послуже и подаци добијени на основу наведених анкета о броју правних лекова поднетих против првостепених решења у управним поступцима на мањинским језицима. У време спровођења анкете, на подручју АП Војводине против првостепених решења уложени су: на мађарском језику 14 и словачком један правни лек. У 2012. години у девет јединица локалне самоуправе у којима је мањински језик у службеној употреби на подручју централне Србије, против првостепених решења није било уложених правних лекова ни на једном мањинском језику који је у службеној употреби.

329. У Другом извештају о примени Повеље истакнуто је да се у правном систему Републике Србије „регионалним властима“ могу сматрати само власти АП Војводине. Као што је већ наведено, у раду покрајинских органа управе у службеној употреби су, поред српског језика и ћириличног писма и следећи мањински језици и њихова писма: мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски језик. У наведеној анкети спроведеној у 2010. години учествовало је 11 тадашњих покрајинских органа који воде управни поступак и решавају у управним стварима и Канцеларија покрајинског омбудсмана. У једном покрајинском секретаријату (за прописе, управу и националне заједнице) већина странака у усменој комуникацији обраћала се на мањинском језику у службеној употреби. У једном покрајинском секретаријату (за културу), мање од једне четвртине странака у усменој комуникацији обраћало се на мањинском језику у службеној употреби. У три покрајинска секретаријата (за архитектуру и градитељство, за информације и за образовање) и Канцеларији покрајинског омбудсмана странке су се изузетно обраћале на мањинском језику у службеној употреби. У шест покрајинских секретаријата (за здравство, за привреду, за заштиту животне средине, за социјалну политику и демографију, за рад и запошљавање и за спорт и омладину) странке су у усменој комуникацији са овим органима искључиво користиле српски језик, без обзира на њихов матерњи језик.

330. Што се тиче писмене комуникације на мањинском језику у службеној употреби, странке су се само изузетно обраћале на мањинском језику органу, односно обраћале су се углавном на српском језику свим анкетом обухваћеним субјектима, изузев Покрајинског секретаријата за прописе, управу и националне заједнице, иако су постојали услови за комуникацију, будући да су запослени оспособљени за такав вид комуникације.

331. Сви формулари и друга писмена која служе за остваривање права странака била су доступна на мањинским језицима у службеној употреби у једном покрајинском секретаријату (за прописе, управу и националне заједнице) и Канцеларији покрајинског омбудсмана; неки формулари и друга писмена били су доступни у једном покрајинском секретаријату (за образовање), док у свим осталим анкетираним органима формулари и друга писмена нису била доступна на мањинским језицима у службеној употреби.

332. У наведеним покрајинским органима управе није уложен ниједан правни лек против првостепених решења.

4.3.4. Објављивање регионалних докумената на мањинским језицима

333. Објављивање докумената регионалних власти (у случају Републике Србије - докумената покрајинских органа АП Војводине) на мањинским језицима условљено је њиховим увођењем у службену употребу у раду органа АП Војводине. Статутом Аутономне Покрајине Војводине (2009) који је важио у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, утврђено је да су у службеној употреби следећи мањински језици и њихова писма: мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски. Нови статут (усклађен са одлуком Уставног суда) донесен 2014. године, такође је утврдио наведене мањинске језике као језике у равноправној службеној употреби у раду органа АП Војводине. Полазећи од изложеног, на језицима који су у службеној употреби, *Службени лист АПВ* објављује правне акте које доносе Скупштина (Статут, покрајинске скупштинске одлуке и општа акта Скупштине), Покрајинска влада (одлуке, уредбе, закључке), као и правне акте покрајинских органа управе и организација који подлежу обавези јавног објављивања. Лекторисање и превођење на мањинске језике који су у службеној употреби у органима АП Војводине обезбеђени су преко преводилачке службе у саставу Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, која поред превођења прописа и других аката органа АП Војводине, као и аката који се објављују у *Службеном листу АПВ*, преводи билтене, публикације и друге материјале за потребе Покрајинске владе, Скупштине и других покрајинских органа. Ова служба обезбеђује симултано превођење седница Скупштине АП Војводине.

334. Будући да Статутом није утврђено да су ромски и украјински језик и њихова писма у службеној употреби у органима АП Војводине, то се наведени документи не објављују на тим језицима. До сада није било иницијатива за увођење тих језика у рад органа АП Војводине од стране националних савета ромске и украјинске националне мањине, као носилаца права на самоуправу, између осталог, и у области службене употребе језика и писама. Детаљан опис околности које онемогућавају у овом тренутку увођење тих језика у службену употребу садржан је у одељку 2.5. Трећег извештаја о примени Повеље.

4.3.5. Објављивање локалних докумената на мањинским језицима

335. Објављивање локалних документа на мањинским језицима, како је већ истакнуто, могуће је у оним јединицама локалне самоуправе у којима су мањински језици у службеној употреби. У одељку 4.3.4. Другог извештаја о примени Повеље садржане су информације о објављивању локалних докумената на мањинским језицима, а у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, ситуација у погледу објављивања локалних докумената остала је непромењена. Имајући у виду да ромски и украјински језик нису у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе, то се ни документи локалних органа не објављују на тим језицима.

4.3.6. Употреба традиционалних облика имена места на мањинским језицима

336. На подручјима на којима су мањински језици у службеној употреби, национални савети националних мањина као институционални израз Уставом загарантоване самоуправе, овлашћени су да утврђују традиционалне називе јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на свом језику. Ти називи, након објављивања у „Службеном гласнику РС“, односно у „Службеном листу АПВ“ (ако је седиште националног савета у АП Војводини), постају, поред назива на српском језику, називи места у службеној употреби за које није потребна никаква додатна верификација.

337. Претходни извештаји о примени Повеље садрже традиционалне називе места на подручјима јединица локалне самоуправе у којима су мањински језици у службеној употреби, које су утврдили национални савети бошњачке, мађарске, румунске, словачке и хрватске националне мањине, док је традиционалне називе насељених места на русинском језику 2006. године утврдило тадашње Извршно веће АП Војводине, пошто Национални савет русинске националне мањине то није учинио у предвиђеном року.

338. Национални савет албанске националне мањине 2012. године утврдио је традиционалне називе општина и насељених места на подручју тих општина на албанском језику³⁸. Одлуком Националног савета утврђени су следећи традиционални називи општина у којима је албански језик у службеној употреби и насељених места у тим општинама:

---

³⁸ До 2012. године општине Бујановац, Медвеђа и Прешево, у којима је албански језик у службеној употреби, својим одлукама су утврдиле традиционалне називе насељених места на албанском језику. Видети став 261. Другог извештаја о примени Повеље.

Назив насељеног места на српском језику	Традиционални назив на албанском језику
Општина Бујановац	
Бујановац	Bujanoc
Бараљевац	Baralec
Билча	Bilaç
Богданавац	Bogdanoc
Божињевац	Bozhinjevc
Боровац	Boroc
Братоселце	Bratisellë
Брезница	Breznicë
Брњаре	Bërnjare
Буштрање	Bushtran
Велики Трновац	Tërnoc
Мали Трновац	Maltërnoc
Воганце	Vogancë
Врбан	Vërban
Горње Ново Село	Novosellë e Epërme
Грамада	Gramadë
Добросин	Dobrosin
Доње Ново Село	Novosellë e Poshtme
Дрежница	Drezhnicë
Ђорђевац	Gjergjec
Жбевац	Zhbecë
Жужелица	Zhuzhelicë
Зарбинце	Zarbincë
Јабачаница	Jablanicë
Јастребац	Jastreb
Карадник	Karadnik
Кленике	Klenik
Клиновац	Klinoc
Кончуљ	Konçul
Кошарно	Kosharnë
Кршевица	Krshevicë
Куштица	Kushticë
Левосоје	Levosojë
Летовица	Letovicë
Лопардинце	Llapardincë
Лукарце	Llukarcë
Лучане	Lluçan
Љиљанце	Lilancë
Муховац	Muhoc
Неговац	Negoc
Несалце	Nasalcë
Осларе	Oslarë
Претина	Pretinë
Прибовце	Priboc
Равно Бучје	Ramabuçë
Раковац	Rakoc
Русце	Ruscë
Самољица	Samolicë

Света Петка	Shēnpetka
Себрат	Serbrat
Сејаце	Sejac
Спанчевац	Spançec
Српска Кућа	Srpska Kuqë
Старац	Starac
Сухарно	Suharnë
Трејак	Trejak
Турија	Turijë
Узово	Uzovë
Шар	Çarr
Општина Медвеђа	
Медвеђа	Medvegja
Сијаринска Бања	Bajë e Sijarinës
Ђулекаре	Gjylekresht
Капит	Kapit
Тупале	Tupallë
Сијарина	Sijarinë
Равна Бања	Rama Bajë
Грбавце	Grbavc
Стара Бања	Bajë e Vjetër
Свирце	Svirçë
Боровац	Boroci
Богуновац	Bogunoc
Велика Браина	Brahinë e Madhe
Вравце	Vrabcë
Газдаре	Gazdarë
Горња Лапаштица	Llapashticë e Epërme
Горњи Бичимет	Biçmetë i Epërm
Горњи Гајтан	Gajtan i Epërm
Губавце	Gubac
Гургутово	Gurgutovë
Доња Лапаштица	Llapashticë e Poshtme
Доњи Бичимет	Buçmet i Poshtëm
Доњи Гајтан	Gajtanë i Poshtëm
Дренце	Drencë
Леце	Lec
Мала Браина	Brahina e Vogël
Маровац	Marovc
Маћедонце	Maqedonc
Медевце	Medevc
Мркоње	Mërkonj
Негосавље	Negosavlë
Петриље	Petrlë
Пороштица	Poroshticë
Пусто Шилово	Shillovë e Shkretë
Реткоцер	Retkocel
Варадин (Реткоцерско)	Varadinë
Рујковац	Rukoc
Спонце	Sponcë
Средњи Бићимет	Buçmet i Mesëm

Стубла	Stubëll
Туларе	Tullar
Црни Врх	Maja e Zezë
Чокотин	Çokotin
Општина Прешево	
Прешево	Preshevë
Алиђерце	Geraj
Берчевац	Bërçec
Бујић	Buhiç
Букаревац	Bukuroc
Буковац	Bukoc
Буштрање	Bushtran
Гаре	Gare
Големи Дол	Golemidoll
Горња Шушаја	Shoshajë e Epërme
Госпођинце	Gosponicë
Депце	Depcë
Доња Шушаја	Shoshajë e Poshtme
Жујинце	Zhunicë
Илинце	Ilincë
Курбалија	Kurbali
Љаник	Lanik
Мађаре	Maxhere
Миратовац	Miratoc
Норча	Norçë
Ораовица	Rahovicë
Печено	Peçenë
Прешево	Preshevë
Рајинце	Raincë
Ранатовце	Ranatoc
Рељан	Leran
Сбињиште	Svinjishtë
Сефер	Sefer
Славујевац	Bugarinë
Станевце	Stanec
Стрезовце	Strezoc
Трнава	Tërnavë
Цакановац	Cakanoc
Церевајка	Caravajkë
Црнотинце	Corroticë
Чукарке	Çukarkë

339. Национални савет бугарске националне мањине утврдио је 2013. године следеће традиционалне називе јединица локалне самоуправе и насељених места у општинама у којима је бугарски језик у службеној употреби:

Назив насељеног места на српском језику	Традиционални назив на бугарском језику
Бански Дол	Бански Дол

Барје	Барје
Бачево	Бачево
Белеш	Белеш
Било	Било
Бољев Дол	Болев Дол
Браћевци	Бракљевци
Бребевница	Бребевница
Верзар	Верзар
Височки Одоровци	Височки Одоровци
Влковија	Вљковия
Врапча	Врапча
Гојин Дол	Гоин Дол
Горњи Криводол	Горен Криводол
Горња Невља	Горна Невля
Градиње	Градинје
Грапа	Грапа
Гуленовци	Гуленовци
Димитровград	Цариброд
Доњи Криводол	Долен Криводол
Доња Невља	Долна Невля
Драговита	Драговита
Жељуша	Желюша
Изатовци	Изатовци
Искровци	Искровци
Каменица	Каменица
Куса Врана	Куса Врана
Лукавица	Лукавица
Мазгош	Мазгош
Мојинци	Моинци
Паскашија	Паскљшия
Петрлаш	Петљрлаш
Петачинци	Петачинци
Планиница	Планиница
Поганово	Поганово
Прача	Прача
Пртопопинци	Пљртопопинци
Радејна	Радејна
Сенокос	Сенокос
Скрвеница	Скљрвеница
Сливница	Сливница
Смиловци	Смиловци
Трнски Одоровци	Трњски Одоровци
Босилеград	Босилеград
Рајчиловци	Райчиловци
Паралово	Паралово
Гложје	Гложие

Доња Љубата	Долна Любата
Горња Љубата	Горна Любата
Мусуљ	Мусул
Барје	Барие
Горња Ржана	Горна Ръжана
Доња Ржана	Долна Ръжана
Горња Лисина	Горна Лисина
Доња Лисина	Долна Лисина
Милевци	Милевци
Груинци	Груинци
Извор	Извор
Белут	Белут
Ресен	Ресен
Радичевци	Радичевци
Млекоминци	Млекоминци
Рибарци	Рибарци
Буцаљево	Буцалево
Бресница	Бресница
Зли дол	Зли дол
Рикачево	Рикачево
Бистар	Бистър
Црноштица	Църнощица
Јарешник	Јарешник
Горње Гламино	Горно Тлъмино
Доње Гламино	Долно Тлъмино
Назарица	Назърица
Доганица	Доганица
Караманица	Караманица
Голеш	Голеш
Жеравино	Жеравино
Дукат	Дукат
Плоча	Плоча
Бранковци	Бранковци

340. У ставу 268. Другог извештаја о примени Повеље наведени су разлози непостојања традиционалних назива места на ромском и украјинском језику. У вези са недоумицама Комитета експерата изнетих у ставу 196. свог Другог извештаја, власти истичу да говорници украјинског језика користе српске називе за називе градова који су фонетски модификовани тако да звуче као украјински називи. Традиционалних назива насељених места, у строгом смислу, нема на ромском и украјинском језику.

341. Сходно Закону о државном премеру и катастру и Закону о министарствима, Републички геодетски завод је надлежан за означавање, између осталог, и назива насељених места. Републички геодетски завод, односно службе за катастар непокретности

као његове унутрашње јединице у обавези су да на територији јединице локалне самоуправе на којој је истовремено са српским језиком и језик и писмо националне мањине у службеној употреби, приликом означавања назива насељених места, воде рачуна да називи буду исписани и на језику и писму националне мањине чији је језик у службеној употреби. Начин и поступак означавања назива насељених места уређени су Уредбом о означавању назива насељених места, улица и тргова, означавању зграда кућним бројевима и вођењу регистра кућних бројева улица и тргова (2012). Трошкове означавања насељених места сноси јединица локалне самоуправе на чијој се територији налази насељено место. Према обавештењу добијеном од Републичког геодетског завода, службе за катастар непокретности као његове унутрашње организационе јединице утврдиле су да се називи насељених места означавају у складу са достављеним одлукама јединица локалне самоуправе у којима су мањински језици у службеној употреби. Утврђено је, такође, да један мањи број јединица локалне самоуправе није доставио потребне податке за постављање табли са називима насељених места, те је службама за катастар непокретности наложено да од јединица локалне самоуправе прибаве све неопходне податке ради поступања у складу са поменутом уредбом.

342. Имајући у виду изражену мултијезичност у АП Војводини, сегменту службене употребе језика и писма националних мањина који се односи на утврђивање и коришћење у пракси назива насељених места, посебно се придаје важност. Према наводима већ поменутог *Извештаја о остваривању права на службену употребу језика и писма мањинских националних заједница у АП Војводини за 2011. годину*, на основу прикупљених података констатовано је да су у већини градова, општина и насељених места табле са њиховим називима на мањинским језицима и писмима правилно исписане.

4.3.7. Подношење захтева јавним службама на мањинским језицима

343. У Републици Србији постоји законска основа за спровођење обавезе која се односи на омогућавање онима који користе мањинске језике да подносе захтеве на тим језицима јавним службама које обезбеђују управне власти у оквиру подручја на којима се мањински језици користе, што је и Комитет експерата констатовао у свом Другом извештају. Будући да не постоји законска обавеза о посебном вођењу евиденција о упућеним захтевима говорника мањинских језика јавним службама, то не постоје ни збирни подаци о броју поднетих захтева. Ради илустрације могућности употребе мањинских језика у комуникацији са јавним службама, наводе се информације јавних предузећа чији је оснивач Република Србија, које су узеле учешће у изради овог извештаја, према којима није било писменог обраћања корисника услуга на неком од мањинских језика, уз истицање њихове оспособљености да пруже одговоре захтевима на мањинским језицима. Тако, на пример, у организационим целинама „Железница Србије“ а.д. и ЈП ПТТ саобраћаја „Србија“ у национално мешовитим срединама значајан број запослених су

говорници мањинских језика, што омогућава несметано коришћење мањинског језика у усменој комуникацији; у ЈП „Србијагас“ обраћање странака на мањинским језицима и могућност њихове употребе и коришћења никада није довођена у питање; „Телеком Србије“, ад. има могућности да у својим пословницама, контакт центру или писаним путем прихвати и обради захтеве корисника својих услуга на мањинском језику. Јавна предузећа чији су оснивачи јединице локалне самоуправе у којима је мањински језик у службеној употреби, такође имају могућности да прихвате и одговоре захтевима корисника својих услуга. У достављеним информацијама општинских/градских управа ЈЛС које су узеле учешће у изради овог извештаја, констатује се да локална јавна предузећа запошљавају и говорнике мањинских језика, што обезбеђује несметану комуникацију, било усмену или писмену и на мањинским језицима. То се нарочито односи на локална јавна предузећа са територије АП Војводине, која у највећем броју омогућавају корисницима својих услуга подношење захтева на мањинским језицима, као што су, на пример, јавна предузећа у Ади, Бачкој Паланци, Бачкој Тополи, Бечеју, Врбасу, Зрењанину, Кањижи, Ковину, Кули, Новом Саду, Сенти, Сомбору, Суботици, Темерину и Тителу. У централном делу земље, према информацијама добијених од управа ЈЛС, таква могућност постоји и у појединим јавним предузећима, као на пример у Димитровграду, Прешеву и Пријеполу.

4.3.8. Ангажовање говорника мањинских језика у државним, регионалним и локалним органима и јавним службама

344. Закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе. Закон о државним службеницима који уређује радноправни статус државних службеника предвиђа, између осталог, да се извршилачко радно место (службеници које није поставила Влада) може попунити и премештајем. Закон, између осталог, разликује две врсте премештаја, односно два начина попуњавања извршилачког радног места: 1. премештај унутар истог државног органа и 2. премештај по основу споразума о преузимању којим се омогућава да се извршилац ангажује у другом органу државне управе. Према члану 49. Закона, при попуњавању извршилачког радног места предност има премештај државног службеника из истог државног органа, а ако се радно место не попуни премештајем, руководиоца може спровести поступак преузимања државног службеника из другог државног органа. Државни службеник може бити преузет (без конкурса у други државни орган) ако се о томе споразумеју руководиоци који руководе тим државним органима и ако државни службеник на то пристане (члан 49а Закона). Разуме се да државни службеник може да иницира такав премештај, баш као што је јасно да до премештаја може да дође у случају да у подручној јединици неког органа државне управе постоји потреба за ангажовањем

лица која познају мањинске језике. Чланом 163. Закона установљена је Евиденција интерног тржишта рада за органе државне управе и службе Владе коју води Служба за управљање кадровима. Ова Евиденција, између осталог, садржи и податке о државним службеницима који *желе (који захтевају)* трајни или привремени премештај на друго радно место и обухвата и податке о језицима које су државни службеници навели да познају. Интерно тржиште рада треба да послужи и органима државне управе и државним службеницима. На интернет презентацији Службе за управљање кадровима (у оквиру евиденције интерног тржишта рада) објављују се подаци о стручним квалификацијама државних службеника који желе трајни или привремени премештај на друго радно место. Подаци се објављују без навођења имена и презимена државних службеника и, између осталог, обухватају и податке о посебним знањима и стручности, што укључује и податке о познавању језика. Намена оваквог објављивања података интерног тржишта рада је да се ти подаци и захтеви учине доступним кадровским јединицама органа у којима постоје непопуњена радна места, што може да омогући и премештај запослених који познају мањинске језике у подручне јединице органа државне управе који делују на територијама на којима се ови језици користе. Према постојећим подацима са Евиденције интерног тржишта рада (септембар 2014.) нема лица која захтевају премештај, а познају неки од мањинских језика за које је преузета ова обавеза.

345. Закон о државним службеницима се не примењује на запослене у органима аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, али је Законом о радним односима у државним органима предвиђено да се он сходно примењује на органе аутономних покрајина, градова и општина, тако да је радноправни статус запослених у овим органима регулисан тим законом. Овај закон такође садржи решења на основу којих може доћи до ангажовања запослених познаваоца мањинских језика на територијама на којима се ти језици користе. Закон пре свега, у члану 8, предвиђа споразум о преузимању запосленог из другог органа као један од начина пријема лица у радни однос. Према члану 15. Закона, запослени у органу може бити преузет (без огласа) у други орган за обављање послова који одговарају његовој стручној спреми и радном искуству ако се о томе споразумеју функционери који руководе тим органима и ако запослени на то пристане. Закон познаје и распоређивање запослених лица у оквиру истог органа. Функционер који руководи органом може распоредити запосленог на друго радно место у истом органу које одговара његовој стручној спреми и радним способностима, ако то потребе органа захтевају (члан 14. Закона). Разуме се да и у овим случајевима службеници могу да иницирају преузимање и распоређивање. Посебно треба указати на чињеницу да је Упутством о ближем уређивању начина вођења централне кадровске евиденције у АП Војводини предвиђено да се у евиденциони картон запослених уносе подаци о матерњем језику запослених, као и о знању и стеченом нивоу знања мањинског/ских језика.

4.3.9. Употреба и усвајање породичних имена на мањинским језицима

346. У претходним извештајима о примени Повеље представљен је законодавни оквир за регулисање стицања породичних имена у правном поретку Републике Србије, начин на који се право на име и његову употребу остварује, као и уређење јавних евиденција о личном имену. Како је наведено, Породичним законом (2005) регулисан је начин остваривања права на лично име, док је остваривање права на упис личног имена припадника националних мањина уређено Законом о матичним књигама (2009) и Упутством о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига. Чланом 17. став 1. Закона о матичним књигама уређено је да се у матичне књиге лично име детета, родитеља, супружника и умрлог уписује на српском језику, ћириличким писмом, а припадници националних мањина имају право на упис личног имена према језику и правопису припадника националне мањине, што не искључује паралелни упис личног имена и на српском језику, ћириличким писмом. То практично значи да су обезбеђене законске претпоставке за упис личног имена припадника националне мањине у матичне књиге на целој територији Републике Србије. У складу са чланом 26. Закона о матичним књигама, омогућено је да припадник националне мањине после закључења основног уписа у матичну књигу (у којој лично име припадника националне мањине није уписано према језику и писму националне мањине) поднесе захтев за упис личног имена и према језику и писму припадника националне мањине, а накнадни упис тог податка у матичну књигу врши се на основу решења надлежног органа коме су поверени послови вођења матичних књига у решавању у првостепеном управном поступку у области матичних књига (општинске управе, градске управе, односно Градска управа града Београда). Тачком 15а Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига прописано је да се лично име детета, родитеља, супружника и умрлог припадника националне мањине уписује у матичну књигу на језику и писму националне мањине после уписа на српском језику ћириличким писмом, испод њега истим обликом и величином слова.

347. Упис личног имена припадника националне мањине у матичне књиге на мањинском језику и према правопису тог језика предуслов је за реализацију других аспеката права припадника националних мањина да се користе својим личним именом у приватном и јавном животу, као што је на пример право да им у личним документима име и презиме буде исписано на њиховом матерњем језику.

348. Подаци о броју породичних имена која су у службеним евиденцијама уписана на мањинском језику и према правопису тог језика нису доступни, будући да се такве евиденције и статистика не воде, нити су прописани законом. Ипак, за делимичан увид у остваривање права на упис личног имена у матичне књиге на мањинском језику и према правопису тог језика могу послужити збирни подаци прикупљени у оквиру истраживања Покрајинског заштитника

грађана – Омбудсмана³⁹, спроведеног у 2013. години. У периоду од јуна 2011. до септембра 2013. године у 20 јединица локалне самоуправе са територије АП Војводине није поднет ниједан захтев за упис личног имена на мањинском језику и правопису, док је у преосталих 24 поднето 3.220 захтева за упис и 917 захтева за накнадни упис имена на мањинском језику и његовом правопису. На основу добијених података у овој публикацији закључено је да припадници националних мањина користе право на упис личног имена у матичне књиге на мањинском језику и према правопису тог језика.

4.3.10. Активности на спровођењу препорука Комитета експерата у вези са чланом 10. Повеље

349. У Другом извештају о примени Повеље Комитет експерата утврдио је три препоруке у вези са чланом 10. Повеље. Наредни ставови садрже информације о активностима које је држава предузела ради њиховог спровођења.

4.3.10.1. Информација о обезбеђењу подношења усмених и писмених захтева државним органима на мањинским језицима

Комитет експерата позива српске власти да предузму неопходне законске и практичне мере како би обезбедили могућност да говорници регионалних или мањинских језика упуте писмене или усмене представке државним властима на датим језицима.

350. Власти Републике Србије стоје на становишту да је законодавни оквир којим се уређују питања права на коришћење мањинских језика у обраћању говорника мањинских језика државним органима задовољавајући, односно да су створене законске могућности да говорници мањинских језика упућују писмене или усмене представке државним органима на свом језику и писму. Међутим, коришћење мањинског језика пред органима управе у пракси се ређе примењује. Томе су двојаки узроци. Досадашња пракса показује да се странке – говорници мањинских језика ретко одлучују на обраћање властима на свом језику у жељи да што брже дођу до решења у управном поступку, с обзиром на то да управни поступак на мањинском језику дуже траје јер се сви записници, одлуке, решења и други акти израђују паралелно и на српском језику. Други узрок је што органи јавне власти немају довољно изграђене капаците за примену законског оквира, што се огледа, пре свега, у недостатку потребног броја запослених са знањем мањинских језика, за шта су потребна нова запошљавања и/или додатна стручна оспособљавања већ запослених у тим органима. За рад органа јавних власти, посебно подручних јединица органа

---

³⁹ На основу прикупљених информација од надлежних органа општинских, односно градских управа са територије АП Војводине сагледан је начин уписа личног имена у матичне књиге на језику и писму националне мањине. Као резултат тог истраживања настала је публикација *Упис личног имена на језику и према правопису националне мањине* која је доступна на веб адреси: www.omudsmnapv.org.

републичке власти, поред кадровских, потребно је обезбедити и техничке услове, кроз набавку и инсталирање одговарајуће опреме. То захтева ангажовање додатних средстава, што за сада није могуће обезбедити због економске ситуације у земљи. Органи власти свесни су да решења наведених проблема морају имати системски карактер и полазити од узимања у обзир вишејезичности у планирању и утврђивању висине буџетских средстава за рад подручних јединица централне власти.

4.3.10.2. Информација о обезбеђењу коришћења службено утврђених имена места на мањинским језицима у пракси

Комитет експерата позива српске власти да предузму кораке како би се обезбедило да службено одређена имена места на регионалним или мањинским језицима буду коришћена у пракси.

351. Процес утврђивања традиционалних назива јединица локалне самоуправе и насељених места је завршен, будући да су сви национални савети националних мањина утврдили те називе на подручјима јединица локалне самоуправе и насељених места у којима је у службеној употреби њихов језик. На тај начин утврђени традиционални називи су постали називи у службеној употреби у општинама/градовима и насељеним местима на њиховим територијама. Предлагање истицања назива јединица локалне самоуправе и насељених места поверено је националним саветима који представљају националну мањину, односно говорнике мањинског језика. Као што је већ изложено, Републички геодетски завод надлежан је за истицање и исписивање табли са називима насељених места, али трошкове реализације тих послова сnose јединице локалне самоуправе, које због ограниченог буџета изазваног економском ситуацијом у земљи, нису увек у могућности да финансирају и те трошкове. Постављању нових табли насељених места које су правилно исписане на мањинским језицима значајан допринос дају власти АП Војводине. Годишњим конкурсом за расподелу трансферних средстава из покрајинског буџета градским и општинским управама и месним заједницама на подручју АП Војводине додељују се знатна средства за трошкове израде и постављања табли са називима насељених места на путним правцима.

4.3.10.3. Информација о обезбеђењу коришћења породичних имена на мањинским језицима у пракси

Комитет експерата позива српске власти да предузму неопходне кораке како би у пракси обезбедиле употребу или усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима.

352. Након ступања на снагу Закона о матичним књигама којим је, како је већ наведено, омогућен упис имена према језику и писму националне мањине, министарство надлежно у пословима државне управе који се односе на матичне књиге, ради упознавања припадника националних мањина са правом на упис личног имена у матичне књиге на језику и писму националне мањине, доставило је свим општинским, односно градским управама и Градској управи града Београда пример Обавештења о поступку и начину уписа личног имена припадника националне мањине у матичне књиге са захтевом да се то обавештење истакне на огласној табли градске, односно општинске управе, као и свих матичних подручја јединица локалне самоуправе за које се воде матичне књиге. У јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, односно више националних мањина, ово обавештење се истиче и на језику и писму националне мањине, односно националних мањина. Уз наведено, свим органима који обезбеђују вођење матичних књига указано је и на одредбу члана 15. Закона о општем управном поступку, којом се прописује да се орган који води поступак стара да незнање и неукост странке и других учесника у поступку не буду на штету права која им по закону припадају, па им је у том смислу наложена обавеза да у поступку уписа одређених чињеница (рођења, закључења брака и смрти) у матичну књигу, странку обавесте о поступку и начину за остваривање права на упис личног имена припадника националне мањине у матичне књиге на мањинском језику и писму. Управном инспекторату, преко кога надлежно министарство врши инспекцијски надзор и у области матичних књига, у претходном периоду нису подношене притужбе на немогућност уписа породичног имена на мањинском језику и према правопису тог језика.

4.4.

Члан 11. **СРЕДСТВА ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА** Изабрани ставови и подставови

1. Државе чланице преузимају обавезу да за оне који користе регионалне или мањинске језике на територији на којој се ови језици говоре, у складу са ситуацијом сваког од језика, до степена до којег јавне власти, директно или индиректно, имају надлежност, моћ или играју одговарајућу улогу у овој области, и поштујући принцип независности и аутономности средстава јавног информисања:

- a) у смислу у ком радио и телевизија остварују улогу јавне службе:*
  - (iii) омогуће одговарајуће одредбе захваљујући којима би приказивачи програма понудили садржаје на регионалним или мањинским језицима;*
- b) (ii) охрабре или олакшају редовно емитовање радио програма на регионалним или мањинским језицима;*
- c) (ii) охрабре или олакшају редовно емитовање телевизијског програма на регионалним или мањинским језицима;*
- d) охрабре или олакшају производњу и дистрибуцију аудио или аудиовизуелних радова на регионалним или мањинским језицима;*
- e) (i) охрабре или олакшају стварање и очување макар једних новина на регионалним или мањинским језицима;*
- f) (ii) примене постојеће мере финансијске подршке и на аудиовизуелну продукцију на регионалним или мањинским језицима.*

2. Државе чланице преузимају обавезу да гарантују слободу директног пријема радио и телевизијског програма из суседних земаља, на језику који је исти или сличан регионалном или мањинском језику, као и да се не супротстављају реемитовању радио и телевизијских програма из суседних земаља на овом језику. Они се, поред тога, залажу да осигурају да се неће постављати никаква ограничења праву на слободу изражавања и слободну циркулацију информација у оквиру писане штампе на језику који је исти или сличан регионалном или мањинском језику. Уживање ових слобода, пошто собом носи одговарајуће дужности и одговорности, може да буде подвргнуто таквим формалностима, условљавањима, ограничавањима или казнама које су прописане законом и које су нужне у демократском друштву, у интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне сигурности, ради спречавања нереда или злочина, ради заштите здравља и морала, ради заштите угледа или ради заштите информација које су примљене у поверењу, или за одржавање ауторитета и непристрасности судства.

3. Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

4.4.1. Новине након другог циклуса мониторинга примене Повеље

4.4.1.1. Стратегија развоја система јавног информисања до 2016. године

353. У 2011. године Влада је усвојила Стратегију развоја система јавног информисања у Републици Србији до 2016. године, којом се утврђују смернице развоја система јавног информисања са основним циљем даљег јачања успостављања демократских односа у тој области. Основно опредељење садржано у Стратегији односи се на повлачење државе из власништва над јавним гласилима, а ради осигуравања јавног интереса држава може бити оснивач националних, покрајинских и регионалних јавних радиотелевизијских сервиса. Одељак IV Стратегије, тачка 5. посвећен је јавним гласилима на језицима националних мањина. Мањинска јавна гласила могу постојати као комерцијална, као гласила цивилног друштва и као гласила националних савета националних мањина. Национални савети националних мањина као могући оснивачи јавних гласила на језику националне мањине имају уређивачку независност у складу са законом. Република Србија и Аутономна Покрајина Војводина ће помоћи, подстаћи и охрабрити конкурсним суфинансирањем најквалитетније пројекте који доприносе информисању на језицима националних мањина. Јавна гласила чији су оснивачи национални савети националних мањина не могу да учествују на конкурсима за пројектно финансирање на републичком, покрајинском или локалном нивоу. Стратегија предвиђа и да после дигитализације телевизије у сваком региону у коме живи мањинско становништво, законским оквиром потребно је обезбедити да надлежно регулаторно тело приликом издавања дозвола за земаљско емитовање програма може условити производњу дела програма на мањинском језику, сразмерно заступљености мањинског становништва у зони покривања. Ако је заступљеност становништва једне националне мањине већинска у зони покривања, издавање најмање једне дозволе требало би да буде, у складу с техничким могућностима, условљено емитовањем читавог програма на језику те националне мањине. Слично би требало уредити и питање издавања дозвола за аналогно емитовање радио-програма на локалном и регионалном нивоу. Акционим планом за спровођење Стратегије, предвиђено је усаглашавање закона којима се регулише област јавног информисања у року од 18 месеци од усвајања Стратегије.

354. Након организовања широке јавне расправе у више градова Републике Србије, у којој су узели учешће и представници мањинских медија, Народна скупштина усвојила је у 2014. године сет медијских закона – Закон о јавном информисању и медијима, Закон о

електронским медијима и Закон о јавним медијским сервисима. Овим законима се успоставља неопходан законски оквир за квалитетније информисање грађана, који треба да допринесе обезбеђивању медијских слобода и међународних стандарда у овој области.

4.4.1.2. Дозволе за кабловско емитовање програма

355. Републичка радиодифузна агенција (РРА), као независна организација која врши јавна овлашћења са циљем обезбеђивања услова за ефикасно спровођење и унапређивање утврђене радиодифузне политике у Републици Србији, поред издавања дозвола за емитовање програма електронских медија, на начин који је детаљно описан у Другом извештају о примени Повеље, почела је од 2010. године да издаје дозволе за кабловско емитовање програма, у складу са чланом 40. Закона о радиодифузији. За потребе Трећег извештаја о примени Повеље, РРА је сачинила листу емитера који су навели у програмским елаборатима да ће емитовати програм на мањинским језицима, и то: на *мађарском језику* седам емитера, на *русинском језику* један емитер и на *словачком језику* два емитера. Доња табела садржи приказ емитера у кабловској радиодифузији који су навели да емитују програм на језицима националних мањина у својим програмским елаборатима⁴⁰.

Језик емитовања програма	Емитер
Мађарски језик	Тиса Инфо Канал
	ТВ К23
	TV Media system
	Info TV Cnesa
	Express Channel
	ТВ Тренд
	Cink Info
Русински језик	ТВ Тренд
Словачки језик	Инфо канал Бачки Петровац
	ТВ Тренд

4.4.2. Доступност средстава јавног информисања на мањинским језицима

356. Као што је наведено у претходним извештајима о примени Повеље, сагласно члану 43. Закона о радиодифузији, правно или физичко лице које је регистровано за делатност производње и емитовања радио и телевизијског програма стиче статус емитера добијањем дозволе за емитовање програма. Емитер може да обавља делатност производње и емитовања радио и телевизијског програма као: установа јавног радиодифузног сервиса, комерцијална станица, станица цивилног сектора и станица локалне или регионалне заједнице. Одељак 4.4.2. Другог извештаја о примени Повеље садржи детаљне

⁴⁰ Приказ се односи на стање из августа 2013. године.

информације о обавезама јавног радиодифузног сервиса у погледу производње и емитовања програма, укључујући, између осталог, и говорне стандарде, како већинског становништва, тако у одговарајућој сразмери и националних мањина, односно етничких група на подручју на коме се програм емитује и обезбеђења задовољавања грађана за програмским садржајима који изражавају културни идентитет, како већинског народа тако и националних мањина, односно етничких група, кроз могућност да одређене програме или програмске целине, на подручјима на којима живе и раде, прате и на свом матерњем језику и писму (члан 78. Закона). На радио и/или телевизијску станицу цивилног сектора (која задовољава специфичне интересе појединих друштвених група и организација грађана) примењују се одредбе закона које се односе на јавни радиодифузни сервис у погледу посебних обавеза при производњи програма. Одредбама члана 96. Закона о радиодифузији прописано је да су радио и/или телевизијске станице локалне или регионалне заједнице дужне да се при производњи и емитовању програма, док имају статус јавног предузећа, придржавају законских одредаба које се односе на посебне обавезе јавног радиодифузног сервиса.

357. Канцеларија за људска и мањинска права, сходно свом делокругу, прати остваривање права на информисање припадника националних мањина на свом језику и на крају сваке календарске године прави прегледе доступности средстава јавног информисања припадницима националних мањина на матерњим језицима. Подаци, прикупљени од националних савета националних мањина, надлежних државних, покрајинских и локалних органа, РРА, редакција штампаних медија и емитера радио и телевизијског програма, систематизују се тако да дају прегледе броја, типа емитера радио и телевизијских станица и дужину емитовања програма на мањинским језицима, као и број, периоду и тематику штампаних медија. Доња табела садржи податке о броју радио и телевизијских станица које су у 2012. години производиле и емитовале програме на мањинским језицима према врсти емитера.⁴¹

ВРСТА ЕМИТЕРА		МАЊИНСКИ ЈЕЗИЦИ									
		Албански	Босански	Бугарски	Мађарски	Ромски	Румунски	Русински	Словачки	Украјински	Хрватски
ЈАВНИ РАДИОДИФУЗНИ СЕРВИС	Радио станица	-	-	-	1	2	1	1	1	1	-
	ТВ станица	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
СТАНИЦА ЛОКАЛНЕ ИЛИ РЕГИОНАЛНЕ	Радио станица	3	1	2	14	11	7	3	12	2	2
	ТВ станица	2	2	1	5	6	2	1	4	-	-

⁴¹ Подаци о дужини емитовања програма на мањинским језицима на радио и телевизијским станицама, као и подаци о периоду штампаних медија садржани су у оквиру имплементације осталих изабраних подстава члана 11. Повеље.

ЗАЈЕДНИЦЕ											
КОМЕРЦИЈАЛНА СТАНИЦА	Радио станица	-	-	-	9	5	2	4	2	1	1
	ТВ станица	2	-	-	1	-	1	-	1	-	2
СТАНИЦА ЦИВИЛНОГ СЕКТОРА	Радио станица	-	1	-	2	2	1	1	1	1	1
	ТВ станица	-	1	-	2	1	1	-	-	-	-

4.4.3. Пракса охрабривања или олакшавања радио програма на мањинским језицима

358. Република Србија има висок степен заступљености мањинских језика у програмима на радио станицама. Надлежни државни и покрајински органи, у складу са висином својих буџета, дају подршку у циљу остваривања права припадника националних мањина на информисање на матерњем језику и обогаћивања медијских садржаја на мањинским језицима. Министарство културе и информисања на основу годишњих конкурса додељује средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на језицима националних мањина, а Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање АП Војводине, између осталог, за суфинансирање пројеката подстицања јавног информисања, за техничко-технолошко унапређење јавних гласила (у 2010. и 2011. години) и за унапређење професионалних стандарда јавног информисања, као релевантних за имплементацију Повеље. У процесу доношења одлука о додели буџетских средстава којима се подржава информисање на мањинском језику активни учесници су национални савети националних мањина. Радио станице чији су оснивачи јединице локалне самоуправе финансирају се у целини или делимично из њихових буџета.

359. Наредни ставови садрже преглед радио станица које редовно емитују програме на мањинским језицима⁴² и висину одобрених средстава из републичког и покрајинског буџета ради суфинансирања пројеката за наведене намене.

Албански језик

360. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на албанском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Бујановац, Радио Бујановац, Бујановац	240	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Медвеђа, Медвеђа	10	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Прешево, Радио Прешево, Прешево	720	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Алди, Прешево	720	Комерцијална станица

⁴² Подаци се односе на емитовање радио програма у 2012. години које је прикупила Канцеларија за људска и мањинска права у оквиру своје редовне делатности.

	(Престао да емитује програм у току 2012.)	
--	---	--

361. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на албанском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Радио Алди, Прешево	Вечерње емисије за младе	326.179,00
2011. година		
Радио Алди, Прешево	<i>Повезивање – Connection</i>	250.500,00

Босански језик

362. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на босанском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
Радио Нови Пазар, Нови Пазар	40	Станица локалне или регионалне заједнице
Бошњачки радио, Тутин	360	Станица цивилног сектора

363. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље није било пројеката/програма за емитовање радио програма на босанском језику који су суфинансирани из републичког буџета.

Бугарски језик

364. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на бугарском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
Радио Босилеград, Босилеград	510	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Цариброд, Радио Цароброд, Димитровград	360	Станица локалне или регионалне заједнице

365. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на бугарском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Центар културе „Босилеград“, Радио Босилеград, Босилеград	<i>Млади репортери</i> – радијска дечја емисија	360.000,00
2011. година		
Центар културе „Босилеград“, Радио Босилеград, Босилеград	<i>Млади репортери</i> – радијска дечја емисија	290.000,00

Мађарски језик

366. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на мађарском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, Радио Нови Сад, Нови Сад	720	Јавни радиодифузни сервис
Радио Бачка, Бач	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио БАП, Бачка Паланка	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Регије, Бачка Топола	180	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Бела Црква, Бела Црква	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Врбас, Радио Врбас, Врбас	30	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Зрењанин, Зрењанин	24	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Кикинда, Кикинда	30	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Ковачица, Радио Ковачица, Ковачица	44	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Нови Бечеј, Нови Бечеј	44	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Озаци, Озаци	8	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Панчево, Радио Панчево, Панчево	8	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Сечањ, Сечањ	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Суботица, Суботица	408	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Темерин, Темерин	180	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Ада, Ада	360	Комерцијална станица
Радио Тренд, Бачка Топола	32	Комерцијална станица
Радио Active, Бечеј	176	Комерцијална станица
Панда радио, Кањижа	450	Комерцијална станица
Радио Бус, Ковин	6	Комерцијална станица
Радио Кулска Комуна, Кула	45	Комерцијална станица
No Limit, Сента	360	Комерцијална станица
Радио Сомбор, Сомбор	60	Комерцијална станица
Радио Србобран, Србобран	120	Комерцијална станица
Радио Мах, Чока	84	Комерцијална станица
РТВ Ранпон, Радио Ранпон, Суботица	720	Станица цивилног сектора

Радио Марија ⁴³ , Суботица	360	Станица цивилног сектора
---------------------------------------	-----	--------------------------

367. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на мађарском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Продукција „ПостПесимисти“, Кикинда/ Радио ВК Кикинда	Вести на мађарском језику на Регионалном ВК радију	241.440,00
Друштво за телекомуникације, трговину и услуге „Asterias“, Нови Кнежевац/Радио Макс, Чока	„Деца у акцији“, 30 једночасовних емисија	303.920,00
ЈИП „Бачка Топола“, Радио Регије, Бачка Топола	„Заједнички простор“, серијал од 50 емисија	218.400,00
„Радио Сомбор“ ад, Радио Сомбор, Сомбор	Програм на мађарском језику.	319.140,00
"Radio Active" доо, Бечеј	Субвенционисање информативног програма на мађарском језику, са тежиштем на усавршавању кадрова	241.760,00
ЈП Радио Суботица, Редакција програма на мађарском језику, Суботица	„Млади младима“ – емисија са радионицом и курсом за младе новинаре	329.075,00
2011. година		
Друштво за телекомуникације, трговину и услуге Астериас доо, Нови Кнежевац, огранак Радио Мах, Чока	Културно наслеђе, традиција и обичаји мађарске националне мањине севернобанатског округа	269.140,00
Радио Србобран, Србобран	Емисија „Недељна хроника“	177.500,00
2012. година		
ЈИП „Бачка Топола“, Б. Топола	Babavilag – Свет скројен за бебе	308.500,00
ЈП „Радио Зрењанин“, Зрењанин	Kronika, magya nyelvű magayinmusor -Кроника	192.000,00

368. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станицама које имају програм и на мађарском језику из буџета АП Војводине.

Радио станица	Намена	Одобрена средства ⁴⁴
Радио 216, Банатско Карађорђево	Информисање јавности	250.000,00
Радио Бачка, Бач	Услуге информисања, информисање јавности	2.828.000,00
Радио Регије, Бачка Топола	Информисање јавности (само у 2010. године)	200.000,00
Радио Тренд, Бачка Топола	ТГО ⁴⁵ , услуге информисања, информисање јавности	954.000,00
Радио Бела Црква	ТГО, услуге информисања, информисање	1.550.000,00

⁴³ Оснивач је Београдска надбискупија.

⁴⁴ Имајући у виду да поједине радио станице емитују програме на више мањинских језика, висина средстава односи се на укупна средства одобрена емитеру, тако да су средства приказана у идентичним износима за емитовање програма на свим мањинским језицима.

⁴⁵ Техничко-технолошко опремање.

	јавности	
Радио Active, Бечеј	Услуге информисања, информисање јавности	636.000,00
РТВ Врбас ⁴⁶ , Радио Врбас, Врбас	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	2.930.000,00
Радио Зрењанин, Зрењанин	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.095.000,00
Радио Кикинда, Кикинда	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	604.000,00
РТВ Ковачица ⁴⁷ , Радио Ковачица Ковачица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	4.050.000,00
Радио Бус, Ковин	ТТО, информисање јавности	850.000,00
Радио Кулска комуна, Кула	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	2.167.000,00
Радио Нови Бечеј, Нови Бечеј	ТТО, информисање јавности	550.000,00
Радио Озаци, Озаци	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	418.600,00
РТВ Панчево ⁴⁸ , Радио Панчево, Панчево	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	895.600,00
Радио Сечањ, Сечањ	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.395.000,00
Радио Сомбор, Сомбор	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	3.423.000,00
Радио Србобран, Србобран	Услуге информисања, информисање јавности	615.000,00
РТВ Риппон ⁴⁹ , Радио Риппон, Суботица	ТТО, услуге информисања, унапређење стандарда, информисање јавности	6.309.500,00
Радио Суботица, Суботица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.390.000,00
Радио Темерин, Темерин	ТТО, информисање јавности	250.000,00

Ромски језик

369. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на ромском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТС Србије, Радио Београд, Београд	15	Јавни радиодифузни сервис
РТВ Војводина, Радио Нови Сад, Нови Сад	30	Јавни радиодифузни сервис
Радио Бачка, Бач	2	Станица локалне или регионалне заједнице

⁴⁶ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

Радио Бела Црква, Бела Црква	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Бујановац, Радио Бујановац, Бујановац	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Зрењанин, Зрењанин	6	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Кикинда, Кикинда	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Крушевац, Радио Крушевац, Крушевац	15	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Нови Бечеј, Нови Бечеј	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Озаци, Озаци	8	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Пожаревац, Пожаревац	8	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Стара Пазова, Радио Стара Пазова, Стара Пазова	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Трстеник, Радио Трстеник, Трстеник	2	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Точак, Ваљево	30	Комерцијална станица
Радио Пулс, Деспотовац	8	Комерцијална станица
Радио Бус, Ковин	1	Комерцијална станица
Радио Blue, Озаци	8	Комерцијална станица
Радио Србобран, Србобран	4	Комерцијална станица
РТВ Нишава, Радио Нишава, Ниш	720	Станица цивилног сектора
Радио Ром, Обреновац	720	Станица цивилног сектора

370. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на ромском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
РТВ Трстеник, Трстеник	„Lačho – dje“ – „Добар дан“, серијал радио и ТВ емисија	372.000,00
Хит радио, Пожаревац	„Амаро терипе“ – „Наша младост“	197.640,00
Радио новинско ЈП „Параћин“, Радио Параћин, Праћин	„У сусрет Ромима“	300.220,00
Предузеће за информисање „Press Company“, Радио Копријан, Дољевац	„Амаро тем“ – „Наш кутак“	192.000,00
Ани прес Пирот, Радио Спорт Плус, Пирот	„Bahtale romane čave“ – „Осмех ромског детета“	296.000,00
РДП „Ема“, Радио Ема, Бујановац	„О Рома акапа“ – „Роми сада“	456.000,00
ЈП „Информативни прес центар“, Радио Хан, Владичин Хан	„Најлепше бајке за децу на ромском језику“	250.000,00
Доо „Електрометал-електроник“, Регионални ЕМ радио, Књажевац	„Aven amenca“ – „Будите са нама“	211.098,00
Радио Србобран д.о.о. за информисање, Србобран,	Производња и емитовање програма на ромском језику	115.000,00
Радио „Ром“, Обреновац	„Антрополошки циклус код Рома“	266.293,00
ЈП РТВ Крушевац, Крушевац	„Romano alav“ – „Реч Рома“	314.640,00
ЈП Радио Лесковац, Лесковац	„Romano krlo“ – „Ромски глас“	238.680,00

ЈИП „Нови пут, Радио Јагодина Јагодина	„Глас Рома“	282.000,00
2011. година		
Радио Ром, Обреновац	Rromano Nevipe	360.000,00
ДОО „Медијски центар Блу, Оџаци	„Догађаји из нас“	220.000,00
ПД „Хит“ доо, Пожаревац	Romano Alav	330.100,00
Ромски центар за демократију, Радио Точак, Ваљево	„Бољи дани за Роме“	489.000,00
ЈП Информативни прес центар „Владичин Хан“, Владичин Хан	Најзнаменитији Роми света – култура и обичаји Рома	80.000,00
ЈИП Нови пут, Јагодина	Роми у медијима	265.000,00
ДОО „Електрометал-електроник“, Регионални ЕМ радио, Књажевац	Thara – Сутра	176.700,00
ДОО Авалон за производњу и трговину, Оџаци	Корени који живот значе	125.000,00
Радио новинско ЈП „Параћин“, Праћин	Инфо Ром	275.000,00
Ani Press doo Pirot, Plus radio, Пирот	Dzangav to ternipe – Пробуди своју младост	332.775,00
2012. година		
ПД за трговину „Lady Lena“ д.о.о. - РЈ Радио „Ad Hercullem“, Житорађа	Romano vilo – Ромско срце	60.000,00
ПД „Хит“ д.о.о, Пожаревац	Romano hasape – Ромски осмех	200.000,00
ЈП Радио Бујановац, Бујановац	Romano krlo – Глас Рома	320.000,00
Ani press d.o.o. - Плус радио	Nem me šaj rošugar – И ја могу боље	459.000,00
Радиодифузно предузеће „Ема“, Бујановац	Shajbbe taro taro minoitetija, importanto sainengoro – Права мањине интереси већине	266.000,00
Радиодифузно предузеће „Петица“ од, Коцељева	Pandž čavrende – Петица деци	402.000,00
Прес Компани д.о.о. - Радио Копријан, Дољевац	Romano nevipe – Ромске новости	60.000,00

371. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станицама које имају програм и на ромском језику из буџета АП Војводине.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Бачка, Бач	Услуге информисања, информисање јавности	2.828.000,00
Радио Бела Црква, Бела Црква	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.550.000,00
Радио Кикинда, Кикинда	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	604.000,00
Радио Бус, Ковин	ТТО, информисање јавности	850.000,00
Радио Нови Бечеј, Нови Бечеј	ТТО, информисање јавности	550.000,00
Радио Оџаци, Оџаци	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	418.600,00
Радио Blue, Оџаци	Информисање јавности	350.000,00
Радио Србобран, Србобран	Услуге информисања, информисање јавности	615.000,00

РТВ Стара Пазова ⁵⁰ , Радио Стара Пазова, Стара Пазова	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.400.000,00
---	---	--------------

Румунски језик

372. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на румунском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, Радио Нови Сад, Нови Сад	150	Јавни радиодифузни сервис
Радио Бачка, Бач	2	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Бела Црква, Бела Црква	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Зрењанин, Зрењанин	6	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Кикинда, Кикинда	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Ковачица, Радио Ковачица, Ковачица	44	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Панчево, Радио Панчево, Панчево	8	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Сечањ, Сечањ	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Фар, Алибунар	90	Комерцијална станица
Радио Бус, Ковин	6	Комерцијална станица
РТВ Викторија, Радио Викторија, Вршац	720	Станица цивилног сектора

373. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на румунском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
ДОО за промет робе и услуге „Danelli“, Радио Фар, Алибунар	„Под окриљем породице“, радио репортажна емисија	290.000,00
ЈП Радио Зрењанин, Зрењанин	„Европски мост-банатски мост“	345.326,00
2011. година		
ДОО Danelli, Радио Фар, Алибунар	Серијал радио емисија „Уметност - начин да се упознамо“ – „Arta-moda de-a ne cunoaste“	292.600,00
Друштво љубитеља румунске музике и културе Victoria, Вршац	Културни идентитет – Identitatea culturală, серијал ТВ и радио емисија	242.500,00

374. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станицама које имају програм и на румунском језику из буџета АП Војводине.

⁵⁰ Ibid.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Фар, Алибунар	Информисање јавности	500.000,00
Радио 216, Банатско Карађорђево	Информисање јавности	250.000,00
Радио Бачка, Бач	Услуге информисања, информисање јавности	2.828.000,00
Радио Бела Црква, Бела Црква	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.550.000,00
РТВ Викторија ⁵¹ , Радио Викторија, Вршац	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	5.106.500,00
Радио Зрењанин, Зрењанин	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.095.000,00
Радио Кикинда, Кикинда	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	604.000,00
РТВ Ковачица ⁵² , Радио Ковачица, Ковачица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	4.050.000,00
Радио Бус, Ковин	ТТО, информисање јавности	850.000,00
РТВ Панчево ⁵³ , Радио Панчево, Панчево	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	895.600,00
Радио Сечањ, Сечањ	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.395.000,00

Русински језик

375. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на русинском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, Радио Нови Сад, Нови Сад	150	Јавни радиодифузни сервис
Радио Регије, Бачка Топола	2	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Врбас, Радио Врбас, Врбас	30	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Шид, Шид	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Тренд, Бачка Топола	1	Комерцијална станица
Радио Кулска Комуна, Кула	45	Комерцијална станица
Радио Blue, Озаци	(не емитује програм од 2013) 2	Комерцијална станица
Радио Blue Plus, Озаци	(не емитује програм од 2013) 2	Комерцијална станица
Радио Марија ⁵⁴ , Суботица	2	Станица цивилног сектора

376. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станицама које имају програм и на русинском језику из буџета АП Војводине.

⁵¹ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Оснивач је Београдска надбискупија.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Регије, Бачка Топола	Информисање јавности (само у 2010. години)	200.000,00
Радио Тренд, Бачка Топола	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	954.000,00
РТВ Врбас, ⁵⁵ Радио Врбас, Врбас	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	2.930.000,00
Радио Кулска комуна, Кула	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	2.167.000,00
Радио Blue, Озаци	Информисање јавности	350.000,00
Радио Blue Plus, Озаци	Информисање јавности (само у 2011. години)	150.000,00
Радио Шид, Шид	Услуге информисања, информисање јавности	496.000,00

Словачки језик

377. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на словачком језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, Радио Нови Сад, Нови Сад	150	Јавни радиодифузни сервис
Радио Бачка, Бач	40	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио БАП, Бачка Паланка	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Регије, Бачка Топола	2	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Бачки Петровец, Бачки Петровец	720	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Беочин, Беочин	2	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Зрењанин, Зрењанин	6	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Ковачица, Радио Ковачица, Ковачица	140	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Кисач, Нови Сад	140	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Озаци, Озаци	8	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Панчево, Радио Панчево, Панчево	8	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Стара Пазова, Радио Стара Пазова, Стара Пазова	96	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Шид, Шид	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Тренд, Бачка Топола	1	Комерцијална станица
Радио Blue, Озаци	(не емитује програм од 2013)	8 Комерцијална станица
Радио Марија ⁵⁶ , Суботица	2	Станица цивилног сектора

378. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на словачком језику, и то:

⁵⁵ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма.

⁵⁶ Оснивач је Београдска надбискупија.

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
УИЦ „ВАЃСКИ ПЕТРОВЕЦ“, Радио Бачки Петровац, Бачки Петровац	Po stopach predkov – По траговима предака	272.000,00
2011. година		
ЈП за информисање Радио Стара Пазова, Стара Пазова	Aktuality z Vojvodiny – Актуелности из Војводине	500.000,00
2012. година		
ЈП радиодифузне делатности Радио Бачка, Бач	Roľnicky kutak – Пољопривредни кутак	118.600,00
ЈП за информисање Радио Стара Пазова, Стара Пазова	Krok ku ... – На корак до ...	200.000,00
Културно информативни центар „Кисач“ – Радио Кисач, Нови Сад	Okienko do školy – Школско прозорче	103.500,00

379. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станицама које имају програм и на словачком језику из буџета АП Војводине.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Бачка, Бач	Услуге информисања, информисање јавности	2.828.000,00
Радио Вацку Петовес, Бачки Петровац	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.250.000,00
Радио Регије, Бачка Топола	Информисање јавности (само у 2010. године)	200.000,00
Радио Тренд, Бачка Топола	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	954.000,00
Радио Зрењанин, Зрењанин	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.095.000,00
РТВ Ковачица, ⁵⁷ Радио Ковачица, Ковачица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	4.050.000,00
Радио Кисач, Нови Сад	Услуге информисања, информисање јавности	900.000,00
Радио Озаци, Озаци	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	418.600,00
РТВ Панчево, ⁵⁸ Радио Панчево, Панчево	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	895.600,00
Радио Blue, Озаци	Информисање јавности	350.000,00
РТВ Стара Пазова, ⁵⁹ Радио Стара Пазова, Стара Пазова	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.400.000,00
Радио Шид, Шид	Услуге информисања, информисање јавности	496.000,00

⁵⁷ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

Украјински језик

380. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на украјинском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, Радио Нови Сад, Нови Сад	24	Јавни радиодифузни сервис
Радио Врбас, РТВ Врбас, Врбас	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Инђија, Радио Инђија, Инђија	4	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Кулска Комуна, Кула	4	Комерцијална станица
Радио Марија ⁶⁰ , Суботица	2	Станица цивилног сектора

381. Из средстава републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на украјинском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Јавно предузеће за информисање Радио телевизија Инђија, Инђија	Звоник	204.500,00
2012. година		
Јавно предузеће за информисање Радио телевизија Инђија, Инђија	Хоризонти културе традиције, обичаја	214.500,00

382. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станицама које имају програм и на украјинском језику из буџета АП Војводине.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Кулска комуна, Кула	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	2.167.000,00
РТВ Врбас, ⁶¹ Радио Врбас, Врбас	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	2.930.000,00

Хрватски језик

383. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања радио програма на хрватском језику, као и подаци о радио станици у погледу типа емитера.

⁶⁰ Оснивач је Београдска надбискупија.

⁶¹ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
Радио Бачка, Бач	8	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Суботица, Суботица	90	Станица локалне или регионалне заједнице
Радио Сомбор, Сомбор	8	Комерцијална станица
Радио Марија ⁶² , Суботица	180	Станица цивилног сектора

384. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на хрватском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
ЈП радиодифузне делатности Радио Бачка, Бач	„Звуци бачке равнице“	192.000,00
2011. година		
Јавно предузеће за информисање Радио телевизија Инђија, Инђија	Размена емисије Питомог радија из Питомаче (Република Хрватска) намењена Хрватима у иностранству за емисију „Спона“ Радио Инђије намењену српској заједници у Хрватској	290.500,00

385. Доња табела садржи податке о финансијској подршци радио станицама које имају програм и на хрватском језику из буџета АП Војводине.

Радио станица	Намена	Одобрена средства
Радио Бачка, Бач	Услуге информисања, информисање јавности	2.828.000,00
Радио Сомбор, Сомбор	ТГО, услуге информисања, информисање јавности	3.423.000,00
Радио Суботица, Суботица	ТГО, услуге информисања, информисање јавности	1.390.000,00

4.4.4. Пракса охрабривања или олакшавања телевизијског програма на мањинским језицима

386. Република Србија има висок степен заступљености мањинских језика у програмима телевизијских станица⁶³. У циљу остваривања права припадника националних мањина на информисање на матерњем језику и обогаћивања медијских садржаја на мањинским језицима, надлежни државни и покрајински органи, у складу са висином својих буџета, одобравају средства емитерима телевизијског програма. Начин финансијске подршке телевизијским станицама које емитују програме на мањинским језицима

⁶² Оснивач је Београдска надбискупија.

⁶³ Подаци се односе на емитовање телевизијског програма у 2012. години које је прикупила Канцеларија за људска и мањинска права у оквиру својих редовних делатности.

идентичан је начину суфинансирања емитовања радио програма, који је детаљно описан у имплементацији члана 11. став 1б.

Албански језик

387. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на албанском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
ТВ Бујановац, Бујановац	240	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Прешево, ТВ Прешево, Прешево	720	Станица локалне или регионалне заједнице
ТВ Спектри, Бујановац	720	Комерцијална станица
ТВ Алди, Прешево	720	Комерцијална станица

388. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на албанском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Радиодифузно предузеће „Спектри“, ТВ Спектри, Бујановац	„Програм за младе“, покретање омладинске редакције	299.600,00

Босански језик

389. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на босанском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
Регионална ТВ Нови Пазар, Нови Пазар	510	Станица локалне или регионалне заједнице
ТВ Тутин, Тутин	720	Станица локалне или регионалне заједнице
ТВ Форум, Пријепоље	360	Станица цивилног сектора

390. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на босанском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Форум жена Пријепоља,	„Традиционални савремени свијет Бошњака“,	454.800,00

ТВ Форум, Пријепоље	серијал од 5 получасовних емисија	
ЈИП ИЦ „Тутин“, ТВ Тутин, Тутин	Серијал интервјуа, казивања и разговора са савременим бошњачким књижевницима „Хас-Башче Мухабета“	305.880,00
2011. година		
ЈИП ИЦ „Тутин“, ТВ Тутин, Тутин	Наши адети	193.000,00
2012. година		
Форум жена Пријепоља, ТВ Форум, Пријепоље	Подршка информисању бошњачке мањине	534.000,00
ЈИП ИЦ „Тутин“, ТВ Тутин, Тутин	Културна баштина санџачких Бошњака	600.000,00

Бугарски језик

391. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на бугарском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Цариброд, ТВ Цароброд, Димитровград	360	Станица локалне или регионалне заједнице

392. Из средстава републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на бугарском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
РТВ Пи канал д.о.о, ТВ Пи канал, Пирот	„336 часа“, серијал 30-минутних емисија	495.000,00
ЈИП РТВ Цариброд, ТВ Цариброд, Димитровград	„Клинци и Хлапета“, серијал 30-минутних емисија	350.000,00
2011. година		
ЈП Нишка телевизија - НТВ, Ниш	НТВ Новине	628.000,00
ЈИП РТВ Цариброд, ТВ Цариброд, Димитровград	Оброци –култна знамења	100.000,00
2012. година		
ЈП Нишка телевизија - НТВ, Ниш	Новине – Вести	500.000,00
ПД Телевизија Пирот, Пирот	Живот уз границу	346.500,00

Мађарски језик

393. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на мађарском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, ТВ Војводина Нови Сад	64	Јавни радиодифузни сервис
ТВ БАП, Бачка Паланка	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Врбас, ТВ Бачка, Врбас	2	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Ковачица, ТВ Ковачица, Ковачица	24	Станица локалне или регионалне заједнице
Новосадска телевизија, Нови Сад	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Панчево, ТВ Панчево, Панчево	4	Станица локалне или регионалне заједнице
YU ESO ТВ, Суботица	180	Комерцијална станица
ТВ мозаик, Нови Сад	360	Станица цивилног сектора
РТВ Pannon, ТВ Pannon, Суботица	180	Станица цивилног сектора

394. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на мађарском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Фондација „Мозаик“, ТВ Мозаик, Нови Сад	„KULTUR –TER“ – „Културна баштина	390.000,00
„Панон Маркетинг“ доо, Панон ТВ, Нови Сад	Производња ТВ емисија о празницима војвођанских Мађара	460.000,00
Спектар доо експорт-импорт и маркетинг, ТВ Спектар, Сомбор	„TOP TEEN“, серијал 50-минутних емисија	533.000,00
2011. година		
DOO Santos-Comerce, Зрењанин	Hirek	550.000,00
РТВ Рубин, Крушевац О.Д, Огранак ТВ Рубин, Кикинда	Hirek – вести и недељна хроника на мађарском језику	300.000,00
Pannónia Alap – Фонд „Pannonija“, Pannon RTV, Суботица	Пограничне тврђаве на рубу данашње Војводине	410.000,00
2012. година		
Pannónia Alap – Фонд „Pannonija“, Pannon RTV, Суботица	ТВ универзитет	575.300,00

395. Доња табела садржи податке о финансијској подршци ТВ станицама које имају програм и на мађарском језику из буџета АП Војводине.

ТВ станица	Намена	Одобрена средства ⁶⁴
РТВ Врбас ⁶⁵ , ТВ Бачка, Врбас	ТТО, услуге информисања, информисање	2.930.000,00

⁶⁴ Имајући у виду да поједине ТВ станице емитују програме на више мањинских језика, висина средстава односи се на укупна средства одобрена емитеру, тако да су средства приказана у идентичним износима за емитовање програма на свим мањинским језицима.

⁶⁵ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма.

	јавности	
РТВ Ковачица ⁶⁶ , Радио Ковачица Ковачица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	4.050.000,00
ТВ Мозаик, Нови Сад	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	3.543.000,00
ТВ Канал 25, Озаци	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.254.000,00
РТВ Панчево ⁶⁷ , ТВ Панчево, Панчево	Услуге информисања, информисање јавности	895.600,00
Pannon RTV ⁶⁸ , Суботица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	6.309.500,00
РТВ YU ESO, Суботица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	6.884.000,00

Ромски језик

396. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на ромском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводине ТВ Војводина, Нови Сад	58	Јавни радиодифузни сервис
ТВ Алт, Алексинац	2	Станица локалне или регионалне заједнице
ТВ БАП, Бачка Паланка	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Бујановац, ТВ Бујановац Бујановац	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Крушевац, ТВ Крушевац, Крушевац	1	Станица локалне или регионалне заједнице
ТВ Рашка, Рашка	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Трстеник, ТВ Трстеник, Трстеник	2	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Нишава, ТВ Нишава, Ниш	720	Станица цивилног сектора

397. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на ромском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
РТВ Трстеник, Трстеник	„Lačho – de“ – „Добар дан“, серијал радио и ТВ емисија	372.000,00
РТВ АС радиодифузно предузеће, Шабац	„Амаро them 2010“, ТВ емисије	288.000,00
Предузеће за РТВ активности, РТВ Сврљиг, Сврљиг	„Информативно образовни програм“, ТВ емисије	294.276,00
„Еуро Алфа“ доо, City ТВ,	„И овако и онако“, документарни филм	207.000,00

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма.

⁶⁸ Ibid.

Суботица		
ТВ „Маг“, Обреновац	„Rota po devel“ – „Точак на небу“	542.850,00
ЈП РТВ Врање, Врање	Романо инфо	331.996,00
Асоцијација НВО - РТВ Нишава, Ниш	Предрасуда је незнање	481.500,00
РТВ Куршум доо Куршумлија, Куршумлија	„Глас Рома“	211.000,00
Доо СНОМА за маркетинг, ТВ Инфо канал, Суботица	Роми у историји и култури	210.000,00
2011. година		
ОД за емитовање РТВ програма Жарко Тимотијевић и други, „Сезам“, Бор	„I amen trais tumencar“ – „И ми живимо са вама“	200.000,00
ЈП РТВ Крушевац, Крушевац	ТВ емисија „Romano alav“ – „Реч Рома“ у расинском региону	235.200,00
РТВ Belle Amie доо, Ниш	Информативна емисија „Dikhavno e Romengo – „Слике Рома“	415.000,00
Друштво за телевизијске активности „Клисура продукција“ ДОО ТВ Клисура, Грделица	Ромски глас – Romano krlo	263.400,00
РТВ Крагујевац	Млади то могу	300.000,00
Краљевачка ТВ доо, Краљево	Обичаји код Рома	300.000,00
ТВ Протокол К-1 доо, Лесковац	Therutne – Укућани)	388.700,00
2012. година		
ПД „Ритам“ д.о.о. – ТВ Ритам, Врањска Бања	Роми на раскршћу	405.000,00
ЈП РТВ Крушевац, Крушевац	ТВ емисија „Romano alav“ – „Реч Рома	498.400,00
ЈП РТВ Тртеник, Тртеник	„Lačho đe“ – „Добар дан“	663.000,00
ЈП „ШРИФ“, Бор	„Tea šunamen“ – „Да се чујемо“	300.000,00

398. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, из буџета АП Војводине нису издвајана средства за финансијску подршку ТВ станица које имају програм и на ромском језику.

Румунски језик

399. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на румунском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, ТВ Војводина, Нови Сад	58	Јавни радиодифузни сервис
РТВ Ковачица, ТВ Ковачица, Ковачица	24	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Панчево, ТВ Панчево, Панчево	4	Станица локалне или регионалне заједнице
ТВ Банат, Вршац	2	Комерцијална станица
РТВ Викторија, ТВ Викторија,	360	Станица цивилног сектора

Вршац		
-------	--	--

400. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на румунском језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Удружење љубитеља румунске музике и културе „Victoria“, РТВ Victoria, Вршац	„Уметност као изазов“ – „Arta ca sio tentatie“	250.000,00
2011. година		
Друштво љубитеља румунске музике и културе Victoria, Вршац	Културни идентитет – Identitatea culturală, серијал ТВ и радио емисија	242.500,00
2012. година		
Румунско удружење „Victoria“, Викторија, РТВ Victoria, Вршац	Intoarcerea la radacini	500.000,00

401. Доња табела садржи податке о финансијској подршци ТВ станицама које имају програм и на румунском језику из буџета АП Војводине.

ТВ станица	Намена	Одобрена средства
РТВ Ковачица ⁶⁹ , ТВ Ковачица, Ковачица	ТГО, услуге информисања, информисање јавности	4.050.000,00
РТВ Victoria ⁷⁰ , ТВ Victoria, Вршац	ТГО, услуге информисања, информисање јавности	5.106.000,00
РТВ Панчево ⁷¹ , ТВ Панчево, Панчево	Услуге информисања, информисање јавности	895.600,00

Русински језик

402. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на русинском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводине, ТВ Војводина, Нови Сад	58	Јавни радиодифузни сервис
РТВ Врбас, ТВ Бачка, Врбас	2	Станица локалне или регионалне заједнице

403. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на русинском језику, и то:

⁶⁹ Средства су додељена у укупном износу за емитовање радио и телевизијског програма .

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Сремска ТВ, Шид	„Срим вчера, њешка, јутре“, 8 тематских емисија	320.000,00
2011. година		
Сремска ТВ, Шид	„Срим вчера, њешка, јутре“	376.560,00
2012. година		
ЈП за информисање „Врбас“, Врбас	Национална стратегија Русина у Србији	250.000,00

404. Доња табела садржи податке о финансијској подршци ТВ станицама које имају програм и на русинском језику из буџета АП Војводине.

ТВ станица	Намена	Одобрена средства
ТВ Озаци, канал 25, Озаци	ТГО, услуге информисања, информисање јавности	1.254.000,00
РТВ Врбас ⁷² , ТВ Бачка, Врбас	ТГО, услуге информисања, информисање јавности	2.930.000,00

Словачки језик

405. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на словачком језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина ТВ Војводина, Нови Сад	58	Јавни радиодифузни сервис
РТВ Ковачица, ТВ Ковачица, Ковачица	32	Станица локалне или регионалне заједнице
Новосадска ТВ, Нови Сад	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Панчево, ТВ Панчево, Панчево	4	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Стара Пазова, ТВ Стара Пазова, Стара Пазова	26	Станица локалне или регионалне заједнице
ТВ Петровац, Бачки Петровац	150	Комерцијална станица

406. Из републичког буџета издвојена су средства за суфинансирање пројекта/програма из области јавног информисања на словачком језику, и то:

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2012. година		
ИЦ „Васкy Petrovec“, Бачки Петровац	Наши салаша и салашари	114.000,00

⁷² Ibid.

407. Доња табела садржи податке о финансијској подршци ТВ станицама које имају програм и на словачком језику из буџета АП Војводине.

ТВ станица	Намена	Одобрена средства
ТВ Петровец, Бачки Петровац	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	3.103000,00
РТВ Ковачица, ⁷³ ТВ Ковачица, Ковачица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	4.050.000,00
РТВ Панчево, ⁷⁴ ТВ Панчево, Панчево	Услуге информисања, информисање јавности	895.600,00
РТВ Стара Пазова ⁷⁵ , ТВ Стара Пазова, Стара Пазова	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	1.400.000,00

Украјински језик

408. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на украјинском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, ТВ Војводина, Нови Сад	2	Јавни радиодифузни сервис

Хрватски језик

409. У доњој табели садржани су подаци о дужини емитовања телевизијског програма на хрватском језику, као и подаци о ТВ станици у погледу типа емитера.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, ТВ Војводина, Нови Сад	8	Јавни радиодифузни сервис
ТВ Спектар, Сомбор	2	Комерцијална станица
YU ECO ТВ, Суботица	2	Комерцијална станица

410. Доња табела садржи податке о финансијској подршци ТВ станицама које имају програм и на хрватском језику из буџета АП Војводине.

ТВ станица	Намена	Одобрена средства
YU ECO ТВ, Суботица	ТТО, услуге информисања, информисање јавности	6.884.000,00

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

4.4.5. Пракса охрабтивања или олакшавања производње и дистрибуције аудио и аудиовизуелних радова на мањинским језицима

411. Начин финансијске подршке државних и покрајинских органа производњи и дистрибуцији аудио и аудиовизуелних радова идентичан је начину суфинансирања пројеката из области јавног информисања на мањинским језицима. На основу заинтересовности и аплицирања на расписане конкурсе, надлежни државни и покрајински органи одобравају средства и за те намене. У оквиру одељка 4.5.1. Трећег извештаја о примени Повеље садржани су, између осталог, и подаци о суфинансирању пројеката из области аудио и аудиовизуелне продукције (ЦД, електронска издања часописа за културу, радио и ТВ емисије из области културе, филм, и сл) произведених на мањинским језицима.

412. Доње табеле садрже примере охрабтивања производње и дистрибуције аудио и аудиовизуелних радова на мањинским језицима, који су на основу расписаних конкурса финансијски подржани из републичког буџета.

Албански језик

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства ⁷⁶
2010. година		
Бета Прес д.о.о, Београд	Сервис вести на мањинским језицима (албански, ромски)	972.283,00
Центар за демократију и развој југа Србије/Регионална информативна агенција „Југ Прес“, Лесковац	Јачање дијалога између националних мањина, ажурирање вести на сајту, вести на интернет радију Југ прес (албански, бугарски, ромски)	990.000,00
2011. година		
Центар за демократију и развој југа Србије, Лесковац	Јачање капацитета редакције Регионалне информативне агенције „Југ Прес“ на албанском, бугарском и ромском језику кроз видео сервис агенције	300.000,00
Бета Прес д.о.о, Београд	Сервис вести на мањинским језицима (албански, мађарски, ромски)	649.217,00
Видео продукција Астра, Пирот	„... & у добру & у злу...“ (албански, бугарски, ромски)	456.250,00
2012. година		
Бета Прес д.о.о, Београд	Сервис вести на мањинским језицима (албански, мађарски, ромски)	553.000,00

⁷⁶ Имајући у виду да су поједини пројекти/програми из области аудио и аудиовизуелне продукције произведени на више мањинских језика, одобрена средства приказана су код свих пројектом одређених мањинских језика у идентичним износима.

Бугарски језик

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Центар за демократију и развој југа Србије/Регионална информативна агенција „Југ Прес“, Лесковац	Јачање дијалога између националних мањина, ажурирање вести на сајту, вести на интернет радију Југ прес (албански, бугарски, ромски)	990.000,00
Видео продукција Астра, Пирот/Телевизија Цариброд	„Belgrade-Sofia via Caribrod“	403.973,00
2011. година		
Центар за демократију и развој југа Србије, Лесковац	Јачање капацитета редакције Регионалне информативне агенције „Југ Прес“ на албанском, бугарском и ромском језику кроз видео сервис агенције	300.000,00
Видео продукција Астра, Пирот	„... & у добру & у злу...“ (албански, бугарски, ромски)	456.250,00
2012. година		
Агенција за кинематографију и пројектовање „Елпромонт“, Пирот	Паметник	451.000,00

Мађарски језик

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Plauground продукција д.о.о, Нови Сад/ТВ Аполо	ТВ серијал „Инклузија ... Одбројавање“, полусатне епизоде (мађарски, ромски)	317.940,00
ТВ продукција „D.B. TRADE CO“, Бачка Топола	„Етно“ мађарска народна ношња , серијал од 12 емисија	200.000,00
2011. година		
СЗТР/ТВ и видео продукција „Диновизија, Суботица	Израда документарно-информативног филма „Упознавање са војвођанском мађарском омладином“	109.000,00
Бета Прес д.о.о, Београд	Сервис вести на мањинским језицима (албански, мађарски и ромски)	649.217,00
2012. година		
Feher to – Друштво за негу традиције и екологије, Лукино Село	Средњебанатски интернет портал	185.000,00
Удружење дигитална Регија, Суботица	Документарно-промотивни филм „Аматерско стваралаштво војвођанских Мађара“	313.048,00
Агенција „Агролинк“, Нови Сад	Агро Дан – емисија о актуелностима из пољопривреде	253.000,00
Бета Прес д.о.о, Београд	Сервис вести на мањинским језицима (албански, мађарски и ромски)	553.000,00

Ромски језик

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Продукција „Креативни тим	„Прво лице“, серијал од 15 ТВ емисија	475.000,00

Петковић“, Пожаревац		
Производња „Елпромонт“ д.о.о, Пирот /ТВ Цариброд	„Приче из ромске културне баштине“, серијал 10- минутних емисија	624.400,00
Бета Прес д.о.о, Београд	Сервис вести на мањинским језицима (албански и ромски)	972.283,00
Центар за демократију и развој југа Србије/Регионална информативна агенција „Југ Прес“, Лесковац	Јачање дијалога између националних мањина, ажурирање вести на сајту, вести на интернет радију Југ прес (албански, бугарски, ромски)	990.000,00
Playground производња д.о.о, Нови Сад/ТВ Аполо	ТВ серијал „Инклузија ... Одбројавање“, полусатне епизоде (мађарски, ромски)	317.940,00
2011. година		
Озон медија д.о.о, Горњи Милановац	Krlo e Romengo – Глас Рома	400.000,00
Центар за демократију и развој југа Србије, Лесковац	Јачање капацитета редакције Регионалне информативне агенције „Југ Прес“ на албанском, бугарском и ромском језику кроз видео сервис агенције	300.000,00
Бета Прес д.о.о, Београд	Сервис вести на мањинским језицима (албански, мађарски и ромски)	649.217,00
Агенција за производњу радио и телевизијског програма „Студио 101“, Зајечар	Роми наше комшије	523.000,00
Албос д.о.о, Крушевац	Romano Foro – Ромски град	270.000,00
Агенција за телевизијску производњу „Liberty production“, Ниш	Документарни телевизијски филм „Запошљавање Рома“	377.425,00
Агенција за аудио и видео производњу и маркетинг „Креативни тим Петковић“, Пожаревац	Књига за под главу	500.000,00
Видео производња Астра, Пирот	„... & у добру & у злу...“ (албански, бугарски, ромски)	456.250,00
2012. година		
Ромски центар за демократију, Ваљево	Информисањем до знања	404.750,00
Агенција за производњу радио и телевизијског програма „Студио 101“, Зајечар	Dromenca ande Timočko крајина - Путевима Тимочке крајине	80.000,00
Бета Прес д.о.о, Београд	Сервис вести на мањинским језицима (албански, мађарски и ромски)	553.000,00

Румунски језик

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2012. година		
„Linea Electronics“ д.о.о. ПУ „КТВ“ Маркетинг телевизија, Зрењанин	„Огледало културе“	120.000,00

Русински језик

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Завод за културу војвођанских Русина, Нови Сад	Русини и стратегија локалних самоуправа (циклус радио емисија)	129.600,00

Словачки језик

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2010. година		
Видео продукција „Рес медиа“, Нови Сад/РТВ Војводина	„Сунце над равницом“ – мини серијал	591.000,00

Хрватски језик

Подносилац пројекта/програма	Назив пројекта	Одобрена средства
2011. година		
„Агенција К23“ за радио и ТВ активности, Суботица	Програм националне мањине Хрвата и Буњеваца (буњевачки и хрватски)	520.000,00
2012. година		
Заједница Хрвата Београда „Тин Ујевић“, Нови Београд	Знаменити Хрвати Војводине и Србије	490.000,00
Хрватско културно друштво „Владимир Назор“, Станишић	„Глас Хрвата“	255.000,00

4.4.6. Пракса охрабривања или олакшавања стварања и очувања макар једних новина на мањинским језицима

413. У Републици Србији развијена је пракса стварања новина на мањинским језицима. У претходним извештајима о примени Повеље детаљно је представљен законски оквир који се није мењао у овом извештајном циклусу. Као што је већ истакнуто, оснивање штампаних медија и других средстава јавног информисања је свакоме доступно, па и припадницима националних мањина, без одобрења, на начин предвиђен законом.

414. Национални савети националних мањина, као институционални облик културне аутономије, између осталог, и у области обавештавања, оснивачи су правних лица која издају штампана јавна гласила на свом језику, и то: албанском, бугарском, мађарском, ромском, румунском, русинском, словачком, украјинском и хрватском језику. Осим наведених мањинских језика за које су преузете обавезе из Дела III Повеље, национални

савети су оснивачи и штампаних јавних гласила на мањинским језицима за које нису преузете обавеза из тог дела Повеље (буњевачки, македонски и чешки).⁷⁷

415. У складу са својим могућностима, Република Србија преко надлежних државних и покрајинских органа подстиче и финансијски помаже штампане медије на мањинским језицима. Да би се подстакла производња разноликих медијских садржаја, у 2010. години Министарство културе и информисања је расписало посебан конкурс за суфинансирање штампаних јавних гласила на језицима националних мањина у централној Србији и одобрило средства за суфинансирање новина чији су оснивачи национални савети (Бугара и Рома) и новина за које су дата мишљења да изражавају интересе националних мањина. Општине Бујановац, Медвеђа и Прешево дале су такво мишљење за информативни недељник на албанском језику *Перспектива*, Бујановац а Национални савет бошњачке националне мањине за информативни недељник на босанском језику *Санџачке новине*, Нови Пазар. Због потребе рационализације републичког буџета у 2011. години, средства намењена тим новинама и средства за суфинансирање програма/пројеката на језицима националних мањина на територији целе Републике су обједињена, односно, јединственим конкурсом омогућено је аплицирање и за суфинансирање пројеката из области штампаних медија. Стратегијом развоја система јавног информисања у Републици Србији до 2016. године наглашено је да јавна гласила којима су оснивачи национални савети националних мањина не могу да учествују на конкурсима за пројектно финансирање на републичком, покрајинском и локалном нивоу, те је од 2012. године изостало суфинансирање гласила чији су оснивачи национални савети са седиштем у централној Србији. Недостатак финансијских средстава имао је за последицу да су јавна гласила на бугарском и ромском језику престала да се производе, а у међувремену основано јавно гласило Националног савета албанске националне мањине *Nacionali* (2010) на албанском језику излази са доста тешкоћа.

416. Одлуком о обезбеђивању дела средстава из буџета Аутономне Покрајине Војводине за издавање новина од покрајинског значаја (2008) одређено је за које језике, односно за које новине се обезбеђују средства из буџета АП Војводине. Том одлуком је дефинисано да су новине од покрајинског значаја оне чији је издавач правно лице над којим су пренета оснивачка права са Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, као и новине значајне за националне мањине, које имају седиште националног савета на територији АП Војводине. Осим субвенција за производњу новина од покрајинског значаја, из буџета АП Војводине се суфинансирају остали штампани медији на основу годишњег конкурса који расписује Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање АП Војводине.

---

⁷⁷ Одељак 3.2. Трећег извештаја о примени Повеље садржи податке о тим средствима јавног информисања.

417. Наредни ставови садрже податке о штампаним медијима на мањинским језицима произведеним у 2012. години,⁷⁸ као и висини подршке њиховој производњи из републичког буџета и буџета АП Војводине.

Албански језик

418. Једино штампано јавно гласило на албанском језику је недељник *Nacionali*, Бујановац, чији је оснивач Национални свет албанске националне мањине.

419. Из републичког буџета за информисање на албанском језику, конкурсом за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на језицима националних мањина, одобрена су средства која су садржана у доњој табели.

Година	Корисник	Пројекат	Одобрена средства
2011.	Национални савет албанске националне мањине, Бујановац	Подршка несметаном изласку недељника <i>Национали</i>	3.370.032, 00
2012.	Културно албанско друштво „Перспектива“, Бујановац	„Заједно у будућност“	285.000,00

Босански језик

420. Двојезични недељник *Полимље*, Пријепоље, објављује странице и на босанском језику.

421. Из републичког буџета за информисање на босанском језику, конкурсом за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на језицима националних мањина, одобрена су средства која су садржана у доњој табели.

Година	Штампано јавно гласило	Одобрена средства
2010.	<i>Сањачке новине</i>	5.573.334,00
2011.	<i>Сањачке новине</i>	4.302.528,00
	<i>Полимље</i>	408.300,00
2012.	<i>Полимље</i>	80.000,00

⁷⁸ Податке је прикупила Канцеларија за људска и мањинска права у оквиру своје редовне делатности.

Бугарски језик

422. На бугарском језику излазе недељник *Братство* (током 2012. престао да излази) и дечији месечник *Другарче*, у издању Новинско-издавачке установе (НИУ) „Братство“, Ниш, чији је оснивач Национални савет бугарске националне мањине.

423. Из републичког буџета за информисање на бугарском језику, конкурсом за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на језицима националних мањина и конкурсом за суфинансирање пројекта из области културне делатности националних мањина, одобрена су средства која су садржана у доњој табели.

Година	Штампано јавно гласило	Одобрена средства
2010.	<i>Братство</i>	7.513.303,00
	<i>Другарче</i> ⁷⁹	200.000,00
2011.	<i>Братство</i>	4.143.045,00
	<i>Другарче</i> ⁸⁰	150.000,00
2012.	<i>Другарче</i> ⁸¹	150.000,00

Мађарски језик

424. У доњој табели садржани су подаци о штампаним јавним гласилима на мађарском језику.

Штампано јавно гласило	Периодика
<i>Magyar Szó</i> , Нови Сад	Дневне новине
<i>Új Kanizsai Újság</i> , Кањижа	Недељник
<i>Liliom</i> , Мужља	Недељник
<i>Jó Pajtás</i> , Нови Сад	Недељник
<i>Képes Ifjúság</i> , Нови Сад	Недељник
<i>Családi kör</i> , Нови Сад	Недељник
<i>Dunatáj</i> , Сомбор	Недељник
<i>Hét Nap</i> , Суботица	Недељник
<i>Temerini Újság</i> , Темерин	Недељник
<i>Hirvivő</i> , Тотово Село	Недељник
<i>Mézéskalács</i> , Нови Сад	Двонедељник
<i>Szó-Beszéd</i> , Мали Иђош	Месечник
<i>Hitélet</i> , Нови Сад	Месечник
<i>Tordai Újság</i> , Торда	Месечник
<i>Fecske</i> , Фекетић	Месечник
<i>Református Élet</i> , Фекетић	Месечник
<i>Horgosi Kisújság</i> , Хоргош	Месечник

⁷⁹ Из средстава за суфинансирање пројекта из области културне делатности националних мањина.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

<i>Csantavéri Újság</i> , Чанатавир	Месечник
<i>Nyitott Ajtó</i> , Дебелъача	Тромесечник
<i>Kispiaci Hirmondó</i> , Мале Пијаце	Тромесечник
<i>Muzaslvai Újság</i> , Мужља	Тромесечник
<i>Csernyei Újság</i> , Нова Црња	Тромесечник
<i>Magyarittabéi Hirmondó</i> , Нови Итебеј	Тромесечник
<i>Élő Kovek</i> , Сента	Тромесечник
<i>Ni(c)odemus</i> , Суботица	Тромесечник
<i>Kisoroszi Hirmondó</i> , Руско село (СО Кикинда)	Тромесечник
<i>Temerini Harangszó</i> , Темерин	Тромесечник
<i>Magyarakanizsai Figyelő</i> , Кањижа	Вишемесечник
<i>Stúdium</i> , Нови Сад	Вишемесечник
<i>Új Kép</i> , Суботица	Вишемесечник
<i>Magyar Szó Naptár</i> , Нови Сад	Годишње новине
<i>Vajdasági Magyar Kalendárium</i> , Суботица	Годишње новине

425. Национални савет мађарске националне мањине оснивач је Magyar Szó - D.O.O. за новинско издавачку делатност, Нови Сад, који издаје једини дневни лист на мањинском језику (мађарском) у Републици Србији - *Magyar Szó*.

426. У доњој табели садржани су подаци о вишејезичким новинама које објављују странице и на мађарском језику.

Штампано јавно гласило	Периодика	Језици
<i>Нови глас комуне</i> , Апатин	Недељник	српски и мађарски
<i>Бечејски мозаик</i> , Бечеј	Недељник	српски и мађарски
<i>Зрењанин</i> , Зрењанин	Недељник	српски, мађарски, словачки и румунски
<i>Кикиндске</i> , Кикинда	Недељник	српски и мађарски
<i>Édes Otthon</i> , Београд (додатак у <i>Блицу</i>)	Недељник	српски и мађарски
<i>Кулска комуна</i> , Кула	Двонедељник	српски, мађарски, русински
<i>Новокнежевачке новине</i> , Нови Кнежевац	Двонедељник	српски и мађарски
<i>Општинска панорама</i> , Ада	Месечник	српски и мађарски
<i>Ковин Експрес</i> , Ковин	Месечник	српски, мађарски, ромски и румунски
<i>Мој Ковин (подлистак Igaz Szó)</i> , Ковин	Месечник	српски и мађарски
<i>Orothegyesi Hirnök</i> / Гласник из Трешњевца	Месечник	српски и мађарски
<i>Чоканска хроника</i> , Чока	Месечник	српски и мађарски
<i>Kisújság</i> , Стара Моравица	Вишемесечник	српски и мађарски

427. На основу конкурса за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на језицима националних мањина, висину одобрених средстава за информисање на мађарском језику из републичког буџета садржи доња табела.

Година	Корисник	Пројекат	Одобрена средства
2011.	Мозаик д.о.о. Бечеј – Бечејски мозаик	„Како до интеркултуралности?“ – Мањине осим што играју и певају раде и нешто друго	352.000,00
	Друштву за развој околине и заједнице „Zold Dombok“, Фектић	„Упознајмо активности на локалном нивоу“	96.000,00
2012.	Породични круг д.о.о. (<i>Családi kör Kft</i>), Нови Сад	„Уметност на корицама часописа“	239.210,00

428. Доња табела садржи висину одобрених средстава за новине од покрајинског значаја на мађарском језику, које се субвенционису из буџета АП Војводине.

Штампано јавно гласило	Субвенција		
	2010.	2011.	2012.
<i>Magyar Szó</i>	80.391.000,00	82.700.000,00	82.700.000,00
<i>Jó Pajtás</i>	4.887.600,00	5.000.000,00	5.000.000,00
<i>Mézéskálacs</i>	1.899.000,00	1.950.000,00	1.950.000,00
<i>Képes Ifjúság</i>	7.093.200,00	7.300.000,00	7.300.000,00
<i>Hét Nap</i>	27.480.000,00	28.300.000,00	28.300.000,00

429. На основу конкурса из буџета АП Војводине одобрена су средства за суфинансирање штампаних медија на мађарском језику, и то:

Штампано јавно гласило	Намена	Висина средстава у периоду 2010-2012. година
<i>Kisoroszi Hirmondó</i>	Информисање јавности, ТТО	100.000,00
<i>Családi kör</i>	Услуге информисања, информисање јавности	9.200.000,00
<i>Tordai Újság</i> (СО Житиште)	Информисање јавности, ТТО	100.000,00
<i>Magyar Szó</i>	Унапређење стандарда	560.000,00
Бечејски мозаик, Бечеј	Услуге информисања, информисање јавности	950.000,00
<i>Мој Ковин (подлистак Igaz Szó</i>	ТТО	100.000,00
<i>Зрењанин</i>	Информисање јавности, ТТО	1.700.000,00
<i>Кикиндске</i>	Услуге информисања, информисање јавности	1.290.000,00

430. На основу конкурса за издавачку делатност на мањинским језицима⁸² из буџета АП Војводине издвојена су средства, и то:

Штампано јавно гласило	Конкурс за издавачку делатност на мањинским језицима		
	2010.	2011.	2012.
<i>Jó Pajtás</i>	53.000,00	-	38.000,00

⁸² Поглавље 4.5.1. Трећег извештаја о примени Повеље садржи укупно одобрена средства на основу конкурса за суфинансирање издавачке делатности на мањинским језицима.

<i>Mézéskalács</i>	53.000,00	-	38.000,00
<i>Képes Ifjúság</i>	53.000,00	-	38.000,00
<i>Fecske</i>	-	30.000,00	30.000,00

Ромски језик

431. У доњој табели садржани су подаци о штампаним јавним гласилима на ромском језику.

Штампано јавно гласило	Периодика	Језик
<i>Nevipe e terne romengo</i> , Тртеник	Двонедељник	ромски
<i>Romano nevipe</i> , Београд	Месечник	српски и ромски
<i>Ćiriklori</i> , Београд	Месечник	српски и ромски
<i>Ковин Експрес</i> , Ковин	Месечник	српски, мађарски, ромски и румунски
<i>Krlo e romengo</i> , Лазаревац	Вишемесечник	српски и ромски

432. На основу конкурса за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања на језицима националних мањина, висину одобрених средстава за информисање на ромском језику из републичког буџета садржи доња табела.

Година	Штампано јавно гласило	Одобрена средства
2010.	<i>Romano nevipe</i>	4.719.912,00
2011.	<i>Romano nevipe</i> (престао да излази током 2012)	3.827.045,00
2012.	<i>Ćiriklori</i>	800.000,00

Румунски језик

433. У доњој табели садржани су подаци о штампаним јавним гласилима на румунском језику.

Штампано јавно гласило	Периодика
<i>Libertatea</i> , Панчево	Недељник
<i>Bucuria Copilor</i> , Панчево	Двонедељник
<i>Tineretea</i> , Панчево	Двонедељник
<i>Kuvntul romanesk</i> , Вршац	Двонедељник
<i>Strazerul</i> , Стража	Тромесечник
<i>Familia</i> , Владимировац	Вишемесечник
<i>Vorba nostra</i> , Зајечар	Вишемесечник
<i>Anur</i> , Зрењанин	Вишемесечник

434. Национални савет румунске националне мањине оснивач је НИУ „Либертатеа“, Панчево који издаје недељне новине *Libertatea*.

435. У доњој табели садржани су подаци о вишејезичким новинама које објављују и на румунском језику.

Штампано јавно гласило	Периодика	Језици
<i>Општински билтен</i> , Алибунар	Двонедељник	српски, румунски
<i>Вршачка кула</i> , Вршац	Двонедељник	српски, румунски
<i>Зрењанин</i> , Зрењанин	Недељник	српски, румунски, мађарски и словачки
<i>Ковин Експрес</i> , Ковин	Месечник	српски, мађарски, румунски и ромски

436. Доња табела садржи висину одобрених средстава за новине од покрајинског значаја на румунском језику, које се субвенционису из буџета АП Војводине.

Штампано јавно гласило	Субвенција		
	2010.	2011.	2012.
<i>Libertatea</i>	30.016.000,00	30.900.000,00	30.900.000,00
<i>Bucuria Copilor</i>	2.526.000,00	2.600.000,00	2.600.000,00
<i>Tineretea</i>	2.526.000,00	2.600.000,00	2.600.000,00

437. На основу конкурса за суфинансирање штампаних медија, из буџета АП Војводине одобрено је за техничко технолошко опремање и информисање јавности 1.700.000,00 динара недељнику *Зрењанин*, Зрењанин, који објављује и на румунском језику.

Русински језик

438. У доњој табели садржани су подаци о штампаним јавним гласилима на русинском језику.

Штампано јавно гласило	Периодика
<i>Руске слово</i> , Нови Сад	Недељник
<i>Заградка</i> , Нови Сад	Двонедељник
<i>Мак</i> , Нови Сад	Двонедељник
<i>Дзвони</i> , Руски Крстур	Двонедељник
<i>Календар</i> , Нови Сад	Вишемесечник

439. Национални савет русинске националне мањине оснивач је НИУ „Руске слово“, Нови Сад који издаје недељне новине *Руске слово*.

440. У доњој табели садржани су подаци о вишејезичким новинама које објављују и на русинском језику.

Штампано јавно гласило	Периодика	Језици
<i>Кулска комуна</i> , Кула	Двонедељник	српски, мађарски и русински
<i>Глас Сојузу</i> , Нови Сад	Вишемесечник	српски, русински и украјински

441. За суфинансирање пројеката културних делатности националних мањина⁸³, из републичког буџета одобрено је 25.000,00 динара НИУ „Руске слово“, Нови Сад за реализацију пројекта Годишњи алманах- календар 2012.

442. Доња табела садржи висину одобрених средстава за новине од покрајинског значаја на русинском језику, које се субвенционису из буџета АП Војводине.

Штампано јавно гласило	Субвенција		
	2010.	2011.	2012.
<i>Руске слово</i>	27.516.000,00	28.300.000,00	28.300.000,00
<i>Заградка</i>	2.526.000,00	2.600.000,00	2.600.000,00
<i>Мак</i>	2.526.000,00	2.600.000,00	2.600.000,00

443. По конкурс за суфинансирање издавачке делатности на мањинским језицима⁸⁴ из буџета АП Војводине одобрена су (2011. и 2012) средства у износу од 95.000,00 динара за дечији лист на русинском језику *Заградка*.

Словачки језик

444. У доњој табели садржани су подаци о штампаним јавним гласилима на словачком језику.

Штампано јавно гласило	Периодика
<i>Hlas L'udu</i> , Нови Сад	Недељник
<i>Vzlet</i> , Нови Сад	Месечник
<i>Zornička</i> , Нови Сад	Месечник
<i>Петровске новине</i> , Бачки Петровац	Месечник
<i>Evangeliski hlasnik</i> , Нови Сад	Месечник
<i>Нови род</i> , Бачки Петровац	Тромесечник

⁸³ Поглавље 4.5.1. Трећег извештаја о примени Повеље садржи укупно одобрена средства по конкурс за суфинансирање пројеката из области културне делатности националних мањина.

⁸⁴ Поглавље 4.5.1. Трећег извештаја о примени Повеље садржи укупно одобрена средства на основу конкурса за суфинансирање издавачке делатности на мањинским језицима.

<i>Padinske zvoni</i> , Падина	Тромесечник
<i>Народни календар</i> , Бачки Петровац	Вишемесечник
<i>Еванђеличка роџенка</i> , Нови Сад	Вишемесечник
<i>Пазовски Календар</i> , Стара Пазова	Вишемесечник

445. Национални савет словачке националне мањине оснивач је НИУ „Хлас људу“, Нови Сад који издаје недељне новине *Hlas L'udu*.

446. У доњој табели садржани су подаци о вишејезичким новинама које објављују и на словачком језику.

Штампано јавно гласило	Периодика	Језици
<i>Недељне новине</i> , Бачка Паланка	Недељник	српски и словачки
<i>Зрењанин</i> , Зрењанин	Недељник	српски, мађарски-румунски и словачки
<i>Пазовачка ревија</i> , Стара Пазова	Месечник	српски и словачки

447. Доња табела садржи висину одобрених средстава за новине од покрајинског значаја на словачком језику, које се субвенционису из буџета АП Војводине.

Штампано јавно гласило	Субвенција		
	2010.	2011.	2012.
<i>Hlas L'udu</i>	30.089.000,00	30.900.000,00	30.900.000,00
<i>Vzlet</i>	2.523.000,00	2.600.000,00	2.600.000,00
<i>Zornička</i>	2.775.000,00	3.080.000,00	3.080.000,00

448. Из буџета АП Војводине конкурсом су одбрана средства, и то:

Штампано јавно гласило	Намена	Висина средстава у периоду 2010-2012. година
<i>Зрењанин</i>	ТТО, информисање јавности	1.700.000,00
<i>Zornička</i>	Суфинансирање издавачке делатности националних мањина ⁸⁵	141.000,00
<i>Vzlet</i>	Суфинансирање издавачке делатности националних мањина ⁸⁶	152.000,00

Украјински језик

449. На украјинском језику излазе месечник *Рідне слово* и дечији часопис *Соловейко*, чији је оснивач Национални савет украјинске националне мањине и вишемесечни лист *Глас Сојузу* (на српском, русинском и украјинском језику).

⁸⁵ Поглавље 4.5.1. Трећег извештаја о примени Повеље садржи укупно одобрена средства на основу конкурса за суфинансирање издавачке делатности на мањинским језицима.

⁸⁶ Ibid.

450. За суфинансирање пројеката/програма у области јавног информисања из републичког буџета је одобрено 2011. године 130.000,00 динара НИУ „Ридне слово“, Нови Сад за реализацију пројекта „Весели водич кроз украјински језик“.

451. Доња табела садржи висину одобрених средстава за новине од покрајинског значаја на украјинском језику, које се субвенционишу из буџета АП Војводине.

Штампано јавно гласило	Субвенција		
	2010.	2011.	2012.
<i>Ридне слово</i>	3.175.200,00	3.200.000,00	3.200.000,00
<i>Соловеико</i>	1.176.000,00	1.220.000,00	1.220.000,00

Хрватски језик

452. У доњој табели садржана су јавна гласила на хрватском језику.

Штампано јавно гласило	Периодика
<i>Хрватска ријеч</i> , Суботица	Недељник
<i>Кужши?!</i> , Суботица	Месечник
<i>Хрцко</i> , Суботица	Месечник
<i>Гласник Пучке касине</i> , Суботица	Месечник
<i>Глас Равнице</i> Суботица	Месечник
<i>Звоник</i> , Суботица	Месечник
<i>Мирољуб</i> , Сомбор	Тромесечник
<i>Отац Герард</i> , Сомбор	Вишемесечник
<i>Хосана</i> , Стари Жедник	Вишемесечник
<i>Хрватски Мајур</i> Суботица	Вишемесечник
<i>Глас Шокадије</i> , Сонта	Годишњи лист
<i>Гупчева липа</i> , Таванкут	Годишњи лист

453. Недељни лист *Нови глас комуне*, Апатин објављује и странице на хрватском језику.

454. Доња табела садржи висину одобрених средстава за новине од покрајинског значаја на хрватском језику, које се субвенционишу из буџета АП Војводине.

Штампано јавно гласило	Субвенција		
	2010.	2011.	2012.
<i>Хрватска ријеч</i>	23.400.000,00	24.100.000,00	24.100.000,00
<i>Кужши?!</i>	2.523.000,00	2.600.000,00	2.600.000,00
<i>Хрцко</i>	1.944.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00

455. Из буџета АП Војводине конкурсом су одобрена средства, и то:

Штампано јавно гласило	Намена	Висина средстава у периоду 2010-2012. година
<i>Хрватска ријеч</i>	Унапређење професионалних стандарда	100.000,00
<i>Кужии?!</i>	Суфинансирање издавачке делатности националних мањина ⁸⁷	152.000,00
<i>Хрцко</i>	Суфинансирање издавачке делатности националних мањина ⁸⁸	152.000,00

---

⁸⁷ Поглавље 4.5.1. Трећег извештаја о примени Повеље садржи укупно одобрена средства по конкурсима за суфинансирање издавачке делатности на мањинским језицима.

⁸⁸ Ibid.

4.5.

Члан 12.

КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ И ПОГОДНОСТИ

Изабрани ставови и подставови

1. Што се тиче културних активности и олакишица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до ког су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

- a) да охрабре видове изражавања и иницијативе специфичне за регионалне или мањинске језике и да омогуће различите начине приступа уметничким делима произведеним на овим језицима;*
- b) да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развојем превођења, надсинхронизације и титлованих превода;*
- c) да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода;*
- f) да охрабре директно учешће представника оних који користе одговарајуће регионалне или мањинске језике у обезбеђивању услова и планирању културних делатности.*

2. Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре, охрабре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакишице у складу са претходним ставом.

4.5.1. Охрабривање изражавања и приступ делима на мањинским језицима

456. Република Србија наставља праксу подршке културним, уметничким и научним установама, друштвима и удружењима које су основали припадници националних мањина у свим областима културног и уметничког живота, охрабривања свих видова културног изражавања и омогућавања приступа делима на мањинским језицима и културама које оне представљају као интегралног културног наслеђа српског друштва. Поглавље 4.5.1. Другог извештаја о примени Повеље садржи детаљан приказ културних установа, организација и удружења која су самостално или у сарадњи са органима на свим нивоима власти основали говорници мањинских језика, те се у наредним ставовима презентују

информације о финансијској подршци државних и покрајинских органа културним активностима говорника мањинских језика.

457. Од марта 2010. године у примени је Закон о култури (2009) којим је, између осталог, прописано да се културни програми установа чији су оснивачи Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе финансирају или суфинансирају из буџета оснивача, који утврђују висину средстава на основу стратешког плана и предложеног годишњег програма рада установе (члан 74. Закона). Осим тога, из буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно буџета јединице локалне самоуправе путем јавних годишњих конкурса врши се и финансирање или суфинансирање пројеката у култури, као и пројеката уметничких, односно стручних и научних истраживања у култури.

458. Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине (2009), који се примењује од 1. јануара 2010. године, прописује у члану 41. тачка 2. да АП Војводина преко својих органа уређује потребе и интерес у области културе националних мањина и обезбеђује средства за њихово остваривање. Статутом Аутономне Покрајине Војводине (2014) утврђено је да је АП Војводина надлежна, између осталог, за старање о спровођењу културне политике на територији АП Војводине, оснивање архива, музеја, библиотека, позоришта, завода и других установа од покрајинског значаја у области културе, у складу са законом.

459. Министарство културе и информисања предузима активности којима настоји да омогући, охрабри или олакша различите видове изражавања и подржи финансијски и/или логистички пројекте из области културно-уметничког изражавања припадника националних мањина на свом језику. Путем расписивања годишњих конкурса за суфинансирање пројеката из области стваралаштва националних мањина охрабрује различите видове изражавања и иницијативе специфичне за мањинске језике. Такође настоји да омогући различите начине приступа уметничким делима произведеним на тим језицима.

460. Из буџета Републике Србије суфинансирани су пројекти из области културне делатности националних мањина по годинама, у следећим износима.

Национална мањина	2010.	2011.	2012.
Албанска	500.000,00	500.000,00	500.000,00
Бошњачка	1.800.000,00	1.800.000,00	1.800.000,00
Бугарска	815.000,00	550.000,00	550.000,00
Мађарска	960.000,00	1.050.000,00	1.100.000,00
Ромска	1.010.000,00	850.000,00	1.250.000,00

Румунска	305.000,00	250.000,00	250.000,00
Русинска	-	200.000,00	200.000,00
Словачка	630.000,00	550.000,00	550.000,00
Украјинска	-	100.000,00	100.000,00
Хрватска	570.000,00	500.000,00	500.000,00

461. Осим доделе средстава за суфинансирање пројеката у области културних делатности националних мањина, Министарство културе и информисања на основу расписаног конкурса додељује и средства за суфинансирање пројеката⁸⁹, између осталог, из области драмских уметности, књижевности (манифестације и награде) и аудиовизуелног стваралаштва (филмски фестивали, манифестације, радионице и колоније), изворног народног и аматерског стваралаштва, научноистраживачке и едукативне делатности у култури. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица као и појединци са територије Републике Србије, што укључује и пројекте институција и појединаца припадника националних мањина. Министарство културе и информисања расписује и посебан конкурс за откуп публикација за потребе јавних библиотека на територији Републике Србије.

462. Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање АП Војводине из средстава покрајинског буџета финансира делатност покрајинских установа, међу којима су и две које обављају делатност на мађарском језику и суфинансира делатности пет завода за културу (мађарске, румунске, русинске, словачке и хрватске националне мањине), које су основали Скупштина АП Војводине и национални савети националних мањина, почетком 2008. године, и извођење представа професионалних позоришта која изводе представе на мањинским језицима.⁹⁰ Такође се издвајају средства и за суфинансирање програма/пројеката који су од ширег, покрајинског значаја за развој културе у АП Војводини и развој културе припадника националних мањина. Средства се додељују по основу расписаних конкурса, чији је број из техничких разлога у 2012. години сажет на 5 (од 18 у претходним годинама), при чему није обустављено суфинансирање ниједне од намена утврђених претходних година. Конкурси се расписују за суфинансирање програма и пројеката у култури у области савременог уметничког стваралаштва, издавачке делатности у АП Војводини, подстицање производње филмова и емитовање ТВ програма из области културе и уметности, у области заштите културног наслеђа АП Војводине и конкурси за финансирање или суфинансирање текућих поправки и одржавања, набавку опреме установа културе и набавку књига за библиотеке.

⁸⁹ Истакнуте су само области културе које дају могућност доделе средства из републичког буџета пројектима у вези са мањинским језицима и културама које они представљају.

⁹⁰ У 2010. години извођење представа тих позоришта суфинансирано је на основу закључених протокола и у оквиру финансијског плана Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање, а од 2011. године премијерне и репризне представе суфинансиране су на основу расписаног конкурса за савремено стваралаштво.

463. У доњој табели садржана је висина средстава исплаћена за културу припадника националних мањина из буџета АП Војводине.

Национална мањина	2010.	2011.	2012.
Бугарска	190.000,00	50.000,00	50.000,00
Мађарска	73.886.848,00	79.706.590,00	79.996.192,00
Ромска	4.141.700,00	2.085.000,00	2.755.000,00
Румунска	14.920.000,00	16.055.000,00	16.502.000,00
Русинска	12.065.000,00	12.482.000,00	10.495.000,00
Словачка	19.409.000,00	18.690.000,00	21.153.000,00
Украјинска	420.000,00	430.000,00	625.000,00
Хрватска	13.995.000,00	15.665.000,00	12.120.000,00

464. Наредни ставови садрже финансијску подршку пројектима који су суфинансирани из буџета Републике Србије и буџета АП Војводине према мањинским језицима и областима култура које они представљају.

Албански језик

465. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са албанским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Позоришне манифестације	1	300.000,00
	Остале културне манифестације	1	200.000,00
2011.	Позоришне манифестације	1	100.000,00
	Остале културне манифестације	3	350.000,00
2012.	Позоришне представе	1	100.000,00
	Позоришне манифестације	1	250.000,00
	Остале културне манифестације	1	150.000,00

466. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: *Дани албанске комедије*, Фестивал дечјих песама *Наша радост - Gëzimi Ynë* (2010, 2011 и 2012), реализација представе „Емигранти“, (Дом културе „Абдула Крашница“, Прешево); 60. годишњица постојања позоришта у Прешеву и Бујановцу (Национални савет албанске националне мањине, Бујановац); Култура и традиција (Албанско културно друштво „Перспектива“, Бујановац) итд.

Босански језик

467. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са босанским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Часописи/Публикације	1	400.000,00
	Књижевне манифестације	1	400.000,00
	Позоришне представе	1	250.000,00
	Остале културне манифестације	1	600.000,00
2011.	Књижевне манифестације	1	400.000,00
	Позоришне представе	1	1.200.000,00
	Остале културне манифестације	1	100.000,00
2012.	Позоришне представе	2	350.000,00
	Културне манифестације	3	1.450.000,00

468. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: часопис *Бошњачка ријеч*, Санџачки књижевни сусрети САКС, Смотра бошњачких народних игара СБОНИ, (Национални савет бошњачке националне мањине); реализација позоришне представе *Ђулсума*, *Хасанагиница* и *Два начелника* (Регионално позориште у Новом Пазару); Презентација бошњачке баштине и културе околних градова, Дани бошњачке културе (Дом културе Пријеполје); Наше народно културно благо (Културни центар Нови Пазар) итд. У 2012. години суфинансирани су часопис из области културе *Бошњачка ријеч* са 1.024.000,00 динара и културна манифестација „Дани Санџака“, у износу од 640.000,00 динара.

Бугарски језик

469. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са бугарским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	5	335.000,00
	Часописи/Публикације	2	400.000,00
	Културне манифестације	1	80.000,00
2011.	Издавачка делатост	2	100.000,00
	Часописи/Публикације	2	300.000,00
	Позоришне представе	1	50.000,00
	Културне манифестације	2	100.000,00
2012.	Издавачка делатост	2	160.000,00
	Часописи/Публикације	3	390.000,00

470. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање 9 књига⁹¹; два часописа - *Другарче* дечији часопис и *Мост* (НИУ „Братство“, Ниш); дечија позоришна представа, Међународни фестивал фолклорних и музичких група *Нишавски хоровод* (Центар за културу Димитровград), Међународни фолклорни фестивал *Краиште пева и игра* (Установа Центар културе Босилеград) итд.

471. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са бугарским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Културне манифестације	3	190.000,00
2011.	Културне манифестације	1	50.000,00
2012.	Културне манифестације	1	50.000,00

472. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Бугаријада у Војводини (Бугарско КУД „Грандафер“, Бело Блато и Друштво за бугарски језик, књижевност и културу, Нови Сад); Сусрет банатских Бугара – Палћена (Удружење банатских Бугара „Иваново-Банат“); Бугарско вече у Скореновцу (Друштво за бугарски језик, књижевност и културу); Смотра Палћени у Банату („In medias res“, Панчево) итд.

Мађарски језик

473. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са мађарским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Часописи/Публикације	4	390.000,00
	Књижевне манифестације	1	30.000,00
	Позоришне представе	1	60.000,00
	Остале културне манифестације	5	480.000,00
2011.	Часописи/Публикације	2	100.000,00
	Књижевне манифестације	3	150.000,00
	Позоришне представе	1	100.000,00
	Позоришне манифестације	1	100.000,00
	Остале културне манифестације	7	550.000,00
	Кинематографија	1	50.000,00

⁹¹ *Цркве и манастири у царибродском (димитровградском) крају*, (КИЦ бугарске мањине „Цариброд“, Димитровград); *Књига без границе, 1, 2. и 3* (Народна библиотека „Детко Петров“, Димитровград); *Траг, есеј о димитровградским сликарима*, аутор Каменко М. Марковић, *Шарена торбица*, аутор Милорад Геров, *Разбој живота приче*, аутор Миле Николов Присојски, *Црна пчела* збирка поезије, аутор Велимир Костов, *Како расту песме*, аутор Елизабета Георгиева.

2012.	Часописи/Публикације	3	400.000,00
	Књижевне манифестације	1	50.000,00
	Позоришне манифестације	1	100.000,00
	Остале културне манифестације	3	550.000,00

474. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање часописа *Híd - Most* и *Létünk - Стварност* (Издавачки завод „Форум“, Нови Сад), *Symposion* (Удружење „Симпосион“, Суботица), *Sikoly* (Уметничка сцена „Сивери Јанош“, Мужља); Књижевни сусрети са писцима из Мађарске (Градска библиотека Суботица); позоришне представе Салашког позоришта из Новог Сада: Сусрети аматерских позоришних ансамбала војвођанских Мађара; Фестивал народне музике и фолклора војвођанских Мађара Дуриндо и Ђенђешбоккрета; Интернетно фестивал (Мађарски културни центар Непкер, Суботица), Фестивал Шверца Културе („Симпосион“, Суботица), Уметничко такмичење средњошколаца (Бечеј) итд.

475. Из буџета АП Војводине суфинансира се делатност Завода за културу војвођанских Мађара - *Vajdasági Magyar Művelődési Intézet*, Сента. Преглед укупно исплаћених средстава за делатност тог завода садржи доња табела.

2010. година	2011. година	2012. година
13.500.000,00	13.500.000,00	13.800.000,00

476. Из буџета АП Војводине се издвајају средства за финансирање делатности покрајинских установа културе које обављају делатност на мађарском језику: Издавачки завод „Форум“ - *Forum Könyvkiadó Intézet* у Новом Саду и Драма на мађарском језику Народног позоришта - *Narodnog kazališta - Népszínház* у Суботици. Доња табела садржи преглед укупно исплаћених средстава за делатност покрајинских установа културе на мађарском језику.

Назив установе	2010. година	2011. година	2012. година	Делатност
Издавачки завод „Форум“ - <i>Forum Könyvkiadó Intézet</i> , Нови Сад	14.853.442,00	17.394.590,00	19.235.620,00	Издавање око 30 наслова књига годишње, два часописа <i>Híd</i> и <i>Létünk</i> , учешће на сајмовима књига, додела три награде
Народно позориште - <i>Narodno kazalište - Népszínház</i> , Драма на мађарском језику, Суботица	31.931.300,00	36.237.000,00	36.658.572,00	Годишње извођење четири премијерне представе на мађарском језику и око 120 реприза у Суботици, градовима у Војводини и у иностранству

477. Осим финансирања делатности Дrame на мађарском језику Народног позоришта у Суботици, из покрајинског буџета суфинансира се припрема и извођење по једне премијерне

представе на мађарском језику у извођењу четири професионална позоришта: Ujvideki Színház - Новосадско позориште, Tanyaszínház – Салашко позориште у Новом Саду, Kosztolányi Dezső Színház - Pozorište „Kostolanji Deže“ у Суботици и Сенђанско мађарско камерно позориште. У доњој табели садржани су подаци о финансијској подршци тим позориштима.

2010. година	2011. година	2012. година
600.000,00	1.300.000,00	1.140.000,00

478. Подршка из буџета АП Војводине пројектима из области културе у вези са мађарским језиком садржана је у доњој табели.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	4	420.000,00
	Часописи/Публикације	9	641.000,00
	Књижевне манифестације	2	100.000,00
	Позоришне представе	2	600.000,00
	Позоришне манифестације	2	430.000,00
	Остале културне манифестације	34	2.910.000,00
	Кинематографија/радио и ТВ програми из културе	4	1.360.000,00
2011.	Издавачка делатост	3	400.000,00
	Часописи/Публикације	8	395.000,00
	Књижевне манифестације	2	250.000,00
	Позоришне представе	2	1.300.000,00
	Позоришне манифестације	1	850.000,00
	Остале културне манифестације	16	1.399.000,00
	Кинематографија/радио и ТВ програми из културе	3	3.580.000,00
2012.	Издавачка делатост	3	670.000,00
	Часописи/Публикације	11	482.000,00
	Књижевне манифестације	1	60.000,00
	Позоришне представе	4	1.140.000,00
	Позоришне манифестације	2	700.000,00
	Остале културне манифестације	14	1.460.000,00
	Кинематографија/радио и ТВ програми из културе	4	2.835.000,00

479. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање 10 књига⁹²; издавање 12 часописа⁹³; Лингвистички дани Сарваша Габора (Друштво за

⁹² Гион Нандор – библиографија, аутор Маргита Хорват Футо (Породични круг, Нови Сад), *Монографија Центра у књигама* (Мађарски културни центар „Петефи Шандор“, Нови Сад), *Врата суседства*, аутор Золтан Вирага, *Egy világitótorony eladó*, аутор Толнај Ото, *Gourmandiai partraszállás*, аутор Петер Божик, *Világsarok +*, аутор Атила Блаж, *П.С.*, аутор Ана Ристовић, *У потрази за фигурама*, аутор Давид Албахари и Иштван Беседеш, *Прекописи*, аутор Кристијан Тобијаш и *Широм отворен*, аутор Чаба Сеги (Удружење грађана „Зетна“, Сента).

⁹³ *Sikoly – Врсац* (Уметничка сцена „Сивери Јанош“, Мужља), *Hungarológiai Közlemények – Хунгаролошка саопштења* (Филозофски факултет, Нови Сад), *DNS* и *Jelfolyam* (Колегијум за високо образовање

мађарски језик „Сарваш Габор“, Ада), Сентелекијеви дани (МКПД Сентелеки, Сивац), Дани Костолања Дежа (Градска библиотека Суботица); припреме позоришних представа Новосадског позоришта, Салашког позоришта, Нови Сад, Сенћанског мађарског камерног позоришта и Позоришта Костолањи Деже, Суботица; Сусрет аматерских позоришних ансамбала војвођанских Мађара, Интернационални регионални фестивал савременог позоришта *Дезиреов трамвај* (Позориште Костолањи Деже, Суботица); Фестивал мађарских народних песама и чардаша VIVE (VIVE, Дебељача), Фестивали Дуриндо и Ђенђешбокрета, Домбош фест (Удружење Добош, Мали Иђош), Регионална смотре мађарских КУД јужне Бачке и Срема (Савез мађарских цивилних организација јужне Бачке и Срема, Нови Сад), Фестивал дечијих фолклорних ансамбала Kőketánc (Удружење просветних радника Мађара у Србији, Нови Сад) Дани мађарске културе (КУД „Петефи Шандор, Шатринци); Сневани снегови редитеља и сценаристе Золтана Бичкеи (Арбос д.о.о, Нови Сад), Радио драма „Борба за трон“ (Новосадски центар за мађарску културу и уметност), ТВ емисија из културе „Витраж“ (ТВ Панон, Суботица) итд.

Ромски језик

480. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са ромским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Књижевне манифестације	2	140.000,00
	Позоришне манифестације	2	120.000,00
	Остале културне манифестације	1	100.000,00
	Кинематографија	1	200.000,00
2011.	Издавачка делатост	1	150.000,00
	Културне манифестације	5	500.000,00
2012.	Позоришне манифестације	1	250.000,00
	Остале културне манифестације	5	850.000,00

481. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: *Српско-ромски речник са граматиком* („Новинско-информативна агенција Рома“, Београд); Дани поезије Трифуна Димића, Фестивал аматерских позоришта младих Рома Србије (Удружење Phralipe, Нови Сад); Дани др Саве Станојевића (Удружење за демократизацију

војвођанских Мађара, Нови Сад), часописи за децу и омладину *Jó Pajtás, Mezőskalács u Képes Ifjúság* (Magyar Szo Lapkiado KFT DOO, Нови Сад), Интернет часопис *Zetna* (УГ „Зетна“, Сента), *Symposion* (УГ „Symposion“, Суботица), *Bácsország* (Војвођанско друштво за упознавање завичаја „Bácsország“, Суботица), и *Aracs* (Друштвена организација за културу села Арач) и *Fecske* (Друштво за развој околине и заједнице „Zöld Dombok“, Фекетић).

и образовање Рома, Трстеник), Постојиш, региструј се (Музеј ромске културе Београд), Међународна прослава светског дана Рома; Cinema Workshop (Културмобил, Београд) итд.

482. Из републичког буџета суфинансирани су трошкови гостовања у земљи и иностранству професионалног позоришта Suno e Romengo teatar - Позориште Ромски сан у Новим Карловцима, основаног 2007. године, које изводи представе на ромском језику. У 2010. и 2011. години за те намене издвојено је 3.740.000,00 динара. Из буџета АП Војводине суфинансира се програмска делатност тог професионалног позоришта (две премијерне и репризне представе годишње). Доња табела садржи висину издвојених средстава за програмску делатност позоришта Suno e Romengo teatar.

2010. година	2011. година	2012. година
1.200.000,00	1.200.000,00	1.330.000,00 ⁹⁴

483. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са ромским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	2	170.700,00
	Часописи/Публикације	1	40.000,00
	Књижевне манифестације	2	180.000,00
	Остале културне манифестације	3	1.590.000,00
	Кинематографија/радио и ТВ програми из културе	1	600.000,00
2011.	Издавачка делатост	2	60.000,00
	Часописи/Публикације	1	35.000,00
	Културне манифестације	2	430.000,00
	Кинематографија/радио и ТВ програми из културе	1	200.000,00
2012.	Часописи/Публикације	1	45.000,00
	Позоришне представе	3	1.330.000,00
	Позоришне манифестације	1	250.000,00
	Остале културне манифестације	6	305.000,00
	Кинематографија/радио и ТВ програми из културе	1	150.000,00

484. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање 4 књиге⁹⁵; *Romologija, časopis za nauku, kulturu i društvena pitanja Roma*; Фестивал ромских рецитатора Војводине (Асоцијација ромских наставника Војводине, Дуроње), Дани поезије Трифуна Димића (УГ Phralipe, Нови Сад); 2 позоришне представе (Фонд Suno e Romengo

⁹⁴ На основу расписаног конкурса суфинансиране су две представе *Suno e Romengo teatar: Деда Мразе и ја сам дете* и *Седам смртних грехова*.

⁹⁵ *Живот Рома у Бачком Градишту* (Удружење „Ружа“, Бачко Градиште), *Ромске бајке 2*, аутор Алија Краснићи (издавачко предузеће „Romane rustike – Ромске књиге“, Суботица), *Знаменити Роми Срема 2* групе аутора (Ромска омладина, Стари Бановци), *Ромски кувар* (Удружење Ромкиње у декади, Чуруг).

teatar, Нови Карловци); Фестивал аматерских позоришта младих Рома (УГ Phralipe, Нови Сад); Дани ромске културе (Удружење Рома, Беочин), Ромски караван (Лед арт, арт клиника, Нови Сад) итд.

Румунски језик

485. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са румунским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Позоришне манифестације	1	50.000,00
	Остале културне манифестације	3	170.000,00
2011.	Позоришне манифестације	1	100.000,00
	Остале културне манифестације	2	150.000,00
2012.	Позоришне манифестације	1	50.000,00
	Остале културне манифестације	3	200.000,00

486. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Позоришни дани Румуна у АП Војводини (Савез аматерских позоришта Румуна у АП Војводини, Алибунар); Велики фестивал фолклора Румуна у Војводини (Уздин), Недеља културе (Дом културе „Доина“, Уздин) итд.

487. Из буџета АП Војводине суфинансира се делатност Завода за културу војвођанских Румуна – Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina, Зрењанин. Преглед укупно исплаћених средстава за делатност тог завода садржи доња табела.

2010. година	2011. година	2012. година
8.500.000,00	8.500.000,00	10.000.000,00 ⁹⁶

488. Из покрајинског буџета суфинансира се и програмска делатност професионалног позоришта Сцена на румунском језику (2003) при Народном позоришту у Вршцу. Доња табела садржи висину издвојених средстава за програмску делатност тог позоришта.

⁹⁶ Од укупно обезбеђених 18.500.000,00 динара за суфинансирање рада и програмске делатности Завода за културу војвођанских Румуна у 2011. и 2012. години, издвојен је износ од 3.439.752,00 динара за суфинансирање трошкова куповине грађевинског објекта у коме ће радити тај завод. Влада АП Војводине је, на 85. седници одржаној 5. јуна 2013. године, усвојила *Уговор о прибављању непокретности у јавну својину АП Војводине и својину Националног савета румунске националне мањине* (Национални савет је за куповину објекта обезбедио 3.700.000,00 динара), тако да је по закључењу овог уговора купљени објекат дат на коришћење Заводу.

2010. година	2011. година	2012. година
2.450.000,00	2.500.000,00	2.000.000,00

489. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са румунским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	5	1.390.000,00
	Часописи/Публикације	6	440.000,00
	Књижевне манифестације	1	60.000,00
	Позоришне манифестације	1	200.000,00
	Остале културне манифестације	7	650.000,00
	Радио и ТВ програми из културе	1	340.000,00
2011.	Издавачка делатост	7	1.390.000,00
	Часописи/Публикације	6	385.000,00
	Књижевне манифестације	1	50.000,00
	Позоришне манифестације	1	150.000,00
	Остале културне манифестације	4	1.100.000,00
	Радио и ТВ програми из културе	2	650.000,00
2012.	Издавачка делатост	7	1.180.000,00
	Часописи/Публикације	5	272.000,00
	Књижевне манифестације	5	380.000,00
	Позоришне манифестације	1	300.000,00
	Остале културне манифестације	4	490.000,00
	Радио и ТВ програми из културе	2	680.000,00

490. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање 18 књига⁹⁷; 6 часописа⁹⁸; Меморијал Раду Флора (Друштво за румунски језик Војводине – Република Србија, Нови Сад), Међународни фестивал стваралаштва на румунском банатском дијалекту „Јон Нице Секоћан“, Међународни фестивал сатире и хумора - ФЕСУС (КД Викентије Петровић Бокалуц, Торак – Бегејци); Позоришни дани Румуна у Војводини (Савез аматерских позоришта у АП Војводини, Алибунар); Недеља културе

⁹⁷ *Монографија Румуна из Србије* (Друштво за румунски језик, Вршац); *Искусство муње*, аутор Петру Крду (Књижевна општина, Вршац); *Библиографија недељника Либертатае*, аутор Коста Рошу; *Долази Божић Бата*, аутор Ана Нкулина Урсулеску; *Благи венецијански предео*, аутор Јоца Булик, *Мушки хор из Уздина*, аутор Петру Шошдеан, *Сећања једног преводиоца*, аутор Флорин Урсулеску; *Антологија румунске поезије из Војводине*; *Нада*, аутор Еуђенија Балтеану; *Хотел Балкан*, аутор Павел Гатајанцу; *Палћенска кућа*, аутор Валентин Мик; *Музеј Диорама*, аутор Јоан Баба; *Путовања из сећања*, аутор Коста Рошу; *Чудна Војска*, аутор Слободан Ђекић; *Зашто је Хелен отишла у манастир*, аутор Ђорђе Фришкан; *Мансарда са Западне стране*, аутор Славко Алмажан; *65 година белетристике*, аутори Васа Баба и Нику Чобану; *Причај ми о мајци*, аутор Мариоара Стојановић (сви у издању НИУ „Либертатае“, Панчево).

⁹⁸ Часопис за књижевност *Lumina* (НИУ „Либертатае“, Панчево), Часопис за етнографију и фолклор *Traditia* (Румунско друштво за етнографију и фолклор, Торак-Бегејци), Часопис за културу и уметност *Tibiskus* (Књижевно уметничко друштво „Тибискус“, Уздин), двојезични часопис за децу *Princhinndel – Клинац*, Мултикултурални часопис *Еуропа* (Фонд Европа, Нови Сад); *часопис Огледало – Oglinda* (КПЗ општине Сечањ).

(Дом културе „Диона“, Уздин), Фестивал музике и фолклора Румуна из Војводине – Србије (Уздин) итд.

Русински језик

491. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са русинским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	-	-	-
2011.	Часописи/Публикације	1	50.000,00
	Културне манифестације	2	150.000,00
2012.	Часописи/Публикације	2	50.000,00
	Позоришне манифестације	1	50.000,00
	Остале културне манифестације	2	100.000,00

492. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање Часописа за књижевност, културу и уметност *Švetlosc* (НИУ „Руске слово“, Нови Сад); Драмски меморијал „Петар Ризнич Ђађа“, „Костељникова јесен“ и Фестивал русинске културе „Црвена ружа“ (Дом културе Руски Крстур).

493. Из буџета АП Војводине суфинансира се делатност Завода за културу војвођанских Русина – Завод за културу войводянских Руснацох, Нови Сад. Преглед укупно исплаћених средстава за делатност тог завода садржи доња табела.

2010. година	2011. година	2012. година
7.000.000,00	7.000.000,00 ⁹⁹	6.100.000,00

494. Из буџета АП Војводине суфинансира се и програмска делатност професионалног позоришта Русинског народног театра „Петар Ризнич Ђађа“ (2003) у Руском Крстур, као и Аматерске сцене Удружења жена *Оларија* у Ђурђеу. Доња табела садржи висину средстава издвојених из покрајинског буџета за програмску делатност тих позоришта.

2010. година	2011. година	2012. година
2.450.000,00	2.550.000,00	2.000.000,00

⁹⁹ Од укупно исплаћених 14.000.000,00 динара у 2010. и 2011. години за суфинансирање рада и програмске делатности Завода за културу војвођанских Русина издвојен је износ од укупно 2.000.000,00 динара намењен за адаптацију стамбено-пословног простора у Новом Саду, у којем је седиште Завода, што представља трајно решење питања његовог смештаја.

495. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са русинским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	5	1.265.000,00
	Часописи/Публикације	2	161.000,00
	Књижевне манифестације	1	50.000,00
	Позоришне манифестације	2	300.000,00
	Остале културне манифестације	5	590.000,00
2011.	Издавачка делатост	5	1.265.000,00
	Часописи/Публикације	5	287.000,00
	Позоришне манифестације	2	350.000,00
	Остале културне манифестације	2	700.000,00
2012.	Издавачка делатост	5	1.110.000,00
	Часописи/Публикације	5	255.000,00
	Књижевне манифестације	2	220.000,00
	Позоришне манифестације	1	160.000,00
	Остале културне манифестације	2	250.000,00

496. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање 15 књига¹⁰⁰; 5 часописа;¹⁰¹ „Костельникова јесен“, Драмски меморијал „Петар Ризнич Ђађа“ (Дом културе Руски Крстур); Фестивал монодраме и дуодраме (Друштво Русина Новог Сада „Матка“); Фестивал русинске културе „Црвена ружа“ (Дом културе Руски Крстур), Фестивал изворног фолклорног стваралаштва Русина „Куцурска жетва“ (КУД „Жетва“, Куцура), Фестивал дечијег стваралаштва „Веселинка“ (Русинско културно-просветно друштво, Нови Сад) итд.

Словачки језик

497. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са словачким језиком.

¹⁰⁰ *Кажи ми када ћу да одрастем*, аутор Ксенија Варга; *Позориште у цепу*, аутор Владимир Нађ Аћим; *Кавез за сретнике*, аутор Звонимир Павловић; *Слав*, аутор Јулијан Тамаш; *Папуча изгубљена у времену*, аутор Никола Шанта; *Небо над Крстуром*, аутор Ирина Харди Ковачевић; *Збегњовчаре*, аутор Ђура Папархаји; *Дебитанти*, аутор Тамара Хрин; *На ветру*, аутор Меланија Римар; *Поезија*, аутор Хавријал Костельник; *Дебитанти*, група аутора; *Ледена трава*, аутор Владимир Кочиш; *Зашто се патка у води брчка*, аутор Јулијан Пап; *Завежљај под главу за миран сан*, аутор Штефан Худак; *За горама*, аутор Владимир Кирда Болхорвес (све у издању НИУ „Руске слово“, Нови Сад).

¹⁰¹ *Švetlosť*, часопис за књижевност, културу и уметност, МАК (Младост, Активност, Креативност), културно-политички часопис, *Заградтка*, часопис за децу, (НИУ „Руске слово“, Нови Сад); *Studia Ruthenica*, зборник радова (Друштво са русински језик, књижевност и културу, Нови Сад); двојезични часопис *Ерато над Куцуром/Коцуром* (КУД ДОК, Куцура).

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Културне манифестације	6	530.000,00
2011.	Издавачка делатност	1	100.000,00
	Часописи/Публикације	1	100.000,00
	Културне манифестације	6	300.000,00
2012.	Часописи/Публикације	1	100.000,00
	Културне манифестације	4	450.000,00

498. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање прве мултимедијалне енциклопедије о словачком наивном сликарству у Србији под покровитељством УНЕСКО (Фонд „Међународни етно центар Бабка“, Ковачица); издавање часописа за књижевност и културу *Нови живот* (Словачки издавачки центар, Бачки Петровац); Словачке народне свечаности (Матица словачка, Бачки Петровац), Фестивал словачке забавне музике „Златни кључ“ (Удружење за очување културе, традиције и уметности „Селенча“), Фестивал певача словачких изворних народних песама „Сусрет у пивничком пољу“, СКУД „Пивнице“, Дечији фолклорни фестивал „Златна брана“ (КИЦ „Кисач“), Међународни фестивал „Кулпин фест“ (Омладинско удружење Е.У. Б. Л, Бачки Петровац).

499. Из буџета АП Војводине суфинансира се делатност Завода за културу војвођанских Словака – *Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov*, Нови Сад. Преглед укупно исплаћених средстава за делатност тог завода садржи доња табела.

2010. година	2011. година	2012. година
9.000.000,00	9.000.000,00	9.200.000,00

500. Из покрајинског буџета суфинансира се и програмска делатност професионалног позоришта Словачког војвођанског позоришта (2003) у Бачком Петровцу, као и АРТ центра „Хлеба и игара“ у Старој Пазови, Аматерског ансамбла Дома културе у Ковачици и Позоришне групе Удружења „Студио“ у Кисачу. Доња табела садржи висину средстава издвојених за програмску делатност тих позоришта.

2010. година	2011. година	2012. година
3.300.000,00	2.500.000,00	2.000.000,00

501. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са словачким језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	5	1.500.000,00
	Часописи/Публикације	5	361.000,00
	Позоришне манифестације	2	300.000,00
	Остале културне манифестације	7	1.270.000,00
2011.	Издавачка делатост	5	1.500.000,00
	Часописи/Публикације	5	400.000,00
	Књижевне манифестације	1	50.000,00
	Позоришне манифестације	2	350.000,00
	Остале културне манифестације	10	1.370.000,00
	Кинематографија/ ТВ програми из културе	1	200.000,00
2012.	Издавачка делатост	5	1.200.000,00
	Часописи/Публикације	5	353.000,00
	Књижевне манифестације	1	40.000,00
	Позоришне манифестације	2	320.000,00
	Остале културне манифестације	9	1.060.000,00

502. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање 15 књига¹⁰²; издавање 5 часописа¹⁰³; Смотра словачких аматерских позоришта (Словачко позориште „Бачки Петровац“), Јубилеј Љубосава Мајера (Позориште „Владимир Хурбан Владимиров“, Пивнице), Фестивал драмских инсценација домаћих аутора „Дида“ (Аматерско позориште „Јанко Чеман“, Пивнице); Фестивал словачке музике и фолклора „Танцуј, танцуј“, Дечији фолклорни фестивал „Златна брана“ (КИЦ Кисач); Падински дани културе (Дом културе „Михаил Бабинка“, Падина); Документарни филм „ДНК уметника“ (Bel Art Kontakt, Нови Сад) итд.

Украјински језик

503. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са украјинским језиком.

¹⁰² *Контуре словачке војвођанске књижевности и културе и Хрестоматија словачке војвођанске литературе за децу*, аутор Јармила Ходоличова; *Четири драме*, аутор Јан Хрубик; *Приповетке*, аутор Јан Лабат; *Ма дај насмеши се*, аутор Мартин Пребудила; *Целебес, Целебес*, аутор Мирослав Дудок; *Поезија са више руку* аутор Вићезослав Хроњец; *Коменски*, аутор Јан Квачала; *Пустоловине витеза*, аутор Зузана Хуртајова; *Трагедија Татре*, аутор Јозеф Подградски (Словачки издавачки центар за издаваштво, Бачки Петровац); *Хрестоматија словачке војвођанске поезије*, аутор Вићезослав Хроњец; *Ликовно дело Мире Бртке*, аутор Владимир Валентик; *Важне су то ствари*, аутор Марија Котваш Јанош; *Прозно и песничко дело Ј. Тушиака*, аутор Јожеш Валихора; *Читанка словачких војвођанских наречја*, аутор Данијел Дудок (Фонд „Словачка штампана реч“, Нови Сад).

¹⁰³ *Нови живот*, часопис за литературу и културу, *Ровина*, породични магазин и *Zornička*, часопис за децу (Словачки издавачки центар, Бачки Петровац); Часопис *Obzori* и *Vzlet*, омладински часопис (НИУ „Хлас људу“).

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	-	-	-
2011.	Културне манифестације	1	100.000,00
2012.	Културне манифестације	1	100.000,00

504. Средства су додељена за суфинансирање пројекта Фестивал украјинске културе „Калина“ (Национални савет украјинске националне мањине).

505. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са украјинским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Културне манифестације	1	300.000,00
2011.	Издавачка делатост	1	100.000,00
	Часописи/Публикације	1	60.000,00
	Културне манифестације	3	270.000,00
2012.	Часописи/Публикације	1	75.000,00
	Културне манифестације	3	510.000,00

506. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање књиге *Историја Украјинаца на просторима бивше Југославије*, аутор Олег Румјанцев (Друштво за украјински језик, књижевност и културу „Просвита“, Нови Сад); *Слово – Реч*, часописа за културу, књижевност и уметност (НИУ „Ридне слово“, Кула); Манифестација „Дани Тараса Шевченка“ (КУД „Иван Сењуг“, Кула); Фестивал украјинске културе „Калина“ (Национални савет украјинске националне мањине) итд.

Хрватски језик

507. Из републичког буџета подржани су пројекти из следећих области културе у вези са хрватским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	1	80.000,00
	Часописи/Публикације	1	100.000,00
	Књижевне манифестације	2	90.000,00
	Остале културне манифестације	4	300.000,00
2011.	Часописи/Публикације	1	100.000,00
	Културне манифестације	3	300.000,00
2012.	Издавачка делатост	1	55.000,00

Часописи/Публикације	1	50.000,00
Књижевне манифестације	1	100.000,00
Остале културне манифестације	2	195.000,00

508. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање изабраних дела Балинта Вујкова, *Буњевачке народне приповјетке, књига 2*; часопис *Класје наших равни* (НИУ „Хрватска ријеч“, Суботица); Дани Балинта Вујкова - дани хрватске књиге и ријечи (Хрватска читаоница Суботица), Сусрети с књижевницима из Хрватске (Градска библиотека Суботица); Фестивал дечијег фолклора „Деца су украс света“ (Хрватско културно просвјетно друштво „Матија Губец“, Таванкут), Дужијанца (Хрватски културни центар „Буњевачко коло“, Суботица итд.

509. Из буџета АП Војводине суфинансира се делатност Завода за културу војвођанских Хрвата – *Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata*, Суботица. Преглед укупно исплаћених средстава за делатност тог завода садржи доња табела.

2010. година	2011. година	2012. година
9.270.000,00	9.000.000,00	9.200.000,00

510. Подршка извођењу представа аматерске позоришне секције УГ „Пријатељи Бача“, Бач из средстава покрајинског буџета износила је 200.000,00 динара.

511. Из буџета АП Војводине подржани су пројекти из следећих области културе у вези са хрватским језиком.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2010.	Издавачка делатост	4	845.000,00
	Часописи/Публикације	3	240.000,00
	Позоришне представе	1	50.000,00
	Културне манифестације	4	1.391.000,00
2011.	Издавачка делатост	4	845.000,00
	Часописи/Публикације	3	220.000,00
	Позоришне представе	1	150.000,00
	Културне манифестације	4	2.500.000,00
	Кинематографија/ ТВ програми из културе	1	100.000,00
2012.	Издавачка делатост	5	670.000,00
	Часописи/Публикације	3	190.000,00
	Књижевне манифестације	1	30.000,00
	Остале културне манифестације	2	880.000,00

512. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање 13 књига¹⁰⁴; 3 часописа¹⁰⁵; Шокачки сватови – драмско фолклорни комад обичаја (Хрватско КПД „Мостонга“, Бач; Шокачко вече (Хрватско културно певачко удружење „Зора“, Вајска), Смотра дечијих певача и зборова (Хрватска гласбена удруга „Фестивал буњевачки писама“, Суботица), жетвене свечаности „Дужијанца“ (Хрватски културни центар „Буњевачко коло“, Суботица), припрема и извођење опере „Дужијанца“ (град Суботица), Документарни филм „Вријеме откупа“ (Хрватско академско друштво, Суботица) итд.

4.5.2. Подстицање доступности дела сачињених на мањинским језицима

513. Република Србија посвећује велику важност заштити језичког идентитета говорника мањинских језика, између осталог, и кроз давање подршке писаној речи, публикавању, превођењу и дистрибуирању дела аутора који стварају на мањинским језицима. Одељак 4.5.1.5. Другог извештаја о примени Повеље садржи детаљан приказ издавачких кућа које публикују дела настала на мањинским језицима. Државни и покрајински органи настоје да суфинансирањем пројеката путем расписивања годишњих конкурса подстакну издавачку делатност на мањинским језицима. Поред конкурса за стваралаштво националних мањина (које обухвата и часописе у области културе и уметности који обрађују проблематику савремене књижевности и уметности), Министарство културе и информисања расписује, и следеће конкурсе: за превођење репрезентативних дела српске књижевности у иностранству, у области књижевних манифестација и награда и за откуп књига за библиотеке. Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање расписује конкурс за суфинансирање издавачке делатности у АП Војводини који се односи на: објављивање првих издања књига од значаја за културу и уметност у АП Војводини (поред издања књига произведених на мањинским језицима, финансијска средства се обезбеђују и за преводе књига са мањинских језика на српски језик и на светске језике и са неког од мањинских језика на други мањински језик) и објављивање часописа који су од посебног значаја за развој културе и уметности у АП Војводини (часописа за културу, књижевност и уметност, часописа за омладину и часописа за децу који излазе у штампаној и електронској форми на српском језику и/или језицима националних мањина), као и конкурс за набавку књига за библиотеке. Одељак

---

¹⁰⁴ *Хуњава комедија*, аутор Илија Округић Сријемац; *Изабране драме*, књига 3, аутор Матија Пољаковић; *Драме*, аутор Стјепан Бартош; *Повјест насеља Бачке у средњем вијеку*, аутор Жомбор Сабо; *Хрестоматија*, аутор Јасна Мелвингер; *Изабране драме*, књига 3, аутор Љубица Коларић Думић; *Кућа која пливи*, аутор Стјепан Бартош; *Шокица приповида*, аутор Силађи Ружа; *Суботица која нестаје*, аутор Викторија Алацић; *Народне песме из дела Илије Округића Сремца*, аутор Јасна Мелвингер; *Изабране песме*, аутор Јаков Копиловић; *Означена тишина*, аутор Матија Молцер; *Есеји*, аутор Лазар Францишковић (све у издању НИУ „Хрватска ријеч“, Суботица).

¹⁰⁵ *Класје наших равни*, Часопис за децу *Хрцко*, Часопис за омладину *Кужии?!* (све у издању НИУ „Хрватска ријеч“, Суботица).

4.5.1. Трећег извештаја о примени Повеље садржи информације државних и покрајинских органа о суфинансирању пројеката из области издавачке делатности за дела сачињена на мањинским језицима.

514. Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање, у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за образовање, управу и националне заједнице наставио је промовисање издавачке делатности на мањинским језицима, као и издавачке делатности установа културе чији је оснивач АП Војводина. На најзначајнијим манифестацијама књига у Србији – Салону књига у Новом Саду и на Међународном сајму књига у Београду, организује се Штанд издавачке делатности на језицима националних мањина на коме се излажу књиге на свим језицима и говорима националних мањина Војводине које имају издаваштво на свом језику: мађарском, словачком, румунском, русинском, хрватском, украјинском, македонском, ромском, чешком, немачком, бугарском језику и буњевачком говору. На овом Штанду, јединственом у региону по начину на који се представља издавачка делатност настала на мањинским језицима, осим пројеката издавача на мањинским језицима¹⁰⁶, у периоду 2010-2012. година излагана су и двојезична издања, као што су на пример: *Széchenyi Szerbiában 1830 – Сечењи у Србији 1830. године* (на мађарском и српском), *Песме* Ади Ендреа, збирка песама Миклоша Раднотиа *Стрмом стазом* и књига песама Петера Шинковича *A mutatónyú díjtalan/Продукција је бесплатна* (на мађарском и српском језику), *Антологија румунске кратке прозе 20. века* (приређивач, антологичар и преводилац на српски језик Нику Чобану), *Песме* Михаја Еминескуа и *Румуни у Банату* др Мирче Марана (на румунском и српском), *Baronoske paraniče/Баронове приче* Перице Јовановића и *Čhavorrendi díljarnni/Дечија песмарица*, Рајка Ранка Јовановића (на ромском и српском језику) и др.

515. За салон књига у Новом Саду организује се Изложба преведене књиге: сваке године представља се други језик. Тако је 2010. године приређена *Изложба преведене књиге са русинског и на русински језик*, 2011. године – *Изложба преведених дела са мађарског и на мађарски језик*, а 2012. године – *Изложба преведене књиге на румунски језик и са румунског језика*.

---

¹⁰⁶ Од значајнијих пројеката издавача који су представљени на Штанду су: *Антологија младих мађарских писаца из Војводине* и роман Ота Толнаиа *Морска шкољка* (на мађарском језику), *Хрестоматија словачке војвођанске поезије 19. и 20. века*, приређивач и антологичар Вићезослав Хроњец (на словачком језику), *Русинска усмена књижевност* др Стевана Константиновића, *Дерегља з мрийох/Сплав од чежњи*, роман Јулијана Тамаша, *Русини, Руснаци, Рутениенс* Мирослава Фејсе и *Сабрана дела Јулијана Тамаша* (на русинском језику), *Историја румунске књижевности у Војводини* Катинке Агаке, *Антологија румунске прозе у Војводини*, приређивач Илеана Урсу, *Старе црквене књиге у румунским црквама у Банату* коју су приредили Валериу Леу и Коста Рошу, *Образовање на румунском језику у Војводини* Родике Алмажан (на румунском језику), *Освајање слободе* Томислава Жигманова (на хрватском језику) итд.

4.5.3. Унапређење приступа мањинских језика радовима произведеним на другим језицима

516. Како је већ изложено, подршка пројектима из области културе одвија се искључиво путем конкурса. Министарство културе и информисања, поред конкурса за културне делатности националних мањина, расписује и конкурс за преводе дела домаћих аутора на стране језике. На конкурс се пријављује велики број издавача из иностранства заинтересованих за превођење дела домаћих аутора, међу којима су и издавачи из земаља матице националних мањина које живе на територији Републике Србије, чиме је омогућено говорницима мањинских језика да на свом језику имају приступ радовима произведеним на српском језику. Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање АП Војводине расписује конкурс за суфинансирање издавачке делатности који обухвата, између осталог, и преводе значајних дела са српског језика и са страних језика на мањинске језике.

517. Примере доделе републичких буџетских средства за преводе дела домаћих аутора на мањинске језике садржи доња табела.

-у EUR-

2010. година		
Подносилац пројекта	Пројекат	Одобрена средства
Савез бугарских писаца, Издавачка кућа „Бугарски писац“, Софија, Бугарска	Звонко Карановић, <i>Четири зида и град</i> , превод романа на бугарски језик	1.000
Fakel Express Ltd, Софија, Бугарска	Данило Киш, <i>Пешичаник</i> , превод романа на бугарски језик	1.500
Ciela Soft and Publishing, Софија, Бугарска	Срђан Ваљаревић, <i>Комо</i> , превод романа на бугарски језик	1.500
Ciela Soft and Publishing, Софија, Бугарска	Давид Албахари, <i>Пијавице</i> , превод романа на бугарски језик	2.000
Издавачка кућа „Словарт“, Братислава, Словачка	Драган Великић, <i>Руски прозор</i> , превод романа на словачки језик	2.000
Књижевна агенција „Пирамида“, Лавов, Украјина	Звонко Карановић, <i>Психоделично крзно</i> , превод збирке песама на украјински језик	1.000
2011. година		
Издавачка кућа „Колибри“, Софија, Бугарска	Милорад Павић, <i>Изабране приче</i> , превод на бугарски језик	1.500
Издавачка кућа „Циела“, Софија, Бугарска	Иво Андрић, <i>Приче о особењацима и малим људима</i> , превод избора прича на бугарски језик	1.000
Издавачка кућа „Циела“, Софија, Бугарска	Михајло Пантић, <i>Мала кутија</i> , Превод антологије прича на бугарски језик	1.200
Издавачка кућа „Циела“, Софија, Бугарска	Вида Огњеновић, <i>Прељубници</i> . превод романа на бугарски језик	1.000
Издавачка кућа „Стигмати“, Софија, Бугарска	Вида Огњеновић, <i>Милева Ајнштајн</i> , превод драме на бугарски језик	1.000
Издавачка кућа „Панорама“, Софија, Бугарска	Иво Андрић, <i>Омер-паша Латас</i> , превод романа на бугарски језик	1.000

Издавачка кућа „Панорама“, Софија, Бугарска	Иво Андрић, <i>Травничка хроника</i> , превод романа на бугарски језик	1.500
Издавачка кућа Универзитета „Пајсије Хиландарски“, Пловдив, Бугарска	Зоран Ћирић, <i>Телесна стража</i> , превод збирке прича на бугарски језик	1.000
Издавачка кућа „ЕСЕМ Медија Украјина“, Кијев, Украјина	Вида Огњеновић, <i>Прељубници</i> , превод романа на украјински језик	1.000
Издавачка кућа „ЕСЕМ Медија Украјина“, Кијев, Украјина	Михајло Пантић, <i>Ако је то љубав</i> , превод збирке прича на украјински језик	1.000
2012. година		
Издавачка кућа „Кронос“, Софија, Бугарска	<i>Српски хумор</i> , превод антологије прича на бугарски језик	1.000
Издавачка кућа „Агата-А“, Софија, Бугарска	Гордана Ћирић, <i>Кућа у Пуерту</i> , превод романа на бугарски језик	2.300
Издавачка кућа „Агата-А“, Софија, Бугарска	Драган Великић, <i>О писцима и градовима</i> , превод збирке есеја на бугарски језик	1.000
Издавачка кућа „Пајсије Хиландарски“, Универзитет у Пловдиву, Бугарска	Никола Вујчић, <i>Докле поглед допире и нове песме</i> , превод збирке песама на бугарски језик	850
Издавачка кућа „Циела“, Софија, Бугарска	Угљеша Шајтинац, <i>Сасвим скромни дарови</i> , превод романа на бугарски језик	1.400
Издавачка кућа „Циела“, Софија, Бугарска	Гојко Божовић (приређивач), <i>Свет око нас</i> , превод збирке путописа на бугарски језик	1.000
Издавачка кућа Веселе Љуцканове, Софија, Бугарска	Мома Капор, <i>Уна</i> , превод романа на бугарски језик	1.000
Издавачка кућа Наркút Kiadó Kft, Будимпешта, Мађарска	Драган Великић, <i>Астраган</i> , превод романа на мађарски језик	1.500
Издавачка кућа Lavik 92 TÍMP Kiadó Kft, Уло, Мађарска	Светислав Басар, <i>Мајн кампф</i> , превод романа на мађарски језик	1.500
Издавачка кућа Lavik 92 TÍMP Kiadó Kft, Уло, Мађарска	Александар Гаталица, <i>Еурипидова смрт</i> , превод романа мађарски језик	1.000
Издавачка кућа Lavik 92 TÍMP Kiadó Kft, Уло, Мађарска	Урош Петровић, <i>Пети лептир</i> , превод романа за младе на мађарски језик	800
Издавачка кућа „Литопис“, Лавов, Украјина	Срђан Срдић, <i>Еспирандо</i> , превод збирке прича на украјински језик	1.000
Издавачка кућа „Книги – XXI“, Сторожињец, Черњивецка област, Украјина	Владимир Кецмановић, <i>Феликс</i> , превод романа на украјински језик	1.200
Издавачка кућа „Темпора“, Кијев, Украјина	Милета Продановића, <i>Ултрамарин</i> , превод романа на украјински језик	1.000

4.5.4. Охрабривање и омогућавање културних активности на територијама различитим од оних у којима су мањински језици у традиционалној употреби

518. Поред суфинансирања пројеката из свих области културно-уметничког изражавања припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима, у Републици Србији се промовишу и њихове културне активности на територијама различитим од оних у којима су мањински језици у

традиционалној употреби. Путем конкурсних процедура надлежних државних и покрајинских органа, буџетска средства се могу користити и за припреме и учешће на бројним културним манифестацијама, као што су: фестивали, сусрети, гостовања, презентације изворног народног и аматерског стваралаштва и сл. Корисници ових средстава су установе, уметничка и друга удружења, организације, као и појединци чији пројекти, поред обезбеђења услова за остваривање и заштиту културног идентитета националних мањина и језика као једног од основних обележја њиховог идентитета, доприносе, између осталог, и стварању услова за доступност културних вредности грађанима и омогућавању њиховог масовног коришћења. Као што је наведено у претходним ставовима Трећег извештаја о примени Повеље, велики број мултикултуралних пројеката, који се односе и на оне који омогућавају културне активности на територијама различитих од територија на којима су мањински језици у традиционалној употреби, суфинансиран је из буџетских средстава Републике Србије и АП Војводине.

4.6.

Члан 14. ПРЕКОГРАНИЧНА РАЗМЕНА Изабрани ставови и подставови

Државе чланице преузимају обавезу:

- а) да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања;*
- б) у корист регионалних или мањинских језика, да олакшају или унапреде сарадњу између две стране границе, а посебно између регионалних или локалних власти на чијим територијама се исти језик користи у идентичној или сличној форми.*

4.6.1. Примена двостраних и вишестраних аранжмана

519. Република Србија је уговорница билатералних спразума са неколико држава у којима се користи исти језик у идентичној или сличној форми, а чијом применом се унапређују контакти између корисника истог језика на пољу културе, образовања, информисања и оспособљавања. Такође је уговорница неколико билатералних споразума о заштити националних мањина који садрже и одредбе од значаја за сарадњу у области друштвеног живота у којима се употребљава мањински језик.

520. У вези са међународном сарадњом са државама у којима се користи исти језик, а који потпадају под Део III Повеље, истиче се да је у периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, закључен Споразум између Владе Републике Србије и Савета министара Босне и Херцеговине у области образовања, културе и спорта (2010). У члану 3. тог споразума утврђено је да ће стране уговорнице подстицати узајамно изучавање језика и књижевности и у том циљу размотрити могућности размене сарадника, наставника и стручњака за језик и књижевност, размену материјала и информација, као и организовање одговарајућих курсева и семинара.

521. Поред закључених споразума о културној и образовној сарадњи са државама у којима се користи исти језик наведених у Другом извештају о примени Повеље, Република Србија је сукцесор таквих споразума закључених и са Републиком Албанијом (1988) и Републиком Бугарском (1956). На основу споразума о културној сарадњи између ФНРЈ и НР Бугарске у току је усаглашавање Програма између две владе о сарадњи у областима образовања, културе и спорта за период 2014-2016. година.

522. Република Србија је уговорница билатералних споразума о заштити националних мањина са Мађарском, Македонијом, Румунијом и Хрватском којима се обезбеђује очување промоција и развој, између осталог језичког идентитета припадника националних мањина у државама потписницама. На основу тих споразума формирана су посебна међудржавна мешовита тела која сагледавају испуњавање обавеза проистеклих из поменутих споразума, кроз реализацију препорука усвојених на претходним седницама и давање нових препорука владама уговорних страна у вези са спровођењем споразума. У периоду на који се односи Трећи извештај о примени Повеље, међувладина мешовита тела са Мађарском, Румунијом и Хрватском наставила су са радом (2011) и утврдила су нове препоруке владама уговорних страна које су се, између осталог, односиле и на она подручја која се тичу имплементације појединих обавеза проистеклих из Повеље.

4.6.2. Олакшавање и унапређење сарадње регионалних и локалних власти

523. АП Војводина је наставила са праксом подстицања програма којима се унапређује међурегионална културна сарадња која доприноси повезивању мањинских заједница са земљама које користе исти или сличан језик. Из буџета АП Војводине суфинансирани су пројекти установа културе и невладиног сектора који су се односили на учешће говорника мањинских језика на разноврсним културним манифестацијама, као и на подстицање сарадње кроз публикације, изложбе, мултимедијалне записе, визуелне и друге програме. У оквиру програма своје редовне делатности, посебно успешну регионалну сарадњу са земљама у окружењу са којима имају заједнички језик, остварују Издавачка установа „Форум“ и заводи за културу војвођанских Мађара, Словака, Румуна, Русина и Хрвата. Ова сарадња обухвата учешће на сајмовима књига, размену уметника и стручњака, организовање стручних скупова и уметничких радионица за младе, заједничке пројекте у области издавачке делатности, истраживања у области културе и слично.

524. Локалне самоуправе у Републици Србији успоставиле су сарадњу са градовима суседних држава у којима се користи исти или сличан језик. Информације о таквој сарадњи, добијене од јединица локалне самоуправе које су прихватиле да учествују у изради Трећег извештаја о примени Повеље, могу да послуже као примери за сарадњу локалних власти у пограничним областима. Општина Бачка Паланка потписала је уговоре са Вуковаром и општином Трпиња (Република Хрватска) о сарадњи у области културе, образовања, спорта, младих, очувања културног наслеђа, заштите животне средине, науке, истраживања и туризма. Поред контаката приликом различитих манифестација, општина Димитровград остварује редовне контакте са општинама из Републике Бугарске у оквиру заједничке израде и имплементације пројеката, између осталих, и у области културе и унапређењу језичких капацитета који се финансирају средствима Европске уније (ИПА). Партнери у овим пројектима биле су општине Трн, Етрополе, Драгоман, Сливница, Годеч, Констинброд, Ковачевци и Самаков из Бугарске. Од 1967. године, општина Кањижа

одржава братске односе са градовима из суседних земаља у којима се користи мађарски језик, а сарадња се одвија у области културе, спорта и образовања. Сарадња се одвија са следећим општинама у Мађарској: Кишкунхалаш (Kiskunhalas), Реске (Röszke), Ференцварош (Ferencváros), Будаерш (Budaörs), Нађканижа (Nagykanizsa), Фелшежолца (Felsözsolca) и са градовима Тата (Tata) и Шепшисентђерђ (Sepsiszentgyörgy) у Румунији. Општина Кикинда успоставила је културну, образовну и спортску сарадњу са следећим локалним самоуправама суседних земаља чији се језици штите Повељом: Решица и Жомбољ (Румунија), Бихаћ и Приједор (БиХ), Кишкунфелеђхаза (Мађарска), Силистра (Бугарска) и Жилина (Словачка Република). Општина Кладово донела је Одлуке о успостављању сарадње на реализацији пројеката, између осталог, и у области очувања националних култура, историјских традиција као и у области спорта са општинама Изворул Бирзии и Јешелница из Румуније. Општина Нова Црња има развијену прекограничну сарадњу са општинама Жомбољ, Темишвар и Кеча (Румунија) и Нађсенаш и Бакоњчерња (Мађарска) у области културе, спорта и туризма. Општина Пландиште учествује у реализацији неколико прекограничних пројеката са суседним државама, а у жељи да унапреди и учврсти већ постојећу сарадњу, потписала је са општинама Дета и Ђулвез из Румуније Протокол о привредној, друштвеној, културној и спортској сарадњи. Општина Пријепоље има развијену сарадњу са општинама суседних држава Црне Горе и Босне и Херцеговине. Град Сомбор има братску дугогодишњу сарадњу са локалним самоуправама државе Мађарске, са градовима Баје и Кишпеште. Полувековна сарадња одвија се на пољу сарадње у образовању, култури, спорту, као и заједничким наступима у аплицирању за међудржавне и регионалне пројекте из средстава ИПА фондова. Град Суботица остварује вишегодишњу сарадњу са партнерским градовима у Хрватској и Мађарској у свакодневној усменој и писменој комуникацији. Са партнерским градовима у Хрватској (Осијек, Загреб и Крижевци) остварује успешну сарадњу, између осталог и у области културе (манифестације од културног значаја), а са Мађарском се сарадња остварује кроз прекограничне пројекте и семинаре са Сегедином и Морахоломом, као и са Будимпештом, Печујом и Кишкунхалашом.

5. ПРИЛОЗИ¹⁰⁷

5.1. Прилог Националног савета албанске националне мањине

Osnivanje Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine

Nacionalni savet albanske nacionalne manjine osnovan je 3. juna 2010. godine u vrlo teškoj situaciji zahvaljujući pomoći stranih ambasada, OEBS-a i drugih relevantnih institucija međunarodne zajednice.

Nacionalni savet broji 29 članova, izvšni organ saveta ima 9 članova, deluje 6 komisija po 15 članova i druge podkomisije, a takođe ima 7 zaposlenih.

Obrazovanje

Svakako najveći izazov tokom rada Saveta je obezbeđivanje knjiga na albanskom jeziku za učenike predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola. Do sada je obezbeđeno oko 88 školskih udžbenika za osnovne škole i do kraja godine, kako je planirano, treba da obezbedimo sve školske udžbenike za osnovne škole i predškolske ustanove. Ali, izazov za sve nas koji smo uključeni u ovaj rad je obezbeđivanje školskih udžbenika za nastavu u srednjim školama, za koje je potrebno obezbediti veoma veliki broj, oko 290 udžbenika za sve smerove.

Nedovoljna je obuhvaćenost, zakonom predviđenih 30% gradiva, u nastavnim planovima i programima koji se odnose na kulturu, identitet i istoriju albančke zajednice za predmete: Istorija, Geografija, Likovna kultura, Muzička kultura i ostalo.

Koherentna državna strategija za usavršavanje nastavnika na manjinskim jezicima ne postoji, a brigu za usavršavanje nastavnog kadra generalno preuzima nacionalni savet. Praksa angažovanja školskih nadzornika za nastavu na manjinskim jezicima i dalje ne postoji.

Pripadnici albanske nacionalne manjine, u nedostatku školovanja na svom maternjem jeziku, u Srbiji, primorani su da studiraju na univerzitetima Albanije i Kosova. Diplomirani na pomenutim univerzitetima, nisu u mogućnosti da zasnivaju radni odnos u određenim strukama zbog predugog perioda nostrifikacije diploma pred relevantnim institucijama u Srbiji, što predstavlja poteškoću, naročito, u obrazovno-vaspitnim ustanovama, u realizaciji školskog plana i programa sa adekvatnim kvalifikovanim kadrovima.

---

¹⁰⁷ Прилози националних савета националних мањина достављени су у периоду август-децембар 2013. године.

Ignorisanje Nacionalnog saveta koji pokriva oblasti predviđene Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, uglavnom u obrazovanju, predstavlja ozbiljnu prepreku u ostvarivanju nedležnosti predviđenih pomenutim zakonom i dr.¹⁰⁸

Do trenutka podnošenja ovog izveštaja matične knjige za učenike, dnevnici, svedočanstva i dr. u školama gde se nastava vrši na albanskom jeziku su samo na srpskom jeziku ispisani ćiriličnim pismom.

Smatramo da je važno napomenuti da u „Muzičkoj školi“ u Bujanovcu, nastava se odvija samo na srpskom jeziku, dok smo mi kao Savet tokom februara meseca 2013. godine zatražili od opštine Bujanovac da inicira postupak za izmenu i dopunu statuta ove škole, kako bi se omogućila nastava i na albanskom jeziku učenika, pripadnika albanske nacionalne manjine, kao i za kulturne opštinske ustanove i biblioteke grada - opštine Bujanovac, Preševo i Medveđa¹⁰⁹. U međuvremenu, iako su skupštine opština navedenih gradova održali nekoliko sednica, vredi napomenuti da do podnošenja ovog izveštaja ovaj predlog nije bio na dnevnom redu i na taj način sprečava se ostvarivanje zajemčenih prava za nacionalne manjine predviđenih odredbama Ustava i zakonima Republike Srbije.

U Republici Srbiji postoji 14 osnovnih škola sa nastavom na albanskom jeziku, od kojih je šest u Preševu, šest u Bujanovcu i dve u Medveđi. Srednjih škola sa nastavom na albanskom jeziku ima četiri, od kojih su dve u Preševu, jedna u Bujanovcu i jedna u Medveđi. Ukupno, broj učenika u osnovnim i srednjim školama je oko 10.000.

Vredi napomenuti da je Nacionalni savet u saradnji sa Ministarstvom prosvete Republike Srbije, OEBS-om, Koordinacionom telom Vlade Republike Srbije za opštine Bujanovac, Preševo i Medveđa i sa Univerzitetom u Novom Sadu, doprineo otvaranju odeljenja Ekonomskog fakulteta iz Subotice u Bujanovcu i na ovaj način ostvario prvi korak u smislu ostvarivanja prava na obrazovanje i nastavu na svom jeziku u visokoškolskim ustanovama. Iskazana je potreba i za otvaranjem drugih smerova.

Kultura

Posle konstituisanja Nacionalnog saveta, preuzeli smo staranje o nacionalnom, etničkom, kulturnom, verskom i jezičkom identitetu albanske nacionalne manjine, uz unapređivanje uslova

---

¹⁰⁸ Presude Upravnog Suda, broj II-2 V.779/13 datum 23.05.2013g.; i Rešenje Ministarstva prosvete, nauke i teh. razvoja, broj 119-01-00008/2013-03/23/3 dt. 22.04.2013g., 119-01-00008/2013-03/15/2 dt. 22.04.2013g. i dr, kao i inspekcijiski nadzor Republičkog prosvetnog inspektora, broj 614-02-00988/2012-12 dt. 08.02.2013g., 424-614-00024/2013-07 dt. 11.03.2013g.

¹⁰⁹ Dopis skupštine opštine Preševo, broj 125/2013; Bujanovac, broj 126/2013 i Medveđa, broj 124/2013 dt. 11.04.2013. godine.

za očuvanje identiteta.

Ulagali smo velike napore u ovoj oblasti, ali nažalost zbog ograničenih sredstava koje imamo na raspolaganju i, s druge strane, zbog nedostatka saradnje opština i drugih relevantnih državnih institucije sa Nacionalnim savetom do sada nismo postigli ciljeve u institucionalnom smislu predviđene strategijom za ostvarivanje kulturne autonomije.

Kao što je pomenuto opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa imaju gradske biblioteke, ali fond knjiga na albanskom jeziku je veoma mali. Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije do sada nije obezbedilo knjige na albanskom jeziku za navedene biblioteke, a postoje i granične barijere za uvoz knjiga iz drugih zemalja, kao i nedostatak izdavačkih kuća za izdavanje knjiga na albanskom jeziku.

- U toku je postupak za otvaranje “Etnografskog muzeja” albanske zajednice u Republici Srbiji;
- Iskazana je potreba za stvaranje poluprofesionalnih pozorišta u kulturnim ustanovama opština Bujanovac i Preševo;
- Kulturne ustanove osnovane od strane lokalne samouprave nedovoljno saraduju sa Nacionalnim savetom, iako su odlukom Nacionalnog saveta utvrđene kao ustanove od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti nacionalnog kulturnog identiteta albanske nacionalne zajednice;¹¹⁰
- Zbog nepostojanja bilateralnih sporazuma između Republike Srbije i Albanije, Nacionalni savet albanske nacionalne manjine nije u mogućnosti da ostvaruje saradnju sa kulturnim organizacijama iz matične države.

Obaveštavanje

U smislu člana 11. Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, Nacionalni savet u sferi obaveštavanja smatra da je na lokalnom nivou stanje dobro, imajući u vidu da funkcionišu lokalne informativne kuće: Radiotelevizija Preševo i RTV Bujanovac, kao i Radio Preševo i Radio Bujanovac. Takođe, u Preševu funkcionišu i privatna TV Aldi koja emituje program samo na albanskom jeziku kao i RTV Spektri u Bujanovcu koja, takođe, emituje program samo na albanskom jeziku.

Jedini list na albanskom jeziku je nedeljnik “Nacionali”, čije je izlaženje dovedeno u pitanje zbog nedostatka sredstava. Na početku izdavanja, ovaj list bio je podržan putem projekta Ministarstva kulture Republike Srbije, ali posle završetka projekta, finansiranje se odvijalo jedino sopstvenim sredstvima Nacionalnog saveta.

---

¹¹⁰ Odluka o utvrđivanju javnih ustanova od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti nacionalnog kulturnog identiteta albanske zajednice, objavljena u “Službenom glasniku RS” broj 118/2012 od 15.12.2012. godine.

Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije nije obezbedilo pravnu sigurnost u primeni Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima i primeni mera zaštite i ostvarivanja prava na informisanje pripadnika albanske nacionalne manjine, jer u periodu od 2009. do 2011. godine, svake godine je menjalo način sufinansiranja izdavanja novina na jeziku albanske nacionalne manjine. Potpunim obustavljanjem sufinansiranja i „očuvanja makar jedne novine na albanskom jeziku” u 2012. godini, narušeno je ustavno i zakonom utvrđeno načelo koje garantuje jednak položaj i pravnu zaštitu pripadnicima albanske nacionalne manjine.¹¹¹

Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina („Službeni list SRJ“, broj 11/2) i to odredbama člana 17. stav 2. Predviđeno je da će država u programima radija i televizije javnog servisa obezbediti informativne, kulturne i obrazovne sadržaje na jeziku albanske nacionalne manjine. Zakonom o radiodifuziji („Službeni glasnik RS“, br 42/02, 97/04, 76/05, 79/05, 62/06, 85/86 i 86/06) propisano je, između ostalog, da programima koji se proizvode i emituju u okviru javnog radiodifuznog servisa mora da se obezbedi raznovrsnost i izbalansiranost sadržaja kojima se podržavaju demokratske vrednosti savremenog društva, a naročito poštovanje ljudskih prava i kulturnog, nacionalnog, etničkog i političkog pluralizma ideja i mišljenja. Radiodifuzna ustanova Radio Televizije Srbije, u okviru svoje nadležnosti obavezuje se da proizvede i emituje program o kulturi, jeziku, običajima, istoriji i ostalim karakteristikama albanske nacionalne manjine koja živi u Srbiji, kako bi pripadnici i pripadnice nacionalne manjine ostvarili svoje pravo na informisanje i obaveštavanje na maternjem jeziku.¹¹²

Službena upotreba jezika i pisama

Do trenutka podnošenja ovog izveštaja republički organi nisu započeli prevođenje i objavljivanje najznačajnijih zakona na albanski jezik. Nadležni republički organi u duhu Povelje, trebalo bi da razmotre objavljivanje „Službenog glasnika Republike Srbije“ na albanskom jeziku, pre svega onih primeraka koji sadrže značajniju zakonodavnu materiju za ovu manjinu. Iako postoje pojedinačni slučajevi prevođenja teksta pojedinih zakona, (na primer, tadašnje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava prevelo je Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina na albanski jezik). Možemo zaključiti da upravo na republičkom nivou, gde se donose najznačajnija akta, nedostaje njihovo redovno objavljivanje na albanskom jeziku od strane nadležnih republičkih organa, a bez zvaničnih prevoda zakona teško je zamisliti službenu upotrebu albanskog jezika u organima uprave i sudovima.

Na osnovu člana 3. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina Ministarstvo nadležno za poslove ljudskih i manjinskih prava (trenutno Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave) vodi registar nacionalnih saveta. Upis u registar vrši se na osnovu zahteva za upis, koji predsednik nacionalnog saveta podnosi u roku od 30 dana od konstituisanja saveta. Upisom

¹¹¹ Preporuka Zaštitnika građana RS broj 16-2568/11 od datum 18.06.2012. godine

¹¹² Preporuka Poverenika za zaštitu ravnopravnosti RS, br. 306/2001 datum 1.12.2011. godine

u registar nacionalni savet stiče svojstvo pravnog lica. Kako je navedeno odredbama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i Pravilnika o sadržini i načinu vođenja registra nacionalnih saveta nacionalnih manjina¹¹³ nije propisano da se naziv nacionalnog saveta upisuje u Registar i na jeziku i pismu nacionalne manjine. Nacionalni savet smatra da gore navedene odredbe nisu u skladu sa duhom Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima i vreme pokazuje da relevantne institucije države treba da vrše dopune i izmena ovih akata, kako bi se upisivanje u Registar nacionalnih saveta nacionalnih manjina omogućilo i na jeziku nacionalne manjine koju predstavljaju.

Nacionalni savet albanske nacionalne manjine donošenjem Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina¹¹⁴, je preuzeo na sebe značajne kompetencije u oblasti službene upotrebe albanskog jezika i pisma. U skladu sa ovim zakonom, nacionalni savet utvrđuje tradicionalne nazive jedinica lokalne samouprave, naseljenih mesta i drugih geografskih naziva na jeziku albanske nacionalne manjine, a nazivi koje je utvrdio nacionalni savet postaju nazivi u službenoj upotrebi pored naziva na srpskom jeziku.¹¹⁵

Na području opština Bujanovac, Medveđa i Preševo većinsko je albansko stanovništvo, pa su statutima¹¹⁶ ovih opština u ravnopravnoj upotrebi pored srpskog jezika i ćiriličkog pisma i albanski jezik i pismo. Međutim, navedene opštinske uprave ne komuniciraju pismeno na maternjem jeziku sa građanima albanske nacionalnosti, odnosno administrativni akti koji im se dostavljaju nisu i na njihovom maternjem jeziku. Tako je više nego potrebno obrazovanje posebne službe u okviru opštinske uprave Preševo i Bujanovac, za prevođenje administrativnih akata koji se dostavljaju strankama albanske pripadnosti. Smatramo da bi na ovaj način navedena služba omogućila sprovođenje Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisma¹¹⁷ kao i ostvarivanje drugih zajamčenih prava.¹¹⁸

Imajući u vidu da se porodilište za stanovnike opština Preševo i Bujanovac nalazi u bolničkom centru Vranje, a za opštinu Medveđa u bolničkom centru Leskovac, za majke albanske nacionalne pripadnosti sa prebivalištem u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa koje su se porodile u bolničkim centrima Vranje i Leskovac, upis rođene dece u matične knjige rođenih prijavljuje zdravstvena ustanova na propisanom obrascu u matičnoj službi opštinske uprave grada Vranje i Leskovac. Međutim, uprkos tome što je u pravnom poretku Republike Srbije, pravo pripadnika nacionalne manjine da se upis novorođenog deteta u matične knjige vrši i na

---

¹¹³ „Sl. glasnik RS“, broj 91/2009.

¹¹⁴ „Sl. glasnik RS“, broj 72/2009.

¹¹⁵ Odluka o utvrđivanju tradicionalnih nazivi naseljenih mesta na albanskom jeziku i pismu za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa, objavljena u „Službenom glasniku RS“, broj 118/2012 od 15.12.2012. godine.

¹¹⁶ „Sl. glasnik grada Leskovac“, broj 18/2008, 38/2012.

¹¹⁷ „Službeni Glasnik RS“ br 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005-dr. Zakon i 30/2010.

¹¹⁸ **Primeri** akta samo na srpskom jeziku i pismu: Rešenje izdata od ou Bujanovac, broj 08-465-378 dt. 19.01.2012god.; Rešenje izdata od ou Bujanovac, broj 08-351-35 dt. 27.05.2013god.; Rešenje izdata od ou Preševo, broj 05.501-04/13 dt. 19.02.2013god.; Rešenje izdata od ou Preševo, broj 04.351-56/13 dt. 29.07.2013god.

jeziku i pismu nacionalne manjine, prema navodima onih koji su uputili žalbe, primećeni su nedostaci u svakodnevnom radu matičnih službi opština Vranje i Leskovac u pogledu upisivanja imena i prezimena novorođene dece u matičnu knjigu rođenih i na albanskom jeziku i pravopisu.

U matičnim službama opština Preševo, Bujanovac, Medveđa, Vranje, Leskovac i dr. opština na teritoriji Republike Srbije, redosled upisa u matične knjige ličnog imena pripadnika albanske nacionalne manjine prema albanskom jeziku i pravopisu kojoj pripadaju ne sprovodi se na istovetan način. U slučaju zahteva da se ime i prezime deteta koje je upisano u matičnu knjigu na srpskom jeziku i ćiriličkom pismu upiše na albanskom jeziku i pismu, postupa se na dva različita načina: nekada po proceduri predloga za promenu ličnog imena, a nekada kao po proceduri zahteva za ispravku upisa.

Iako je Zaštitnik građana Republike Srbije svojom preporukom broj 16-166/11 od 16.03.2011. godine preporučio Ministarstvu za državnu upravu i lokalnu samoupravu Republike Srbije, da preduzme neophodne mere iz svoje nadležnosti kako bi se u matičnim službama istovetno primenjivale zakonske odredbe, kojima je utvrđen način i redosled paralelnog upisa ličnog imena pripadnika nacionalne manjine u matične knjige, do trenutka podnošenja ovog izveštaja nastavlja se navedena loša praksa u svim opštinama.¹¹⁹

Pripadnici albanske nacionalne manjine koji su rođeni u navedenim opštinama dobijaju izvode iz matičnih knjiga rođenih, venčanih, umrlih i dr. uverenja, ispisane samo na srpskom jeziku i ćiriličkom pismu. Na primer: na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih i uverenja o državljanstvu¹²⁰, Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) kasnije tako ispisana imena i prezimena unosi i u lične karte pripadnika albanske nacionalnosti. Kao posledica toga, dolazi do niza propusta u ispisivanju imena na albanskom jeziku i pravopisu i kršenja prava u vezi ličnog identita pripadnicima albanske nacionalne manjine u Republici Srbiji.¹²¹

Pravo na lično ime je jedno od prava koje je uzdignuto na nivo ustavom zagarantovanog ljudskog prava. Ustav Srbije¹²², u članu 37. stav 3. proklamuje da su izbor i korišćenje ličnog i imena svoje dece slobodni. Za pripadnike nacionalnih manjina Ustav, u članu 79. stav 1, sadrži dodatnu garanciju prava na korišćenje svog imena i prezimena na svom jeziku.

---

¹¹⁹ Preporuka Zaštitnika građana RS broj 16-166/11 od 16.03.2011. godine; **Primeri:** Izvod iz matične knjige rođenih izdata od ou u Vranju, broj 200-1-0/2011-3-09 dt 22.08.2011; Izvod iz matične knjige rođenih izdata od ou Medveđi, broj 200-00-4/2013-31/81278 dt. 16.08.2013; Izvod iz matične knjige rođenih izdata od ou Savski Venac, tekući broj 817, dt. 15.04.2011; Izvod iz matične knjige rođenih izdata od ou Bujanovac, broj 05-200/573 dt. 04.09.2013; Uverenje o državljanstvu Republike Srbije izdata od ou Bujanovac, broj 204-1277/11 dt. 01.07.2011; Rešenje izdata od strane ou-odeljenje za opštu upravu Bujanovac, broj 201-124/11 dt. 03.10.2011; Rešenje o dopuni ličnog imena, izdata od strane ou Preševo, broj 01.201-35/13 dt. 29.04.2013god.

¹²⁰ **Primer:** Uverenje o državljanstvu izdata od strane ou Bujanovac, broj 05-204/478 dt.05.09.2013god.

¹²¹ Preporuka Zaštitnika građana RS broj 16-166/11 od 16.03.2011. godine.

¹²² "Sl. glasnik RS", br. 98/2006.

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u članu 9. propisuje da pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na slobodan izbor i korišćenje ličnog imena i imena svoje dece, kao i na upisivanje ovog ličnog imena u sve javne isprave, službene evidencije i zbirke podataka prema jeziku i pravopisu nacionalne manjine. Ali, u postupcima matičnih službi na teritoriji Republike Srbije jasno se vidi da gore navedene odredbe nažalost nisu ostvarene.

Takođe, natpisi naziva državnih institucija (policajska stanica, republički geodetski zavod-služba za katastar nepokretnosti, republički zavod za zdravstveno osiguranje, poreska uprava ministarstva finansija, ispostave-nacionalne službe za zapošljavanje i republičkog fonda za penzijsko invalidsko osiguranje) sa sedištem u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa ispisane su samo na srpskom jeziku ćirilčkim pismom.

Republički geodetski zavod, odnosno služba za katastar nepokretnosti u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa prepise lista nepokretnosti iz baze podataka katastra nepokretnosti i druge dokumente izdaju jedino na srpskom jeziku i ćirilčkom pismu. Iako Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama članom 11. stavom 1. i 2. propisuje da na teritoriji jedinice lokalne samouprave gde tradicionalno žive pripadnici nacionalnih manjina, njihov jezik i pismo može biti u ravnopravnoj službenoj upotrebi, kao i da će jedinica lokalne samouprave jezik i pismo nacionalne manjine ukoliko procenat pripadnika te nacionalne manjine u ukupnom broju stanovnika na njenoj teritoriji dostiže 15% prema poslednjem popisu stanovništva.

Dok stav 3. ovog člana propisuje da službena upotreba jezika nacionalnih manjina iz stava 1. ovog člana podrazumeva između ostalog i izdavanje javnih isprava i vođenje službenih evidencija i zbirki ličnih podataka na jezicima nacionalnih manjina i prihvatanje tih isprava na tim jezicima kao punovažnih.

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina¹²³ u članu 11. stav 4. izričito predviđa da službena upotreba jezika i pisama nacionalnih manjina podrazumeva izdavanje javnih isprava i vođenje službenih evidencija i zbirki ličnih podataka na jezicima nacionalnih manjina i prihvatanje tih isprava na tim jezicima kao punovažnih. Napominjemo da u opštini Medveđa iako je statutom opštine albanski jezik uveden u službenu upotrebu, u službi opšte administracije nije zaposlen nijedan pripadnik albanske zajednice kao matičar koji bi, između ostalog, radio i na izdavanju dvojezičnih izvoda. Smatramo da se time što se odluke opština Medveđa ne objavljuju dvojezično, na srpskom i albanskom jeziku, kao što je to statutom predviđeno, ozbiljno krši zakona. Takođe u policijskim stanicama u Preševu, Bujanovcu i Medveđi svi upravni postupci u kojima učestvuju stranke, pripadnici albanske zajednice, vođeni su samo na srpskom jeziku i ćirilčkom pismu, zato što u upravi PS stanice nemaju zaposleno lice albanske nacionalne pripadnosti jer nemaju ni sistematizovano radno mesto prevodioca u njihovim Pravilniku o

---

¹²³ “Sl. list SRJ”, br. 11/02, “Sl. list SCG”, br. 1/03 – Ustavna povelja i “Sl. glasnik RS”, br. 72/09 – dr. Zakon.

sistematizaciji radnih mesta, a određeni obrasci i podnesci ili druga pisana akta koja mogu biti i na jezicima nacionalnih manjina koji su u službenoj upotrebi takođe nisu prevedena na albanski jezik. Tako je odredbom člana 18. stav 3. Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisama, uređeno da se obrasci evidencija za potrebe područja na kojima su u službenoj upotrebi jezici nacionalnih manjina, štampaju dvojezično, na srpskim i na jeziku nacionalne manjine čiji je jezik u službenoj upotrebi. U tom smislu postoji obaveza organa i Policijskih stanica u Bujanovcu, Preševu i Medveđi da obezbedi dvojezične potvrde koje se izdaju građanima na osnovu evidencija izdatih ličnih karti i prebivališta na albanskom jeziku i pravopisu. Zbog neispunjavanja ove obaveze Nacionalni savet albanske nacionalne manjine podnosio je zahtev za pokretanja postupaka pred Zaštitnikom građana Republike Srbije protiv MUP-a koji je u toku.¹²⁴

Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma ne sprovodi se ni u jednom javnom preduzeću opštine Bujanovac, Preševo i Medveđa kao i u zdravstvenim centrima ovih opština, a ni lekarski izveštaji nisu dvojezični. S druge strane i republičke javne službe koje deluju u ovim opštinama i zavodima, ni u jednom slučaju nisu primenili dvojezičnost prema strankama albanske zajednice kao ravnopravnim jezikom predviđenim zakonom.¹²⁵

Stupanjem na snagu novih Zakona o uređenju sudova i Zakona o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava iz 2008. godine, čija je primena otpočela 1. januara 2010. godine, došlo je do problema u funkcionisanju sudova u ostvarivanju prava građana pripadnika albanske nacionalnosti sa prebivalištem u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa, pre svega, u smislu službene upotrebe albanskog jezika i pisma u sudskim postupcima pred nadležnim sudom. U Osnovnom sudu u Vranju u koji su, kao sudske jedinice, uključeni dosadašnji Opštinski sudovi Preševo i Bujanovca, izabrano je 5 sudija albanske nacionalnosti, što je u odnosu na ukupan broj od 43 sudije predviđene za Osnovni sud, 11,62%. Budući da Osnovni sud pokriva 7 opština Pčinjskog okruga u kome Albanci čine preko 25% ukupnog stanovništva, pomenuti broj sudija albanske nacionalnosti je nedovoljan da bi se obezbedila kvalitetna primena dvojezičnosti. Do trenutka podnošenja ovog izveštaja, vođen je samo jedan postupak na albanskom jeziku i pravopisu u Osnovnom sudu u Vranju, sudska jedinica u Preševo. Svi drugi postupci u navedenim sudovima i tužilaštvima vođeni su samo na srpskom jeziku uz upotrebu ćirilskog pisma.

Novim zakonskim paketom za reformu pravosuđa usvojenim na redovnoj sednici Skupštine Republike Srbije dana 20. novembra 2013, Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o javnom

---

¹²⁴ Broj predmeta prema Zaštitniku građana je 16-1813/13; **Primeri:** Rešenje izdata od strane PS Bujanovac samo na srpskom jeziku i pravopisu, broj 27-2609/12-103 dt. 26.12.2012; Rešenje izdata od strane PS Bujanovac samo na srpskom jeziku i pravopisu, broj 205-99/11k dt. 05.05.2011; Rešenje izdata od strane PS Bujanovac samo na srpskom jeziku i pravopisu, broj 205-384/12 dt. 20.02.2013; 205-27/13p dt. 30.05.2013; 205-98/13 dt. 27.05.2013god.

¹²⁵ Preporuka Zaštitnika građana RS broj 16-998/12 od 13.07.2012. godine.

tužilaštvu, Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o sudijama, Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o uređenju sudova kao i Zakonom o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava, između ostalog, uređuje se mreža osnovnih i prekršajnih sudova i tužilaštava na teritoriji južne Srbije, odnosno u opštinama u kojima je albanski jezik u službenoj upotrebi. U članu 2. stav 1. tačka 6) ne osniva se Prekršajni sud za Bujanovac, već Prekršajni sud u Vranju, sa odeljenjem suda u Bujanovcu, a u tački 30) istog člana i stava u Preševu će, kao i do sada biti Prekršajni sud. Prema članu 3. stav 1. tačka 10) propisano je da u Bujanovcu deluje Osnovni sud, za teritoriju opština Bujanovac i Preševo, ali ovim zakonskim rešenjima nije predviđeno da i opština Preševo ima Osnovni Sud kao preduslov za službenu upotrebu albanskog jezika i pisma. Isto važi i za opštinu Medveđa za koju nije predviđeno postojanje Osnovnog Suda. Prema navedenom Zakonu u članu 9. stav 1. tačka 14) za područje Osnovnog Suda u Bujanovcu sa sudskom jedinicom u Preševu, predviđeno je Osnovno javno tužilaštvo sa sedištem u opštini Vranje, samo sa odeljenjem u Bujanovcu. Ovo strukturisanje sudova i tužilaštva onemogućava ostvarenje prava na službenu upotrebu albanskog jezika i pisma u ovoj grani vlasti.

Zbog neostvarivanja Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisma od strane Agencije za privredne registre, odnosno zbog bitnih nedostataka u odredbama Zakona o postupku registracije u agenciji za privredne registre¹²⁶, (u kome nije predviđeno da se naziv registra privrednog subjekta ispisuje i na jeziku i pravopisu nacionalne manjine), došlo je do nekoliko prekršajni sudskih postupaka protiv privrednih subjekta koji su ispisali ime firme pored srpskog jezika i pravopisa i na albanskom jeziku i pravopisu u opštinama gde je zakonom garantovano pravo na službenu upotrebu albanskog jezika i pisma. Primer: nekoliko postupaka u Prekršajnom sudu u Preševu i Prekršajnom sudu u Vranju-sudska jedinica u Bujanovcu.

Primetni su problemi u primeni Zakona o udruženjima¹²⁷ u praksi i u postupku registracije udruženja nacionalnih manjina, kao i u pogledu obaveštenja na internet prezentaciji Agencije za privrede registre (koja je zadužena da vodi i registar udruženja). Naime, na zvaničnoj internet prezentaciji Agencije, nema nikakvih obaveštenja niti obrazaca za podnošenje zahteva na jezicima nacionalnih manjina koji su u službenoj upotrebi na teritoriji opština koje pokrivaju organizacione jedinice Agencije za privredne registre.

Zakon o udruženjima u članu 13. jedino propisuje da: „Naziv udruženja, ako je to predviđeno statutom, može biti i na jeziku i pismu nacionalne manjine. Naziv na jeziku i pismu nacionalne manjine upisuje se u registar posle naziva na srpskom jeziku i ćiriličkom pismu.“ Međutim, ni Zakon, a ni prateći pravilnici ministra za državnu upravu o načinu, sadržaju, načinu upisa i vođenja Registra udruženja ne sadrže odredbe kojima bi se regulisalo postupanje ovlašćenog službenika sa zahtevima i osnivačkim aktima koji se podnose na manjinskom jeziku. Na ovaj

---

¹²⁶ „Sl. glasnik RS“, broj 99/2011.

¹²⁷ „Sl. glasnik RS“, broj 51/2009.

način je praktično onemogućeno uživanje prava pripadnika nacionalne manjine da punovažno podnosi dokumenta na svom jeziku, ako je isti u službenoj upotrebi na području rada organa ili službe, što je u ovom slučaju organizaciona jedinica Agencije za privredne registre.

Nacionalni savet albanske nacionalne manjine će se zalagati i ubuduće da, preko rešenja predviđenih zakonom i sa relevantnim institucijama na nivou države, službena upotreba jezika i pisma bude potpuno realizovana kako je zakonom predviđeno. Uspostavljenje mehanizama u državnoj upravi za ostvarivanje ovih individualnih i kolektivnih prava je prioritet Saveta.

5.2. Прилог Националног савета мађарске националне мањине

Члан 8. став 1. тачка е.)

Према сазнању Националног савета у Србији се не изучава мађарски језик, односно стручна терминологија на матерњем језику као посебан предмет на универзитетима/факултетима. Чак што више, позивајући се на недостатак кадрова на мађарском језику који би могли прегледати тестове, након дугогодишње позитивне праксе, 2013. године укинута је пријемни испит на мађарском језику на Правном факултету Универзитета у Новом Саду.

Иако држава не спречава да се уведе матерњи језик као предмет на високошколским установама, држава није учинила никакве кораке у правцу да се на оним факултетима на којима у већем броју студирају студенти мањинске националне припадности исти добију могућност да изучавају стручну терминологију на свом језику. Овај недостатак непосредно утиче и на друге области употребе језика у Србији, пошто без кадрова, стручњака, професора који говоре поред српског и језик националне мањине, нема судских, управних поступака на мањинском језику, док је информисање, односно образовање на тим језицима нижег квалитета због непознавања стручних термина, и уопштено теже могу да се остварују циљеви из Повеље.

Члан 9. став 1.

Национални савет је у последње две године примио више притужби од стране судских преводилаца који су се жалили због доцње у исплати њихових трошкова превођења од стране судова. Према објашњењу судова они нису планирали (довољна) средства за такве намене, односно да су средства одређена централно.

Иако Устав Србије и многи закони гарантују право на вођење судских поступака на језицима мањина који су у службеној употреби, у Повељи је држава ратификовала само оне одредбе које омогућавају коришћење језика у току поступка уз помоћ преводиоца. Међутим, уколико се судски тумачи не појаве због незадовољавајућег финансирања, ни ово право се не може остварити. На овом месту указујемо и на то да је Уставни суд

Републике Србије недавно у предмету који се водио због повреде права на употребу језика пред судом одбацио уставну жалбу као недопуштену са образложењем да уколико је окривљеном било обезбеђено право на употребу свог матерњег језика уз помоћ тумача не постоји повреда права на вођење поступка на матерњем језику (Уж-1615/2009 од 01.03.2012. године) – иако се ова права, како по њиховој садржини тако и према Уставу и Повељи разликују и представљају два посебна права у току судског поступка.

Други проблем је да у Србији нема адекватног образовања и обучавања преводаца што је повезано и са већ споменути проблемом у високом образовању. Зато су судски тумачи за службене језике националних мањина у Србији често нестручни.

Члан 9. став 3.

Народна скупштина је обезбедила финансијска средства за превођење најзначајнијих закона за потребе народних посланика припадника мађарске националне припадности 2011. године, али због све чешћих измена и допуна прописа ти преводи прописа би требали бити стално ажурирани, што се врши уз помоћ Националног савета. Проблем представља и то што осим Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице ниједан други орган у држави није објавио ове преводе на свом сајту.

Члан 10. став 1. тачка а. (v)

Национални савет је поднео притужбу Покрајинском омбудсману и Заштитнику грађана у име припадника мађарске националне мањине против Републичког геодетског завода - Служба за катастар непокретности, због повреде права на коришћење документа, у конкретном случају уговора о купопродаји на мађарском језику у службеној употреби. Надлежни орган је обавезао грађанина да достави оверени превод уговора иако је мађарски језик био у равноправној службеној употреби на територији рада тог органа.

Надаље, дописом Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу под бр. 291-90-00-00026/2012-04 од 17.05.2012. године Националном савету као самоуправи Мађара у Србији је наложено да достави превод свог годишњег плана рада јер према том органу Национални савет се не сматра припадником мађарске националне мањине, а према том органу ово право припада само физичким и не правним лицима. На овом месту указујемо на то да Повеља првенствено штити језик и коришћење језика који се не може остварити ако се ово право ограничи на начин да се право ускрати колективитетима.

Члан 10. став 2. тачка д.)

Ниједан важећи пропис у Србији не намеће обавезу локалним органима да објављују своје документе у локалним службеним гласилима на службеном језику мањине. Иако се на

основу одредбе о равноправној употреби језика у службеној употреби може закључити да ова обавеза локалне самоуправе постоји, не постоји адекватна контрола од стране државе у погледу извршења ове обавезе.

5.3. Прилог Националног савета македонске националне мањине

Национални савет македонске националне мањине сматра да приликом израде Трећег извештаја о примени Европске повеље о регионалним или мањинским језицима треба посебно обратити пажњу на следеће елементе:

-Македонски језик и његово ћирилично писмо се од 2009 година налази у службеној употреби у насељеном месту Јабука – општина Панчево и у насељеном месту Дужине-општина Пландиште. Од краја 2012. године, македонски језик и његово писмо су у службеној употреби на територији целе општине Пландиште.

-Објављивањем планова и програма од I до IV одељења за предмет Македонски језик са елементима националне културе у школама са наставом на српском језику октобра 2011. године, македонски језик је ушао поново у образовани систем Р. Србије. Због кашњења у објављивању планова и програма прво одељење са 5 ученика формирано је у школској 2012/2013. чиме је пружена могућност најмлађим припадницима македонске заједнице да у току школовања са 2 часа недељно уче матерњи језик. Национални савет македонске националне мањине сматра да је за равноправнији положај македонског језика и других језика мање заступљених националних заједница неопходно да се језик националне мањине са елементима националне културе у основним школама из факултативних, пребаци у изборне предмете, односно да се ставе у исту групу са грађанским васпитањем и верском наставом. Поред тога, потребно је скратити процедуру израде уџбеника као и омогућити да се користе и уџбеници из земље порекла. Посебан проблем представља и признавање диплома било да се ради о дипломама добијеним у Р. Србији или у Р. Македонији.

Из горе наведеног види се да су испуњени сви услови да се македонски језик и његово ћирилично писмо из дела II Европске повеље о регионалним и мањинским језицима пребаци у део III ове Повеље.

5.4. Прилог Националног савета русинске националне мањине

У Републици Србији, према Попису становништва из 2011. године, живи 14.246 припадника русинске националне мањине. Од тога 13.928 Русина живи у Војводини, а 318 у осталим деловима Србије. Највећа концентрација припадника русинске националне мањине је у општинама Кула, Врбас, Нови Сад, Ђурђево и Шид. Према подацима из наведеног пописа, 11.340 грађана се изјаснило да им је матерњи језик русински.

Русински језик је у службеној употреби у Аутономној покрајини Војводини, 5 општина и 1 месној заједници.

Русинска национална заједница спада у ред традиционалних мањина на овим просторима на којима живе више од 260 година и има изграђене образовне, културне, информативне, верске и друге институције.

Коментар на испуњеност препорука Комитета министара у вези Другог периодичног извештаја

Препорука бр. 1

Активности које за циљ имају унапређење свести и толеранције у српском друштву у односу на регионалне или мањинске језике и културу се спроводе углавном у Војводини, док овакве активности у осталим деловима Србије нису заступљене у довољној мери. Ретки изузетци су обележавање Међународног дана матерњег језика које спроводи Министарство просвете и пројекат „Школа пријатељства – Тара“, која, између осталог, промовише и мултикултурализам. Између многобројних активности и пројеката у Војводини чији су носиоци покрајински органи, школе и невладине организације, потребно је издвојити и телевизијску емисију „Палета“ Радио-телевизије Војводине. Емисија је документарно-образовног карактера, у њој се приказују разни аспекти живота мањинских заједница, емитује се на десет језика, а све емисије су титловане на српски језик.

Препорука бр. 4

Правилником о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника је прописано да програме сталног стручног усавршавања на језицима националних мањина одборава Педагошки завод Војводине. У 2012. години је одржан један стручни семинар за обуку наставника који предају на русинском језику, који је био акредитован према наведеном правилнику.

Законом о уџбеницима и другим наставним средствима је регулисано објављивање нискотиражних уџбеника (у које спадају и уџбеници на мањинских језицима). Према том Закону, сваки лиценцирани издавач има право да издаје нискотиражне уџбенике, али има и обавезу да учествује у обезбеђивању средстава за издавање нискотиражних уџбеника сразмерно тиражу. Законом су чак предвиђене и казне – од новчаних до одузимања лиценце - за неучествовање у обезбеђивању средстава за ове уџбенике. Уколико нико од лиценцираних издавача својим планом не предвиди издавање нискотиражних уџбеника, надлежно министарство је у обавези да распише конкурс. Међутим, у пракси ове одредбе Закона не функционишу. У школској 2012/2013. години је за наставу на русинском језику

недостајало 27 уџбеника, од којих су се 23 уџбеника требала штампати само као допуна тиража. Иста ситуација је и са уџбеницима на другим мањинским језицима.

Препорука бр. 5

У комуникацији са државним органима у областима у којима је русински језик у службеној употреби у пракси још увек постоје проблеми због недовољног броја запослених који познају русински језик.

Препорука бр. 6

Унос имена на језику националних мањина у електронска лична документа (личне карте, возачке дозволе, пасоши...) је отежан због недостатка одговарајућег софтвера који подржава све језике и писма националних мањина.

ДЕО II Члан 7 – ЦИЉЕВИ И НАЧЕЛА

Став 1.

с)

Финансирање рада Националног савета русинске националне мањине од стране Министарства за људска и мањинска права је у 2010. години незнатно повећано у односу на 2009. годину. Национални савети са седиштем у Војводини се финансирају и из покрајинског буџета. Након смањења у 2009. години, у 2010. години је износ за националне савете враћен на ниво из претходних година. Од 2011. године је увећан износ средстава и из републичког и из покрајинског буџета, али је и промењен начин на који се средства са оба нивоа распоређују на националне савете. Актуелном расподелом финансијских средстава се више вреднује развијеност институција и установа образовања, информисања, културе, број ученика који се школују на матерњем језику, број медија који емитују програм на мањинским језицима, службена употреба језика у локалним самоуправама... него бројност националне заједнице у укупном становништву Србије. По тим основама је Националном савету Русина, иако представља малобројну заједницу, од 2011. године припада процентуално мало више средстава него неким бројнијим заједницама са мање развијеном институционализацијом у наведеним областима.

Законом о националним саветима националних мањина је регулисано да локалне самоуправе имају обавезу финансирања рада оних националних савета чији језици су у службеној употреби на њиховој територији. Ова обавеза се полако почиње испуњавати, али износ средстава за ову намену зависи од финансијских могућности и воље локалне самоуправе и углавном није у складу са реалним потребама националних мањина.

Став свих националних савета је да износ ових средстава још увек није довољан за ефикасну професионализацију и квалитетно ангажовање националних савета у свим сегментима које им Закон о националним саветима националних мањина прописује.

е)

Национални савети, према својим могућностима, омогућавају одржавање и развој веза унутар језичких група. Координација националних савета, као неформална организација која окупља представнике свих националних савета националних мањина и Савеза јеврејских општина, осим заједничког решавања проблема и заједничког наступа према државним органима и јавности око питања која су заједничка за све националне мањине, унапређује и културну сарадњу и размену између различитих националних мањина.

ф)

Национални савет русинске националне мањине сматра да је лимит од 15 ученика за оснивање одељења на русинском језику или за изучавање русинског језика са елементима националне културе превисок. Могућност оснивања одељења са мањим бројем ученика је недовољно позната не само ученицима и њиховим родитељима, већ и директорима школа у којима постоје ученици заинтересовани за наставу на русинском језику и надлежним школским управама. Тако постоје светли примери школа у којима постоје одељења са јако малим бројем ученика, али и примери спајања више узраста у једну групу или чак и неодобравања група због недовољног броја ученика (ово се односи на изучавање русинског језика са елементима националне културе).

и)

Национални савет је иницирао потписивање међурегионалног споразума између Аутономне покрајине Војводине и Закарпатске области у Украјини за који очекујемо да ће после бројних усклађивања текста споразума бити и потписан до краја године. Такође је почетком ове године иницирано потписивање сличног споразума између Војводине и Прешовског региона у Словачкој. Одговор на ову иницијативу још увек нисмо добили. Национални савет Русина је донео одлуку о иницирању потписивања још неколико споразума са регијама у европским земљама у којима живе припадници русинске националне мањине.

Став 3.

Министарство за људска и мањинска права које је формирано Законом о министарствима 2008. године већ 2011. године постаје Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу у оквиру којег постоји Управа за људска и мањинска права. Након избора у Србији 2012. године, новим Законом о министарствима се министарство укида, а формира се Канцеларија за људска и мањинска права у Влади

Републике Србије, а надлежности угашеног Министарства у области мањинских права преузима једним делом Канцеларија, а једним делом Министарство правде.

Савет Републике Србије за националне мањине се у периоду мониторинга није ниједном састао. Последњи састанак је одржан 30. октобра 2009. године, такође након вишегодишње паузе.

Законом о локалној самоуправи је прописано да национално мешовите локалне самоуправе формирају Савет за међунационалне односе који „разматра питања остваривања, заштите и унапређивања националне равноправности“. Национални савет Русина је у складу са овим Законом а на захтев локалних самоуправа, предложио чланове у ове Савете, међутим у пракси у неким општинама Савети нису ни конституисани, а у осталим не функционишу.

ДЕО III Члан 8 – ОБРАЗОВАЊЕ

Образовање на русинском језику на овим просторима има традицију дужу од два и по века. Две године након досељавања на територију данашње Војводине, 1753. године, Русини оснивају прву школу на русинском језику, а 2012. године је обележена и 110. годишњица предшколског образовања. Од 1970. године постоји средња школа (Гимназија) једина на свету у којој се настава одвија на русинском језику, а 1981. године је на Филозофском факултету у Новом Саду основана Катедра за русински језик (данас је то Одсек за русинистику).

Став 1. а) Предшколско образовање

У три предшколске установе образовање се изводи на русинском језику: у Руском Крстуру се русински језик користи у свим групама, од јасленог узраста до припремног предшколског образовања, док у Ћурђеви и Куцури само за припремно предшколско образовање постоје групе на русинском језику, а у групама са млађим узрастом се користи или српски језик, или комбиновано српски и русински.

У већим местима и градовима (Нови Сад, Суботица, Врбас...) где због велике дисперзије деце припадника русинске заједнице није могуће формирати предшколске групе на русинском језику, постоји могућност изучавања русинског језика са елементима националне културе. У Новом Саду и у Врбасу у неколико објеката предшколских установа се организује настава русинског језика као изборног предмета; у Кули се изучавање организује повремено, у складу са бројем заинтересоване деце, док се у Суботици изучавање русинског језика на предшколском нивоу организује само као секција удружења грађана - Друштво Русина у Суботици.

За припремни предшколски програм постоје ауторски уџбеници за русински језик, а за математику и свет око нас се користе преведени уџбеници са српског језика.

У школској 2012/2013. години 154 деце предшколског узраста је било обухваћено образовањем на русинском језику.

Став 1. б) Основно образовање

У основним школама у Војводини редовна настава на русинском језику се изводи у 3 основне школе – у Руском Крстуру се комплетна настава изводи само на русинском језику, док у школама у Куцури и Ђурђеву постоје посебна одељења на српском и на русинском језику. Изучавање русинског језика са елементима националне културе је организовано у 8 општина (Нови Сад, Врбас, Жабал, Кула, Бачка Топола, Шид, Суботица и Сремска Митровица) у 28 школа.

У настави се користе ауторски уџбеници за русински језик и за музичку културу, а за остале предмете се користе уџбеници преведени са српског, с тим да за историју и ликовну културу постоје додаци уџбеницима који наставну материју проширују са русинским националним елементима.

За наставу Русинског језика са елементима националне културе као изборног предмета такође постоје ауторски уџбеници.

У школској 2012/2013. години редовну наставу на русинском језику је похађало 487 ученика, а изучавањем као изборним предметом је било обухваћено 334 ученика.

Став 1. ц) и д) Средње образовање

Средњошколско образовање на русинском језику се одвија у једној гимназији у Руском Крстуру. Русински језик са елементима националне културе као изборни предмет је заступљен у неколико средњих школа у Шиду и Новом Саду (гимназије и стручне средње школе).

За предмет Русински језик постоје ауторски уџбеници, док се за остале предмете у гимназији користе уџбеници који су преведени са српског језика.

У школској 2012/2013. години је 65 ученика похађало Гимназију на русинском језику, док се за русински језик као изборни предмет у средњим школама на српском наставном језику определило 72 ученика.

Став 1. е) Високо образовање

На Филозофском факултету у Новом Саду више од 30 година постоји Одсек за русинистику, а већ неколико година и одсек Медијских студија – Журналистика, на којем студенти могу наставу матерњег језика пратити на српском, мађарском, словачком, румунском и русинском језику.

До сада је на Одсеку за русинистику дипломирало више од 35 студената, а тренутно студира око 20 студената. На одсеку Журналистике студије завршавају два студента која су предавања из матерњег језика пратила на русинском језику.

Опште напомене у вези образовања на русинском језику

Русинска национална мањина у Републици Србији има све услове за образовање на свом језику од предшколског до високошколског нивоа, али велики проблем представља све мањи број ученика и студената који се уписују у одељења на русинском језику. Разлози за то су: негативан природни прираштај, смањење броја припадника русинске заједнице због иселјавања у друге државе, уписивање русинске деце у одељења у којима се настава одвија на српском језику (поготово деце из мешовитих бракова), дисперзија и постепена и неминовна асимилација.

У организацији наставе предмета Матерњи језик са елементима националне културе у пракси се јавља више проблема. Статус Матерњег језика као изборног предмета је на непримерено ниском нивоу јер је у групи са другим, атрактивним изборним предметима од којих ученици могу да изаберу само један. Покретано је више иницијатива да се припадницима националних мањина ако изаберу матерњи језик омогући избор још једног изборног предмета, међутим овај предлог није ушао ни у Измене Закона о основама образовања и васпитања, ни у правилнике о формирању одељења, ни у упутства о изборним предметима.

Пожељно је успоставити некадашњу праксу ангажовања школског надзорника за наставу на русинском језику, односно саветника за русински језик и књижевност, који последњих година за русински језик не постоји. Његово ангажовање и улога у педагошком раду школа са наставом и неговањем русинског језика је веома значајно, како у стручном, тако и организационом погледу: у припреми наставних планова и програма, стручном усавршавању наставника, организовању такмичења у знању русинских ученика, издавању уџбеника итд.

Члан 9 – СУДСКА ОВЛАШЋЕЊА

Став 1. и 2.

Постојећом законском регулативом је у потпуности омогућена употреба русинског језика у судовима. Међутим, пракса показује другачију слику. Резултати више различитих испитивања показују да у већини судова није постигнута сразмерна заступљеност судија припадника националних мањина, као и да на другим радним местима у судовима нема довољно запослених који познају мањинске језике који су у службеној употреби.

Став 3.

У оквиру органа Аутономне Покрајине Војводине постоји преводилачка служба и за русински језик, у којој су најзначајнији закони преведени и на русински језик.

Опште напомене у вези судских овлашћења

Иако је законским прописима омогућена употреба русинског језика пред судом и у судским процесима, у пракси се ова могућност ретко користи из више разлога:

- недовољан број кадрова у судовима који познају русински језик доводи до тога да и кад се захтева употреба русинског језика то једноставно није могуће (Решењем Врховног суда је потврђено решење Основног суда у Сомбору којим се утврђује да нема услова за вођење поступка на русинском језику јер немају судију који се служи истим језиком)
- припадници русинске националне мањине често не траже или се чак одричу права на коришћење свог језика у судским споровима због тога што у пракси коришћење већинског језика скраћује и поједностављује судски поступак
- законским прописима нису предвиђене санкције за непридржавање одредби о употреби језика и писма.

Члан 10 – УПРАВНЕ ВЛАСТИ И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Русински језик је у службеној употреби у Аутономној Покрајини Војводини, граду Новом Саду, општинама Кула, Врбас, Жабал, Шид и у месној заједници Ново Орахово (општина Бачка Топола). У тим локалним самоуправама су називи места углавном исписани и на русинском језику, али називи улица, тргова и други топоними су у већини случајева исписани само на српском језику. Изузетак су села у којима претежно живе припадници русинске заједнице (Руски Крстур, Куцура, Ђурђево...) у којима су табле са називима

улица исписане и на српском и на русинском језику. Натписи на таблама са називима управних органа и јавних служби су углавном и на русинском језику.

Припадници русинске националне заједнице нису сразмерно заступљени у државним и управним органима и јавним службама и нема довољно запослених говорника русинског језика, што отежава подношење усмених и писмених представки на русинском језику. Поједини обрасци су доступни у двојезичном облику (нпр. здравствене књижице), али их нема увек у довољном броју, па су грађани понекад принуђени да захтевани образац добију само на српском језику.

Употреба русинског језика у расправама у покрајинском парламенту је у потпуности омогућена и примењује се кад се за тим укаже потреба. Коришћење мањинских језика у локалним парламентима до сада није било предмет истраживања Националног савета Русина.

Употреба и коришћење породичних и личних имена није забрањена, међутим лични документи се углавном издају само на српском језику, због неприлагођених софтвера. На захтев странке лична документа се издају и двојезично, али само уколико је иста уписана у матичне књиге двојезично (на српском и матерњем језику). Ако то није случај, мора се поднети захтев за измену/допуну уписа у матичне књиге. Захтев се не може подносити у локалним (месним) канцеларијама, већ се мора поднети у седишту локалне самоуправе и тек након добијања решења могу се издати документа и двојезично.

Као и у случају судских овлашћења, нису предвиђене санкције за неспровођење законских одредби о службеној употреби језика и писма.

Члан 11 – СРЕДСТВА ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА

Радиодифузна установа Војводине Радио-телевизија Војводине емитује и радијски и телевизијски програм на русинском језику. Пријем оба сигнала због застареле техничке опремљености у неким подручјима још увек је незадовољавајући. Једина могућност њиховог праћења у тим подручјима је путем интернета.

У различитом трајању (од 1 час месечно до 1,5 часова дневно), радио и ТВ програм се емитује и на неколико локалних и регионалних емитера, који су у већинском власништву државних органа (локалних самоуправа).

Приватизација електронских медија и повлачење државе из њиховог власништва представља велики и реалан ризик да ће се емитовање програма на мањинским језицима угасити. Ово из простог разлога што програми на језицима мањина нису комерцијално

исплативи, због језика на ком се емитују нису интересантни широј заједници и спонзорима, донаторима, већ само мањини на чијем се језику програм одвија. Ако се на адекватан начин не реши финансирање производње радијског и телевизијског програма на језицима мањина (а да то не буде пројектно финансирање како сада предлажу државни органи, јер такав начин финансирања не гарантује да ће средства бити одобрена, да ће износ средстава бити довољан за продукцију и емитовање, ни да ће се обезбедити континуитет у емитовању), будућност информисања на мањинским језицима је упитна.

Штампани недељник на русинском језику издавача Новинско-издавачке установе „Руске слово“ над којом су оснивачка права пренета на Национални савет Русина, функционише захваљујући редовном финансирању од стране покрајинских органа, који су и били првобитни оснивачи ове установе. Издавање осталих штампаних медија у великој мери већ сад зависи од пројектног финансирања.

Члан 12 – КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ И ПОГОДНОСТИ

Најзначајније организације чије су активности очување и неговање језика, традиције, културе и уметности су: Национални савет русинске националне мањине, Завод за културу војвођанских Русина (оснивачи Влада АП Војводине и Национални савет Русина 2008. године), Русинско народно позориште „Петро Ризнич Ђађа“ (оснивач Национални савет Русина 2003.), Друштво за русински језик, Матица русинска, Савез Русина Украјинаца, као и петнаестак удружења грађана, углавном културно-уметничких и културно-просветних друштава.

Национални савет Русина је установио 20-так манифестација Русина које својим програмима најбоље репрезентују све видове културе русинске заједнице и које се финансирају из буџета Националног савета.

Делатност Завода за културу војвођанских Русина се финансира из покрајинског буџета, док се остале установе и удружења (осим Националног савета) финансирају само путем пројеката. Законом о култури и Законом о локалној самоуправи је отежано финансирање мањинских удружења грађана, због тога што се из буџета локалне самоуправе финансирају само њихови конкретни пројекти, а не и материјални трошкови (осим могућности да локална самоуправа удружењима грађана обезбеди просторије за њихово деловање). У ситуацији кад једно удружење грађана, које својим активностима увелико доприноси очувању и развијању националног идентитета и културе, а нема средстава за подмиривање основних материјалних трошкова (грејање, телефонски трошкови, електрична енергија...), долази се у ситуацију да рад ових удружења зависи првенствено, ако не и једино од степена волонтеризма његових чланова. Ово се углавном односи на малобројније националне заједнице, као што је русинска, код којих нема довољан број

спонзора, донатора... који би значајнијим донацијама финансирали рад удружења грађана. Једино Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице путем конкурса опредељује средства и за редовну делатност удружењима грађана.

Финансирање културних активности од стране државних органа на свим нивоима је пројектног карактера, у износу који углавном не задовољава потребе националних мањина, а приликом свих ребаланса државних, покрајинских и локалних буџета прва ставка која се умањује је управо култура.

Издавачка делатност припадника русинске заједнице је углавном концентрисана на издања Новинско-издавачке установе „Руске слово“, а већим делом се финансира из буџета Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање. Део писаца своје књиге објављује и преко приватних издавача, о свом трошку или уз помоћ спонзора.

Позоришна делатност на русинском језику се одвија у једном професионалном позоришту и неколико аматерских драмских сцена које раде у културно-уметничким друштвима. Због чињенице да припрема и извођење позоришне представе изискује нешто већа финансијска средства у односу на припрему других видова културног и уметничког изражаја, сваке године се смањује број аматерских премијера, па чак долази и до гашења појединих сцена, јер се њихове управе све ређе одлучују на припрему позоришне представе, због недостатка средстава. Статус професионалног позоришта је такође упитан, због чињенице да се и позориште финансира само путем пројеката, а Национални савет Русина као оснивач нема довољно средстава за финансирање материјалних трошкова (детаљније о овој проблематици је наведено у прилогу Алтернативном извештају у 2. извештајном кругу). Тренутно је ситуација таква да професионално позориште нема ниједног запосленог, функција директора је волонтерска, а у локалној самоуправи још увек нема довољно политичке воље да би преузела оснивачка права над позориштем или бар финансирање материјалних трошкова.

Не постоје библиотека, музеј, архив, галерија... чије би књиге или експонати окупили целокупно културно стваралаштво или заоставштину везану за русинску националну мањину. Међутим, више библиотека поседује књиге на русинском језику, у Архиву Војводине, Позоришном архиву, Музеју Војводине, више галерија... се чувају разна уметничка дела, документи, експонати који сведоче о постојању Русина на овим просторима.

Опште напомене у вези примене Европске повеље

Законски оквир у Републици Србији омогућава примену свих одредби Повеље. Проблем је што се донети закони у пракси не примењују, или се примењују делимично. Законом о

националним саветима националних мањина су дата велика овлашћења националним саветима у образовању, култури, информисању, службеној употреби језика и писма... С друге стране, посебни закони који регулишу ове области нису усклађени са Законом о националним саветима, без обзира што су неки од њих усвојени истог дана (Закон о нац. саветима и Закон о култури). На пример, Законом о уџбеницима је на прихватљив начин уређено издавање нискотиражних уџбеника (на језицима националних мањина), али због пропуста у његовој примени, ученици који похађају наставу на матерњем језику не могу да користе све уџбенике, јер једноставно нису штампани.

Изборни предмет Матерњи језик са елементима националне културе би морао имати статус обавезног изборног предмета, оцена из матерњег језика би требала улазити у просек оцена на крају школске године, а формирање група би морало бити флексибилније и омогућено и за мали број ученика. У таквим условима би се и више деце и њихових родитеља опредељивало за изучавање русинског језика. Ако држава не обезбеди овакве услове, све мањи број ученика ће похађати наставу матерњег језика, заинтересованост за изучавање ће бити све мања, што ће за последицу имати све већу и бржу асимилацију русинске заједнице и сигурно ће допринети нестанку русинског језика на овим просторима.

Савет Републике Србије за националне мањине је тело које би требало да обједињује и на једном месту решава све проблеме у областима значајним за националне мањине, али Савет је потпуно нефункционалан.

5.5. Прилог Националног савета хрватске националне мањине

Opći je dojam da je Republika Srbija djelomično ispunila svoje obveze, osobito kroz donošenje propisa, ali se oni u praksi slabo provode.

Konkretnija stajališta i primjedbe kako dolje slijedi, po člancima, stavcima i točkama Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima

Образовање (чланак 8)

1.

a) omogućeno je predškolsko obrazovanje na hrvatskom jeziku u četiri vrtića na teritoriju grada Subotice, isključivo na inicijativu roditelja.

b) Najteže je stanje u ovoj oblasti. Formalno je moguće osnovno obrazovanje na hrvatskom jeziku u pet osnovnih škola na teritoriju grada Subotice na inicijativu predstavnika zajednice (nacionalnog saveta i roditelja), a u selima Žednik (općina Subotica), Monoštor (općina Sombor), Sonta (Apatin), Vajska i Plavna (općina Bač) i Srijemskoj Mitrovici omogućeno je izučavanje izbornog predmeta Hrvatski jezik sa elementima nacionalne kulture, također na inicijativu predstavnika zajednice. U školskoj 2012/2013. godini u osnovnim školama

nastavu na hrvatskom jeziku je pohađalo 286 učenika, a u srednjim školama 126 učenika. Što se tiče Hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture, u školskoj 2012/2013. pohađalo ga je ukupno 379 učenika u osnovnim školama, a u srednjim 37.

Međutim, pitanje udžbenika za nastavu na hrvatskom i predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalno kulture uopće nije riješeno, vlasti odugovlače postupak odobrenja prijevoda udžbenika i ne financiraju tiskanje već to radi samo nacionalno vijeće, pa se uči iz knjiga na srpskom ili iz bilješki, odobren je uvoz tek simboličnog broja udžbenika iz Hrvatske, jer se u manjoj ili većoj mjeri ne poklapaju sa nastavnim planom i programom u Srbiji, a po kojem se odvija i nastava na hrvatskom jeziku; nisu u potpunosti regulirani uvjeti za predavače u nastavi na hrvatskom, formalno su kvalificirani nastavnici koji su fakultete završili na srpskohrvatskom jeziku, a postojeća norma da mogu predavati oni koji znaju jezik ne primjenjuje se, jer ravnatelji škola ne žele angažirati nastavnika iz drugih škola koji znaju manjinski jezik dalje, to a osobito stručno osposobljavanje za nastavnike nije moguće obzirom da u Republici Srbiji ne postoji niti jedan studijski program na hrvatskom jeziku.

Za prošlu školsku godinu 2012/13. tiskani su udžbenici iz hrvatskog jezika kao maternjeg, isključivo naporom nakladnika BIGZ. HNV je kupio udžbenike kao potporu obrazovanju na hrvatskom i donirao učenicima, dok Ministarstvo prosvjete nije htjelo refundirati troškove za prva četiri razreda, čime su učenici u nastavi na hrvatskom diskriminirani u okviru programa besplatnih udžbenika, koji važi za sve ostale. Za tekuću 2013/14. godinu isključivim naporom HNV-a i nakladnika, uz opstrukcije Ministarstva prosvjete i Zavoda za unapređenje obrazovanja – odugovlačenjem davanja suglasnosti na prijevode, udžbenici čekaju na tiskanje. Cjelokupni posao financirao je HNV, Ministarstvo prosvjete nije osiguralo ni dinar. Udžbenici za više razrede su prevedeni, ali Ministarstvo ne daje sredstva za prijevod i tiskanje. Ministarstvo prosvjete se oglašuje o bilo kakve konstruktivne kontakte s Hrvatskim nacionalnim vijećem radi rješavanja pitanja obrazovanja na hrvatskom.

c) Nastava na hrvatskom jeziku ima u dvije srednje škole u Subotici, Gimnaziji i Politehničkoj. Za ovu školsku godinu postojala je intencija otvaranja odjela u Kemijsko-tehnološkoj srednjoj školi u Subotici, no nije dobila odobrenje nadležnog Ministarstva. I ovdje važi sve što je rečeno za osnovne škole – niti jedan jedini udžbenik do danas nije tiskan, pitanje predavača, stručnoga usavršavanja itd. Odobren je uvoz tek simboličnog broja udžbenika iz Hrvatske.

d) Ne provodi se.

e) Ne provodi se uopće, unatoč više inicijativa Hrvatskog nacionalnog vijeća.

f) Ne provodi se.

g) Postoje nastavni planovi i programi, ali udžbenici nisu tiskani, škole nevoljno provode ankete među učenicima i tek pod pritiskom HNV-a, a status predmeta je neatraktivan jer spada u grupu drugog izbornog predmeta u osnovnim školama skupa sa Informatikom, Čuvarima prirode, Domaćinstvom, Narodnom tradicijom, a još je pored toga predviđen sa dva sata tjedno, a ostali izborni sa jednim; pokrenuta je inicijativa Koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina da se izborni predmet Maternji jezik s elementima nacionalne kulture ponudi kao treći

izborni predmet, ali od prosvjetnih tijela još uvijek nema nikakvog odgovora; u srednjim školama se izučava kao fakultativni predmet koji se ne računa u normu nastavnika, te zbog toga nastavnici nisu motivirani predavati.

Sudske ovlasti (članak 9)

1.
  - a) zakoni propisuju pravo;
  - b) Provodi se.
  - d) Ne provodi se.
2.
  - a) Provodi se.
  - b) Provodi se.
  - c) Provodi se.
3. Ne provodi se, osim, manjinskoga zakonodavstva, ali i to vrlo malo.

Upravne vlasti i javne službe (članak 10)

1.
  - a) Provodi se.
  - c) Ne provodi se.
2.
  - b) Poštiva se.
  - c) Poštiva se na razini AP Vojvodine.
    - d) Provodi se u Subotici, ali ne i na područjima ostalih općina, čiji su dio naseljena mjesta u kojima je hrvatski u službenoj uporabi (ukupno 6 vojvođanskih sela: Monoštor/Bački Monoštor, Sonta, Bereg/Bački Breg, Sot, Batrovci, Stara Bingula) izvan subotičke općine, u kojima je hrvatski jezik u službenoj uporabi, niti ima bilo kakvih konzekventnih posljedica u ostalim oblastima (natpisi na ustanovama, formulari, glasački listići itd.), uključujući i ovu obavezu koju je Republika Srbija prihvatila.
      - g) Ne poštiva se odluka o tradicionalnim nazivima mjesta u u šest navedenih naseljenih mjesta u Vojvodini, osim u gradu Subotici, ali se ne poštiva ni u selima u okolini Subotice (Mirgeš/Ljutovo, Bajmak/Bajmok). Uvođenje hrvatskog jezika u službenu uporabu u šest navedenih sela vrlo često završava golom činjenicom da je izmjenjen Statut općine ili grada, a sve ono što iz toga slijedi gotovo u cijelosti izostaje (Sot, Batrovci, Bereg...). Konkretno, u Sotu i Batrovcima nije ama baš ništa urađeno na tom planu nakon što je izmjenjen Statut općine Šid. U Beregu je samo dio tabli usklađen s odlukama HNV-a o tradicionalnim nazivima mjesta, tako da stoje jedna pored druge table (Mjesna kancelarija i Mjesna zajednica), gdje na jednoj piše Bački Breg, a na drugoj Bereg.
3.
  - c) Poštiva se.

- 4.
- c) Ne provodi se.
5. Poštiva se.

Sredstva javnog informiranja (članak 11)

1.
  - a) pravne norme postoje.
  - b) redovito emitiranje radio programa na hrvatskom jeziku omogućeno je jednom tjedno na radijskom javnom servisu Vojvodine od 2012., ali od prvog dana do danas nije riješeno pitanje redakcije, zaposlenika, prostora za rad, promjene termina emitiranja (neatraktivni termin subotom u 21 sat), kao ni mogućnost da se emisija emitira više puta tjedno, ako ne svaki dan, što druge manjinske zajednice, čak i manje brojne (osobito rumunjska i rusinska) koje posjeduju svoje programe na ovom servisu imaju uređeno; trosatna radijska emisija na Radio Subotici, emitira se svaki dan, ali ukoliko se radio stanica privatizira (što je medijskom strategijom planirano za lokalne medije) program na hrvatskom neće opstati što znači da veliko područje naseljeno pripadnicima naše zajednice će ostati nepokriveno emisijama na materinjem jeziku koje pomažu očuvanju kulture, običaja, tradicije i jezika; postoje i dvosatne tjedne emisije na Radio Somboru i Radio Bačkoj: Radio Sombor daje samo besplatni termin emitiranja emisije, koju isključivo producira HKD Vladimir Nazor iz Stanišića, dok na Radio Bačkoj iz Bača emisiju producira sama radio kuća, urednik nije zaposlen u radio stanici već je honorarni suradnik hrvatskog društva, ali se na njoj pretežito uglavnom pušta glazba.
  - c) Omogućeno je redovno prikazivanje televizijskog programa u vidu desetominutnoga Dnevnika na hrvatskom jeziku na javnom servisu RTV šest dana u tjednu, ali od prvog dana emitovanja do danas nije rešeno pitanje redakcije, zaposlenika, honorarnih suradnika, prostora za rad, oprema za rad redakcije gotovo i ne postoji, produljenja vremena trajanja pa ni urednika – što je kod drugih nacionalnih zajednica koje posjeduju svoje programe na ovom servisu već uređeno pitanje. Postoje još i dva polusatna tjedna termina za emisije iz kulture i političku emisiju, ali zbog navedenih neriješenih pitanja, emisije nisu zaživjele. Posebno naglašavamo da Televizija Vojvodine ne poštuje zakonsku ovlast HNV-a prijedlog za izbor urednika redakcije na hrvatskom jeziku, jer je poništila natječaj i postavila osobu po vlastitom nahođenju u v.d. statusu.
  - e) Točno je da se iz pokrajinskoga proračuna financira izlazak tjednika na hrvatskom, ali se za njega izdvaja 10-20% manje sredstava nego za druge manjinske tjednice (slovački, rusinski, rumunjski), no i to će biti upitno, jer se donošenjem novih medijskih zakona, prije svih Zakona o javnom informiranju i medijima, predviđa ukidanje proračunskoga financiranja, te novine neće moći opstati bez potpore iz proračuna.
  - f) Izdvajaju se tek simbolična sredstva na drugim natječajima – bilo općim kod nadležnih republičkih ili pokrajinskih ministarstava (tajništva), ili uopće manjinskim zajedno s drugim manjinskim projektima.

2. Glede radijskih i televizijskih programa poštiva se, premda je RRA prije nekoliko godina namjeravala ukinuti prikazivanje hrvatskih programa na kabelskim programima, ali se od toga odustalo. Tiskani mediji iz Hrvatske se gotovo i ne distribuiraju u Srbiji.

3. Ne poštiva se.

Kulturne aktivnosti i pogodnosti (članak 12.)

1.

a) Osim u Subotici, ne provodi se (Republika, AP Vojvodina i druge lokalne samouprave u kojima je hrvatski jezik u službenoj uporabi ne primjenjuje se)

b) Zbog nepostojanja jezične barijere, nije aktualan.

c) Isto kao gore.

f) Ne provodi se uopće, osim djelomično u Subotici, npr. u Istorijском arhivu i Likovnom susretu, ali ne u Narodnom pozorištu ili Dečjem pozorištu.

2. Provodi se kroz financiranje Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, te natječaje Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice te vrlo skromno na natječaju Ministarstva kulture. Međutim, u odnosu na natječaje Ministarstva kulture i Pokrajinskog tajništva za kulturu nedostaje saznanje o bilo kakvim kriterijima raspodjele sredstava, osobito između manjinskih zajednica, a Ministarstvo kulture uopće ne poštiva prijedloge HNV-a za raspodjelu sredstava, koji se temelje na ovlastima iz Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina.

Posebno naglašavamo da u programskim aktivnostima kulturnih institucija, osim djelomično u Subotici, izostaju bilo kakvi programski sadržaji vezani za kulturu i kulturno stvaralaštvo govornika hrvatskog jezika.

Ekonomski i društveni život (članak 13)

1.

c) Kako u drugim oblastima života, tako i ovdje, vlasti, prije svega državne vlasti, dakle republičke, (ne i one na razini Vojvodine i grada Subotice, gdje se preuzeta obveza uglavnom poštiva), lokalnih samouprava u naseljenim mjestima u kojima je hrvatski jezik u službenoj uporabi, ne postoji politika ohrabrivanja uporabe manjinskih jezika, a niti suprotstavljanja praksi obeshrabrivanja korištenja hrvatskog jezika.

Prekogranična razmena (članak 14)

a) bilateralni sporazumi s Republikom Hrvatskom, koji bi mogli biti od utjecaja i za rješavanje ovih pitanja, napose o suradnji i oblasti kulture i prosvjete, nemaju nikakvog utjecaja na ovo pitanje.

b) ne primjenjuje se.

5.6. Прилог Националног савета чешке националне мањине

Period između drugog i trećeg izveštaja o primeni Evropske povelje za češku nacionalnu manjinu je veoma značajan iz razloga osnivanja Nacionalnog saveta češke nacionalne manjine. Zahvaljujući donošenju novog Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina 2009. godine, čijim odredbama je značajno olakšana mogućnost osnivanja Nacionalnih saveta, češka zajednica u Srbiji je osnovala svoj Nacionalni savet, koji je navršio tri godine svog mandata.

Osnivanje Nacionalnog saveta češke nacionalne manjine pružilo je mogućnost češkoj zajednici da na najvišem nivou zastupa interese svoji pripadnika, i to smatramo velikim pomakom u odnosu na period pre njegovog osnivanja.

CILJEVI I NAČELA u skladu sa članom 2. stav 1.

U pogledu poštovanja ciljeva i načela Povelje država Srbija priznaje češki jezik kao izraz kulturnog bogatstva, i ne ograničava proučavanje češkog jezika na svim stupnjevima. Ipak, češki jezik ne spada u grupu zaštićenih jezika, i cilj ove zajednice je da on postigne taj status.

OBRAZOVANJE

Zbog permanentne asimilacije pripadnika češke nacionalne manjine njihov broj je smanjen po rezultatima poslednjeg popisa. Procenat govornika češkog jezika je u blagom porastu, pre svega, zahvaljujući kursevima koji se uz pomoć Vlade Češke Republike organizuju u Srbiji poslednjih desetak godina, kao i uvođenjem predmeta "Češki jezik sa elementima nacionalne kulture" u obrazovni sistem Republike Srbije, 2011. godine.

Nastava na češkom jeziku održavala se u nekoliko škola u opštini Bela Crkva od I do IV razreda - u Češkom Selu od 1852. do 1974. godine, u Beloj Crkvi do 1960. godine i u Kruščici do 1964. godine. Nastava je ukinuta zbog nedostatka kvalifikovanog nastavnog kadra, nemogućnosti nastavka školovanja na češkom jeziku i smanjenja broja učenika koji su slušali ovu nastavu.

Od osnivanja Matice Češke u Beloj Crkvi (1997), traženo je u više navrata da se u osnovne škole u opštini Bela Crkva uvede izučavanje češkog jezika sa elementima nacionalne kulture. Iz više razloga ovakav zahtev se nije ostvario sve do osnivanja Nacionalnog saveta.

Trenutno su usvojeni nastavni planovi za sve razrede Osnovne škole i izrađen je udžbenik za I razred.

Nastavu je u školskoj 2011/2012. godini pohađalo 8 učenika I razreda u OŠ "Sava Munćan" u Kruščici, a u školskoj 2012/2013. godini ukupno 25 učenika (9 u OŠ „Žarko Zrenjanin“ u Beloj

Crkvi, 3 u OŠ „Dositej Obradović“ u Beloj Crkvi, 2 u OŠ „Miša Stojković“ u Gaju i 10 u OŠ „Sava Munćan“ u Kruščici).

Najveći problem vezan za izučavanje predmeta "Češki jezik sa elementima nacionalne kulture" predstavlja izrada i štampanje udžbenika, što iziskuje značajna materijalna sredstva i za šta očekujemo da državni organi nađu odgovarajuće rešenje.

Učenje češkog jezika se od 1999. godine odvija i putem fakultativnih kurseva za učenike osnovnih i srednjih škola. Posebna nastava, dva puta nedeljno, organizuje se za odrasle polaznike, među kojima je najveći procenat pripadnika češke manjine. Broj polaznika varira od godine do godine.

Na kurseve se prijavljuju u značajnom procentu i pripadnici srpske i drugih nacionalnosti. Program se organizuje prema nivoima znanja u odvojenim grupama.

Kursevi su besplatni sa obezbeđenom besplatnom literaturom na češkom jeziku. Predstavljaju deo zvaničnog programa Vlade Češke Republike, a češko Ministarstvo prosvete u potpunosti pokriva troškove gostujućeg nastavnika u Srbiji.

Takođe, Karlov Univerzitet u Pragu svakog leta organizuje besplatne jednomesečne kurseve jezika za Čehe u dijaspori iz celog sveta, a osim izučavanja jezika, cilj kurseva je i upoznavanje sa češkom kulturom i tradicijom, kao svojevrsna promocija te zemlje.

Na katedri za Slavistiku Filološkog fakulteta u Beogradu redovno se izučava češki jezik.

Nacionalni savet češke nacionalne manjine svake godine obezbeđuje, shodno sredstvima na raspolaganju, nekoliko stipendija za studente ili učenike putem raspisivanja Konkursa za stipendiranje.

SUDSKA OVLAŠĆENJA

Zahvaljući proceni srpskih vlasti o značaju korišćenja manjinskih jezika u multietničkim sredinama, češki jezik je priznat kao manjinski jezik, a u opštini Bela Crkva je u službenoj upotrebi već decenijama, iako broj pripadnika manjine ne prelazi zakonom utvrđeni cenzus. Podatak je primer dobre prakse koju Republika Srbija sprovodi prema pripadnicima ove nacionalne zajednice.

Ipak, zbog reorganizacije Sudova, Osnovni Sud u Beloj Crkvi je pretvoren u Sudsku jedinicu Suda u Vršcu, a trenutno mu pretilo potpuno ukidanje. Stranke, advokati i sudije svakodnevno putuju 70-ak kilometara na ročišta u Vršac, što je potpuno neekonomično.

Najveći problem predstavlja to što je češki jezik u službenoj upotrebi samo u opštini Bela Crkva, dok u Vršcu nije, te pripadnici češke zajednice ne mogu da se obraćaju na maternjem jeziku i ostvare svoje Zakonom garantovano pravo koje su mogli da ostvaruju u Beloj Crkvi.

UPRAVNE I JAVNE SLUŽBE

Zbog statusa opštine Bela Crkva kao nerazvijene i sve manjeg broja zaposlenih u javnim službama, nije moguće obezbediti upotrebu češkog jezika u njima u smislu podnošenja zahteva i dobijanja odgovora na češkom jeziku.

Takođe, osim prilikom parlamentarnih i drugih izbora, obrasci i drugi dokumenti nisu dostupni na češkom jeziku.

SREDSTVA JAVNOG INFORMISANJA

Osnivanje Nacionalnog saveta češke nacionalne manjine znatno je doprinelo češkoj zajednici u pogledu oglašavanja na pisanim i elektronskim medijima.

Planom raspodele frekvencija u Srbiji, Opštini Bela Crkva je dodeljena samo jedna frekvencija za radiodifuziju sa lokalnim pokrivanjem, a na Konkursu Republičke radiodifuzne Agencije licencu je dobila Opštinska radio stanica "Radio Bela Crkva" čiji je osnivač lokalna samouprava, dok je radio stanica nevladinog sektora „Radio Sunce“ na kojoj je svakodnevno emitovan program na češkom jeziku, ugašena i to je bio veliki gubitak za češku zajednicu.

Ostala je jedna emisija na opštinskoj radio stanici "Radio Bela Crkva" koja se emituje jednom nedeljno (ponedeljkom) u trajanju od 60 minuta, sa repriznim terminom sredom, koji je 2012. godine samovoljno ukinuo direktor tog javnog preduzeća. Honorar voditelja emisije plaća Nacionalni savet češke nacionalne manjine.

U svakom drugom pogledu, vidan je izuzetan napredak na polju informisanja: Na regionalnoj Televiziji Banat sa sedištem u Vršcu jednom mesečno se emituje TV emisija u trajanju oko 40 minuta, koja ima i reprizni termin.

Takođe, ova TV kuća često objavljuje priloge o češkoj zajednici u svojim informativnim emisijama, i iste prosleđuje TV Novi Sad. Troškove izrade emisija i njenog emitovanja snosi Nacionalni savet.

Od 2011. godine u izdanju Nacionalnog saveta izlazi list "Beseda Češka" kao dvojezični mesečnik, u tiražu 350 primeraka. U 2011. godini izlaženje lista pomoglo je Ministarstvo kulture

Republike Srbije. Redovno izlaženje je u poslednje vreme otežano zbog visokih troškova niskotiražne štampe.

Često izlaze i članci na srpskom i češkom jeziku o češkoj zajednici koju šalju članovi Nacionalnog saveta a objavljuju ih listovi "BC Fleš" (mesečnik) i "Vršačka kula" (nedeljnik). Za Novosadski list "Dnevnik" članke povremeno piše njihova dopisnica iz Bele Crkve.

2011. godine pokrenuta je WEB prezentacija www.savetceha.rs koja ima veliki broj poseta i redovno se ažurira. Od nedavno, informacije o češkoj manjini mogu se naći i na internet portalu "Minority News".

KULTURNE AKTIVNOSTI I POGODNOSTI

Nacionalni savet češke nacionalne manjine preuzeo je osnivačka prava nad Češkom bibliotekom u Beloj Crkvi sa oko 4.000 naslova, od kojih su neki velike istorijske vrednosti, i Muzeja Čeha u Češkom Selu. Zahvaljujući sredstvima za razvojne delatnosti koje na osnovu ovih prava Nacionalni savet dobija, sopstvenim ulaganjima kao i sredstvima Vlade Češke Republike, ove ustanove predstavljaju najveću kulturnu vrednost koju češka zajednica ima.

Veliki broj kulturnih manifestacija, priredbi, koncerata, izložbi, kojima se promoviše i čuva češka tradicija i kultura, održava se u češkim društvima, "Češkim besedama", i predstavlja važan faktor u očuvanju maternjeg jezika. Manifestacije se finansiraju posredno iz Budžeta Republike Srbije i Autonomne pokrajine Vojvodine od strane Nacionalnog saveta, kao i neposredno, putem konkursa na koja se udruženja prijavljuju.

EKONOMSKI I DRUŠTVENI ŽIVOT

Pripadnici češke nacionalne zajednice su u pogledu ekonomskog i društvenog života približno jednaki sa svim građanima na područjima gde žive.

PREPORUKE

Pripadnici češke manjine ohrabreni su nastojanjima Komiteta Ministara da svojim preporukama olakša državnim organima i nacionalnim zajednicama put ka realizaciji ciljeva Povelje. Kao mala zajednica češka manjina će u skladu sa svojim mogućnostima preuzeti na sebe deo obaveza, i proceniti nivo korišćenja svojih prava, kako bi to bilo u interesu svih.